

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bc. Robert Vávra

**Transformace armádních periodik po roce 1989
(na příkladu Obrany lidu a dalších titulů Našeho vojska)**

Diplomová práce

Praha 2011

Autor práce: **Bc. Robert Vávra**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.**

Rok obhajoby: 2011

Bibliografický záznam

VÁVRA, Robert. *Transformace armádních periodik po roce 1989 (na příkladu Obrany lidu a dalších titulů Našeho vojska)*. Praha, 2011. 180 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Abstrakt

Diplomová práce „Transformace armádních periodik po roce 1989 (na příkladu Obrany lidu a dalších titulů Našeho vojska)“ pojednává o armádním tisku po roce 1945 a zachycuje jeho přeměny, které odrážely mimo jiné změny celkové společenské situace v průběhu následujících desetiletí. Zvolenou metodou práce je historický rozbor. Práce se primárně zaměřuje a zabývá založením těchto periodik a způsobem jejich řízení státními institucemi, zejména Ministerstvem národní obrany a Hlavní politickou správou československé lidové armády. Cílem je vytvořit přehled nejdůležitějších armádních tiskovin a u vybraných sledovat změny odehrávající se po dobu jejich existence. Pozornost je také věnována výrobě ekonomickému podniku - Naše vojsko (Magnet-Press). Práce také reflektuje transformaci v této oblasti tisku nastalou po událostech listopadu 1989, která přinesla masivní redukci armádních tiskovin. V textu je věnována větší pozornost novinám a časopisům, jejichž vývoj více odráží společenské změny v naší zemi např. v *Obraně lidu*, *Lidové armádě* či *Československému vojáku*, než úžeji zaměřeným vojenským odborným časopisům. K tomu diplomová práce využívá kromě informací z jednotlivých novin a časopisů také archivních materiálů z Národního archivu Praha, Správního archivu Armády ČR v Olomouci a Vojenského ústředního archivu v Praze.

Abstract

Thesis "Transformation of military periodicals since 1989 (for example Obrany lidu and other titles of Naše Vojsko)" discusses the armed services press after 1945, and captures his transformation, inter alia, to reflect changes in the overall social situation during the next decade. The method of work is a historical analysis. This thesis is primarily focused and deals with the establishment of periodicals and the way of state institutions controlling, especially the Ministry of National Defence and the Chief political administration. The aim is to create an overview of army press and, by selected periodicals, to monitor changes occurring during their existence. Attention is also devoted to economic production company – Naše Vojsko (Magnet-Press). This thesis also reflects the transformation of army press which came after the events of November 1989 and which brought a massive reduction in army press. The text is given more attention to newspapers and magazines, the development of more reflective of social change in our country such as in Obrana lidu, Lidová armáda or Československý voják, more narrowly focused than the professional military journals. This thesis uses in addition information from various newspapers and magazines, archival materials from the National Library in Prague, Administrating Archive of the Czech Republic Armed Forces in Olomouc and the Central Military Archives in Prague.

Klíčová slova

Vojenský tisk, Hlavní politická správa, časopisy, Obrana lidu, vydavatelství Naše vojsko.

Key words

Army press, Chief political administration, magazines, Obrana lidu, publishing firm „Naše vojsko“.

Rozsah práce: 372 168 znaků s mezerami, tedy 206 normostran.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 10. května 2011

Bc. Robert Vávra

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval docentce Barbaře Köpplové, vedoucí diplomové práce, za její cenné rady při zpracování tohoto tématu.

SCHVÁLENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce	
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:	
Příjmení a jméno diplomanta: Robert Vávra	Razítko podatelny: <div style="border: 1px solid black; padding: 2px; width: fit-content;"> Universita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd Došlo dne: 18-06-2009 -1- ČJ-1230 Příloh: 2 Skartační číslo: Přiděleno: </div>
Imatrikulační ročník diplomanta: 2008	
E-mail diplomanta: vavra.robert@centrum.cz	
Studijní program/studijní obor: 7202 Mediální a komunikační studia / Mediální studia	katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.
Předpokládaný název práce v češtině: Transformace armádních periodik po roce 1989 (na příkladu Obrany lidu a dalších titulů Našeho vojska)	
Předpokládaný název práce v angličtině: Transformation of army press after 1989, demonstrated on the newspapers "Obrana lidu" and other papers published by "Naše vojsko"	
Předpokládaný termín dokončení (semestr, školní rok – vzor: ZS 2012) (diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí, tedy teze schválené v LS 2010/2011 umožňují obhajovat práci nejdříve v LS 2011/2012): LS 2010	
Pedagog, s nímž byly teze konzultovány (příjmení, jméno, pracoviště – vzor: Mocnář, Karel, KMS IKSŽ UK FSV): Doc. PhDr. Köpplová Barbara CSc., KMS IKSŽ UK FSV	
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků): Jedná se o původní zpracování tématu, vycházející z původních materiálů a otevřených zdrojů zachycujících ústřední linii dobové armádní (vládní) strategie na poli informování a propagandy. Zachycuje proměny takové linie v důsledku celospolečenských změn po roce 1989.	
Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků): Cílem práce je popis a nastínění přeměny, vzniku, případně zániku armádních titulů vydávaných Federálním ministerstvem obrany ČSSR, posléze Ministerstvem obrany České republiky po roce 1989 a jejich adaptace na nové poměry v době privatizovaných médií let 1990 až 1995.	
Metodou práce je historický rozbor.	
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): - Úvod - Role a postavení armádních titulů, např. Obrany lidu a dalších periodik Našeho vojska v době socialistického Československa v kontextu postavení armády v tehdejší společnosti. - Stručná historie Našeho vojska od statutárního zřízení dne 6. 12. 1945 , přes 1. leden 1954, kdy byly zřízeny 3 národní podniky Našeho vojska – vydavatelství, distribuce, tiskárna. - Způsob řízení, vydávání, distribuce a cílová skupina vojenského tisku. - Rozbor obsahu periodik (na příkladu z roku 1989) - Transformace Obrany lidu v prosinci 1990 na týdeník, v lednu 1993 na měsíčník , který byl vydáván do konce roku 1993.	

- Přeměna vydavatelství a nakladatelství Naše vojsko (jeho činnost po roce 1989 až do privatizace v polovině 90. let. (Usnesením vlády ČR č. 502 ze dne 8. 9. 1993 bylo Naše vojsko, nakladatelství a knižní obchod, s. p. schváleno do privatizace)
- Transformace armády v nové společenské situaci po roce 1989
- Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. analyzované tituly a období, za které budou analyzovány) a metody (techniky) jeho zpracování:

Analyzované tituly:

- Obrana lidu 1987-1993
- další pravidelné i nepravidelné tituly Našeho vojska

Pramen: Národní knihovna České republiky

Vojenský historický ústav Praha

Vojenský ústřední archiv Praha

Ministerstvo obrany ČR

www.esla.cz

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

- Křivánková A., Vatrál J.: Dějiny československé žurnalistiky Díl.4 - Český a slovenský tisk v letech 1944 - 1987. Praha: Novinář, 1989. 223 s.

- kolektiv autorů.: Dějiny českých médií v datech. Praha: Karolinum, 2003. 462 s. ISBN 80-246-0632-1.

- kolektiv autorů.: 10 let v českých médiích. Praha: Portál, 2005. 142 s. ISBN 80-7178-925-9

- Benda, J.: Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989-2006. Praha: Karolinum, 2007. 273 s. ISBN 978-80-246-1387-1.

- Cvrček, J.: Armáda a společenské změny. Praha: Magnet-Press, 1991. 76 s.

- Armádní ročenka. 1993. Odbor pro tisk a informace a veřejné vztahy MO.

- Armádní logistika. Vojenský odborový časopis (1992 -94). Štáb logistiky AČR.

- Machonin, P., Tuček, M.: Česká společnost v transformaci. Praha: Slon, 1996. 364 s. ISBN: 80-85850-17-6.

- Machonin, P.: Česká společnost a sociologické poznání. Praha: ISV, 2005. 286 s. ISBN: 80-86642-39-9.

- Gabal, I.: Hrách na zeď. Praha: Karolinum, 2008. 288 s. ISBN 978-80-246-1537-0.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

- Beran, J.: Možnosti využívání kulturního působení týdeníku Obrana lidu v systému forem propagandy. (postgraduální práce).1986

- Šimána, K.: Deník Obrana lidu a výchova příslušníku ČsLA k pevným postojům k potenciálnímu nepříteli (postgraduální práce). 1979.

Datum / Podpis studenta

16.6. 2009

Robert Čížek

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ** (včetně části, kterou vyplňuje institut!), **PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
	
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	
		

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	3
1 Prapočátky vojenského tisku.....	5
2 Obecná situace po roce 1945.....	8
3 Vznik Našeho vojska.....	17
4 První poválečné časopisy.....	19
4.1 Časopis „Naše vojsko“ (1941 – 1951).....	19
4.2 Zápisník osvětového důstojníka (1945 – 1950).....	21
4.3 Vojenské listy (1945).....	22
4.4 Vojenská výchova (1946 – 1951).....	24
4.5 Výcvik malých jednotek (1947 – 1950).....	26
4.6 Svobodné Československo (1945 – 1946).....	28
4.6.1 Přivítání nového titulu.....	31
4.6.2 Cíle vojenského tisku pohledem roku 1945.....	34
4.6.3 Svobodné Československo v roce 1946.....	37
4.7 Jednotný branný deník – Obrana lidu (1947 – 1993).....	38
5 Další rozvoj Našeho vojska.....	48
6 Změny v armádě vyvolané mistrem Alexejem Čepičkou.....	53
6.1 Lidová armáda (1951 – 1989)/A-Revue (1968 - 1969/1990 - 1993).....	54
6.1.1 Časopis v roce 1968.....	56
6.1.2 Lidová armáda č. 2.....	60
6.1.3 Časopis v roce 1969.....	61
6.2 Československá armáda (1952 – 1957).....	63
6.3 Československý voják (1952 – 1993).....	66
7 Kultura v armádě od 50. let.....	71
7.1 Knihovnick (1953 – 1954).....	72
7.2 Vojenský klub (1955 – 1957).....	73
8 Vznik vydavatelství Naše vojsko.....	75
8.1 Změny v polygrafii v 50. letech.....	77
9 Vojenské odborné časopisy.....	80
9.1 Vojenské zdravotnické listy (1947 (1925) – 2010).....	85
9.2 Týl a zásobování (1951 – 1990).....	86
9.3 Bojová příprava (1951 – 1991).....	87
9.4 Vojenský zlepšovatel a vynálezce (1953 – 1958).....	88
10 Časopisy v 50. letech.....	91
10.1 Obrana lidu v roce 1955.....	91
10.2 Zápisník (1957 – 1993).....	91
10.3 Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1958.....	94
11 Vojenské časopisy od roku 1958.....	101
11.1 Vojenství (1959 – 1962).....	101
11.2 Socialistické armády (1958 – 1962).....	102
11.3 Vojenská technika (1959 – 1968).....	103
11.4 ATOM (1969 – 1990).....	105
12 Kultura v armádě v 60. letech.....	107

12.1	Voják a kultura (1962 – 1969)	107
13	Úpravy systému periodického tisku pro rok 1963	112
13.1	Vojenský tisk	112
13.1.1	Vydavatelství časopisů MNO v 60. letech	114
13.2	Názory na změnu periodicity Obrany lidu	118
13.3	Návrh na znovuoobnovení deníku Obrana lidu	119
13.3.1	Navrhovaná koncepce deníku Obrana lidu	122
13.4	Obnovení vydávání Obrany lidu jako deníku (6. 10. 1969).....	123
14	Vydavatelství v roce 1970.....	128
15	Situace armády po roce 1989	130
15.1	Základní změny v armádě po listopadu 1989	130
16	Vojenské časopisy v nové situaci	133
16.1	A–Revue	133
16.2	Československý voják po roce 1989	135
16.3	ATOM po roce 1989	137
16.3.1	ATM.....	138
16.4	Týl a zásobování po roce 1989	140
16.5	Zápisník po roce 1989	141
16.6	Vojenský profesionál (1992 – 2001).....	142
16.7	Vojenské rozhledy (1992 – dosud)	145
16.8	Konec vydávání Obrany lidu jako deníku (31. května 1990)	147
16.9	Deník „A“-Report	148
16.9.1	Konec „A“-Reportu jako deníku	152
16.9.2	Doplnění k zániku armádního deníku	153
16.10	Týdeník „A“-Report.....	155
16.11	„A“-Report – čtrnáctideník	157
16.11.1	Časopis v roce 1994.....	158
16.11.2	Časopis v roce 1996.....	159
16.11.3	Časopis v roce 1997.....	160
16.12	„A“-Report 1992 – o změnách vojenského tisku	161
17	Restrukturalizace a redukce vojenského tisku – 1993	163
17.1	Definitivní konec Obrany lidu	167
17.2	Konec armádních tiskovin oznámený v jiném tisku	169
18	Agentura AVIS.....	171
19	Prezentační a informační centrum MO	172
20	Souhrn	173
	Závěr.....	175
	Summary	176
	Použitá literatura	177
	Seznam příloh.....	180

Úvod

Ve své práci se budu snažit zmapovat vývoj armádního tisku po roce 1945 na území Československa. Tak jako ostatních oblastí života se ani vojenského tisku nemohly nedotknout také společenské změny, které se po 2. světové válce a zejména po únoru 1948 staly. Práce sleduje založení vojenských periodik, které v poválečných letech navazují na časopisy vycházející během 2. světové války na frontách a způsob řízení a vedení těchto periodik státními institucemi. V tomto kontextu jde zejména o Ministerstvo národní obrany a Hlavní politickou správu ČSLA. Tyto instituce rozhodovaly o směřování, rozsahu a o obsahu armádního tisku. Pozornosti však nemohla uniknout ani role vojenského vydavatelství Naše vojsko, které bylo výrobně ekonomickým podnikem, který odpovídal za hospodářskou a provozní stránku vydávání vojenského tisku. Snažil jsem se vytvořit přehled vojenských novin a časopisů vydávaných na našem území za posledních cca 60 let a u nejvýznamnějších sledovat podrobněji změny, které za svou existenci prodělaly. Text se také pokouší zachytit nezbytnou transformaci v této oblasti, která nastala v souvislosti se společenskými změnami po listopadu 1989. Zvolenou metodou práce je historický rozbor.

Tato diplomová práce je podle dostupných informací prvním pokusem sumarizovat informace o vojenských tiskovinách u nás. Dosud vznikaly jen texty, týkající se pouze jednotlivých časopisů, které je představovaly podrobně. Možnost vytvářet průkopnický text na zelené louce byla tedy zajímavá výzva, pro kterou jsem si dané téma nakonec vybral. Brzo se však ukázalo, že jde také o poměrně nesnadný úkol. Jednak se jedná o problematiku velmi rozsáhlou a dalo by se na ní napsat několik podobných prací s rozličným důrazem na obsah tiskovin, roli Hlavní politické správy, nebo více zaměřených na vydavatelství Naše vojsko. Druhou skutečností znesnadňující vytvoření takové práce představovalo získávání pramenů informací. V současné době totiž neexistuje publikace, která by uvedené téma v takové šíři zachycovala, což byla často také má úsměvná odpověď těm nezasvěceným, kteří mi v dobré víře radili – čerpej z nějaké knížky...

Nejvíce zastoupeným zdrojem informací, ze kterého jsem nakonec čerpal, byly samotné ročníky a jednotlivá čísla uváděných periodik. Zejména různé jubilejní ročníky časopisů jsou vzácným zdrojem shrnujících a hodnotících informací. Tyto je možné nalézt v Národní

knihovně v Praze, kompletněji pak ve Vojenském historickém ústavu v Praze. Dalším cenným zdrojem informací jsou pro tuto práci také archivní materiály Národního archivu, Vojenského ústředního archivu Praha, Správního archivu Armády ČR v Olomouci. Problémem materiálu k podobné práci je jeho poměrná roztržitost po různých místech.

Měl jsem štěstí, že jsem v archivních institucích narazil na ochotné a znalé zaměstnance, kteří byli nápomocni k dohledávání podrobných informací. Ani oni však neovlivní některá omezení spočívající v omezeném množství archiválií, které badatel může na jednu návštěvu získat, nutnost avizovat svou návštěvu předem apod. Spousta cenných materiálů však byla také v průběhu let skartována... Samostatnou kapitolou bylo občasné odmítnutí sdělení informací z titulu, že „to může podléhat ještě nějakému stupni utajení“ nebo „ať vysvětlí, proč to chce znát“ apod. Týkalo se to zejména dotazů na strukturu Magnet-Pressu, Avisu apod., přestože mně nešlo ani o konkrétní jména a už vůbec ne o finanční otázky. Některé pasáže, proto pracuji s menším množstvím informací.

Z hlediska struktury textu nejprve popisují historický kontext vzniku prvních armádních tiskovin na frontách a situaci, která nastala ve společnosti po 2. světové válce a po 25. únoru 1948. Po textech o vzniku vojenského vydavatelství, následují jednotlivé tituly, které jsou rozděleny na dobu do roku 1989 a po něm. Po textech o vzniku vojenského vydavatelství, následují jednotlivé tituly, které jsou rozděleny na dobu do roku 1989 a po něm a částečně odrážejí také zaměření jednotlivých titulů. Část věnovaná období po roce 1989 pak odráží postupnou a nevyhnutelnou redukci vojenských tiskovin.

Budu rád, pokud moje práce poskytne čtenáři nové, případně upřesňující informace o systému vojenského tisku.

1 Prapočátky vojenského tisku

Kořeny české vojenské žurnalistiky sahají do období 1. světové války. Naši legionáři v Rusku měli k dispozici nejen svou vlastní redakci, ale i litografii. Nejznámějšími tituly byly „Československý deník“ a „Čechoslovák“¹ Ty redigoval pozdější slovenský prvorepublikový politik Bohdan Pavlů.² Kromě těchto novin a deseti časopisů vydávali legionáři řadu dalších titulů, publikací, slovníků, zpěvníků národních písní, sbírek básní, pohlednic, propagačních letáků a plakátů.³

Počátky poválečného vojenského tisku mají své kořeny již hluboko ve válečném období 2. světové války.

Fakt uzavření československo-sovětské úmluvy ze dne 18. července 1941 vytvořil možnosti organizovat na území Sovětského svazu samostatné čs. vojenské jednotky jako součást československé armády v zahraničí. Místem pro organizování jednotky bylo určeno poduralské město Buzuluk v Orenburské oblasti. Toto místo bylo zvoleno, protože nabízelo ubytovací možnosti, sklady a výstroj po polských jednotkách.⁴ Základní instruktorský kádr byl tvořen důstojníky a poddůstojníky, kteří emigrovali z Československa po 15. březnu 1939 přes Polsko, a kteří po pádu Polska v řadách Českého a slovenského legiónu v září 1939 přešli do Sovětského svazu. Již v prosinci 1941 pplk. Svoboda přebíral od polské armády generála Anderse prostory, které později zabydleli českoslovenští vojáci. Dne 17. ledna 1942 sovětský rozhlas zveřejnil výzvu československým občanům na území SSSR, aby se hlásili do čs. armády.⁵

V Buzuluku se tedy v únoru 1942 vytvořila československá samostatná jednotka (prapor). Jednotka vydávala od 9. února 1942 noviny pod titulem „Denní zprávy“ (**Denní zpravodaj**).

¹ Zdroj: Prezentační a informační centrum Ministerstva obrany ČR.

²² Bohdan Pavlů (1883 – 1938) – slovenský novinář, československý diplomat a politik., vyslanec v Bulharsku (1922 – 1927), vyslanec v Dánsku (1927 - 1932), vyslanec v Sovětském svazu (1935 - 1937).

³³ Zdroj: Prezentační a informační centrum Ministerstva obrany ČR.

⁴ Kolektiv autorů. *Za svobodu Československa. Kapitoly z dějin čs. vojenské jednotky v SSSR za 2. světové války*. Praha: Naše vojsko, 1959. s. 120.

⁵ www.zeny-bojujici.cz

Pod titulem bylo uvedeno místo vydávání, Buzuluk, a datum.⁶ Zprávy vycházely denně. Denní zprávy byly psané psacím strojem s několika průklepy a šířeny mezi jednotlivé roty. Výběr zpráv zajišťoval osvětový důstojník. Zprvu obsahovaly jenom fakta bez komentářů: „Ale i tak přispěl tento první časopis významnou měrou k upevňování morálně politické jednoty 1. polního praporu“⁷. První komentář se objevil 5. června 1942, kdy byl otištěn komentář k atentátu na Heydricha v Praze a situaci v čs. zemích.⁸ Mezi základní kameny vojenského tisku je potřeba vzpomenout také na západě vycházející „**Naše noviny**“ (cyklostylovaný list, založený na britské lodi Neuralia⁹) a na blízkém východě „**Československé zprávy**“.¹⁰

Právě v osvětové složce naší vojenské jednotky se uplatnily i ženy. Zejména při odposlechu zpráv, dále pak jako redaktorky a písařky. Nejvýznamnější z nich byla Matylda Braunová¹¹, která si přinesla do Buzuluku tehdy velmi cenný vlastní psací stroj s českou abecedou (Později se však stroj, převážený na saních, utopil v rozvodněném Donci)¹². Právě ona odposlouchávala a zapisovala zprávy vysílané sovětskými, anglickými i německými rozhlasovými stanicemi.

V čs. brigádě vycházely také s týdenní periodicitou vojenské noviny „**Naše vojsko v SSSR**“, kde byly uveřejňovány články v češtině, slovenštině i ukrajinštině. Jejich první číslo vyšlo 26. 8. 1942. Úvodník napsal čs. velvyslanec v Moskvě Zdeněk¹³ Fierlinger.¹⁴ Měl redakční radu i vlastní dopisovatele. Pod stejným názvem existoval také *polní zpravodaj*, vydávaný

⁶ Svoboda, Ludvik. 25 let vojenského tisku. Obrana lidu. 11. 2. 1967, roč. XXVI., č. 6, s. 1-4.

⁷ Svoboda, Ludvik. 25 let vojenského tisku. Obrana lidu. 11. 2. 1967, roč. XXVI., č. 6, s. 1-4.

⁸ Tamtéž.

⁹ HUDEC, Vladimír. *Československá žurnalistika v antifašistickém odboji let 1939 až 1945*. Praha: Novinář, 1978, s. 37.

¹⁰ Šmejkal, Y. Sedmá velmoc v armádě. Vojenská výchova. 1946, roč. I. č. 1 s. 11.

¹¹ Matylda Braunová (1908 - ?) - roz. Reichová, absolventka reálného gymnázia v Žilině, státní zkouška z němčiny v Praze, pracovala jako úřednice a stenografka, od r. 1927 členka KSČ, s manželem a dcerou odešla po okupaci ČSR do SSSR, v Buzuluku absolvovala spojařský kurz a starala se o pravidelné vydávání novin. Po válce působila jako sekretářka HPS MNO, poté tajemnice Státního nakladatelství technické literatury.

¹² www.zeny-bojujici.cz

¹³ Zdeněk Fierlinger (1891 – 1976) – sociálně demokratický, později komunistický politik, předseda československé vlády v letech 1945 - 46, člen ÚV KSČ (1948 – 1971), 1919 vstupuje do diplomacie - v letech 1921 – 24 působí na postu československého vyslance v Nizozemsku, na stejném postu pak působí v letech 1924 – 25 v Rumunsku, v letech 1925 – 28 ve Spojených státech amerických, v letech 1928 – 32 ve Švýcarsku a v letech 1932 – 36 v Rakousku, od 1937 s výjimkou let 1939 - 41 Vyslancem v Sovětském svazu, předseda Národního shromáždění 1953 - 1964.

¹⁴ Svoboda, Ludvik. 25 let vojenského tisku, cit. d.

1. praporem v době bojů u Sokolova a v dalším období vydávaný 1. československou samostatnou brigádou v průběhu osvobození Kyjeva a Bílé Cerkve.¹⁵

Od 1. dubna 1944¹⁶ dodala armáda SSSR našim jednotkám polní tiskárnu, díky čemuž mohlo být Naše vojsko v SSSR tištěno a mohlo mít větší náklad.

Dne 12. srpna 1944 začal být vydáván sborový deník „**Za svobodné Československo**“.

Další vojenské tituly:

1. brigáda vydávala – Naše vojsko v SSSR;
2. brigáda vydávala – Plameň Slobody;
3. brigáda vydávala – Směr Praha¹⁷.

Po karpatsko-dukelské operaci, kdy naše armáda dorazila na území Československa, bylo rozhodnuto vydávat časopis ve slovenském jazyce - na území, kde nevycházely žádné naše noviny. Ten dostal název „Nová Sloboda“ Později při vytváření 4. brigády bylo započato vydávání slovenského deníku „Bojovník“.

¹⁵ PARTHONOVÁ, Milena. *Vznik, vývoj a význam nakladatelství Naše vojsko*: diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta filozofická, Katedra vědeckých informací a knihovnictví, 1981, s. 31.

¹⁶ PARTHONOVÁ, Milena, cit. d.

¹⁷ Tamtéž.

2 Obecná situace po roce 1945

Obě dvě zahraniční odbojová centra si uvědomovala potřebu výchovy jejich příslušníků v demokratickém a protifašistickém duchu. Jako příklad může posloužit dokument KSČ „Budování armády na osvobozeném území“¹⁸. Obsahem byla i pasáž zahrnující prohlášení o zavedení politické a osvětové práce za účelem odstranění negativního působení německé propagandy hlavně u mládeže. Upozorňovalo se na to, že je potřeba vyplnit nedostatky v politické orientaci vzniklé okupací a do budoucna usnadnit vlasteneckou výchovu.

I prezident Edvard Beneš ve svém posledním projevu v londýnské Státní radě zdůraznil, že za jeden z nejdůležitějších úkolů republiky považuje vytvoření nové armády: *„Netajil jsem nikomu jeden důležitý fakt a diskutoval jsem často a důkladně tyto věci s našimi vedoucími důstojníky. Všichni jsme si svorně zjišťovali z událostí v našem odboji, že vojensko-politická a mravní výchova důstojníků se nám neosvědčila, že nedostačovala, a že musí být velmi podstatně změněna. Ostatně i náš politický život bude dost změněn, a je to tudíž dáno samo sebou“*¹⁹.

Také již program první vlády Národní fronty Čechů a Slováků z roku 1945 zakotvoval základní principy výstavby čs. armády. Značnou pozornost věnoval i všem základním otázkám souvisejícím s prováděním morálně politické a osvětové výchovy. Jejím prostřednictvím měli být příslušníci armády vychováváni v protifašistickém a demokratickém duchu. Program vlády proklamoval zavedení instituce osvětových důstojníků jako zástupců velitelů v oblasti výchovy a osvěty.²⁰

Pohled velení československé armády k realizaci vojenské části Košického vládního programu (dále také jako „KVP“) uceleně naznačil ministr národní obrany generál Svoboda při vystoupení na manifestaci důstojníků a rotmistrů Velké Prahy, ve kterém věnoval značnou pozornost otázkám demokratizace budoucí armády: Prohlásil mj.: *„(...) naší svatou povinností je vychovávat vojáky a zejména důstojníky také politicky, v duchu vysokého*

¹⁸ Pozn.: Dokument pocházející z počátku léta r. 1944.

¹⁹ Vondrášek, Václav. Výchova a osvěta v Československé armádě v poválečném období. A-Revue. 1990 roč. XLIII., č. 7, s. 43.

*národního, státního, demokratického a antifašistického uvědomění. Naším programem, programem československé branné moci i ostatních ozbrojených složek, je dnes vládní program... armáda jako orgán lidu, jako orgán národů Československa musí znát tento program, musí být odhodlána jednat v jeho duchu a tam, kde jí to přísluší a kde jí to bude přikázáno, tento program uskutečňovat*²¹. Ministr také zdůraznil povinnost velitelů všech stupňů všestranně spolupracovat s osvětovými důstojníky.

Dne 5. dubna 1945 proběhla ustavující schůze Vojenské rady při předsednictvu vlády, která měla za úkol projednávat otázky související s organizací čs. armády, problematikou vojensko-politického a vojensko-ekonomického rázu, oblastí výchovy vojsk a také personálních záležitostí a osvětové činnosti. Hned na ustavující schůzi jmenovala hlavního velitele čs. armády, kterým se stal ministr národní obrany brig. gen. Ludvík Svoboda.²² Již na ustavujícím jednání rozhodla rada o odstranění některých nepohodlných generálů z jejich funkcí (jednalo se např. o Jana Sergěje Ingra, O. Gaka, B. Neumana atd.).²³ Vojenská rada na svém jednání 15. května 1945 také přijala „**Zásady pro převzetí důstojníků a rotmistrů z povolání do čs. branné moci**“, které poté schválila vláda i prezident republiky. Zásady obsahovaly správná opatření, ale také klauzuli o tom, že do nové armády nemohou být přijati důstojníci a rotmistři, kteří se v období okupace aktivně nezapojili do odboje.²⁴ Jednalo se o požadavek, který nebyl zanesen ani do Košického vládního programu a stal se hlavní překážkou při přijímání důstojníků a rotmistrů v následujících letech. Převážná část důstojníků, kteří zůstali v protektorátu, se do odboje nezapojila – podle údajů MNO²⁵ z 15 000 aktivních důstojníků předmnichovské armády odešlo do zahraničí 500 - 700 osob, přičemž 145 z nich padlo na frontách a 435 nepřežilo koncentrační tábory. Tedy skoro 90 procent předválečných důstojníků se odboje aktivně nezúčastnilo.²⁶ Vzhledem k uvedeným počtům je zřejmé, že záměrem vedení KSČ bylo přerušit kontinuitu nového důstojnického sboru s tím předmnichovským.

KSČ zamýšlela, že aktivní důstojníci předmnichovské armády budou nahrazeni záložními důstojníky zahraniční armády (hlavně východní) a partyzány. Už v létě 1945 se však ukázalo,

²⁰ Vondrášek, Václav. *Výchova a osvěta v Československé armádě v poválečném období*, cit. d.

²¹ Tamtéž.

²² BÍLEK, Jiří – LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6. Československá armáda v prvním poválečném desetiletí 1945-1955*. Praha: MO ČR, AVIS, 2006, s. 20.

²³ Hanzlík, František. *Důstojnický sbor a únor 1948*. A-Revue. 1993, roč. XLVI., č. 2, s. 35.

²⁴ Tamtéž, s. 36.

²⁵ Pozn.: MNO – Ministerstvo národní obrany.

že tato představa je nereálná. V srpnu 1945 totiž sloužilo v armádě 15 836 důstojníků, z toho 8 954 záložních. Naplánovaný počet k 1. říjnu 1945 byl však 22 225 důstojníků.²⁷ Velký nedostatek důstojníků tedy nakonec zmírnil výše uvedené ustanovení o nepřijímání určitých důstojníků.²⁸ Stejný problém byl s realizací zákona č. 72/1946 Sb.²⁹ z 6. března 1946 v letech 1946-1947. Ustanovení však mělo účinek i přes přijetí předmnichovských důstojníků. Stačilo totiž, aby někteří z důstojníků vyjádřili: „(...) *pochybnosti o vládním programu, o našem spojení se SSSR, nebo vystupovali proti působení KSČ v armádě, stačilo totiž jednoduše obvinít z toho, že se nezúčastnili odboje, a v souladu se zákonem požadovat jejich odchod z armády*“³⁰. Důsledky tohoto postupu byly rozličné – někteří vstoupili do KSČ, většina z nich se však raději politického dění nezúčastnila. KSČ pak prostřednictvím osvětových důstojníků mohla prohlubovat svůj vliv v armádě bez většího odporu.

To vedlo k tomu, že v únoru 1948 bylo z 68 hlavních funkcionářů armády 21 členů KSČ, pouze 2 byli členy národně socialistické strany a další 3 členové jiných stran. Členové KSČ zastávali např. funkci 1. podnáčelníka Hlavního štábu, náčelníka „**Hlavní správy výchovy a osvěty**“ (dále také „HSVO“), Hlavní správa obranného zpravodajství (dále také „HSOBZ“), zpravodajské služby, velitelů tankového vojska, dělostřelectva, letectva, ženijního vojska atd.³¹

Návrhy Vojenské rady podléhaly schválení předsednictvu vlády a „(...) *i když byla pokusem o využití některých zkušeností Rudé armády, svým charakterem se více blížila předválečné Nejvyšší radě obrany státu*“³². Činnost Vojenské rady však byla ukončena rozhodnutím předsednictva vlády již 29. ledna 1946.

Budování a vedení armády také ovlivňovalo Prozatímní a později Ústavodárné národní shromáždění, protože přijímalo zákony týkající se právního rámce výstavby armády a mohlo dát např. také souhlas k vypovězení války.

²⁶ Tamtéž, s. 36.

²⁷ Hanzlík, František. Důstojnický sbor a únor 1948. A-Revue. 1993, roč. XLVI., č. 2, s. 36.

²⁸ KSČ označovala postup přijímacích komisí jako sabotáž buržoazie, přestože většina členů komisí byli členy KSČ.

²⁹ Pozn.: Zákon č. 72/1946 Sb., O úpravě některých právních poměrů důstojníků a rotmistrů z povolání a o převzetí některých osob do čs. branné moci.

³⁰ Hanzlík, František. Důstojnický sbor a únor 1948. A-Revue. 1993, roč. XLVI., č. 2, s. 36.

³¹ Tamtéž, s. 37.

³² Tamtéž, s. 20.

Hned v prvních měsících po válce bylo vyřešeno kádrové obsazení osvětového aparátu na jednotlivých úrovních armády. Osvětoví důstojníci byli v tomto období vybírání hlavně z příslušníků 1. čs. armádního sboru v SSSR a z aktivních účastníků domácího odboje.³³

Vojenská rada při předsednictvu vlády na svém zasedání 5. června 1945 schválila „**Směrnice pro morálně politickou výchovu, osvětu a informaci**“. Důležité byly také Vojenskou radou přijaté **Zásadní pravidla o politických právech vojáků**, kde zejména ustanovení o možnosti vojáků stát se členy politických stran³⁴ dokázala KSČ využít.³⁵ Směrnice vymezovaly základní cíle a úkoly pro tuto výchovu a současně zakotvovaly organizační strukturu. Řídícím orgánem se stala **Hlavní správa výchovy a osvěty**, jejíž náčelník přímo podléhal ministru národní obrany generálu Ludvíku Svobodovi a státnímu tajemníku na MNO generálovi Mikuláši Ferjenčíkovi.³⁶ Toho po volbách v květnu 1946 nahradil plk. Ján Lichner³⁷, zástupce Demokratické strany. Státní tajemník byl členem vlády, šlo o politickou funkci, nahrazující zrušenou funkci generálního inspektora branné moci.³⁸

Na velitelstvích vojenských oblastí (celkem 4) byly zřízeny **oblastní správy výchovy a osvěty**, přičemž na stupni svazek oddělení výchovy a osvěty a na stupni útvar pracoval osvětový důstojník. Oba nové orgány v systému vojenské správy - HSVO a HSOBZ byly budovány podle sovětského vzoru. Náčelníkem HSVO byl jmenován dřívější osvětový důstojník 1. čs. armádního sboru v SSSR Jaroslav Procházka³⁹ Ten v souvislosti s rozkazem

³³ Tamtéž.

³⁴ Pozn.: Podle tehdy platných předpisů, ale nesměla být v armádě zjišťována příslušnost vojáků a důstojníků k politickým stranám.

³⁵ Hanzlík, František. Důstojnický sbor a únor 1948. A-Revue. 1993, roč. XLVI., č. 2, s. 36.

³⁶ Mikuláš Ferjenčík (1904 – 1988) – slovenský generál, původně zvěrolékař, účastník protifašistického odboje a slovenského národního povstání., 1944 – 45 – pověřenec pro národní obranu ve Slovenské národní radě (SNR), 1945-46 působil jako státní tajemník na MNO, po volbách r. 1946 pověřenec vnitra ve SNR. Po únoru 1948 emigroval přes Německo do USA. Zde byl činný v organizaci Svazu československých důstojníků v exilu.

³⁷ Ján Lichner (1897 – 1979)- v průběhu první světové války se připojil k československým legiím v Rusku, po návratu vystudoval právnickou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě, poslanec Národního shromáždění za Agrární stranu (1935- 1939, na sklonku r. 1938 krátce jako ministr pošt a železnic ve slovenské autonomní vládě, v roce 1940 odešel do exilu ve VB, kde se stal součástí Státní rady československé, 1942 –45 ministr zemědělství exilové vlády v Londýně, člen vedení Demokratické strany (1945-48),(1945-46) – státní tajemník na Ministerstvu zahraničního obchodu, státní tajemník na MNO (1946-48), v únoru 1948 podal s ostatními demokratickými ministry demisi, v r. 1950 ve vykonstruovaném procesu odsouzen na 17 let vězení, propuštěn po 6 letech, 1968 rehabilitován.

³⁸ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 22.

³⁹ Jaroslav Procházka (1897 – 1980) – český právník, profesor a rektor UK, osvětový důstojník (během 2 svět. Války), armádní generál. Náčelník Hlavní správy výchovy a osvěty (od 1945), politicko-právní poradce ministra (od 1948) náčelník Generálního štábu.(1950-52), profesor Vysoké školy politických a hospodářských věd, rektor UK (1958/59 – 1965/66), od 1969 náčelník Vojenského historického ústavu. Zastávce stalinských praktik.

prezidenta republiky ze dne 7. září 1945⁴⁰, který vymezil politická práva vojáků, vyzval politické strany Národní fronty Čechů a Slováků, aby naplno respektovaly všelidový a všenárodní ráz armády v duchu KVP.

HSVO se členila na 6 oddělení a „(...) řídila morálně politickou výchovu příslušníků armády, odpovídala za informace určené pro veřejnost, řídila činnost vojenských hudeb, uměleckých souborů a kulturní práci v armádě, **vojenský tisk** a nakladatelskou činnost včetně materiálního zabezpečení a do její pravomoci spadaly také armádní sport a tělovýchova“⁴¹.

Hlavní správě podléhal ústřední deník Čs. armády „**Svobodné Československo**“, který byl určen i pro potřeby široké veřejnosti. Tím byl naprosto odlišný od úzce zaměřených odborných vojenských předválečných periodik. Tato úzká zaměřenost byla důsledkem tehdejší oficiální nepolitčnosti armády první republiky.

Zajímavá čísla byla od počátku spojena s kádrovým obsazením HSVO. Dobře to ilustruje např. stav k 1. 7. 1945, kdy z celkového počtu 244 důstojníků a 22 rotmistrů na funkcích osvětových důstojníků bylo 60,2 % příslušníků domácího odboje, 34,3 % příslušníků 1. čs. armádního sboru v SSSR a jen 5,5 % bývalých příslušníků 1. čs. obrněné brigády ze západu.⁴² Prezident, i některé politické strany, požadovali revizi kádrového složení HSVO.⁴³ Např. prezident Beneš „kritizoval, že 90 procent důstojníků HSVO v Čechách a na Slovensku⁴⁴ bylo členy KSČ“⁴⁵. To ukazuje na zjevnou snahu KSČ⁴⁶ o ovládnutí armády všemi možnými prostředky. Tabulkově se počítalo asi se 700 osobami⁴⁷ na postech osvětových důstojníků, přičemž naplnit tuto kvótu byl velký problém.

Provizorně fungovaly několikátýdenní kurzy pro osvětové důstojníky. První se uskutečnily v květnu a v červnu 1945 v Brně a jeho účastníky byli důstojníci a rotmistři aktivovaní ze složek domácího odboje a také příslušníci čs. samostatné obrněné brigády. Ty měla podle

⁴⁰ Vondrášek, Václav. Výchova a osvěta v Československé armádě v poválečném období. A-revue. 1990, roč. XLIII., č. 7, s. 43.

⁴¹ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 24.

⁴² Vondrášek, Václav. Výchova a osvěta v Československé armádě v poválečném období. A-Revue. 1990 roč. XLIII., č. 7, s. 43.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Pozn.: na Slovensku to bylo téměř 100 procent.

⁴⁵ Thurnvald, Bohumil, Socha, Stanislav. Článek jsme přečetli, ale ... A-Revue. 1990., roč. XLIII., č. 8, s. 41.

⁴⁶ Pozn.: KSČ – Komunistická strana Československa.

⁴⁷ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 24.

představ velení armády nahradit škola pro osvětové důstojníky, která by sídlila v Praze. O tom hovořil např. ministr Svoboda ve svém vystoupení na branném výboru Prozatímního národního shromáždění. Uvažovalo se i o zřízení speciální fakulty pro osvětové pracovníky na Vysoké škole válečné.⁴⁸

HSVO velmi prosazovala na přelomu let 1945/1946 zřízení kategorie osvětových důstojníků, kterou v hierarchii nově zřizované armády navrhovala zařadit hned za skupinu důstojníků Generálního štábu (dále také „GŠ“). Tyto návrhy však narazily.

1. února 1946 byla slavnostně zahájena činnost Školy pro osvětové důstojníky v Praze, vycházející z Vojenského učiliště výchovy a osvěty v Praze zřízeného k 1. prosinci 1945.⁴⁹ Otevření se zúčastnil také prezident Edvard Beneš, který v této souvislosti řekl mj.: „že poválečná armáda musí navazovat na čs. legie a osvětovou výchovu prováděnou v předmnichovské armádě“⁵⁰.

Osvětový aparát potom také sehrál svou roli v předvolební kampani v roce 1946. Původní dohody politických stran, o tom, že kampaň bude vedena slušně, vzaly brzy za své. Rozpory v poválečné společnosti se projevíly také na útvech a jednotkách armády: „(...) svědčí o tom např. i obsah dopisů, které v tomto období dostávala redakce Svobodného Československa od těch vojáků, kteří si uvědomovali hranici mezi normálním politickým nábojem a nezodpovědnou stranickou licitační agitací“⁵¹. Volby však měli nakonec relativně klidný průběh.

Na konci roku 1946 byla provedena reorganizace vojenského tisku. Místo deníku „Svobodné Československo“ začala od 1. 1. 1947 v Praze vycházet Obrana lidu a v Bratislavě Obrana ľudu.

⁴⁸ Pozn.: Vysoká škola válečná (VŠV) – od 1. 11. 1921 fungovala v Praze díky Francouzské vojenské misi Válečná škola, od 1. 10. 1934 pod jménem Vysoká škola válečná. Sloužila pro výchovu čs. důstojníků Generálního štábu a jejím vzorem byla Vysoká škola válečná v Paříži. VŠV absolvovalo během první republiky 577 důstojníků a informační kurzy tamtéž 269 generálů a vyšších velitelů.

⁴⁹ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 24.

⁵⁰ Vondrášek, Václav. *Výchova a osvěta*, cit. d.

⁵¹ Tamtéž.

V souvislosti s propagovanou jednotou armády a všeho lidu byly organizovány osvětovými důstojníky i exkurze vojáků do průmyslových závodů a na druhé straně civilisté navštěvovali vojenské objekty a účastnili se besed s příslušníky armády.

HSVO žádala o vydání definitivních předpisů, které by stanovily obsah morálně politické a osvětové výchovy, současně i s právy a povinnostmi osvětového aparátu. Ale ani v samotné HSVO nebyla shoda názorů v tom, jak by takováto výchova měla být pojata.⁵² Byla i snaha postavit proti morálně politické a osvětové výchově protiváhou duchovní službu.⁵³ HSVO ale upozornila jí podřízené orgány, že spolupráce osvětových důstojníků a vojenských duchovních je možná pouze v mimořádných situacích (sebevraždy, alkoholismus atd.). Náboženské přednášky a obřady se konaly jen ve vojenských kostelech⁵⁴ nebo každopádně mimo vojenské objekty.

Na podobě osvětové výchovy však stále nebyla shoda. Návrh služebního předpisu „Výchova a osvěta (V-1-1)“ a „Škola na osvětové důstojníky“ se během připomínkových řízení na MNO a hlavním štábu dostal do vleku odlišných názorů. Sporné pasáže a výhrady se týkaly podřízenosti osvětových důstojníků vůči nadřízeným orgánům, kompetencí HSVO, hodnocení osvětových důstojníků jako řadové služby atd.⁵⁵ V důsledku odlišných názorů na činnost osvětového aparátu se nakonec nepodařilo zpracovat finální návrhy výše uvedených služebních předpisů.

Činnost HSVO byla ukončena v roce 1950, kdy byla vytvořena **Hlavní politická správa** (dále také „HPS“) jako centrální služební a politický orgán.

Vytváření armády v letech 1945 – 1948 bylo také značně ovlivněno Vojenským obranným zpravodajstvím, což byla jedna ze dvou⁵⁶ tajných vojenských služeb. Bylo založeno 7. ledna 1945 u 1. čs. armádního sboru v SSSR: „(...) jako oddělení štábu sboru na nátlak sovětského vedení a mělo být protiváhou zpravodajské služby londýnského Ministerstva

⁵² Pozn.: Např. byla prosazována pastorace vojenských duchovních a úzká spolupráce osvětových důstojníků s duchovní službou vůbec.

⁵³ Pozn.: Např. podle výnosu 6 oddělení I. Odboru MNO s názvem „Náboženské přednášky u podřízených útvarů“ z počátku r. 1947.

⁵⁴ Pozn.: Vojenské kostely i vojenské kaple – např. vojenský kostel sv. Jana Nepomuckého na Hradčanech.

⁵⁵ Vondrášek, Václav. Výchova a osvěta, cit. d., s. 44.

⁵⁶ Pozn.: Druhou tajnou službou byla Vojenská zpravodajská služba – 2. Oddělení Hlavního štábu.

*národní obrany*⁵⁷. Do jeho čela byl ustaven (jako přednosta) podle příkazu velitelství 4. ukrajinského frontu nadporučík Bedřich Reicin.⁵⁸ Tato služba měla rozsáhlé pravomoci, měla vlastní agenturní síť, chránila vojenské prostory apod. Její pravomoci bezpečnostních orgánů umožňovaly: „(...) aby její příslušníci zatýkali a zadržovali osoby, prováděli domovní prohlídky apod. OBZ⁵⁹ představovalo na sklonku války důležitý zdroj informací pro vedení KSČ a sovětské zpravodajské služby“⁶⁰.

V dubnu 1945 byla založena Hlavní správa obranného zpravodajství, jejím vedením byl pověřen Bedřich Reicin. Důležitým faktem bylo, že: „(...) obsazení dalších míst se uskutečnilo v rámci úsilí KSČ vyřadit hlavní představitele západního odboje ze spolurozhodování o další výstavbě armády“. Proto se do svých funkcí nevrátili příslušníci čs. zpravodajské služby při londýnském MNO v čele s gen. Františkem Moravcem“⁶¹⁶².

Od 2. poloviny roku 1945 se OBZ soustředilo na sledování čs. důstojnického sboru. Formou měsíčních Souhrnných zpráv vytvářelo podrobné informace o situaci v armádě, o postojích a názorech generálů, důstojníků a rotmistřů a také sledovalo činnost vojenských spolků. Tyto informace byly následně využity při čistkách v důstojnickém sboru.⁶³ Činnost OBZ navíc nebyla upravena žádnou zákonnou normou a bylo prakticky nekontrolovatelné, protože: „(...) většina vedoucích funkcionářů absolvovala sovětské zpravodajské školy, úzce

⁵⁷ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 24.

⁵⁸ Bedřich Reicin (1911 – 1952) – původním jménem Friedrich Reinzinger, rodák z Přerova, z rodiny židovského učitele, odešel ze studií obchodní akademie a stal se placeným funkcionářem KSČ (1928), V dubnu 1930 začal pracovat v redakci časopisu Mladá garda a od roku 1938 v redakci Rudého práva, 8. února 1942 byl zařazen jako branec do nově se formujícího československého pluku v Buzuluku, současně v jednotce začal utajeně působit jako komunistický aktivista a informátor moskevského vedení KSČ, od ledna 1945 byl přednostou Obranného zpravodajství (OBZ), V dubnu 1945 byl Reicin jmenován náčelníkem nově utvořené Hlavní správy obranného zpravodajství (HS OBZ) po únoru 1948 byl jmenován do funkce náměstka ministra obrany., později se dostal do sporu s nově jmenovaným ministrem A. Čepičkou a ten využil řady stížností z okruhu armádních důstojníků na prostředky, kterými si OBZ pod Reicinovým vedením vynucovalo příznání vyšetřovaných (fyzické a psychické mučení) a falšování a výrobu důkazů. 8. února 1951 byl Reicin zatčen a uvězněn, obviněn ze spolupachatelství v tzv. protistátního spikleneckého centru, 3. 12. 1952 popraven.

⁵⁹ OBZ – Vojenské obranné zpravodajství.

⁶⁰ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 25.

⁶¹ František Moravec - šéf Československého zpravodajství před a během 2. sv. války. Poté emigrant a poradce Ministerstva obrany USA.

⁶² BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 25.

⁶³ Pozn.: Působení OBZ zasahovalo i mimo armádu – vyhodnocovalo informace o členech ostatních politických stran, články a zprávy z denního tisku, vystoupení poslanců v parlamentě, sledovalo klíčová ministerstva apod.

spolupracovala se sovětskou zpravodajskou službou a současně zastávala významné funkce v KSČ“⁶⁴. Aktivita OBZ rostla s blížícím se rokem 1948.

⁶⁴ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 25.

3 Vznik Našeho vojska

„Naše vojsko“, ústřední vojenské nakladatelství a vydavatelství, bylo zřízeno opatřením hlavní správy vojenské osvěty Ministerstva národní obrany pod č. j. 5613/HSVO z 6. 12. 1945, uveřejněným pod čl. 545 VV/45 jako zařízení MNO se sídlem v Praze 2, Sokolská 33.⁶⁵

Podnik, který byl původně řízen správní radou, resp. jejím tehdejší úřadujícím předsedou, měl v době svého zřízení cca 50 zaměstnanců⁶⁶.

Naše vojsko tedy vzniklo v roce 1945 jako samostatná nakladatelská a distribuční organizace. Ve Věcném věstníku tehdejšího Ministerstva národní obrany ze dne 15. prosince 1945 se k tomu uvádí, že při ministerstvu se zřizuje: „Naše vojsko, ústřední vojenské nakladatelství a vydavatelství“⁶⁷. Má být zařízením plnícím zejména správní úkoly.

Účelem zřízení podniku je podle věstníku *„vydávání periodické i neperiodické vojensko-odborné, výchovné, krásné i jiné literatury, novin a propagačních tiskovin, jejichž prostřednictvím lze účinně působit k povznesení národního a politického uvědomění příslušníků československé armády v duchu demokracie a antifašismu, k povznesení jejich všeobecného vzdělání a vojenských odborných znalostí, jakož i ke zvýšení brannosti lidu a k podpoře výchovné činnosti a snah vojenské správy a Svazu brannosti“*⁶⁸.

Stanoveným předmětem činnosti nakladatelství je *„vydávat vlastním nákladem dobré a levné knihy, služební a jiné pomůcky, noviny, časopisy, výchovné a propagační tiskoviny, dále pomůcky pro brannou výchovu, umělecké předměty a všechny vojensko-odborné publikace, zvláště z oboru taktického, operačního, strategického a materiálního zabezpečení armády, z oboru vojenské historie a geografie, vojenských věd přírodních a technických, věd právních,*

⁶⁵ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Naše vojsko.

⁶⁶ Tamtéž, s. 3.

⁶⁷ Věcní věstník Ministerstva národní obrany, č. 50. 15. 12. 1945, čl. 545.

⁶⁸ Tamtéž.

*politických, národohospodářských, speciálních nauk výcvikových apod. a z oboru krásné literatury z hlediska potřeb vojenských, zejména výchovy a brannosti*⁶⁹.

O zřízení podniku promluvil sám ministr obrany Ludvík Svoboda: „*Zřizuje se Ústřední vojenské nakladatelství, které bude vydávat a rozšiřovat všechny vojenské publikace*“⁷⁰.

V roce 1946 byl vydán pod čl. 453 VV/46 jednací řád správní rady Naše vojsko, ústřední vojenské nakladatelství a vydavatelství, a pod čl. 454 VV/46 jednací řád vydavatelské rady Naše vojsko, ústřední vojenské nakladatelství a vydavatelství.

Příčemž ve článku 20 jednacího řádu správní rady se pod nadpisem „Spravování nakladatelství“ píše: „*že nakladatelství je třeba spravovat jako podnik vedený podle zásad řádného obchodníka*“⁷¹.

V článku 22 jednacího řádu se pod nadpisem „Dodávky vojenské správě“ píše: „*že vzhledem k zásadám uvedeným v článku 20 citovaného jednacího řádu je nutné, aby úkoly, práce a dodávky prováděné nakladatelstvím v zájmu vojenské správy, byly vojenskou správou zaplacený podle obecných zásad*“⁷².

V roce 1945 vydávalo Naše vojsko pouze jediný deník - **Svobodné Československo** (které bylo Naším vojskem distribuováno jednak do řad čs. armády, jednak do jednotlivých odboček Svazu brannosti) a jediný časopis – **Naše vojsko**.

K činnosti stačily tehdy pouze 3 patra budovy v Sokolské ulici č. 33. V roce 1946 začalo Naše vojsko vydávat další časopis – **Vojenská výchova**, v roce 1945 – **Zápisník osvětového důstojníka**, v roce 1947 převzalo na příkaz velitelství letectva vydávání časopisu **Letectví** a v roce 1949 časopis **Letecký modelář**. Od ledna roku 1947 byl také vydáván časopis **Výcvik malých jednotek**.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Ministr národní obrany o výstavbě armády. Svobodné Československo. 8. 12. 1945, roč. I., s. 1.

⁷¹ Tamtéž, s. 3.

⁷² Tamtéž, s. 3.

4 První poválečné časopisy

4.1 Časopis „Naše vojsko“ (1941 – 1951)

Časopis **Naše vojsko**, reportážní obrázkový časopis, který ve Výcviku malých jednotek z roku 1947 byl inzerovaný jako „populární propagační list branné myšlenky“ vyšel poprvé pro širší veřejnost osmnáctým číslem 6. června 1945. Jednalo se již celkově o 4. ročník časopisu.

„**Naše vojsko**“ začalo vycházet pod názvem „**Naše vojsko v SSSR**“ v roce 1941 jako deník ve městě Buzuluk, kde se tvořila první čs. vojenská jednotka v SSSR. Počátky časopisu byly opravdu těžké. Časopis byl rozmnožován na psacím stroji a celý náklad čítal jen několik exemplářů. List provázel naše vojáky na frontu, byl s nimi i u Sokolova a vycházel i („rozmnožovaný tužkou“) tehdy, když redakce přišla při bojové operaci o svůj psací stroj. O oblíbený list tedy vojáci nepřišli: „*A právě proto, že se nelekal žádných obtíží, měli naši vojáci svůj list rádi. Informoval je, radil jim, psal o jejich činech, byl zrcadlem jejich života, starostí a tužeb*“⁷³.

S 1. samostatnou brigádou v SSSR bylo „Naše vojsko“ u Kyjeva a Bílé Cerkve a v čase těsně předtím, než se začal tvořit 1. čs. arm. sbor v SSSR, začalo vycházet ve vlastní polní tiskárně na autech, kterou naše jednotka dostala od sovětských úřadů.

Od září 1944 začalo Naše vojsko vycházet jako týdeník a deníkem sboru byl list „Za svobodné Československo“. Číslem 18 časopis je nyní určen nejen pro interní potřeby armády a současně nově formuluje své poslání: „*Naše vojsko se nyní představuje širší veřejnosti v nové, lepší, ač ještě daleko ne dokonalé úpravě jako čtrnáctideník. Jeho úkolem bude informovat příslušníky naší branné moci a lid naší republiky vůbec o našich vojácích, popularizovat bojové tradice našeho boje doma a v zahraničí, pěstovati těsnou spolupráci občanstva s armádou, pomáhat budovat novou lidovou demokratickou čs. armádu, podporovat brannost a záruky svobody a nezávislosti naší republiky – věrné spojenectví s velkým Sovětským svazem a slavnou rudou armádou*“⁷⁴.

⁷³ Naším čtenářům. Naše vojsko. 6. 6. 1945, roč. IV., č. 18, s. 1.

⁷⁴ Tamtéž.

Mimoto chce být „Naše vojsko“ stejně jako v minulosti výrazem jednoty českých a slovenských vojáků, která byla stmelena „*krví prolitou ve společných bojích proti cizáckým vetřelcům*“⁷⁵.

Redakce uzavírá promluvu o předloženém „Našem vojsku“ čtenářům připomenutím starého hesla, které vzniklo ještě v pohnuté době před Mnichovem: „*Vojáky včas potřeby budeme všichni!*“⁷⁶ Proto mohou čtenáři považovat Naše vojsko za své a řídit se výzvou: „*Čtete je, ale hlavně buďte jeho přáteli a spolupracovníky!*“⁷⁷.

Časopis Naše vojsko později začal vycházet jako týdeník. Od čísla 34 z 22. srpna ročníku 1947 byl šéfredaktorem Václav Sábl⁷⁸. Ten byl jako šéfredaktor veden do čísla 38 ročníku 1951, poté byl časopis řízen redaktorskou radou.

Časopis přestal vycházet dvojčíslem 51-52 ze dne 21. 12. 1951. V něm byla také pro čtenáře informace, které časopisy přebírají po Našem vojsku štafetu v řadě vojenského tisku: „*Od nového roku začnou vycházet ve vydavatelství čs. branné moci dva nové časopisy: Československý voják a Československá armáda. Oba časopisy budou vycházet čtrnáctidenně a to tak, že každý týden jeden z nich vyjde. Československá armáda, velký obrázkový, reprezentační čtrnáctideník, vyjde již 4. ledna 1952 a bude ke koupi ve všech prodejnách a stáncích. Druhý čtrnáctideník Československý voják vyjde 11. ledna 1952*“⁷⁹.

Tímto číslem se tedy se čtenáři Naše vojsko rozloučilo a zdůvodnilo vlastní konec: „*Dnešní číslo Našeho vojska je tedy poslední. Dosavadní týdeník nemohl už dobře plnit všechny úkoly, které na něho doléhaly*“⁸⁰. I v této oblasti bylo tehdy vzorem uspořádání v SSSR: „*Čerpajíc ze sovětských zkušeností přistoupilo velení naší armády k rozhodnutí přejít od dosavadní formy práce, tj. od praxe týdeníku k novým časopisům, které lépe a důsledněji mohou plnit úkoly. Časopisy se o své úkoly podělí*“⁸¹.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Václav Sábl (1906 – 1983).

⁷⁹ Nové časopisy československé armády. Naše vojsko. 1951, roč. X., č. 51-52, s. 2.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

Podle textu bude tedy v novém roce armáda vyzbrojena lepším a obsažnějším tiskem. Čehož armáda využila k apelu: „*Je třeba, aby toho využili politici pracovníci k masovému náboru nových čtenářů. Velení armády se stará, aby vojáci dostávali stále lepší a dokonalejší noviny, proto naší povinností bude, abychom na tuto péči odpověděli zvýšeným odběrem*“⁸².

4.2 Zápisník osvětového důstojníka (1945 – 1950)

Časopis „**Zápisník osvětového důstojníka**“ vydávala Hlavní správa výchovy a osvěty při MNO od května 1945 jako čtrnáctideník.

V čísle 6 ze srpna 1946 vyšel zajímavý text týkající se využití tisku „*Jak pracovat s novinami*“. Začíná apelem k zajištění, aby se každé číslo novin stalo majetkem, pokud možno největšího počtu čtenářů. To si žádá současná doba: „*V nynější situaci, kdy novin je málo a poptávka po tištěném slovu je neobyčejně veliká, nelze pohlížet na noviny jako na individuální vlastnictví. Každé číslo novin se musí stát společným majetkem tak, aby se mohl nejširší kruh lidí seznámit s obsahem*“⁸³.

Rozdělování a dodávání novin text nepovažuje za věc technickou, ale za politickou záležitost. Jako nejúčinnější vidí kolektivní čtení novin: „*Noviny je třeba číst nahlas všude tam, kde se sejde aspoň několik lidí, kteří chtějí vědět, o čem noviny píš*“⁸⁴. Za významné jsou také považovány v politické práci s masami novinové vitríny a desky s novinovými výstřižky, neboť: „*dovolují seznámit se s obsahem novin velmi širokému kruhu čtenářstva. Noviny dávají také bohatý materiál pro přednášky osvětovým pracovníkům, kroužkům uměleckého sebevzdělání, které používají v novinách otištěných povídek, feuilletonů, posledních zpráv atd.*

V srpnovém, sedmém, čísle roku 1945 bylo připomenuto výročí novodobého vojenského tisku: „*V první polovině srpna*⁸⁵ *tohoto roku jsou tomu právě tři roky, co byl založen první československý vojenský časopis v Sovětském svazu „**Naše vojsko v SSSR**“*⁸⁶.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Jak pracovat s novinami. Zápisník osvětového důstojníka. 1945, roč. I., č. 6, s. 21.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Pozn.: k faktickému vydání prvního čísla „*Našeho vojska v SSSR*“ došlo dne 26. 8. 1942.

⁸⁶ Jubileum našeho tisku. Zápisník osvětového důstojníka. 1945, roč. I., č. 7, s. 14.

Vzorem jako téměř ve všech oblastech byla v té době Rudá armáda, což je připomínáno i v době poválečné: „*Rudá armáda měla v každé divizi, v každé armádě, na každé frontě, v každém vojenském okruhu i u hlavního štábu noviny, časopisy, žurnály*“⁸⁷. Cíle našeho tisku byly stejné jako u tisku Rudé armády: k výměně zkušeností příslušníků armády, k rychlé informovanosti o světových událostech, k představování a oslavování činnosti svých hrdinů. Tyto úkoly měl za cíl tedy i náš vojenský tisk v SSSR: „*kromě speciálních úkolů, jako seznámení vojáků s bojem našeho lidu doma a důkladnější informování o otázkách mezinárodně politických, poněvadž vojenský deník byl jediným československým deníkem, který vycházel v Sovětském svazu*“⁸⁸.

Časopis Zápisník osvětového důstojníka přestal vycházet v roce 1950.

4.3 Vojenské listy (1945)

Časopis **Vojenské listy** začal být vydáván v květnu roku 1945 s podtitulem „časopis československé armády. Vydávalo jej tiskové oddělení Hlavní správy výchovy a osvěty při MNO. Pod prvním číslem je podepsán mjr. Oldřich Zemek s redakčním okruhem. Úvodní slovem jej v prvním čísle uvítal ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda. Zdůraznil tehdejší budování lidové armády, demokratické a protifašistické, jednoznačně podle vzoru Rudé armády. Vyzvedl snahu, aby byla co nejdokonalejší, nejukázněnější a nejsilnější tak: „*aby dovedla bít nepřátele, aby dovedla v budoucnosti pevně a neústupně bránit svobodu a nezávislost naší vlasti*“⁸⁹.

Doporučuje převzít vše cenné z bojových zkušeností, získaných v letech Velké vlastenecké války, z velkých zkušeností Rudé armády a ostatních spojeneckých armád, našich jednotek i partyzánů.

Úkol nového časopisu spatřuje pro vojáky a důstojníky v možnosti seznámit se s organizací, výzbrojí, strategií a bojovou taktikou Rudé armády. Časopis by měl být také ideálně pomocníkem při řešení některých otázek budování nové armády. V této souvislosti vyzval ke spolupráci i veřejnost, která by měla poskytovat cenné podněty.

⁸⁷ Tamtéž, s. 15.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Svoboda, Ludvík. Na cestu. Vojenské listy. 1945, roč. I., č. 1, s. 1.

Připomíná, že jako vzor vojáků a důstojníků by měl být viděn rudoarmějec, který dle jeho získává převahu boji díky schopnosti nalézt samostatné řešení v každé otázce. Vybízí naše důstojníky a vojáky, aby do hloubky přemýšleli o problémech budování naší armády. Neopomene zmínit ani roli vojenského tisku přáním, aby se: „*sloupce našich vojenských časopisů staly fórem, na kterém se tvořivě vyjasňují otázky demokratické, protifašistické armády*“⁹⁰.

Závěrem popřál časopisu hodně zdaru v jeho činnosti: „*Přeji našim „Vojenským listům“ mnoho zdaru v jejich úloze pomáhat utužovati spolupráci s Rudou armádou, popularizovati její zkušenosti, pomáhat uskutečňovati základní body vládního programu o budování nové čs. armády*“⁹¹.

V sedmém čísle Vojenských listů z listopadu 1945 v textu „Úkol našeho měsíčníku a spolupráce důstojnictva“ ohlíží redakce za dosavadním působením časopisu a bilancuje, co se podařilo a co nikoliv. Zrcadlem byl i úvodní citovaný text ministra obrany.

Hned v úvodní větě připouští redakce, že se řada věci nepodařila: „*Nelze popřít, že náš měsíčník není dosud takovým orgánem, jaký měl ministr národní obrany a ostatně také náš redakční okruh na mysli*“⁹². Kritika se ozývala hlavně z řad osvětových a tiskových důstojníků

Obsah časopisu byl označován jako náhodný.⁹³ Požadavky směřovaly k tomu, aby byl časopis více praktickým pomocníkem velitelů při výcviku, aby šlo o časopisy vysoké vědecké úrovně. Čtenářům chyběly hlavně rozborů dobové strategie a taktiky, rozborů velkých operací a bitev druhé světové války, vynálezy v oboru vojenské techniky atd. Někteří důstojníci se také redakce ptali: „*bude-li vycházet také takový vojenský časopis, jakým byly „Vojenské rozhledy“ v první republice a jakým „Vojenské listy“ nejsou*“⁹⁴.

Redakce Vojenských listů reagovala věcně: „*Redakce neodmítá nejpřísnější kritiku a nejvyšší požadavky, naopak je vítá, ale má zato, že pouhá kritika a pouhé požadavky nemohou*

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Úkol našeho měsíčníku a spolupráce důstojnictva. Vojenské listy. 1945, roč. I., č. 7, s. 1-2.

⁹³ Pozn.: Znamenalo, že neměl jasné obsahové zaměření a plán.

⁹⁴ Tamtéž.

nedostatky odstranit. Aby se náš odborný měsíčník stal tím, čím by měl být, je třeba spolupráce co nejširších kruhů naší armády i veřejnosti, zejména pak našich význačných vojenských odborníků“⁹⁵. S tím, že prozatím lze vyzdvihnout v této souvislosti účinnou pomoc velitelství letectva, které přispělo do časopisu hodnotnými příspěvky.

Text je zakončen odstavcem věnovaným budoucí vizi časopisu: „V novém roce budou „Vojenské listy“ vycházet ve zvětšeném formátu a v jednotné vkusné úpravě, redakční kruh bude přeorganizován a doplněn novými osobnostmi z kruhů vojenských odborníků, bude vypracován soustavný a cílevědomý plán celého ročníku a bude vyžádána řada příspěvků vojenských odborníků“⁹⁶. Počítalo se také s tím, že obsah každého čísla bude zpestřen mnohými náčrtky a fotografickými přílohami.

K uskutečnění těchto smělých plánů však již pod hlavičkou „**Vojenských listů**“ nedošlo, neboť časopis byl ukončen svým prvním ročníkem 1945.

4.4 Vojenská výchova (1946 – 1951)

Časopis **Vojenská výchova** začal vycházet 1. srpna 1946. Vydávalo jej MNO – Hlavní politická správa. Řídil jej Plk. JUDr. Procházka s kruhem a od č. 10-11 (květen - červen 1950) pak brig. Generál Čeněk Hruška s kruhem. V prvním čísle jej v předmluvě představil ministr národní obrany arm. gen. Ludvík Svoboda: „Časopis „Vojenská výchova“ si vytkl za cíl: prohloubiti ideové zaměření a poslání osvětových důstojníků a sjednotit a upevnit výchovnou praxi při provádění mravně-politické a osvětové činnosti v armádě. Jeho zrození se časově pojí k vyřazení prvních kvalifikovaných důstojníků ze školy pro osvětové důstojníky. Obě tyto události dlužno považovati za další krok ke všeobecné konsolidaci, k intenzivní a plánovité výchově v armádě v duchu Košického vládního programu a podle „Směrníc pro morálně-politickou výchovu, osvětu a informaci“⁹⁷.

Začátků časopisu také vzpomenula redakce jejího pokračovatele při kulatém výročí v roce 1972.⁹⁸ Ministr Ludvík Svoboda⁹⁹ připomenul také, že výchova v lidově-demokratické

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Svoboda, Ludvík. Na cestu. Vojenská výchova, roč. I., č. 1, s. 1-2.

⁹⁸ Do druhého čtvrtstoletí. Lidová armáda. 1972, roč. XXV., č. 1., 4.

armádě je „politická“ na základě Košického vládního programu. Považuje v textu za jeden z hlavních úkolů časopisu, aby přesně a co nejkonkrétněji vyznačil „politický“ obsah vojenské výchovy, aby nevznikaly dohady o jeho náplni.

V textu vzpomněl také slova prezidenta republiky Dr. E. Beneše, který vyjádřil svůj názor na politickou výchovu v armádě při otevření Školy pro osvětové důstojníky v Praze 1. února 1946 slovy: *„Pokud jde o věci politické, měla by se hlavní péče věnovat upozorňování na podstatné zjevy současného dění politického, jak vyplývají z činnosti vlády ve smyslu Košického programu a ve smyslu toho, co v politice s hlediska celonárodního další a budoucí naše vlády budou podnikat. To vše se ovšem musí dít s náležitým taktem a při šetření základních občanských práv, neboť osvětový důstojník nesmí zapomínat, že má před sebou brance všech politických stran a často lidi politicky velmi školené a musí proto v tomto ohledu hledati nadstranické komentování politických událostí a zjevů s hlediska vyšších státních zájmů. A vždycky hledat a zdůrazňovat všechno to, co je národně a celostátně spojuje a navzájem mezi sebou solidarizuje“¹⁰⁰.*

Ministr v této souvislosti upozorňuje, že politická výchova je v armádě často chybně zaměňována za výchovu stranicko-politickou. Tato záměna je dle něj živena nedorozuměním části veřejnosti a nedokonalou praxí některých ne úplně kvalifikovaných osvětových důstojníků. S tím, že tato praxe se musí změnit: *„Tyto ojedinělé zjevy se stranicko-politickou tendencí třeba co nejrozhodněji odmítnout a odstranit. Neboť „politická“ výchova v armádě znamená výchovu nadstranickou, uvědoměle protifašistickou a demokratickou, národní a státně-politickou! Tak třeba chápati osvětovou službu v armádě, podle toho třeba ji i prováděti!“¹⁰¹*

Ministr Svoboda také poznamenal, že práce našich osvětových důstojníků je v této věci složitější, než práce stejných pracovníků v Rudé armádě. Příčinu viděl v tom, že v Sovětském svazu byla jediná politická strana, jejíž ideologie se kryla a ztotožňovala se státně politickou ideou Sovětského svazu. Rudá armáda byl tehdejší vzorem prakticky ve všech ohledech týkajících se vojenství. V roce 1946 ještě mohl ministr obrany pokračovat pravdivě těmito větami: *„V Československu máme několik politických stran s různými politickými ideologiemi.*

⁹⁹ „První číslo vojenskopolitického časopisu pro vojáky z povolání naší lidové armády vyšlo v roce 1946 krátce po volbách, v nichž získala jasné vítězství Komunistická strana Československa“.

¹⁰⁰ Svoboda, Ludvík. Na cestu., cit. d.

Proto naše armáda jako instituce nadstranická, celonárodní a celostátní nemůže stavět na žádné z těchto ideologií. Armáda patří všem, rekrutuje se ze všech vrstev obyvatelstva, žádá si důvěry, podpory a lásky všeho lidu. Politicky může stavět jenom na tom, co je společné všem našim demokratickým a státotvorným stranám, tj. na demokracii, na národní a státní myšlence. Armáda musí být nad stranami, protože je určena k obraně státu, demokracie a všeho lidu republiky“¹⁰². Osvětový důstojník tedy musí zůstat nadstranický¹⁰³ a sloužit armádě, národu, státu.

Právě v tom vidí ministr úkol politické výchovy v armádě a také posláním časopisu „Vojenská výchova“. Dokonalý voják podle tehdejších měřítek má být vzorem mravních a občanských ctností, protože: *„jedině tak bude nejlepším a neochvějným ochráncem svobody a demokracie svého lidu, jednoty národa, nezávislosti a rozkvětu celého našeho státu“*. V tomto krásném, ušlechtilém, ale odpovědném úsilí přeji časopisu „Vojenská výchova“ mnoho úspěchu a zdaru!¹⁰⁴.

Časopis přestal být vydáván v roce 1951, posledním číslem 10-11 v září tohoto roku.

4.5 Výcvik malých jednotek (1947 – 1950)

Časopis **Výcvik malých jednotek** začal být vydáván v lednu 1947. Řídil jej redakční sbor při 3. oddělení hlavního štábu. Redakci vedl pplk. gšt. Jaroslav Dočkal. Vydávalo jej MNO v ústředním vojenském vydavatelství a nakladatelství Naše vojsko¹⁰⁵ a vycházel měsíčně.

Titul byl v souladu se svým názvem určen: *„poddůstojníkům a velitelům malých jednotek všech zbraní a služeb, jimž chce usnadnit jejich odpovědnou práci. Redakce sama není s to zdolat tento úkol, potřebuje pomoci a příspěví. čs. armáda má dostatek důstojníků, rotmistrů, poddůstojníků, ba i vojínů, kteří by vzhledem ke svým válečným nebo mírovým zkušenostem mohli svým kamarádům poskytnout cenou radu. Na ně se redakce obrací se žádostí, aby nenechali svou hřivnu ležet ladem, nýbrž aby svoje znalosti, zkušenosti a praktické*

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Pozn.: Armáda byla po roce 1945 budována a proklamována jako nadstranická, patřící celému národu, ale současně politická, s jasným politickým programem, kterým byl Košický vládní program.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Pozn.: cena jednoho čísla činila 8 Kčs.

*poznatky, získané v bojích nebo při výcviku, napsali a zaslali redakci k uveřejnění*¹⁰⁶. Takto byl definován účel časopisu v jeho prvním čísle.

Titul vycházel vždy 15. dne v měsíci (mimo srpen a září) v rozsahu šestnácti stran. První ročník časopisu v roce 1947 měl pouze 7 čísel (a zahrnoval období leden až červenec). Dne 15. října 1947 pak vyšlo první číslo druhého ročníku., kdy druhý ročník již měl 10 čísel.

V prvním čísle uvedl veřejnosti časopis náčelník hlavního štábu arm. generál Bohumil Boček. Textem datovaným 15. ledna 1947. Ten spatřuje základní pilíře armády právě v malých složkách, tedy v družstvech, četách, rotách, bateriích, letkách: *„Na mravní hodnotě a dokonalosti výcviku těchto malých jednotek z velké části závisí, zda je armáda dobrá či špatná, zda se tedy v okamžiku nebezpečí osvědčí, či zda selže. Nedostatečný výcvik malých jednotek by nemohlo nahradit ani sebelepší školení velitelů jednotek vyššího stupně a jejich štábů*¹⁰⁷.

Za jeden z nejdůležitějších prvků budovatelské práce v armádě považuje kromě mravně-politické výchovy právě výcvik: *„vždyť právě výcvik přetváří občana ve vojáka a přetavuje nespořádané množství jednotlivců v ukázněnou, bojeschopnou jednotku*¹⁰⁸.

Svůj úvodní text končí závěrečných shrnutím a přáním: *„Jestliže hlavní štáb překročil opět k vydávání měsíčníků „Výcvik malých jednotek“, který je pokračovatelem „Vojenské výchovy“ vydávané před válkou, stalo se tak proto, aby usnadnil poddůstojníkům a velitelům jednotek jejich práci. Věřím, že časopis, který bude na svých stránkách tlumočit válečné zkušenosti čs. vojáků první i druhé světové války a praktické poznatky získané při mírovém výcviku, splní svoje poslání a že bude hojně čten a studován. Přeji všem poddůstojníkům a velitelům malých jednotek v jejich práci mnoho zdaru!*¹⁰⁹

Časopis skončil dvojčíslem 9-10, které zastupovalo měsíce červen a červenec 1950.

¹⁰⁶ Výcvik malých jednotek. 1947., roč. I., č. 1. s. 2.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 3.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 4.

4.6 Svobodné Československo (1945 – 1946)

Dne 12. srpna 1944 začal být vydáván sborový deník „**Za svobodné Československo**“. Šlo o dobu před zahájením bojů o naše hranice. Na těžké začátky vojenského tisku vzpomněla vzletně Obrana lidu přibližně po deseti letech v roce 1955: „*Mnohý čtenář Obrany lidu si ani dost dobře neuvědomuje, že drží v ruce časopis, který má slavnou tradici, který má za sebou pohnutou bojovou cestu po bojištích Velké vlastenecké války, který byl psán, sázen, tištěn a čten za dunění děl a katuší, který byl za výbuchu granátů, smrtonosných dávek kulometů a samopalů roznášen mezi bojující vojáky do prvních linií*“¹¹⁰.

Text zdůrazňuje důležitou roli tehdejších distributorů tisku – vojáků 1. čs. armádního sboru v SSSR: „*konali svoje poslání se samopalem v ruce a za přímého ohrožení života. Nikdy se však nestalo, že by svůj úkol s úspěchem nesplnili. Každé nové číslo listu „Za svobodné Československo“ – jak se tehdy „Obrana lidu“ jmenovala – bylo vždy spolehlivě a co nejdříve v ruce nedočkavých čtenářů. Zapalovalo je a nabádalo k ještě většímu úsilí bít fašistického nepřítele, vychovávalo z vojáků hrdiny a informovalo je o významných událostech na ostatních frontách*“¹¹¹.

S koncem války dorazila do Prahy (dne 17. května 1945)¹¹² i redakce vojenského listu „Za svobodné Československo“.¹¹³ Pojem redakce však v tomto případě zahrnoval celé zázemí výroby: „*Mluvíme-li tu o redakci, je tím ovšem míněna i sazárna, tiskárna, distribuce a sklad papíru – vše naloženo do třech, čtyřech nákladních automobilů*“¹¹⁴. Pro osazenstvo zvyklé na nejrůznější prostředí to nebyl žádný problém: „*Lidé, kteří se vraceli z fronty, kde pracovali pod širým nebem, v mrazu, dešti, vedru, nedělali si ovšem příliš starostí s tím, kde se zařídí redakci. A proto považovali za hotový přepych, když získali přízemí zadního traktu budovy tiskárny Tempa Jungmannově třídě. Vždyť měli střechu nad hlavou*“¹¹⁵.

O tom jak celé zázemí novin přibližně vypadalo, vyprávějí věty následující: „*Byl to však chudičkový přepych: jedině šéfredaktor dostal místnost, která se jakž takž mohla nazývat redakční pracovnou. Ostatní prostory redakce se skládaly z jedné rozlehlé místnosti, která*

¹¹⁰ Solar, Karel. První začátky v Praze. Obrana lidu. 19. 3. 1955, roč. XIV., č. 67, s. 3.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Jubileum našeho tisku. Zápisník osvětového důstojníka. 1945, roč. I., č. 7, s. 17.

¹¹³ Pozn.: Současně s časopisem „Za svobodné Československo“ přišla i redakce „Našeho vojska v SSSR“.

¹¹⁴ Tamtéž.

původně sloužila – a dnes již zase dávno slouží – za skladiště veteše a haraburdí. Z této místnosti vedla chodba do druhého skladiště, kde tiskárna měla sklad papíru. Na chodbě byly dva psací a jeden kuchyňský stůl. U stolů pracovalo pět redaktorů a jedna písářka. Mnoho pohodlí k práci ovšem nebylo. Skladiště papíru bylo v neustálém provozu. To znamená, že zaměstnanci tiskárny přinášeli a odnášeli mohutné role papíru, zatímco redaktoři psali a připravovali noviny“¹¹⁶.

Výše popsané podmínky však nastaly až tak po měsíci, neboť v první den výroby novin v těchto prostorách čítala redakce pouze přibližně sedm členů, kteří měli ještě místa dostatek: „Byli mezi nimi poručík Jan Horan, poručík Imrich Rót, kapitán Jan Mareš, dále poručík Ilja Vološčuk aj. To byli první redaktoři československého armádního deníku na východní frontě“¹¹⁷.

První číslo vydané v Praze bylo tištěné skutečnou rotačkou a jeho formát byl stejný jako u ostatních pražských deníků. Záhlaví ukazovalo, že časopis se stal ústředním deníkem československé armády. Armádní deník také dostal nové úkoly a novou náplň: „šírit vojensko-politickou výchovu i mimo rámec armády – do veřejnosti“¹¹⁸.

Dne 7. června 1945 číslem 144 vyšel armádní deník naposled s hlavičkou „Za svobodné Československo“. Původní frontové posláni listu bylo osvobozením Československa dokonáno.

Následujícího dne v pátek 8 června 1945 vyšlo první číslo ústředního deníku československé branné moci poprvé s názvem „**Svobodné Československo**“. Vydávalo jej tiskové oddělení HSVO, odpovědným redaktorem byl kapitán JUDr. Karel Koloněj¹¹⁹. V úvodníku tohoto prvního čísla se můžeme dočíst: „Vojenský deník pro armádu a širokou veřejnost je něčím novým v dějinách armády i novinářství. Vojenské časopisy, které u nás vycházely před válkou, byly úzce odborné a neplnily svůj úkol ani mezi vojáky, tím méně v široké veřejnosti. I to byl důsledek tzv. nepolitičnosti tehdejší naší armády, která v každém pokrokovém projevu slovem, tím spíše tiskem, viděla stranickou politiku. A zatím, jak vyjádřil ve svém posledním projevu

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Nežjištěno.

ministr národní obrany gen. Svoboda „(...) pod rouškou „nepolitičnosti“ bujely v armádě reakční a kapitulantské tendence, které poškozovaly dobrou pověst armády a způsobovaly nám mnoho zla“¹²⁰.

V duchu zdůrazňování tehdejšího příklonu k Rudé armádě a obecně vzorům pocházejícím ze SSSR pokračují následující věty: *„Vojáci, kteří měli příležitost bojovat v zahraničí, zejména příslušníci 1. čs. armády, kteří bojovali po boku naší osvoboditelky – Rudé armády, poznali význam správné politické výchovy vojáka. Jen armáda, která je politicky vyspělá, která ví, zač bojuje, je schopna nejvyšších výkonů a obětí, nejvyšší statečnosti a vytrvalosti, které jsou předpokladem vítězství. Takovou armádou je Rudá armáda a podle jejího vzoru budujeme novou čs. brannou moc“¹²¹.*

Armáda podle představ rozhodujících sil v roce 1945 měla nabýt přibližně takovouto podobu: *„Naše armáda musí být lidová. Musí být skutečným dítětem nejširších vrstev lidu. Tak tomu u nás před válkou nebylo. Vinou reakce se stávalo, že lid neviděl v armádě vždy moc, která má chránit vždy jen jeho zájmy. „I dnes lze slyšet ještě stížnosti, že v předválečné republice byl rozšířen nepříznivý anebo značně chladný postoj k armádě. Zavinila to zlověstná „nepolitičnost“, uměle pěstovaná odtrženost od lidu a jeho zájmů“, citoval text ministra národní obrany, který dodal: „Záleží především na nás, jak bude vypadat nová armáda a jaký bude poměr lidu k naší nové armádě“¹²².*

Roli vojenského tisku v této situaci popisuje text následovně: *„Výchova našeho vojáka v duchu vládního programu Národní fronty Čechů a Slováků, v lásce k vlasti a upevnění těsného svazku mezi lidem a armádou – to jsou jedny z hlavních, i když ne jediných úkolů našeho vojenského tisku. Šest let nesvobody bylo strašlivou školou pro národy naší vlasti. Není dnes snad nikoho, žádného poctivého Čecha a Slováka, kdo by nechápal těžkou, ale nanejvýš čestnou a odpovědnou povinnost vojáka republiky. Lidová, demokratická armáda z lidu a pro lid je jedním ze základních pilířů bezpečnosti naší drahé vlasti. Zesílení této bezpečnosti slouží i náš armádní tisk“¹²³.*

¹²⁰ Vinohradský, H. Úkoly našeho tisku. Svobodné Československo. 8. 6. 1945, roč. I(II.), č. 1 (145), s. 1.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Tamtéž.

4.6.1 Přivítání nového titulu

Podle hodnocení z roku 1955 byl „vojenský tisk“ přivítán pozitivně: *„Naše veřejnost přijala vojenský deník s upřímnou radostí a srdečně. Jeho čísla prodávaná prodavači na ulicích, v trafikách, v kioscích šla na dračku“*¹²⁴.

Vznik nového vojenského deníku pochopitelně zaznamenal i ostatní pražský tisk a na stránkách prvního čísla Svobodného Československa bylo možné přečíst si jejich zdravice. Například Josef Doležal v Lidové demokracii pod názvem „Štít a záruka znovu dobyté svobody píše: *„V nové československé armádě zrozené ze slavných bojů ve společenství s nepřekonatelnou Rudou armádou, s vítěznými spojenci na západě a domácích ozbrojených povstání vidí český národ symbol, štít a záruku znovudobyté svobody. Duch Rudé armády a velkorysost strategického myšlení jejich vůdců bude vzorem armádě československé. Nezrušitelné, věrné spojenectví naše s velkým slovanským sousedem, Sovětským svazem, umožní československé armádě v každé budoucí situaci, svobodu naši vítězně obhájit“*¹²⁵.

Nový deník pozdravila podtitulem „Jednota, práce a boj“ také Mladá fronta: *„Zdravíme dnes deník československé branné moci „Svobodné Československo“ a jsme opravdu šťastni, že tím můžeme pozdravit svou tak mladou, statečnou a lidovou armádu. Hlásíme vám jménem Svazu české mládeže, že s vámi stojí armáda mladých lidí, kteří počali v roce 1945 svobodně a silně žít. Stojí s vámi na jednotné frontě naší republiky, kterou již nikdy nerozdupou cizáctí okupanti ani domácí reakcionáři! Věříme vašim zbraním, vašim povelům, vašemu životu. Slibujeme vám, že s vámi budeme budovat veliký mír. A že ve chvíli, kdy nás zavoláte, budeme stát ve vašich řadách. To je naše zdravice: jednota, práce a boj“*¹²⁶.

Přání připojilo jménem šéfredaktora Jana Vaňka člena závodní rady Dr. Radima Foustky také Právo lidu: *„Redakce „Práva lidu“, ústředního listu čs. sociální demokracie, vítá srdečně, že Váš list bude vycházet i pro širší obecnost. Jsme pro to, aby hlas naší lidové, protifašistické armády byl slyšen co nejvíce a těšíme se, že vnitřní jednota, která vyznačovala zahraniční a domácí odboj za časů poroby, bude základním tónem spolupráce*

¹²⁴ Solar, Karel. První začátky v Praze. Obrana lidu. 19. 3. 1955, roč. XIV., č. 67, s. 3.

¹²⁵ Pražské noviny zdraví náš tisk. Svobodné Československo. 8. 6. 1945, roč. I. (II.), č. 1 (145), s. 4.

¹²⁶ Tamtéž.

československého tisku na vybudování obnovené republiky, k níž Vám upřímně podáváme ruku“¹²⁷.

Velmi vřele přijalo nový pražský deník i „Rudé právo“, které pod titulkem „Zdravíme tisk našich statečných vojáků“ napsalo: „*Ve chvílích, kdy „Rudé právo“, zápasíc s krutým terorem, vycházelo v podzemí jako mluvčí domácího odboje, radostně jsme vítali zprávy o tom, že naši stateční vojáci mají svůj tisk, list „Za svobodné Československo“. V duchu těchto tradic začíná váš list vycházet jako deník nové československé armády. Zdravíme jej jako nositele velkých bojových tradic našeho národa, jako mluvčího těch nejlepších sil Čechů a Slováků, kteří svou lásku k vlasti zpečetili krví, zdravíme jej jako bojovníka za nově obrozené, lidově demokratické Československo*“¹²⁸.

Pozadu nezůstalo se zdravicí prostřednictvím Karla Nového ani Svobodné slovo: „*My, kteří jsme prožívali hroznou dobu nacistické okupace doma mezi svým lidem nebo s podrobenými houfy v koncentráku, víme nejlépe, co to jest nemít zbraně. Od toho dne, co nás odzbrojili, nebyli jsme už skoro národ, ale jen rozdrobené otročí stádo, bez ochrany a bez práv, dvounozí roboti. Toliko duch náš držel jakž takž v celku, naděje na spravedlnost, ve vítězství spojeneckých armád a touha po odvetě – víra v socialistické příští za podpory sovětského Ruska. Hle, vše se splnilo, náš okrvavený sen! Nyní tedy do práce, aby sen se stal živou skutečností! Nejlepší oporou tohoto našeho díla na staletí bude armáda, československá armáda, její mladá krev, její zbraně, její duch! Naše láska platiž především jí – a péče! – především jí ochránkyni našich kolébek i hrobů, našeho konání a našich revolučních myšlenek. Budiž pozdravena!*“¹²⁹

Nový deník přivítal také ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda: „*Tak, jako naše bojující jednotky se staly základem nové československé lidové demokratické armády, je i deník 1 čs. sboru v SSSR, jakožto osvědčený orgán bojující jednotky, nejpovolanější stát se deníkem čs. branné moci. Při významné příležitosti, kdy deník „Svobodné Československo“ přijímá tuto důležitou úlohu, přeji mu mnoho zdaru v jeho nové práci a pevně věřím, že bude*

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Solar, Karel. První začátky v Praze. Obrana lidu. 19. 3. 1955, roč. XIV., č. 67, s. 3.

¹²⁹ Pražské noviny zdraví náš tisk. Svobodné Československo. 8. 6. 1945, roč. I. (II.), č. 1 (145), s. 4.

stejně oblíbeným a platným pomocníkem při budování naší nové branné moci, jakým byl v těžkých bojích za osvobození naší vlasti“¹³⁰.

Stranou nezůstaly ani pozdravy adresované novému deníku od náčelníka Hlavního štábu čs. branné moci gen. Bohumila Bočka: „*V těchto dnech, kdy poprvé vychází „Svobodné Československo“, jakožto ústřední deník naší branné moci, určený pro vojáky i pro širokou veřejnost, vyjadřuji svou radost nad tím, že i tímto způsobem se prohlubuje lidovost naší armády. Přeji „Svobodnému Československu“, aby se stal jedním z nepostradatelných pojítek mezi naší armádou a lidem, deníkem stejně hledaným i váženým vojáky i nevojáky“¹³¹ a také státního tajemníka gen. MVDr. Mikuláše Ferjenčíka: „*Nové deníky čs. branné moci, v Praze vycházející „Svobodné Československo“, které vyrástlo v slavných bojov 1. čs. sboru v SSSR a v Bratislavě vycházející „Bojovník“, pokračující v tradicích hrdinného banskobystrického povstania, sú výrazom toho, že v novej jednotnej československej armáde Češi a Slováci budú ako rovný s rovným spoločnými úsiliami hájiť a brániť svoju spoločnú novú demokratickú Československú republiku. Verím, že tieto naše nové deníky budú účinně pomáhať plniť úlohy, ktoré stoja pred našou novou brannou mocou“¹³².**

Dne 12. srpna 1945 připomíná na úvodní straně Svobodné Československo ročního výročí vzniku deníku, ještě pod původním názvem: „*Dnes je tomu přesně rok, co začal na frontě, nedaleko Přemyšlu, vycházet náš deník pod názvem Za svobodné Československo. Vzpomínáme dnes jeho prvního výročí“¹³³. Toto nedělní číslo také vyšlo s novou hlavičkou, kde na slovo „svobodné“ bylo použito červené barvy.*

Podobně vzpomenu Svobodné Československo článkem „*Vojenský tisk v míru a ve válce“ třiletého výročí založení vojenského časopisu československých jednotek v SSSR – „Naše vojsko v SSSR“, což byly první naše vojenské noviny na východě: „Vzpomínáme proto v těchto dnech jejich třetího výročí a toto malé jubileum našeho tisku nejlépe oslavíme tím, že si slíbíme, že my všichni budeme našemu tisku věnovati nejen veškerou svoji pozornost,*

¹³⁰ Pozdrav ministra národní obrany našemu tisku. Svobodné Československo. 8. 6. 1945, roč. I. (II.), č. 1 (145), s. 1.

¹³¹ Pozdravy našich velitelů. Svobodné Československo. 9. 6. 1945, roč. I. (II.), č. 2 (146), s. 1.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Výročí našeho deníku. Svobodné Československo. 12. 8. 1945, roč. I (II.), č. 56 (200), s. 1.

jakou si plně zaslouží, ale že každý z nás se ze svých sil a podle svých schopností vynasnaží, aby měl takovou úroveň, aby mohl zcela plnit úkol, k němuž slouží“¹³⁴.

4.6.2 Cíle vojenského tisku pohledem roku 1945

Hojně rozšířeným názorem v samotném tisku bylo zdůrazňování jeho nového poslání oproti období první republiky a byla proklamována jeho nynější kvalita: *„Je opravdu podivuhodné, jak malý zájem pro vojenský tisk projevovali mnozí odpovědní činitelé v první republice. Je pravda, měli jsme i tehdy různé vojenské časopisy, které však většinou se povalovaly, neb nepoužité a nerozřezané odpočívaly v krásných deskách ve vojenských zátiších. Křivdili bychom jistě hodnotě těchto časopisů, kdybychom tento nezájem o ně chtěli vysvětliti jenom poukazem na jejich obsah a vnitřní hodnotu. Pravda, byly zde mnohdy články, které vojáka pro svou odbornost nemohly plně zajímati, ale vina byla i v tom, že voják politicky neškolen, nemohl mít o svůj stavovský tisk zájem“¹³⁵.*

Nový pohled na obranu státu a vojenství je v zápětí dáván do kontrastu: *„Dnes si však všichni plně uvědomujeme důležitost vojenského tisku, informovati vojáka jak o jeho věcech stavovských, tak i o událostech u nás doma i v celém světě a plně chápeme důležitost tisku jakožto prostředku k výchově československého vojáka v intencích programu naší vlády a v tom spatřujeme hlavní účel vojenského tisku v míru“¹³⁶.*

Trendem, jehož konec je také neustále zdůrazňován, je názorová nevyhraněnost a neutralita armády: *„Vláda ve svém programu jasně prohlašuje, že chce jednou pro vždy skoncovati s tzv. nepoliticitou armády, u vědomí, že pod touto nepoliticitou se skrývá podceňování morálního faktoru v boji a že pod rouškou bují reakční, antidemokratické a kapitulantské tendence. Naopak je třeba, aby každý československý voják byl uvědomělým bojovníkem za svobodu národa a uvědomělým obráncem jeho svobody v budoucnosti“¹³⁷.* Právě k dosažení tohoto cíle měl dopomoci nový vojenský tisk.

Důležitá role byla přisuzována tzv. osvětovým důstojníkům: *„Za výchovu, školení a vysokou bojovou morálku všech příslušníků naší armády jest odpovědný osvětový důstojník. K splnění*

¹³⁴ Lidický, F. Vojenský tisk v míru a ve válce. Svobodné Československo. 29. 8. 1945, roč. I. (II.), č. 69 (213), s. 6.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

tohoto krásného úkolu jest mu věrným služebníkem vojenský tisk. To si my, vojenští osvětoví pracovníci plně uvědomujeme a proto s láskou bereme do rukou naše vojenské časopisy ať již je to „Svobodné Československo“ neb „Naše vojsko“ a „Vojenské listy“ a snažíme se předčítáním a poukazováním na hodnotné články našeho vojenského tisku vštěpili lásku k němu mužstvu nám svěřenému“¹³⁸.

Tisk se však potýkal také s problémy technického a personálního rázu, což podněcovalo čtenáře k všetečným dotazům na stereotypnost a jednoduchost novin, na které se tisk snažil reagovat: *„Prohlašujeme jasně, jak ostatně jste mohli čísti i jinde, že není zbla pravdy na tom, že by svoboda projevu v tisku byla u nás ohrožena. To, že noviny vyhlížejí dosti uniformovaně, má zcela jiné příčiny, zdaleka ne tak vážné, jako by bylo ohrožení volnosti projevu“¹³⁹.* Uniformitu v politickém náhledu vysvětlovalo Svobodné Československo jednotností názoru žurnalistů. Ostatní věci a nedostatky vysvětluje deník takto: *„Především je to nedostatek rázu technického, není dosti papíru. V popředí našeho zájmu dnes nutně je vnitřní výstavba naší republiky. Uvědomíme-li si jasně důležitost této otázky jako základu naší vlastní lepší budoucnosti i příštího postavení našeho státu v mezinárodním světě, jsou nám ovšem výkony našich horníků důležitějšími, než třeba i zajímavý projev politika nějakého cizího státu“¹⁴⁰.*

Problematický byl také způsob získávání čerstvých informací: *„Jednotvárný je i způsob zpravodajství tiskových kanceláří. Je nutné, protože není dosud dobře možno vysílati vlastní zpravodaje do ciziny. A i kdyby dopisovatelé vysláni byli, technické obtíže ve spojení jsou dosud tak velké, že jejich zprávy by docházely s příliš velkým zpožděním“¹⁴¹.*

Poválečný tisk se také potýkal s nedostatkem kvalitních novinářů: *„Třetím vážným nedostatkem je nedostatek zkušených novinářů. Velká část českých novinářů má podlomeno zdraví vězněním v koncentračních táborech, více než 50 jich padlo v boji s nacismem a za ně není dosud náhrady. Mladí novináři se zatím poctivě snaží, ale zkušeností nabudou teprve časem“¹⁴².* Nová poválečná doba také přinesla nové požadavky na novináře: *„Novinář, jak jej chápeme v nové, lidové, demokratické republice, nesmí být povrchním rutinérem bez pevného přesvědčení, který dovedl prodávati zručnost svého pera kterékoliv ideologii. Dospět*

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Zkr.: Kamil. Slovo čtenářům novin. Svobodné Československo. 21. 9. 1945, roč. I (II.), č. 89 (232), s. 1.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

ale na úroveň, kterou požadujeme na našem novináři, vyžaduje mnoho zkušeností. Někdy, jako v případě našeho „Svobodného Československa“, vytváříme list úplně nového rázu, jaký jsme dosud vůbec neměli a neznali. To znamená usilovně pracovat i hledat nové směry“¹⁴³.

Nejen tisk, ale celá země musí hledat svou novou vlastní cestu: „Ani vyspělé úvahy velkých anglických listů, ani ostrá kritika vlastních nedostatků v sovětském tisku nemohou dnes být cílem našich novin. My musíme řešit naše národní, státní i sociální problémy svým způsobem. Náš stát je v přerodu, tvoříme nové hodnoty, čistíme od všeho nežádoucího. Náš tisk musí být věrným zrcadlem a poradcem. Nepřijímáme bez kritiky a nekritizujeme bez pečlivého zkoumání“¹⁴⁴.

Koncem roku 1945 přednesl ministr národní obrany Ludvík Svoboda řeč v Prozatímním Národním shromáždění, kam jej pozval branný výbor. Zmínil, jak by měla vypadat branná výchova: „Branná výchova od 18 let musí býti postavena na nových základech, na jednotném vedení a na jednotném provádění až do zralého věku všech občanů. Nezapomínejme, že cílem obranné výchovy je vytvoření veliké a spolehlivé týlové lidové armády, která by v době nebezpečí mohla spolehlivě převzít všechny pomocné úkoly, pro armádu pravidelnou a za určitých okolností i sama převzít branné úkoly teritoriální jako řádná bojová skupina“¹⁴⁵.

K tomu by měl dopomoci nově vytvořený Svaz brannosti: „Jak je patrné z prozatímního organizačního řádu Svazu brannosti, který bude definitivně projednán a vydán vládou a který jsem dal členům branného výboru k dispozici, mohla by republika ve Svazu brannosti vyrůst silná a jednotná organizace opravdu lidové týlové armády, v níž by se uplatnil prvek dobrovolnosti, který jest jedním z nejcennějších mravních činitelů našeho národa a který se znovu tak skvěle osvědčil během okupace v době slovenského i pražského povstání“¹⁴⁶.

Ministr se také zmínil o vojenském tisku: „Hlavní správa výchovy a osvěty vydává dva deníky „Svobodné Československo“ a „Bojovník“, obrázkový čtrnáctideník „Naše vojsko“, měsíčník „Vojenské listy“ a čtrnáctidenní „Zápisky osvětového důstojníka“¹⁴⁷.

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Ministr nár. obrany o výstavbě armády. Svobodné Československo. 8. 12. 1945., roč. I.(2), č. 156(300), s. 1-3.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Tamtéž.

4.6.3 Svobodné Československo v roce 1946

Při příležitosti vstupu do nového roku 1946 okomentoval další rok deníku Plk. JUDr. Jaroslav Procházka – náčelník Hlavní správy výchovy a osvěty při MNO. Krátce připomněl jeho historii: „*Náš časopis „Svobodné Československo“ vstupuje Novým rokem do třetího ročníku. Začal vycházet před půldruhým rokem, v srpnu 1944, jako ústřední deník 1. čs. sboru v SSSR, v době, kdy sbor byl na velikém přesunu dále na západ do prostoru Přemyslu. O něco později, už během ofenzívy proti Dukle, splynul se svým bratrem, deníkem 1. čs. brigády „Naše vojsko v SSSR“ a vycházel pak jako jediný deník 1. čs. v SSSR*“¹⁴⁸.

Zmínil se také o změnách, které časopis prodělal: „*Cesta, kterou prošel náš časopis za války, byla cestou, kterou prodělal 1. čs. sbor v SSSR. S ním přišel do Prahy a až do úplného osvobození republiky v květnu 1945, byl vychovatelem, přítelem, zpravodajem a rádcem našeho vojáka na frontě. Nebyl prodáván a neměl konkurenci. Vyjadřoval, tvořil a usměrňoval veřejné mínění a smýšlení příslušníků našeho armádního sboru. Zastával vždy pevnou demokratickou linii nesmiřitelného a neúprosného boje proti fašismu a všem jeho odrudám až do konečného vítězství. Od dubna propagoval a popularizoval Košický vládní program*“¹⁴⁹.

Prozatímní působení časopisu hodnotil jako úspěšné: „*Šlo o to, převést malý, frontový deník 1. čs. sboru na veliký, celostátní orgán čs. armády. Přes všechny závady a nedostatky chtěl bych dnes konstatovat, že převedení se podařilo a základ nového časopisu byl položen. Dnes na prahu nového ročníku, stojí náš časopis před hlavním všeobecným úkolem: dosáhnout roku 1946 vysoké úrovně specificky vojenského rázu, jak to vyžaduje jeho poslání*“¹⁵⁰.

Zdůraznil také politickou ideu listu: „*List bez pevné politické linie nemůže existovat. Zde nesmí být kolísání a nejistota. Jako politickým programem armády byl a je Košický vládní program, je tento program také politickým programem našeho listu. Úkolem je, aby „Svobodné Československo“ bylo nositelem, strážcem a udržovatelem národní jednoty Čechů a Slováků, jejímž politickým výrazem je Košický vládní program*“¹⁵¹. Obecně vytyčil také základní úkoly listu: „*Úkolem časopisu je, pěstovat ideu brannosti čs. lidu a jeho*

¹⁴⁸ Do nového roku. Svobodné Československo. 1. 1. 1946, roč. II.(III), č. 1, s. 1.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ Tamtéž.

všeobecné branné výchovy, uplatňovat ji všude ve všech směrech a oborech. To nutno požadovat od časopisu armády, která si je vědoma, že bránit vlast znamená vésti posvátnou lidovou, všenárodní válku za účasti všeho čs. lidu. Pomoci převychovávat národ ve smyslu lidové brannosti – toť čestný úkol našeho vojenského časopisu. Vybudování nové čs. armády není zdaleka skončeno. Úkolem časopisu je probírat, projednávat a tím pomáhat řešit základní otázky budování nové lidové demokratické čs. armády tedy přispět k zdaru díla státní a národní důležitosti. Bude třeba nově vybudovat a organizovat vojenskou část listu, při tom v mnohém směru teprve vytvořit a vynalézt metody práce¹⁵².

Plukovník Procházka také zmiňuje v článku důležitost personálních otázek: „Velmi důležitou otázkou nové čs. armády je otázka důstojnického sboru. Je třeba jej sjednotit a dát mu náležité politické vzdělání. Úkolem časopisu je, aby působil k sjednocování důstojnického sboru a stal se každodenní pomůckou politického školení vojáků v demokraticky a antifašisticky, státně a národně uvědomělé bojovníky a ochránce naší svobody a nezávislosti. To není úkol snadný, avšak nutno jej vyřešit. Vyžaduje jen jasného vědomí, co chceme, pevné demokratické a antifašistické linie, odvahy a iniciativy“¹⁵³.

Neopomenul také připomenout, že úspěšný časopis také potřebuje čtenářskou spolupráci a zpětnou vazbu: „Je samozřejmé, že sebe lepší redakce sama o sobě nebude s to splnit poslání časopisu. K úspěchu bude třeba, aby byla získána a organizována nejširší spolupráce jak vojáků, tak i všech kruhů našeho občanstva. Spoléháme, že jako časopis čestně splnil své poslání za války na frontě, splní je i nyní při budování nové čs. armády za spolupráce nejširších vojenských, občanských i odborných kruhů“¹⁵⁴.

4.7 Jednotný branný deník – Obrana lidu (1947 – 1993)

Od nového roku 1947 byl založen deník pod názvem „**Obrana lidu**“. Tato skutečnost byla dopředu anoncována již ve čtvrtém čísle časopisu „**Vojenská výchova**“ v roce 1946. Článek Rudolfa Nekoly „Sloučení branného tisku“ uváděl: „Dnem 1. ledna 1947 bude vycházet jednotný branný deník „**Obrana lidu**“, který vznikne splynutím obou našich vojenských deníků „**Svobodné Československo**“ a „**Bojovník**“ s týdeníkem Svazu brannosti, „**Obranou vlasti**“.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž.

Bude vycházet česky v Praze a slovensky v Bratislavě se zvláštní týdenní brannou přílohou“¹⁵⁵.

Text zdůvodňuje také logiku vzniku jednotného branného deníku: „*Uvědomíme-li si široký a rozsáhlý obsah slova brannost, pak porozumíme snaze vojenské správy a Svazu brannosti, aby všechen náš tisk vydávaný Ústředním vojenským nakladatelstvím a vydavatelstvím „Naše vojsko“, se sloučil v tisk jeden, naplňující ne povrchově, ale vnitřně a co možná nejhloběji ideu brannosti*“¹⁵⁶. S tím souvisí i nový význam a pohled na slovo brannost: „*Slovo brannost ztratilo zkušenostmi, hlavně z minulých válek, svůj výhradní vojenský charakter. I když hlavní oporou a pilířem je a zůstane armáda a celá branná moc, brannost se stává projevem mravní pevnosti, národní a politické uvědomělosti, odolné a vytrvalé životaschopnosti nejen armády, ale všeho lidu. Brannost se týká každého z nás, všech lidských povolání, všech vrstev našeho lidu, veškeré práce, kterou konáme, všech jejich hodnot, tříd a skupin. Není prostě jediného problému, v jehož základě by brannost netvořila podstatnou část, a pokaždé tu, která ukazuje zdraví, úspěch a zdar*“¹⁵⁷.

Brannost jako jedna z nejčastějších tematik tehdejšího vojenského tisku je skloňována i na následujících řádcích: „*Brannost je zvláště mocným prostředkem výchovy, ke které míříme – je činitelem v uvědomovacím procesu a při pěstování charakterových vlastností, ze kterých pramení odhodlanost, vytrvalost a hrdinství. A tu se naskýtá osvětovým důstojníkům armády, osvětovým instruktorům SNB, osvětovým náčelníkům SB, osvětovým inspektorům, pedagogickým pracovníkům, všem vzdělávacím pracovníkům veliké a docela nové pole působnosti. Problémy brannosti jsou u nás nové, musí být studovány a řešeny*“¹⁵⁸.

Autor také popisuje očekávání, která jsou s novým titulem spojena: „*Jestliže náš nový branný deník se stane mluvčím této bohaté a plodné brannosti a bude denně přispívat k řešení jejich otázek, jsou tu veliké naděje na mnohem rychlejší a průbojnější vývoj všech problémů vlastní výchovy mravní i politické, neboť mravně-politická výchova jest jedním z nejpřednějších faktorů brannosti. Jednotný branný deník při svém budování počítá s danou skutečností naší výchovy, vzdělání a informace. To budou asi jeho tři základní kameny, na nichž chce budovat,*

¹⁵⁵ Nekola, Rudolf. Sloučení branného tisku. Vojenská výchova. 1946, roč. I., č. 4, s. 180.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ Tamtéž.

ale ne v kožené a studené oficiální podobě, nýbrž v široké a pestré mnohotvárnosti, rozmanitosti, pestrosti, opravdovosti a srdečnosti“¹⁵⁹.

Neopomenul také zdůraznit, že deník je velkou možností, ale také závazkem: „*Všem osvětovým činitelům se tu naskýtá velká příležitost spolupracovat a účastnit se na budovatelském úsilí jednotného branného tisku. Všichni osvětový pracovníci tvoří velikou a rozlehlou síť, která se může stát vlivným činitelem. Je třeba, aby deník se stal opravdu tribunou vojáků a příslušníků Svazu brannosti. Nutno si však z počátku uvědomit, že dílo a spolupráce s deníkem vyžaduje opravdovou práci, ne sliby nebo přísliby. Jen ta práce je skončena, která je opravdu udělána – jen ten článek, zpráva, studie je hotova, která je opravdu napsána a odeslána. S tím nutno počítat. Ve skutečném životě všechny plány a sliby jsou sice důležité, ale nejsou nic platné, jestliže nejsou provedeny. Neposuzujeme dílo podle začátků, ale podle konců. A ti, kdož z našich bystrých, obětavých osvětových pracovníků mají zájem o růst našeho příštího deníku – který v Praze bude vycházet v českém znění a v Bratislavě ve znění slovenském – budou vítáni“¹⁶⁰.*

A tak tedy dnem 1. ledna 1947 vstoupila v platnost reorganizace vojenského denního tisku, kdy na základě doporučení zvláštní komise jmenované generálem B. Bočkem, místo dosavadních tří listů (Svobodné Československo, Bojovník a týdeník Obrana vlasti) začala vycházet Obrana lidu.

Ještě dávno předtím započal boj o místo šéfredaktora.¹⁶¹ Toho si totiž nárokovali komunisté. Až díky zásahu a intervenci vedoucího politického kabinetu ministra národní obrany podplukovníka J. Tomčíka a generála Čenka Kudláčka, náčelníka hlavního inspektorátu branné výchovy při MNO, schválil ministr obrany jako šéfredaktora sociálního demokrata Rudolfa Nekolu.¹⁶² Podstata nové redakční linie měla spočívat ve snaze změnit „stranické“, to znamená prokomunistické psaní prováděné Svobodným Československem k „nadstranickému“ zpravodajství Obrany lidu, které řečeno slovy generála L. Svobody:

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Vališ, Zdeněk. Proměny Obrany lidu. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 8, s. 11.

¹⁶² Rudolf Nekola (1901 – 1969) – rodák z Českých Budějovic, pedagog, novinář, spisovatel - studoval učitelských ústav a ve 20. letech studoval na univerzitě v Chicagu, poté byl učitelem, absolvoval důstojnickou školu v Josefově, v březnu 1939 uprchnul přes Francii do Velké Británie, člen čs. vojenské náborové mise v Kanadě, Brazílii atd. Po roce 1945 po návratu do vlasti povýšen na plukovníka, do února 1948 šéfredaktor Obrany lidu. Po únoru 1948 emigroval do Kanady, v Torontu vyučoval na české doplňovací škole, byl členem Sokola a krajanských sdružení.

„přinášet stručné výňatky z veřejných projevů i článků zejména všech členů vlády bez rozdílu stranickopolitické příslušnosti, v nichž bude zdůrazňovati hlavně obsah branný, celonárodní a celostátní. Šéfredaktor Obrany lidu je osobně odpovědný za to, že rozsah místa, věnovaného těmto projevům a článkům, bude pro všechny strany Národní fronty přibližně stejný“¹⁶³.

V prvním čísle Obrany lidu pozdravil čtenáře a představil a vymezil jim nový deník náčelník hlavního štábu arm. Generál Bohumil Boček: *„S novým rokem nastupuje k plnění nových úkolů deník OBRANA LIDU. Nový časopis není nástupcem po předcházejícím Svobodném Československu, ba ani jeho náhražkou. Svobodné Československo vzniklo v revolučních dnech května 1945, včlenilo se do kvasu nových plánů a idejí, a tak – ačkoli přihlíželo k některým zvláštním potřebám armády – rozmnožilo v dalším vývoji jaksi samočinně počet deníků politických stran Národní fronty o deník další. To byl logický výsledek vývoje v prvních měsících života osvobozeného národa a táž logika řídila i na Slovensku vývoj časopisu slavné tradice povstání v r. 1944, Bojovníka. Vývoj však pokračuje dále k plánovitě organizovanému životu našich národů a v takto organizované společnosti, kde postupně a v souhlase s přísným šetřením sil bude vyhrazeno místo každému jedinci, nelze pominout bez povšimnutí činitele tak významného, jakým jsou noviny, vycházející denně. V prvním roce dvouletého plánu byla by přepychem existence časopisů Svobodné Československo, Bojovník a Obrana vlasti. Přepychem však nebude Obrana lidu“¹⁶⁴.*

Náčelník hlavního štábu vidí místo nového časopisu ve společném národním úsilí. Časopis se má věnovat veškerým otázkám, které tvoří problém obrany našeho státu a jeho lidu. Dále také má přispívat ke zvýšení obranných schopností, které společně nazýváme branností. Přestože na první pohled takovéto vymezení působí dosti úzce, zahrnuje bezpočet úkolů. Všechny tyto důvody také obhájí samu existenci zvláštního časopisu: *„V době, kdy odborná povaha některých úseků veřejného dění si již vyžádala a postupně ještě vyžádá zvláštní časopisy, nelze ponechat bez platformy otázky obrany a brannosti, jež by se jinak i při naprosté ochotě politických stran musely omezit jen na vyhrazený zlomek plochy jejich orgánů“¹⁶⁵.*

Bohumil Boček také zdůvodnil existenci Obrany lidu z hlediska potřeb armády: *„Ale je tu ještě armáda. Potřebuje armáda svůj časopis, jímž bude zároveň Obrana lidu? Za války*

¹⁶³ Vališ, Zdeněk. Proměny Obrany lidu. Obrana lidu. 1993, roč. LII. č. 8, s. 11.

¹⁶⁴ Boček, Bohumil. Na svém místě. Obrana lidu. 1. 1. 1947, roč. I., č. 1, s. 2

¹⁶⁵ Tamtéž.

nesporně – máme zkušenosti. V první světové válce měly své časopisy československé legie na východě i na západě a tak tomu bylo i ve válce druhé. Z války právě uplynulé však máme i vzpomínky, jak těžce jsme na začátku pociťovali nedostatek novinářů s vojenskou praxí, kteří by zároveň dovedli mluvit k vojákům všech stupňů, podchytit jejich mentalitu a ukojit jejich zájem. Nebylo by správné získávat po druhé tytéž zkušenosti. V dnešní době mají všechny armády svůj deník, který zároveň už v míru upravuje nutnou souhru armádního stroje s tiskem“¹⁶⁶.

Z hlediska politické orientace byla viděna a deklarována Obrana lidu pohledem prvního dne roku 1947 jako nadstranická: *„Při plnění svých úkolů nemůže být Obrana lidu jiným časopisem, než nadstranickým. Svůj nadstranický postoj hodlá udržet všemi silami, řídíc se jen a jen zájmy státu a občanstva. Vládní programy a dvouletý hospodářský plán budou jí spolehlivou základnou, zájmy obrany státu a lidu a zájmy brannosti bude zaujímat stanovisko ke všem důležitým otázkám politickým, hospodářským, kulturním, sociálním aj. S téhož hlediska bude komentovat a vykládat nutnost či účelnost opatření, jež bude třeba provést, nebo nějakým způsobem včlenit do opatření jiných, již existujících či teprve připravovaných“¹⁶⁷.*

Cílem nového titulu je podle náčelníka hlavního štábu co nejširší popularizace armády a obecně brannosti. Za cíl si bere přinášet přesné zprávy o událostech a jevech ze života naší armády a srovnávat je s podobnými jevy v ostatních armádách, zejména pak ve spojeneckých armádách: *„Obecně řečeno: každý občan republiky má najít v časopise odpovědi na všechny aktuální otázky, dotýkající se problému obrany státu“¹⁶⁸.*

Konkrétnější mantinely zaměření titulu budou vymezeny následujícím způsobem: *„V dalším užším zaměření bude časopis plnit speciální poslání k dvěma celkům, jež představují přípravu a pohotovost k obraně. Prvním je Svaz brannosti, druhým čs. branná moc. V obojích je pojítkem, které se bude zabývat jak organizací, tak administrativními a sociálními otázkami. Pojítkem bude i mezi oběma celky a širší veřejností přehlednými zprávami o otázkách obecného významu“¹⁶⁹.*

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž.

Svazu brannosti je i v tomto textu věnována patřičná pozornost a zdůrazňován jeho přínos: „Svaz brannosti bude dále vodítkem pro veškerou činnost. Programu jeho činnosti budou věnovány zvláštní přílohy, připojené každý týden k nedělnímu číslu. Mimo to – a totéž posláním bude Obrana lidu plnit i v armádě - bude nezbytným doplňkem výchovy a výcviku. Věnuje pozornost technickému pokroku, bude studovat drobné příklady z bojové praxe a bude si všímat příkladů a zkušeností ostatních armád. V tomto úseku musí najít nová poučení nejen každý voják sloužící presenčně, nýbrž i každý záložník, kterému by snad vzdálenost jeho působiště nedovolila častý styk s organickými složkami Svazu brannosti“¹⁷⁰.

Ještě v těchto měsících byla, budoucí proklamovaná činnost Obrany lidu, zaštitována idejemi osob, které se nedlouho nato stali nežádoucími: „Veškerá činnost nového časopisu pak bude vedena v duchu branných idejí našeho vrchního velitele presidenta Dr. Beneše, v duchu činorodého vlastenectví T. G. Masaryka a v duchu nového rozletu široké spolupráce Slovanstva“¹⁷¹.

Ke vzniku nového listu se na stránkách prvního čísla Obrany lidu vyjádřil také Plk. JUDr. Jaroslav Procházka – náčelník Hlavní správy výchovy a osvěty při MNO, který ji nazval doslova „novým pomocníkem“: „Dnes předstupuje před veřejnost jednotný branný deník „Obrana lidu“. Je to významná událost z hlediska zesílení obrany státu, obrany všech vymožeností, kterých dosáhl náš lid a ještě dosáhne“¹⁷².

Připomíná, že nový list navazuje na bohatou tradici vojenského tisku v našich podmínkách: „Branný deník je nositelem a pokračovatelem nejlepších tradic dřívějších armádních a branných časopisů, které měly veliký význam nejenom za války, nýbrž přispěly také za míru podstatnou měrou k budování naší nové brannosti. Úkolem je nejen zachovat tyto tradice, nýbrž je dále rozvíjet a ještě více upevňovat“¹⁷³.

Současně také Plk. Procházka připomněl, že ochrana státu není věcí pouze vojska, ale celé společnosti: „Branný tisk je stavěn na širší základnu. Obrana státu není jen věcí armády, nýbrž veškerého lidu, všech jeho institucí, organizací a korporací. Úkolem je přesvědčit

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Procházka, Jaroslav. Náš nový pomocník. Obrana lidu. 1. 1. 1947, roč. I., č. 1, s. 3.

¹⁷³ Tamtéž.

o nutnosti takto chápané brannosti a přispět k organizaci všech sil na obranu státu. Myšlenka obrany státu je vyjádřena a konkretizována zcela určitou všenárodní a celostátní, nadstranickou politickou linií, celkovým dnešním, porevolučním zaměřením veškerého našeho společenského života. Úkolem je tuto linii podporovat s hlediska jednoty našeho lidu na poli branného úsilí“¹⁷⁴.

Autor také připomenul, že první den nového listu je současně dnem zahájení dvouletého hospodářského plánu: *„Jednotný branný deník vychází v den, kdy naše národy přikročují k uskutečnění dvouletky. To není náhoda. Také on bude přispívat k tomu, aby naše velké budovatelské dílo se zdařilo a aby naše vlast byla v budoucnosti pevněji zajištěna než dříve. Přejeme „Obraně lidu“ mnoho zdaru v plnění jejích důležitých úkolů“¹⁷⁵.*

Cíle armády pro nastávající období, hlavně roky 1947 a 1948 komentoval v článku na úvodní straně prvního čísla Obrany lidu také ministr národní obrany Ludvík Svoboda. Hlavní úkoly v příštích letech spatřuje kromě běžných služebních povinností ve splnění dvouletky: *„Splnit ji ve všech oblastech armádního života a podle možnosti i předčítí úkoly, které jí byly uloženy. Nejen to. Je třeba, aby armáda v těsné spolupráci se Svazem brannosti pozvedla všeobecnou brannou morálku čs. lidu a do celého budovatelského úsilí národa a státu vnesla radost, sebedůvěru, kázeň, odvalu a optimismus, a aby se do dvouletky včlenila jako činitel aktivní a tvořivý, který bude ostatním pracujícím vrstvám lidu příkladem a vzorem. Neboť zajištěná obrana státu, to nejsou toliko počty, výcvik a technika, ale celý soubor politických, hospodářských, sociálních i mezinárodněpolitických problémů, s nimiž obrana státu stojí nebo padá. Je v nejvlastnějším zájmu armády samé, aby všechny tyto otázky pozorně sledovala a studovala a vyvodila z nich důsledky tak, jak toho zájem obrany čs. lidu a státu žádá“¹⁷⁶.*

Následující období znamená podle ministra národní obrany hlavně nutnost předvést reálné výsledky práce: *„Dvouletka znamená především práci, skutky a činy! Žádá je také od armády – a především od důstojnického a velitelského sboru. Každý z nás, to znamená každý*

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Svoboda, Ludvík. Armáda a dvouletý plán. Obrana lidu. 1. 1. 1947, roč. I., č. 1, s. 1.

*příslušník armády, od prostého vojína až po generála, musí zcela splnit pracovní úkoly v úseku, který mu připadá*¹⁷⁷.

Také ministr Svoboda připomíná souvislost, že společně s dvouletkou počíná činnost Obrany lidu: *„Armáda vstupuje do dvouletky s jednotným branným deníkem Obrana lidu, který chce být tribunou branné politiky armády a Svazu brannosti. Branné myšlenky v národě se tak dostávají významného a důležitého činitele pro zvýšení a prohloubení branné odolnosti a schopnosti čs. lidu. Jednotný branný deník zajistí spolupráci armády a Svazu brannosti, upevní bratrství Čechů a Slováků, posílí státní myšlenku československou, přispěje k posílení nadstranické jednoty národa, upevní demokracii, myšlenku slovanské spolupráce a spojenecké svazky se SSSR, Jugoslávií i ostatními demokratickými národy světa*¹⁷⁸

Existenci nového deníku Obrana lidu zaznamenal a redakci zaslal zdravici datovanou k 30. 12. 1946 také český básník Petr Bezruč, kde mimo jiné uvádí: *„Budete vychovávat lid k brannosti? - Dobrá musí tak být, celý národ musí stát v pancéři, aby se neopakoval rok 1938. Máme na hranici Němce a Maďary. Jsme na první ráně, Ivan Ivanovič je za námi...*¹⁷⁹ Aby po chvíli uzavřel: *„Přeji Vám mnoho zdaru a pěkně pozdravuji*¹⁸⁰.

Ve všeobecném duchu pozvolného zapojování a zrovnoprávnění žen nechyběl v prvním čísle nového deníku ani pozdrav čtenářkám. Nese slib, že o všech problémech bude deník hovořit a pomáhat s jejich řešením. Je představena „ženská týdenní hlídka“, kde budou k nalezení články týkající se otázek souvisejících brannosti žen, neboť: *„Když si toto důkladně promyslíme, vidíme, že našich žen se týkají vlastně všechny otázky brannosti, od výchovy zdravých dětí v uvědomělé, zdatné občany až k přímé účasti žen v práci na zabezpečení republiky*¹⁸¹.

Ani ne po měsíci působení nového jednotného branného deníku 23. ledna 1947¹⁸² navštívil redakci ministr národní obrany Ludvík Svoboda. Na návštěvě jej doprovodili také gen. Kudláček, plk. dr. Procházka, plk. Brym a představitelé správní rady nakladatelství „Naše vojsko“. Hosté si prohlédli redakční místnosti, kde jim jednotlivě byli představeni novináři

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Pozdrav Petra Bezruče Obráně lidu. Obrana lidu. 7. 1. 1947. roč. I., č. 5, s. 3.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Milé čtenářky. Obrana lidu. 1. 1. 1947, roč. I., č. 1, s. 6.

deníku. Ministr odpověděl na dotazy týkající se propagaci brannosti v denním tisku a pronesl také vlastní projev.

Dříve zmiňovaná snaha o nadstranické zpravodajství neměla lehký život. Zásada „každému stejný počet řádků“ však dráždila komunisticky laděný tisk, který se nevyvaroval invektiv. Příkladem může být odborářská Práce ze dne 3. prosince 1947, která uvádí: „*Poslední listopadovou neděli výjimečně nehovořili ke svým voličům ministři... Tím přišli čtenáři přísně nadstranické Obrany lidu o obvyklé úterní potěšení, kdy tento list věnuje přesně 5 cm Východu i Západu a kdy každému ministru je věnováno 110 písmen referátu. Co by se stalo, kdyby tato matematicky řešená nadstranickost nevyšla a projev ministra vyšel výjimečně na písmen 111?*“¹⁸³

Trochu jiný pohled nabízela redakce bratislavské Obrany lidu, o které poslanec lidovců Josef Vičánek¹⁸⁴ prohlásil, že: „*(...) to není časopis pro armádu... nýbrž je to časopis Komunistické strany Slovenska*“¹⁸⁵.

Šéfredaktor Rudolf Nekola dokonce v prosinci roku 1947 podal generálu Bočkovi žádost o odvolání z funkce s odůvodněním, že neměl v redakci dostatečnou autoritu a mizivý vliv na uveřejňování příspěvků. Obranu lidu totiž v podstatě řídila Hlavní správa výchovy a osvěty, kde vládl JUDr. Jaroslav Procházka. Příkladem kdy nemohl Rudolf Nekola prosadit svůj názor je jeho návrh, aby se v souvislosti s pátým výročím podepsání spojenecké smlouvy se Sovětským svazem udělal rozhovor s generálem Heliodorem Píkou. HŠVO naproti tomu nařídila požádat o rozhovor Zdeňka Fierlingera.¹⁸⁶

Útoky ostatních tiskovin proti Obrance lidu se stupňovaly. Například dne 19. února 1948 napsala Mladá fronta – deník Svazu československé mládeže: „*Poslední události ve vládě a Národní frontě jsou dnes nesporně nejzávažnějšími otázkami novinového zpravodajství. Hrozí vládní krize a znepokojená veřejnost netrpělivě očekává referáty tisku. Proto také všechny naše denní listy přinesly již ve středu obsáhlé politické referáty o politické situaci. Tím více ovšem překvapilo zpravodajství Obrany lidu, která věnovala nejdůležitějším*

¹⁸² Tamtéž.

¹⁸³ Vališ, Zdeněk. Proměny Obrany lidu. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 8, s. 11.

¹⁸⁴ Neoznačeno

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ Tamtéž.

*politickým událostem dneška dvě zastrčené zprávičky: jak si máme toto referování vysvětlit?*¹⁸⁷

Následně už jen pokračoval nezvratný trend očistných akcí ve společnosti i v armádě. Již 27. února 1948 byli Rudolf Nekola spolu s redaktorem Zdeňkem Václavíkem¹⁸⁸ vyloučeni ze Svazu novinářů.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Nezjištěno.

¹⁸⁹ Vališ, Zdeněk. Proměny Obrany lidu. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 8, s. 11.

5 Další rozvoj Našeho vojska

Současně s produkcí vydavatelství vzrůstala i nakladatelská produkce. Počet zaměstnanců musel být v této souvislosti postupně zvyšován.

V roce 1947 pod článkem 654 VV/47 se popisovala úprava objednávek a placení. Podle ní odpovídali za inkaso dodávek časopisů pro vojenský sektor osvětoví důstojníci spolu s hospodářskou správou konkrétního vojenského útvaru. Docházelo k tomu, že útvary neplnily tyto platební povinnosti správně a tak se stávalo, že na odběratelských kontech útvarů zůstávaly nedoplatky, převáděné z jednoho běžného roku na druhý. Naše vojsko mělo snahu tyto pohledávky přes špatné personální obsazení upomínat, ale bez větší úspěšnosti.¹⁹⁰

Z výnosu HPS vyplývá, že v letech 1949 - 1952 se zdůrazňovala hlavně propagace tisku a zvyšování nákladů, aniž by se více dbalo na hospodářské otázky a včasnost placení. Až v roce 1952 došlo ke zlepšení situace a důslednějšímu plánovitému snižování pohledávek a zvyšování inkasa.

V letech 1949 až 1951 uškodila podniku také kádrová politika, neboť kádrování bylo paušální, často bez pochopení hospodářské situace podniku. Často byly také propouštěny kvalifikované síly. Také docházelo k častým změnám na postech ředitele podniku a jednotlivých závodních ředitelů. Ani spolupráce s HPS nebyla vždy ideální, neboť ta často diktovala podniku některé činnosti, bez znalosti možností a potřeb podniku. Příkladem bylo např. nařízení vydávat některé knihy v neúměrných nákladech, bez ověření jejich skutečné potřeby na trhu.

¹⁹⁰ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Naše vojsko.

Rostoucí hospodářské poměry Našeho vojska dobře ilustrují následující údaje, **Tabulka č. 1:**

ROK	OBRAT	ZISK	POHLEDÁVKY
1949	144 190 943,20	4 944 963,70	11 505 568,25
1950	159 611 420,20	10 146 046,15	23 785 223,00
1951	384 955 657,35	26 219 003,35	36 310 493,50
1952	399 034 872,80	59 674 764,70	28 648 046,60

Zdroj: Správní archiv Olomouc, složka Naše vojsko

Masivní zvýšení obratu v roce 1951 vyplynulo z převzetí bývalé Státní tiskárny, závod Unie, jehož majetková podstata byla začleněna do Našeho vojska a ve výsledných bilančních číslech z roku 1952 se zase odrazilo převzetí majetkové podstaty tiskárny Tempo a tiskárny MNO.

V roce 1952 dosáhla velkého rozmachu vydavatelská činnost Našeho vojska v oboru časopisů. Převzetím¹⁹¹ časopisů Svazarmu¹⁹² byla vlastní produkce Našeho vojska zvýšena z původního 1 deníku a 1 časopisu na 1 deník a 32 časopisů.¹⁹³ Počet odběratelů v civilním sektoru se převýšil nad 180 000. Současně také vzrůstala, zřízením nových distribučních středisek v různých krajích republiky, distribuce knih. Navíc byla vybudována rozsáhlá síť komisních prodejen u vojenských útvarů. To samozřejmě vedlo k nutnosti zvýšení počtu zaměstnanců.

Kvalita práce některých zaměstnanců, zejména některých z těch, kteří byli přijati v letech 1950 a 1951, neměla potřebnou úroveň. Ani s vyšším počtem zaměstnanců pak podnik nedokázal plnit úkoly, které byly Našemu vojsku ukládány. Do administrativy byla přijímána spousta žen původně z domácnosti, které do té doby neměly žádnou pracovní praxi, což vyžadovalo spoustu času na jejich zaškolení. Dalším problémem byly nízké platy v letech 1949 – 1951 vedoucí k velké fluktuaci zaměstnanců, která pochopitelně také nepřispívala k dobrému plnění úkolů a řešení problémů. Vlastní hospodářské složky Našeho vojska, zejména účtárny měly nedostatečný počet pracovníků, což dobře ukazuje fakt, že v roce 1949

¹⁹¹ Pozn.: Dne 1. 1. 1957 byly smlouvou převedeny ze Svazarmu do Vydavatelství časopisů MNO redakce svazarmovského tisku. Toto opatření se týkalo redakcí těchto periodik – Obránce vlasti, Obránca vlasti, Sportovní střelba, Svět motorů, Pracovník Svazarmu, Křídla vlasti, Letecký modelář, Amatérské rádio, Kynologie, Poštovní holubářství, Motoristická současnost, Radiový konstruktér Svazarmu.

¹⁹² Svazarm – Svaz pro spolupráci s armádou – založený k 1. lednu 1953 podle vzoru sovětského DOSAAF.

¹⁹³ Tamtéž.

byl ve věcné účtárně na jeden závod jeden účetní, případně jeden na dva závody. Koncem roku 1953 to bylo již 8 účetních na jeden závod.

Růst nákladů na mzdy během období jasně ukazuje následující tabulka, **Tabulka č. 2:**

ROK	NÁKLADY NA MZDY
1949	14 040 245,40
1950	18 475 165,80
1951	63 058 912,10
1952	108 453 531,60

Zdroj: Správní archiv Olomouc, složka Naše vojsko

Důvodem zvýšeného nábory pracovních sil byl článek 71 pod rubrikou „Objednávky knih“, který byl uveřejněn ve výnosu HPS ze dne 18. července 1950.¹⁹⁴ Tento článek nařídil všem útvarům vyřizovat veškeré objednávky tisku i knih prostřednictvím Našeho vojska. V této souvislosti okamžitě uložil tento článek všem vydavatelstvím a nakladatelstvím, aby předaly svůj veškerý adresní materiál Našemu vojsku.¹⁹⁵ Toto rozhodnutí HPS tedy způsobilo, že Naše vojsko dostalo ze dne na den povinnost distribuovat do armády veškerý tisk a knihy, které se až do této doby vydávaly v celé ČSR. Vedlo to k situaci, že většina pracovníků Našeho vojska byla zapojena do distribuce (a jak bylo již výše uvedeno) nedostávalo se kapacit k řešení pohledávek, které ještě v roce 1951 dosáhly 36 miliónů korun.¹⁹⁶

Problémy byly umocněny také tím, že ve stejném roce (1950) se Naše vojsko přestěhovalo ze Sokolské 33 do Vladislavovy ulice 26., kde byla původně umístěna jedna ze složek podřízených velitelství letectva. Ve Vladislavově ulici však prostory nebyly upraveny pro kancelářské potřeby, úpravy se dělaly vlastními silami, byl i nedostatek klasického kancelářského zařízení.

Po celý rok 1951 byl do jedné budovy vtěsnán 1 závod, 1 redakce a podnikové ředitelství. Až v průběhu roku 1952 byly pro účely Našeho vojska vyklizeny další dvě budovy, čímž se rozšířily prostory pro jednotlivá oddělení a ve stejném roce se také poprvé podařilo snížit

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Pozn.: Již dohodnuté (objednané) tituly u jiných vydavatelství a nakladatelství předat Našemu vojsku.

¹⁹⁶ Tamtéž.

pohledávky podniku a to o 8 milionů korun.¹⁹⁷ Problémy provázely také bratislavskou provozovnu, která také prodělala několik stěhování a navíc bylo později vedeno trestní řízení s jejím tehdejší oblasním ředitelem Andrejem Špányim.¹⁹⁸

V roce 1953 bylo v Našem vojsku zřízeno samostatné právní oddělení, které vymáhalo pohledávky Našeho vojska právní cestou (místo bývalé finanční prokuratury, která byla koncem roku 1952 zrušena).

Do řešení finanční situace Našeho vojska také zasáhla a promítla se měnová reforma v roce 1953. Nutnost přepočtení pohledávek v poměru 1:5 a přeplatků 1:50 si vyžádala několikaměsíční práci mnoha pracovníků podniku. Samotné vlastní provedení měnové reformy znamenalo značný nárůst pohledávek tím, že u velkého množství útvarů distributoři tisku a vedoucí komisních prodejen ne zcela pochopili ustanovení směrnic týkajících se peněžní reformy. Příčinou bylo nepochopení, nedbalost a důvodem byla i nemožnost složit peníze včas u peněžních ústavů (z důvodu vzdálenosti inkasistů od mateřské posádky). Tím došlo k situaci, že většina těchto pracovníků vyměnila svojí hotovost v poměru 1:50, přičemž pohledávky Našeho vojska vůči nim se zredukovaly v poměru 1:5.

Naše vojsko si následně vyžádalo od jednotlivých útvarů zdůvodnění, v podobě protokolů, proč nebyly peníze včas vyměněny. Podle těchto protokolů předložil podnik finanční správě MNO návrh na odpis částky 933 381,68 Kčs v nové měně. Tento návrh byl vrácen k dalšímu přezkoumání jednotlivých příčin včasného neodevzdání peněz. Byla vytvořena zvláštní komise MNO, která měla rozhodovat, kde byla objektivní příčina a kde nikoli. Komise však nikdy nepřišla s výsledkem své činnosti.

Naše vojsko podnítilo hlavní politickou správu a finanční správu MNO k vydání „Směrnice pro hospodaření s tiskem“ v roce 1954. Ty přinesly povinnost politickým pracovníkům zinkasovat včas předplatné a předat dané částky náčelníkům finančního hospodářství k zajištění proplacení jednotlivých faktur.

Pohledávky za civilním sektorem se postupně snižovaly a pro rok 1954 byla distribuce většiny časopisů předána Ministerstvu spojů, se kterým byla uzavřena příkazní smlouva o distribuci

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Nezjištěno.

časopisů, v předplatném, určeném civilním abonentům.¹⁹⁹ Naše vojsko tedy následně už účtovalo veškerý tisk distribuovaný do civilního sektoru Ministerstvu spojů. To proplácelo měsíční faktury za celou dodávku pro civilní sektor. To zabránilo k dalšímu růstu pohledávek za civilním sektorem.

¹⁹⁹ Tamtéž.

6 Změny v armádě vyvolané mistrem Alexejem Čepičkou

Dne 25. dubna 1950²⁰⁰ byl ministrem národní obrany jmenován JUDr. Alexej Čepička.²⁰¹ Ten nahradil Ludvíka Svobodu, který ztratil důvěru moskevských představitelů a nebyl schopen plnit úkoly rychlé výstavby čs. armády. Byly provedeny i další personální změny ve vysokých funkcích. Alexej Čepička přišel do funkce: „(...) s úkolem přiblížit Československou lidovou armádu co nejvíce armádě sovětské a dostat ji do takového stavu, aby mohla ve válečném konfliktu s kapitalistickým Západem, na který se Stalin počátkem 50. let chystal, sehrát požadovanou roli“²⁰². K tomu se začalo využívat sovětských poradců²⁰³, první z nich přišli již v květnu 1950. Počet těchto poradců neustále narůstal a v roce 1955 v armádě dosáhl počtu 264, plus další poradci fungovali v podnicích zbrojní výroby. V srpnu 1950 reorganizoval MNO, vytvořil systém hlavních správ a vytvořil Generální štáb se 3 správami (operační, organizační a mobilizační, bojové přípravy)²⁰⁴. Se sovětskou armádou se unifikovala výzbroj a munice, ošacení, vojenské řády a předpisy apod. Dokončena byla také kádrová čistka. Od února 1948 do 31. prosince 1949 bylo odstraněno 57 generálů, 209 plukovníků, 511 podplukovníků, 634 majorů atd. Celkem 2 965 z celkového počtu 13 335 osob. Za Alexeje Čepičky tento trend pokračoval - jen do konce roku 1950 nechal odejít dalších 1 870 generálů a důstojníků.²⁰⁵

Velkého rozvoje se dočkala za Alexeje Čepičky také kultura v armádě (viz dále v textu) a také: „velkými změnami procházel od roku 1950 vojenský tisk, jehož vydávání řídila **Rada**

²⁰⁰ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 99.

²⁰¹ Alexej Čepička (1910 - 1990) – rodák z Kroměříže, 1929 vstoupil do KSČ, pracoval jako koncipient v advokátní kanceláři v Ostravě, 1942 zatčen gestapem a nucen k pobytu v Osvětimi a Buchenwaldu, kde vězněn do konce 2. světové války., 25. 5. 1945 zvolen prvním předsedou Místního národního výboru v Kroměříži, v roce 1946 zvolen poslancem Ústavodárného národního shromáždění, v prosinci 1947 jmenován ministrem vnitřního obchodu., po únoru 1948 ministrem spravedlnosti, od 25. 5. 1950 ministr obrany, kde resort budoval podle sovětského vzoru, v lednu 1953 se stal náměstkem předsedy vlády, v srpnu 1953 pak prvním náměstkem., po smrti K. Gottwalda, ztratil sovětskou podporu a k 25. 4. 1956 odvolán ze všech funkcí, předseda Státního úřadu pro patenty a normalizaci 1956 – 1959, v dubnu 1963 vyloučen z KSČ za účast na inscenování politických procesů.

²⁰² PERNES, Jiří - POSPÍŠIL, Jaroslav - LUKÁŠ, Antonín. *Alexej Čepička: šedá eminence rudého režimu.* Praha: Brána, 2008., s. 208.

²⁰³ Pozn.: poradci tvořili vnitřně organizovaný útvar, v jehož čele stál poradce ministra, v letech 1950-54 genplk. N. I. Gusev.

²⁰⁴ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6.*, cit. d., s. 99.

²⁰⁵ PERNES, Jiří - POSPÍŠIL, Jaroslav - LUKÁŠ, Antonín. *Alexej Čepička.*, cit. d., s. 223.

*pro branný periodický tisk MNO*²⁰⁶. V tomto období některé časopisy zanikaly, jiné naopak nastoupily na jejich místo. S tím souvisí, že: „(...) k 1. lednu 1952 byla provedena celková reorganizace vojenského tisku – slovenská verze Obrany lidu byla zrušena, čtrnáctideník Naše vojsko nahradily časopisy Československý voják a Československá armáda a novými tituly se staly měsíčníky Lidová armáda a Vojenský dopisovatel a čtrnáctideník Agitátor čty²⁰⁷.

6.1 Lidová armáda (1951 – 1989)/A-Revue (1968 - 1969/1990 - 1993)

V zájmu toho, aby název „časopisu Hlavní politické správy pro velitele a politické pracovníky československé armády“ více vyhovoval nově chápanému „významu“ a charakteru armády po únoru 1948 byl časopis „Vojenská výchova“ přejmenován na „**Lidovou armádu**“. Tak znělo alespoň oficiální zdůvodnění o čtvrtstoletí později.²⁰⁸

V úvodním textu prvního čísla, vyšlém 1. listopadu 1951 bylo pod názvem „Poslání Lidové armády“ např. uvedeno: „*Lidová armáda se bude zabývat hlavními otázkami stranickopolitické práce v armádě, v těsné spojitosti a jednotě s odborně vojenskou výchovou, s bojovou přípravou vojsk...*“²⁰⁹ O tom, že ideologie zde bude hrát jednu z hlavních úloh, svědčila slova následující: „*Bude se zabývat organizací propagandy marxisticko-leninských idejí, zejména v aplikaci na vojenskou vědu a umění. Bude bojovníkem za čistotu této vítězné, praxí denně potvrzované, jedině správné vědecké metody poznávání, výkladu a přetváření lidské společnosti...*“²¹⁰

Z původního měsíčníku vzniká v roce 1955 čtrnáctideník, což neopomene být v jubilejním 25 roce interpretováno v souvislostech: „*Nebylo jistě náhodou, že právě v roce založení Varšavského obranného společenství se Lidová armáda změnila z měsíčníku na čtrnáctideník*“²¹¹.

²⁰⁶ BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády* 6., cit. d., s. 183.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 184.

²⁰⁸ Do druhého čtvrtstoletí. Lidová armáda. 1972, roč. XXV., č. 1, s. 4.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Tamtéž, s. 5.

Časopis „**Lidová armáda**“ začal být tedy vydáván v roce 1951 jako měsíčník. Jak poznamenal jeho šéfredaktor z konce šedesátých let PhDr. Antonín Zrůstek²¹² v roce 1990: „Zpočátku byla vlastně kopií obdobného sovětského a bohužel stalinského časopisu, ostatně jako vše v tehdejší době. Na podstatu a hrůznost toho stalinského jsme však přišli až značně později. Postupně jako v celé společnosti docházelo u nás v redakci k tříbení názorů. Byl to dlouhodobý proces, určitě však začal hned po XX. sjezdu KSSS“²¹³. Na postupné změny v šedesátých letech vzpomínal takto: „Z Lidové armády ze suchého dogmatického a spíše stranického časopisu, se poznenáhlu stává časopis vojensko-politicko-společenský, ale i teoretický. Počátkem šedesátých let se mění jeho název, formát a výrazně i jeho obsah. Snažili jsme se v něm živě, přitažlivou formou reagovat jak na vývoj mezinárodních událostí a vztahů, tak i na vývoj celé naší společnosti. Přirozeně ve vojenství a armádě zvláště“²¹⁴.

V roce 1966 bylo v čísle 21 ze dne 21. října 1966 připomenuto anketou 20. výročí časopisu A-Revue/Lidová armáda. Zdánlivý nesoulad v číslování titulu byl způsoben právě tím, že se Lidová armáda počítala jako nástupce Vojenské výchovy založené v roce 1946. K výročí periodika se na dvojstraně vyjádřili osobnosti, které měli v době předchozí nebo tehdejší s titulem co do činění. O tom, že časopis procházel značným vývojem, se zmiňuje hned první ze zpovídaných pplk. Milan Ždímal²¹⁵: „Lidová armáda se za ten rok, co jsem odešel, změnila víc, než za deset let, co jsem v redakci pracoval. Stala se průzkumníkem změn, s nimiž druzí ještě váhají. Anebo nevědí. Anebo neumějí“²¹⁶. O tom, že již tehdy se vedli diskuse, zda časopis neuhýbá příliš z povolené stranické linie, svědčí i následující Ždímalova slova: „Účín na čtenáře? Podstatně větší. A bez ztráty politické tváře, byť o tom někdo pochybuje“²¹⁷.

Spisovatel a publicista Dušan Hamšík²¹⁸, v letech 1958 – 60 redaktor Obrany lidu a 1960 – 68 Československého vojáka přispěl: „Jsem pravidelným čtenářem Lidové armády, i když, samozřejmě, nečtu všechno. Zajímá mě zejména část memoárová a vůbec hledání aktuálních

²¹² Antonín Zrůstek – učeň u Bati v Otrokovicích (1943), člen partyzánské skupiny na Vyškovsku (1944), vychovatel v učňovském domově ve Svitavách (1945-48), horník na dole V Radvanicích ve voj. oddílu (1949), zástupce velitele tankového pluku v Milovicích (1950), nástup k vojenskému tisku (1952), redaktor Lidové armády (od 1954), odchod z armády (1969), později referent v Krátkém filmu Praha., předseda a zakládající člen klubu Obroda po roce 1989.

²¹³ Filla, Pavel: Náš redakční host. A-Revue. 1990, roč. XIII., s. 10.

²¹⁴ Tamtéž.

²¹⁵ Pplk. Milan Ždímal – pracovník Vědeckovýzkumného pracoviště sociologie armády, VPA KG.

²¹⁶ K 20. výročí A-revue. A-Revue. 21. 10. 1966, roč. XX. č. 21., s. 4-5.

²¹⁷ Tamtéž.

*kontaktů mezi minulostí a přítomností. Sledoval jsem též se zájmem diskuse o společenském vlivu umění, zejména literatury*²¹⁹.

Poznamenal, že důležitá je také úloha čtenáře, když apeloval na jeho tolerantnost a ohleduplnost vůči jiným názorům: „*Přál bych Lidové armádě, lze-li to tak říci, tolerantnější čtenáře, kteří sice neváhají rasantně vyslovit svůj názor, ale dovedou být neméně rasantní také sami k sobě, totiž, že dovedou respektovat názor druhého nebo druhých a připustit, že na jednu věc může být několik názorů, aniž je zastávce opačného názoru hoden pouze povinného odstřelu*“²²⁰.

Kapitán Antonín Rašek²²¹ - tehdy pracovník oddělení společenských organizací HPS poznamenal: „*Pracoval jsem v Lidové armádě jako redaktor pro ČSM a mládež*“²²². Pokládá si řečnickou otázku: „*Ptáte se, co mi tato práce dala pro nynější funkci? Neberte to jako lichotku, ale nejvíc si vážím toho – a to nesporně ovlivňuje moji nynější práci - že jsem mohl čtyři roky pracovat mezi lidmi, kterým o něco jde. A pak vděčím redakci za to, že mě „objevila“ kdesi v zastrčené posádce*“²²³.

Skutečnost, že časopis procházel v roce 1966 pozitivním vývojem, komentoval také ředitel Vydavatelství časopisů MNO Jiří Černý: „*(...) rovněž Lidová armáda prochází výraznou změnou. Přetváří se na moderní, marxistickou, revue. Bude tematicky daleko pestřejší a zaměřena na širší čtenářský okruh*“²²⁴.

6.1.1 Časopis v roce 1968

Hned v prvním čísle roku 1968 vysvětluje redakce čtenářům rozhodnutí o změně názvu časopisu na **A-Revue**. Začíná se exkurzem do naprostých začátků: „*Již téměř dvaadvacet let*

²¹⁸ Dušan Hamšík (1930 – 1985) – spisovatel a publicista, redaktor Květů (1956 - 58), Obrany lidu (1958 - 60), Československého vojáka (1960 - 1968), šéfredaktor Literárních listů (březen – květen 1968), spoluautor filmových scénářů mj. Zlatí úhoři, Oznamuje se láskám vašim, Smrt krásných srnců aj.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ PhDr. Antonín Rašek (1935) – generálmajor v záloze, sociolog, publicista, spisovatel. Vojenský novinář (1961-65), pracovník společenských organizací v armádě (1965 - 68), výzkumný pracovník řízení v Institutu poradenství Československého komitétu pro vědecké řízení (1970 - 1975), Výzkumný ústav strojírenské technologie a ekonomiky (1975-89), civilní náměstek ministra obrany pro sociální a humanitární věci (1990 - 92).

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Černý, Jiří. Obliba a milióny. Obrana lidu. 1966, roč. XXV., č. 3, s. 7.

vám tento časopis přináší politické, vojenské a společenskovední informace. Vznikl po válce jako Vojenská výchova, po padesátých letech a v první polovině šedesátých let vycházel pod názvem Lidová armáda a dnes se vám dostává do rukou jako A-Revue (Armádní revue)²²⁵. Sama redakce si podle svých reakcí uvědomovala, že za existence časopisu se společenský vývoj na časopisu již několikrát podepsal: „Jistě je těch změn na tak krátkou historii časopisu příliš mnoho“²²⁶. Redakce si uvědomovala, že speciálně změna názvu zavedeného časopisu, byť dopředu se čtenáři komunikovaná je věc ošemetná, která se nemusí vyplatit. Nicméně nakonec zvítězila varianta dát novému obsahu a zaměření také nový název: „Souhlasíme s vámi, že není dobré měnit název zavedeného časopisu. Domníváme se však, že není rovněž účelné úzkostlivě lpět na tradičním titulu, jestliže už zdaleka neodpovídá obsahu časopisu. Koneckonců takový osud měly a mají i jiné odborné časopisy“²²⁷.

Tuto změnu vysvětlila redakce tím, že koncepce časopisu se v uplynulých dvou letech radikálně změnila. Na základě výsledků sociologického výzkumu a v souladu se zájmy převážné části čtenářů byl vytvořen: „(...) z dříve vyložené účelového, propagandistického časopisu moderní společenskovední revui pro politiku, vojenství a vědecké řízení“²²⁸. Tím se redakci podařilo vzbudit větší zájem o obsah časopisu nejen mezi vojáky z povolání, ale i: „v určitých skupinách civilní inteligence“²²⁹.

Redakce v této době čelila dokonce dotazům, zda nehodlá změnou časopisu vytvořit precedens i pro změnu jeho vojenského charakteru. Redakce tyto myšlenky odmítla s tím, že naopak chce vojenské problematice v ročníku 1968 dát v souladu s celkovým redigováním časopisu více místa. Současně redakce přislíbila, že se bude snažit o to: „abychom vás ještě rychleji a dokonaleji orientovali v aktuálním mezinárodním a vnitropolitickém dění, abychom vám rychleji zprostředkovali seznámení s nejnovějšími informacemi z oblasti společenskovední“²³⁰.

A-Revue si také všímala a otiskovala, co se o ní uvedlo v jiných periodických, většinou pod označením „O A-Revue – jinde“. Příkladem je například citování z textu „Proměny

²²⁵ Vážení čtenáři. A-Revue. 1968, roč. XXII., č. 1, s. 5.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ Tamtéž.

²³⁰ Tamtéž.

publicistiky Karla Štorkána²³¹, který ve II. ročníku Sešitů novináře v č. 4 uvádí o novinkách a situaci v oblasti interview: „*Jiným experimentem v oblasti interviewu, a experimentem rozhodně úspěšným, jsou rozhovory s předními československými vědci, politiky a jinými odborníky z oblasti ekonomie, sociologie, práva, otiskované pravidelně v Lidové armádě, v časopise vydávaném Ministerstvem národní obrany*“²³². Za tehdejší typický český problém považuje v rozhovorech nechuť odpovídat. Tento fakt dle něj často vede ke kompromisům mezi reportérem a zpovídáním, z čehož ve výsledku vychází oficiální a neosobní prohlášení. To celý žánr interview poškozují. Nakonec dodává k A-Revue: „*Podle řady interviewů v Lidové armádě se zdá, že redakce si našla čas, klid i prostor k uvažování a tento problém ke spokojenosti obou stran vyřešila*“²³³.

V rušném roce 1968 se samozřejmě redakce vyjádřila i k manifestu 2000 slov. To když jej komentovala v úvodníku čtrnáctého čísla. Redakce si vzala na mušku hlavně slova generála a poslance Samuela Kodaje pronesená v Národním shromáždění²³⁴: „*Přesto, že je zkušený voják, zřejmě nepředpokládal, k jakému výbuchu povede jeho emocionální interpelace v našem parlamentě*“²³⁵.

I když k některým pasážím měla redakce připomínky a výhrady tak konstatovala: „*za podstatu Slova se však jednoznačně stavíme a distancujeme se od způsobů „politické práce“, které nás učí generál Kodaj*“²³⁶. Názory generála Kodaje považují ironicky za dalšího z řady těch, kteří udělali pověsti armády medvědí službu: „*Konstatujeme, že svým hlasem vzneseným v parlamentě ke „Dvěma tisícům slov“ (a k návrhu zákona o zrušení cenzury) čestně zařadil do dlouhé řady těch, kteří v historii zcela nejnovější významně přispěli k šíření ještě větší „Slávy“ a „populárnosti“ zeleného sukna mezi lidem Čech, Moravy a Slovenska*“²³⁷.

Samozřejmě, že i k srpnovému vstupu vojsk Varšavské smlouvy vyjádřil časopis svůj postoj v článku „Stanovisko redakce A-Revue k okupaci“, kde se mimo jiné uvádí: „*Je nás teď*

²³¹ Karel Štorkán (1923 - 2007) – spisovatel a scénárista, autor odborných prací z oboru žurnalistiky.

²³² O A-Revue jinde. A-Revue. 1968, roč. XXI., č. 4., s. 65.

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Samuel Kodaj označil manifest ve svém vystoupení v NS 27. června 1968 za kontrarevoluci.

²³⁵ Redakce. A-Revue. 1968, roč. XXII, č. 14, s. 5.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž.

v redakci hrstka, Šéfredaktor pplk. dr. A. Zrůstek je t. č. v Sovětském svazu²³⁸, několik redaktorů se nachází mimo Prahu anebo za hranicemi naší vlasti, o dalších nevíme²³⁹. Dále členové redakce popisují naturalisticky situaci v okolí redakce, ke které nyní patří – sovětsí vojáci hlídkující pod okny, hučící motory tryskových letadel a helikoptér nad hlavou, z okolních ulic se ozývající dávky z kulometů a samopalů. K čemuž dodávají: „Nevíme, jak dlouho k Vám budeme moci promlouvat. Chtěli bychom však Vás, naše čtenáře, ujistit, že uznáváme pouze naše legitimní představitele...“²⁴⁰ Redakce počítala s mnoha možnostmi vývoje, o čemž čtenáře také informovala: „Nevíme, jak se situace dále vyvine. Možná, že se najde někdo, kdo bude vydávat v „jiném duchu“ i A-Revue. Jistě byste to sami poznali. Ti, jejichž články jste četli s uznáním a souhlasem a jimž jste nesčíslněkrát v dopisech sdělovali, že vyjadřují Vaše myšlenky, se však ke kolaboraci nepropůjčí“²⁴¹. Nepřekvapí proto, že za všechna tyto dílčí stanoviska byla později redakci připočtena k horšímu.

V posledních měsících roku 1968 se časopisy – nejen vojenské potýkaly se špatnou situací v tiskárnách. Jednalo se hlavně o následek všemožných zpoždění způsobených srpnovými událostmi. Časopisy vycházely se zpožděním, v okleštěné podobě, zejména co do vzhledu a rozsahu. Některé časopisy ukončily rok s neúplnými ročníky, jako např. Československý voják. Problémy měla i A-Revue, o čemž sama s omluvou informovala čtenáře: „Od září dostáváte náš časopis v rozsahu a úpravě, které neodpovídají předchozím zvyklostem a předpokladům. Věřte nám, že to nevyplývá z naší neodpovědnosti, ale ze zoufalé situace v tiskárně, která při své přetížené kapacitě prostě není s to po srpnovém zpoždění vydávat časopisy podle původně dohodnuté úpravy a rozsahu“²⁴².

V prvním čísle roku 1969 pozdravila redakce čtenáře pod titulem „Sdělení redakce“. Redakce oznamuje, že čtenářská obec dostává časopis A-Revue v nezvyklé úpravě, s pozměněným obsahem a v neposlední řadě za jinou cenu.²⁴³ Změna ceny byla zdůvodněna opětovným zvýšením ceny papíru a také připočtena novému zdražení tiskárenských služeb. V rámci změn došlo ke zvětšení formátu s cílem zlepšit čtivost a přehlednost časopisu. Oznámeno bylo i dočasné nepoužívání tuhé obálky dokud nebude postaven nový polygrafický kombinát, neboť dosavadní trvání na tuhé obálce brzdilo, pro její neúnosně dlouhý výrobní termín,

²³⁸ Pozn.: Manželka A. Zrůstka pocházela ze SSSR.

²³⁹ Redakce. Stanovisko redakce A-Revue k okupaci. A-Revue. 1968, roč. XXII., č. 16, s. 5.

²⁴⁰ Tamtéž.

²⁴¹ Tamtéž.

²⁴² Redakce. Vážení čtenáři. A-Revue. 1968, roč. XXII., č. 24, s. 45.

aktuálnost obsahu. Nejdůležitější součástí časopisu, ale samozřejmě byl obsah a ten byl na počátku roku 1969 viděn následovně: „*A-Revue se po několikaletém hledání svého místa v systému vojenského tisku stává především vojenskopolitickým angažovaným čtrnáctideníkem, určeným zejména všem příslušníkům velitelského sboru, ale i všem občanům, kteří se zajímají o brannou problematiku i otázky s ní související*“²⁴⁴. Při konkretizování zamýšlené obsahové náplně vychází redakce z dokumentů a vizí, které se v té době již stávají nežádoucí, což prokáží následující měsíce: „*Základním východiskem práce redakce A-Revue zůstane politika formovaná lednem 1968 a Akčním programem Komunistické strany Československa. Těžiště svých snah vidí proto A-Revue v rozvíjení všeho kladného, co přinesl polednový vývoj, a v obnažování konzervativního a dogmatického myšlení, které se snaží zapustit kořeny v celé společnosti a tím i v armádě*“²⁴⁵.

6.1.2 Lidová armáda č. 2

K přehlednosti názvu časopisu v jednotlivých obdobích nepřispívá také to, že v čísle 2/1969 byl představen nový sesterský časopis Lidová armáda, jehož redakce byla součástí A-Revue. Jednalo se o politický a teoretický časopis HPS ČSLA. V prvním seznámení se uvádí: „*Tento nový měsíčník je určen politickým pracovníkům a funkcionářům stranických a společenských organizací v naší armádě*“²⁴⁶, kterým je zasílán z prostředků hlavní politické správy zdarma“²⁴⁷.

Existenci tohoto sesterského časopisu připomněl krátce ve svém rozhovoru pro A-Revue v roce 1990 i Antonín Zrůstek: „*Jistě víte, že problematiku stranické práce řešila od vzniku nové „A-Revue“ i nadále „Lidová armáda“, kterou také řídila naše redakce*“²⁴⁸.

V prvním čísle Lidové armády ročníku 1972 bylo vzpomenuto 25. výročí vzniku časopisu: „*Před pětadvaceti lety bylo vydáno první číslo časopisu „Vojenská výchova“ – předchůdce Lidové armády – jehož vydavatelem byla tehdejší hlavní správa výchovy a osvěty Ministerstva národní obrany*“²⁴⁹. Obsah prvního čísla vojenské výchovy i čísel následujících je zde

²⁴³ Poznámka: Cena byla zvýšena z 2 Kčs na 3 Kčs.

²⁴⁴ Sdělení redakce. A-Revue. 1969, roč. XXII., č. 1, s. 4.

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ Poznámka: Ostatní zájemci mohli časopis objednat u distributorů nebo ve Vydavatelství časopisů MNO – vojáci z povolání za 2 Kčs, vojáci základní služby za 1 Kčs.

²⁴⁷ A-Revue. 1969, roč. XXII., č. 2, s. 2.

²⁴⁸ Filla, Pavel: Náš redakční host. A-Revue. 1990, roč. XIII., s. 10.

²⁴⁹ Do druhého čtvrtstoletí. Lidová armáda. 1972, roč. XXV., č. 1, s. 4.

připomínán plně jako součást budovatelského programu Gottwaldovi vlády, zejména jeho VII. Oddílu, který se týkal armády a branné politiky státu.

Samozřejmě nechybí v textu ani připomenutí role časopisu po únoru 1948: „V letech 1949-1950 byl obsah časopisu *Vojenská výchova* (v té době řízeného redakčním kruhem v čele s divizním generálem JUDr. J. Procházkou a od roku 1950 brigádním generálem Čeňkem Hruškou) plně ve znamení rozhodného nástupu k budování armády nového typu, armády skutečně lidového, socialistického charakteru“²⁵⁰. Vět podobného charakteru je samozřejmě zastoupeno mnohem více.

K ročníkům A-Revue 1968 a 1969 se v normalizační době roku 1972 staví text pochopitelně zcela kriticky: „K vážnému narušení poslání časopisu, k jeho hrubé deformaci došlo v roce 1968. A-Revue se prvním číslem roku 1968 rozešla nejen s tradičním názvem *Lidová armáda*, ale i s podstatným jádrem svého funkčního poslání, a to jak v oblasti stranickopolitické práce a marxisticko-leninské ideologie, tak i z hlediska vztahu ke zkušenostem Sovětské armády“²⁵¹. Byla jí zkrátka přisouzena důležitá role při prosazování „pravcového oportunistu“.

6.1.3 Časopis v roce 1969

Od počátku roku 1969 se orgány HPS i velení armády několikrát zabývaly rozborem problematiky armádních sdělovacích prostředků. Práci vojenského tisku, rozhlasu a televize projednávala několikrát vojenská rada MNO. Na základě usnesení PÚV KSČ ze dne 6. května 1969, k opatřením v oblasti hromadných sdělovacích prostředků byla provedena důkladná obsahová analýza vojenského tisku, rozhlasu a televize od počátku roku 1968 do května 1969.²⁵² Rozbor ideového obsahu vojenských sdělovacích prostředků a „zejména některé závažné chyby, které se projeví v části vojenského tisku, vedly vedení armády i HPS ČSLA k přijetí zásadních ideově-politických, organizačních i kádrových opatření na úseku vojenského tisku“²⁵³.

²⁵⁰ Tamtéž.

²⁵¹ Tamtéž, s. 5.

²⁵² Bedřich František. K současným úkolům armádních sdělovacích prostředků. A-Revue. 1969, roč. XXII., č. 16, s. 5.

²⁵³ Tamtéž.

Následné jednání vojenské rady ze dne 14. června 1969²⁵⁴ vedlo tedy již k provedení mnoha konkrétním opatření v redakcích: „*Mimo jiné byli ze svých funkcí odvoláni dosavadní vedoucí redaktori Obrany lidu plk. Josef Polcar a A-Revue pplk. PhDr. Antonín Zrůstek a do těchto funkcí ustanoveni Jiří Ambrož a plk. Václav Podzimek*“²⁵⁵.

Číslo 10 A-Revue roku 1969 tedy naposledy vedl jako šéfredaktor Antonín Zrůstek. Jedenácté číslo vedl jako pověřený redaktor Bohuslav Tauš. Od č. 12/1969 byl šéfredaktorem tedy plk. Václav Podzimek. Bylo přijato a v č. 19 uveřejněno „Stanovisko redakční rady A-Revue“, ve kterém bylo mimo jiné uvedeno: „*Redakční rada se plně hlásí ke všem dobrým tradicím Lidové armády. Zároveň zaujímá kritické stanovisko k těm článkům a statím, které se rozcházejí jak s tradicí, tak i posláním časopisu...*“²⁵⁶ Podle tohoto stanoviska normalizované redakce, které slibovalo vrátit časopis do původního stavu: „*(...) časopis obětoval dlouhodobější a trvalé zájmy strany i státu momentální konjunktur, „vyrovnával“ se na ty časopisy, které ztratily stranický přístup a kdy redakce „stavovské“ zájmy povýšila nad principiálnost komunistů novinářů*“²⁵⁷. Dále v textu redakce proklamuje, že bude usilovat o to, aby časopis A-Revue plnil funkci politicky i stranicky angažovaného časopisu. Cílem bylo z hlediska ideologického zaměření stát se „tiskem strany“.

V čísle 21 roku 1969 bylo uvedeno, že Vojenskopolitický čtrnáctideník A- revue, který vydává hlavní politická správa ČSLA: „*(...) se počínaje číslem 1 ročníku 1970 vrací ke svému tradičnímu, v Československé lidové armádě dobře známému názvu „Lidová armáda*“²⁵⁸.

Podobně jako u Československého vojáka skončil ročník 1969 číslem 22, což redakce vysvětlila: „*Technické důvody, které se v průběhu roku 1969 nakupily, nedovolily, aby vyšlo všech plánovaných 26 čísel*“²⁵⁹.

Rok 1970 v časopise a jeho celkový kurz již odpovídal hodnocení při pětadvacátém výročí časopisu: „*(...) v prvním období nápravy chyb byla pozornost časopisu soustředěna na kritické odhalování oportunistických deformací, protisocialistických a protisovětských tendencí a zároveň na rehabilitaci základních principů ideologie a politiky marxisticko leninské strany,*

²⁵⁴ Do druhého čtvrtstoletí. Lidová armáda. 1972, roč. XXV., č. 1, s. 5.

²⁵⁵ Bedřich František. K současným úkolům, cit. d. s. 5.

²⁵⁶ Do druhého čtvrtstoletí, cit. d., s. 5.

²⁵⁷ Stanovisko redakční rady A-Revue. A-Revue 1969, roč. XXII., č. 19, s. 3.

²⁵⁸ Redakce. Lidová armáda. Lidová armáda 1969, roč. XXII., č. 21, s. 38.

včetně internacionálního spojení se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi“²⁶⁰.

6.2 Československá armáda (1952 – 1957)

Časopis „Československá armáda“ začal být vydáván od 4. ledna 1952 s podtitulem „obrázkový čtrnáctideník čs. branné moci“. Vydávalo jej MNO – HPS v Našem vojsku, vydavatelství československé branné moci. Vedoucím redaktorem byl mjr. Jan Brt. Již v historicky posledním dvojčíslí Našeho vojska z prosince 1951 bylo načrtnuto čtenářům o čem nový časopis „Československá armáda“²⁶¹ bude. Měl být co nejplacnějším pomocníkem upevnování vztahů mezi lidem a vojáky. Pochopitelně vzhledem k době bylo cílem i upevňovat a propagovat vztah k armádě SSSR a dalších zemí socialistického tábora. Formulováno přesně: „*Chce být živým odrazem růstu a síly a bojové připravenosti naší armády, chce popularizovat úspěchy, při její výstavbě. Chce i pravidelně ukazovat, jak život naší armády je spjat se životem nejmohutnější a nejlepší armády světa – Sovětské armády*“²⁶². Odrazem doby počátku padesátých let je i idea, že časopis bude odhalovat nepřítel v podobě záměrů kapitalistických zemí a bojovat s ním a jeho politikou: „*(...) založenou na přípravách nové války, na vykořisťování pracujících všech zemí, které jsou pod jeho vlivem a na potlačení svobody národů*“²⁶³.

Nechybí ani výhled, že vzhledem k podobě, jakou bude čtrnáctideník Československá armáda mít tím: „*(...) že bude především pracovat obrazem, bude také jistě cenným pomocníkem při propagační práci, při názorné agitaci*“²⁶⁴.

V prvním čísle Československé armády se mohli čtenáři seznámit např. s těmito tématy: obrázkovou reportáží „Se Sovětskou armádou na stráž svobody a míru“, reportáž z družby vojenského útvaru se závodem, fotografie věnované kulturním otázkám armády a rozvoji tělesné přípravy v armádě aj.

²⁵⁹ Redakce. Sdělení redakce. Lidová armáda 1969, roč. XXII., č. 22, s. 2.

²⁶⁰ Do druhého čtvrtstoletí. Lidová armáda. 1972, roč. XXV., č. 1, s. 5.

²⁶¹ Pozn.: cena výtisku byla v roce 1952 3 Kčs, roční předplatné 75 Kčs.

²⁶² Nové časopisy československé armády. Naše vojsko. 1951, roč. X., č. 51-52, s. 2.

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Tamtéž.

Na prahu nového roku 1957 v prvním čísle 6. ročníku redakce úvodníkem oslovila čtenáře. Nejprve poděkovala za docházející množství dopisů. Oceňujíc všechny: „*At' už se zlobí, nebo nás chválí, důležité je, že píší, neboť to znamená, že čtou, že jim naše práce není lhostejnou*“²⁶⁵.

Toto oslovení nebylo samoučelné a také nemělo souvislost pouze s nakročením do druhé pětiletky existence časopisu. Úvodním číslem tohoto ročníku se totiž časopis stal listem „československých ozbrojených sil“, čímž se částečně změnil její obsah: „*Jestliže doposud odrážela „Armáda“ život našich vojáků, rozvíjela před vámi obrazy jejich výcviku i chvíli odpočinku, vyprávěla o tom, jak žijí armády spřátelených států a přinášela doklady o válečné politice států imperialistických, pak k tomu nyní přibude tematika ostatních složek našich ozbrojených sil*“²⁶⁶. Nově měla „Československá armáda“ hovořit o práci pohraničnicků, příslušníků vnitřní stráže, státní i veřejné bezpečnosti. Československá armáda bude tedy napříště pomáhat i v práci Svazarmu, Čs. červenému kříži, požárníkům a pracovníkům Civilní ochrany.

Cílem mělo tedy být pomáhat organizovat síly, které byly odpovědné za obranu vlasti, vychovávat mládež ke statečnosti, odvaze a obětavosti a poskytovat jim minimum vojenských znalostí.

V čísle 21 ze 17. 10. 1957 bylo lakonicky oznámeno čtenářům resp. předplatitelům časopisu, aby si příští ročník již u PNS nepředpláceli, neboť: „*od 1. ledna 1958 přestane časopis Československá armáda vycházet*“²⁶⁷. Na toto strohé oznámení reagovali čtenáři velkým množstvím tázavých a místy i rozhořčených dopisů, z nich některé pasáže redakce v čísle 23 z 14. 11. 1957 zveřejnila.

Například čtenářka Marie Psohlavcová z Bečova uvádí: „*(...) už toho mám, věru, dost. Ráda bych věděla důvod, proč se nebude vydávat „Československá armáda“? Je to zvláštní, ale většinou bývají zrušeny časopisy, které lidi čtou a nechávají se takové, které nikoho nezajímají. Nevím, jestli se na to nedívám moc černě, ale píší to od srdce, jak jste jistě*

²⁶⁵ Redakce. Abychom si rozuměli. Československá armáda. 1957, roč. VI., č. 1, s. 3.

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Upozornění předplatitelům. Československá armáda. 1957, roč. VI., č. 21, s. 3.

poznali...²⁶⁸ Zajímavý názor čtenářky, který se v podstatě tu a tam potvrdí až do dnešních dnů. Dále Vladimír Šedivý z Kladna, člověk s pozitivním vztahem k armádě: „*Nejsem dlouhým odběratelem vašeho časopisu, přesto vám však mohu říci, že jsem byl s jeho obsahem nejen překvapen, ale i spokojen, jelikož nám, záložním důstojníkům, poskytoval jakýsi neustálý styk s armádou. Proto tím více jsem byl překvapen vaším strohým sdělením, že již vycházet nebude*“²⁶⁹. A přišel s žádostí na vysvětlení příčiny této změny: „*Nestojí to opravdu za řeč, aby nám někdo vysvětlil důvody, proč zaniká tak dobrý časopis, když vychází spousta jiných s daleko pochybnou náplní?*“²⁷⁰

Ve větách následujících vysvětlení dostal: „*Pokud jde o vaši hlavní otázku, proč nebude „Československá armáda“ vycházet, můžeme vám jen tlumočit stanovisko našich nadřízených orgánů: při nedostatku papíru nebylo zcela hospodárné, že v armádě vycházely dva časopisy přibližně s podobným zaměřením, i když různých forem. Sloučení těchto časopisů v jeden může vést ke zkvalitnění a tím i k lepším výsledkům*“²⁷¹. Úkoly časopisu Československá armáda přejal od následujícího ročníku „Československý voják“. Tak tedy znělo alespoň oficiální zdůvodnění konce tohoto časopisu, které redakce tlumočila čtenářům, z nichž dokonce jedna ze čtenářek považovala nejprve celé oznámení pouze za zkoušku odolnosti čtenářů, jak by přijali případné zrušení časopisu...

Redakce všem poděkovala za dopisy s konstatováním, že se jen potvrdila víra redakce, že armáda není čtenářům lhostejná, že rádi poznávají její život a přirostla jim k srdci. Redakce připomněla, že vzájemným poznáváním se posilovala důvěra mezi časopisem a čtenáři. Závěrem vyjádřila přání, aby tak jak čtenáři pomáhali „Československé armádě“ pomáhali v budoucnu také „Československému vojáku“. Se čtenáři se loučí přiznáním a vírou: „*Byli bychom neupřímní, kdybychom nepřiznali, že nás toto rozhodnutí bolí stejně jako vás. Utěšuje nás jen důvěra, že třebaže vás ztrácí „Československá armáda“, neztrácí vás naše československá lidová armáda*“²⁷².

Československá armáda tedy naposledy vyšla dvojčíslem 25-26 dne 12. 12. 1957.

²⁶⁸ Dopisy čtenářů. Československá armáda. 14. 11. 1957., roč. VI., č. 23, s. 3.

²⁶⁹ Tamtéž.

²⁷⁰ Tamtéž.

²⁷¹ Tamtéž.

²⁷² Tamtéž.

6.3 Československý voják (1952 – 1993)

První číslo časopisu „Československý voják“ vyšlo dne 11. ledna roku 1952. Prvním šéfredaktorem byl Vlado Kašpar.²⁷³ 30. výročí vzniku časopisu bylo vzpomenuo dlouholetým šéfredaktorem Jiřím Pražákem²⁷⁴ slovy: „*Ještě před nedávnem mnozí z nás šlapali prach vojenských výcvikových prostorů a na výložkách nám nestačily vyblednout žluté prýmky*²⁷⁵ *absolventů ŠDZ. A když jsme se v říjnu 1951 sešli jako zárodek budoucí redakce, seznámil nás představitel hlavní politické správy s úkolem. Byl jasný a zněl stručně: Připravit koncepci a hlavní číslo „Československého vojáka“, tak aby časopis začal vycházet od nového roku*“²⁷⁶.

Vznik časopisu byl výsledkem následování sovětských vzorů ve výstavbě a bojové a politické přípravě armády, zahrnujíc i vojenský tisk. Tuto linii vytyčil IX. sjezd KSČ v květnu 1949. Inspirací pro podobu „Československého vojáka“ byl sovětský časopis „Sovětskij vojn“²⁷⁷. Další inspirací byl časopis „Voják“, který vydávala Komunistická strana Československa před rokem 1938. Československý voják tedy měl: „*(...) v duchu svého ideově tvůrčího poslání svébytnými formacemi literárně uměleckého časopisu napomáhal a přispíval při uskutečňování vojenské, branné a kulturní politiky Komunistické strany Československa*“²⁷⁸.

Časopis dostával svému názvu „Československý“, protože již od prvního čísla se v něm objevovaly příspěvky v českém i slovenském jazyce. Slovu „Voják“ odpovídalo zaměření vojenské, branné, vlastenecké a internacionální. Časopis byl zaměřen literárně umělecky podle šéfredaktora Pražáka: „*(...) neboť již od vzniku orientován k tvůrčí spolupráci s předními autory české i slovenské umělecké fronty na poli socialistické kultury, ale i s úsilím pomáhat, vést a dávat na stránkách časopisu příležitost zejména mladým talentům,*

²⁷³ PhDr. Vladimír Kašpar (1923 – 2006) – po 2. Světové válce vojenský novinář (Bojovník, Obrana lidu, Čs. voják, Obránce vlasti). V roce 1964 založil týdeník Signál, který vedl do roku 1969. Předseda Ústředí novinářů ČSSR předseda Svazu českých novinářů 1968 - 1969.

²⁷⁴ Jiří Pražák (1926 – 2002) – původně právník, poté voják z povolání zaměřený díky znalosti jazyků na oblast zahraničí, také spisovatel a publicista – např. spoluautor „Bomby pro Heydricha“ (s Adolfem Gunterem).

²⁷⁵ Pozn.: Plošné nebo dutinné textilie.

²⁷⁶ Pražák, Jiří. Československý voják. 1982, roč. XXX., č. 2, s. 3.

²⁷⁷ Pozn. Vznikl v roce 1917 a přispíval do něj V. I. Lenin, Maxim Gorkij apod.

²⁷⁸ Pražák, Jiří. Československý voják. 1982, roč. XXX., č. 2, s. 3.

kteře vojenská služba inspirovala k tvůrčímu vyjádření citů i myšlenek obránce socialistické vlasti“²⁷⁹.

Na počátky časopisu zavzpomínal i jeden z jeho spolutvůrců z 50. a 60. let Otakar Brůna²⁸⁰. Ten počátkem 50 let přispíval do kulturní rubriky v Bratislavě vycházejícím armádním obdeníku „**Dukla**“, když dostal nabídku do Prahy: „V tu dobu však Vlado Kašpar v Praze vyhledával mladé novináře vojáky z celé republiky a vytvářel z nich jakousi literární Duklu, která se jmenovala Československý voják. Zakrátko byl tento časopis u mladých velmi oblíbený a vůbec nepsal jen o vojně“²⁸¹. A připomněl skutečnost, že: „Redakce – co jméno, to autor knihy či filmového scénáře, co jméno to pojem: Ota Pavel, Rudla Kalčík, Ivo Štuka, Pavel Kohout, Dušan Hamšík, Milan Jandík, Jiřina Trojanová, Zdena Karešová, Alena Bernášková, předseda redakční rady Adolf Branald“²⁸².

Šéfredaktoři Československého vojáka:

Vladimír Kašpar (č. 1/1952 – č. 3/1955)

Jiří Kubka (č. 7/1955 – č. 3/4/1956)

Vladimír Michna (č. 11/1956 – č. 26/1961)

Stanislav Buchlák²⁸³ (č. 1/1962 – č. 10/ 1966)

Jiří Pražák (č. 11/1966 – č. 26/1987)

Josef Gajda (č. 1/1988 – č. 3/1993)

Číslo 15 a 16 ročníku 1968 od sebe oddělovala více než dvouměsíční přestávka způsobená dramatickými událostmi v srpnu 1968. Číslo 15 vyšlo 20. července 1968 a číslo 16 až 28. září 1968. Ročník navíc neskončil kompletní, bylo vydáno pouze 22 čísel. K tomu se vyjádřila pro čtenáře také redakce: „(...) dnešním číslem (22) končí letošní XVII. ročník Československého vojáka. Je to tedy o 4 čísla méně než v předcházejících letech. Jelikož se –

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Otakar Brůna (1928) – Mladá fronta – redakce Praha, Brno, 1954-56 dramaturg armádního divadla v Martine - vojenská základní služba, 1956-62 –obdeník armády „Dukla“ v Bratislavě, 1962-73 redaktor, později vedoucí kultury časopisu Čs. voják, 1974-76 šéfredaktor Gramorevue, 1976-1989 šéfredaktor čtrnáctideníku Scéna, 1990-92 redaktor TV Premiéra, 1992-94 měsíčník Šťastných 13, 1994-96 art direktor měsíčníku AstroVenuše.

²⁸¹ SÍGL, Miroslav. *Almanach českých novinářů 1989 – 1998*. Praha: Libri, 2008, s. 43-44.

²⁸² Tamtéž, s. 44.

²⁸³ Stanislav Buchlák (1928 – 1972) – působil přes 20 let jako vojenský novinář a publicista, vedoucí redaktor Čs. vojáka 1962-1966, posléze vojenský redaktor Obrany lidu, autor např. „O válce a armádě“, „Člověk a společnost“.

nikoli vinou redakce – nepodařilo vydat ve stejné hodnotě náhradní výtisky oněch 4 čísel, upozorňujeme předplatitele, že v prvním čtvrtletí 1969 bude jejich předplatné sníženo o částku za nedodaná 4 čísla v roce 1968²⁸⁴. Současně byli čtenáři seznámeni se skutečností, že díky zvýšeným výrobním nákladům se od nového roku zvýší cena časopisu.²⁸⁵

V roce 1969 vyšlo pouze 20 čísel časopisu, tedy ročník skončil předčasně již 4. října 1969. K tomu samozřejmě poznamenala pro čtenáře několik slov i redakce: „(...) číslem 20. končí ročník 1969 našeho časopisu. Příští 1. číslo XIX. ročníku Československého vojáka vyjde dne 5. 1. 1970 na novém formátu a v nové úpravě za stejnou cenu“²⁸⁶. Následovala informace, že předplatné za nedodaných 6 čísel ročníku 1969 bude Poštovní novinovou službou čtenářům vráceno nebo převedeno do dalšího roku. Redakce dále okomentovala příčinu nastalé situace pro čtenáře: „Prosíme všechny naše čtenáře, příznivce a přátele, aby pochopili obtížnost situace, která – bez viny redakce – vznikla v tiskárenské výrobě“²⁸⁷.

S novým rokem 1970 se časopis představil v nové podobě formátem a barvou. K tomu šéfredaktor Jiří Pražák na dotaz, že časopis změnil po devatenácti letech existence tvář v A Z Magazínu pro každého uvádí: „A nebylo to pro nás nijak radostné. Museli jsme se vzdát barevnosti a určité jedinečnosti, kterou Voják mezi ostatními časopisy měl. Ovšem na druhé straně je zase výhoda, že se dosavadní tříměsíční výrobní lhůta zkrátila na tři neděle“²⁸⁸. Připomněl tak velkou dosavadní bolest časopisů té doby.

Novou tvář časopisu však dosavadní domény „Vojáka“ – vojenské novely, krimi, seriál o Janovi a Janě samozřejmě zůstaly novou úpravou nedotčeny. Změna formátu a způsobu tisku nepředělala koncepci časopisu. To ale neznamenal, že by časopis fungoval z podstaty, k čemuž Jiří Pražák uvedl: „Voják má sice zlatý fond čtenářů, kteří jsou mu po léta věrní, jenž ti rozhodující většinu netvoří. Dalo by se naopak říci, že „Vojáka“ nejvíc čte „pochodující dav“ – mladí lidé mezi devatenácti až jedenadvaceti lety“²⁸⁹. Na tuto věkovou kategorii a její potřeby se podle šéfredaktora chtěl časopis přizpůsobovat. Podle výzkumu

²⁸⁴ Redakce. Vážení čtenáři a přátelé. Československý voják. 1968, roč. XVII., č. 22, s. 11.

²⁸⁵ Pozn.: cena byla zvýšena z 2,50 na 3 Kčs.

²⁸⁶ Redakce. Vážení a milí čtenáři. Československý voják. 1969, roč. XVIII., č. 20, s. 3.

²⁸⁷ Tamtéž.

²⁸⁸ Neoznačeno. Zpovídáme šéfredaktory časopisů Magnetu. A Z Magazín pro každého. 1970 roč. I., s. 69.

²⁸⁹ Tamtéž.

četly tehdy časopis až ze 43 % dívky a ženy: „(...) a že se k nám upínají, protože přes časopis vidí svého chlapce, manžela nebo syna“²⁹⁰.

Nový formát a nebarevnost vydrželi časopisu po tři roky – již poslední 26. číslo roku 1972 vyšlo v barvě a na staronovém formátu a redakce pozdravila čtenáře: „*Co jsme loni slíbili – letos plníme! Toto číslo jako vánoční dárek předplatitelům a čtenářům za původní cenu – od nového roku již pravidelně 68 stran s barevnou obálkou a přílohami za Kčs 4*“²⁹¹.

V roce 1976 bylo v prvním čísle redakcí jemně připomenuto výročí existence časopisu: „(...) příjemné chvíle nad stránkami našeho časopisu, který vstupuje do významného 25 ročníku svého trvání“²⁹².

Po téměř dvaadvaceti letech vystřídal od začátku ročníku 1988 na šéfredaktorském postu Jiřího Pražáka Josef Gajda²⁹³, který časopis vedl až do konce jeho existence.

Obsah, resp. práce kolektivu časopisu byla podřízena do listopadu 1989 politickému vedení vydavatele, kterým byla Hlavní politická správa ČSLA. Po celou dobu vedla redakce čtenáře ke spoluúčasti na přípravě časopisu a: „*komentovala jejich literární a básnické pokusy, zprostředkovávala svým čtenářům profesionální či amatérskou literární, hudební, divadelní, filmovou a výtvarnou tvorbu a povzbuzovala jejich zájem o klasické, hodnotné umělecké zobrazování lidského údělu*“²⁹⁴.

V 60. letech i pod vlivem některých jmen a rubrik, reportáží – např. seriálu Oty Pavla „Dukla mezi mrakodrapy“ nebo čtení na pokračování Ladislava Štáidla z turné Karla Gotta do Las Vegas dosáhl časopis vysokého nákladu až 160 tisíc výtisků.

Časopis se také rozrostl co do počtu stran ze 40 v roce 1964 a to významně. Jak to komentoval také ředitel Vydavatelství časopisů MNO Jiří Černý v roce 1966:

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ Redakce. Neoznačeno. Československý voják. 1972, roč. XXI., č. 26, s. 1.

²⁹² Redakce. Čtenářům československého vojáka. Československý voják. 1976, roč. XXV., č. 1, s. 1.

²⁹³ Josef Gajda (1942) – absolvent vojenského gymnázia v Bratislavě 1959, právnická fakulta UK (1972 - 77), posluchač vojenského učiliště Vyškov (1960 - 62), od 1963 velitel čety v Jincích, kurz při vojenské politické akademii, od 1965 instruktor pro politickou práci mládeže VÚ 2503 Praha, od r. 1975- různé pozice v Československém vojákovi, (1988 - 1993)- šéfredaktor, od 1993 – v časopise Vojenský profesionál.

²⁹⁴ Kolektiv autorů. Redakce účelové tvorby. Okamžiky pro potlesk – půlstoletí kultury v armádě. Praha. AVIS 2004, s. 85.

„Československý voják bez úpravy ceny podstatně rozšiřuje svůj rozsah na 52 stran, bude barevnější, pestřejší a aktuálnější“²⁹⁵.

Oblíbený byl i seriál Jiřiny Trojanové „Jana a Jan“, který byl nejprve příběhem zamilované dvojice, později mladého manželství a nakonec mladé rodiny. Součástí seriálu byla tzv. Pošta Jany a Jana, oblíbená čtenářská kontaktní rubrika.²⁹⁶

Jednu z obálek časopisu v počátcích časopisu vytvořil Josef Lada nebo autorem obálky u příležitosti desátého výročí časopisu byl Karel Svolinský. Ani při letmém výčtu obsahu nelze opomenout dlouholetou stabilní rubriku – výtvarnou přílohu. Při současném ohlédnutí však: *„(...) už působí poněkud komicky, že kvalitní a žánrově pestré reprodukce (kvalitní tak, jak to jen tehdejší technologie umožňovala), zdobily v 50. a 60. letech skřínky vojáků, ale i stěny rajonů, světnic a společenských místností a v nevábných kasárenských objektech působily na estetické cítění mladých vojáků i vojenských profesionálů...“²⁹⁷*

Každopádně časopisu přináleží jeden historický primát související s první barevnou fotografií, která byla polygraficky uplatněna v Československu. Byla jí barevná fotografie v čísle 6 roku 1952. Do této doby se totiž barevnost fotografií řešila v tiskárnách za pomoci retušera, jeho štětečku a anilinových barev.²⁹⁸

²⁹⁵ Černý, Jiří. Obliba a milióny. Obrana lidu. 1966, roč. XXV., č. 3, s. 7.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 86.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 86.

²⁹⁸ Kolektiv autorů. Redakce účelové tvorby. Okamžiky pro potlesk – půlstoletí kultury v armádě. Praha. AVIS 2004, s. 87.

7 Kultura v armádě od 50. let

Kromě prostředků, které zajišťovaly vševojskovou, politickou přípravu a výcvik příslušníků armády fungovaly také v armádě instituce, které umožňovaly možnost kulturního vyžití členů armády. Bylo to v rámci Kulturně výchovné činnosti (KVČ) a Zájmové umělecké činnosti (ZUČ).

Rozvoj kulturně výchovné a zájmové umělecké činnosti byl po únoru roku 1948 nedílnou součástí²⁹⁹ realizace kulturní politiky KSČ. V prvních letech řízení této oblasti měly na starosti orgány výchovy a osvěty, bez přímého vlivu stranických orgánů.

Základními organizačními jednotkami KVČ byly “domy armády”, které byly zřizovány ve městech s vojenskou posádkou. Určující vliv na ně měl Ústřední dům armády v Praze (ÚDA), který existoval v letech 1945-1990: „(...) *plnil rovněž úkoly v rozvoji profesionální umělecké činnosti v armádě, ale i oblasti vrcholového sportu*”.

Součástí ÚDA byl také Armádní umělecký soubor Víta Nejedlého (AUS) – což byl profesionální reprezentační umělecký soubor, který se skládal z orchestru, pěveckého sboru a tanečního souboru.

Dalšími součástmi KVČ byly: Ústřední hudba Čs. Armády, Armádní rozhlas Praha, Brno a Bratislava a vojenský fotografický a filmový ústav v Praze. (ten byl později přejmenován na Čs. Armádní film (ČAF)).

Od roku 1950 fungoval nový systém orgánů pro řízení KVČ a ZUČ. Hlavním řídicím orgánem se stala Hlavní politická správa Čs. lidové armády. Jejím působením došlo k růstu vlivu stranických orgánů KSČ na oblast armádní kultury. V roce 1951 byla jako poradní orgán HPS zřízena Armádní umělecká rada. Pro potřeby odborných pracovníků byl zřízen měsíčník *Knihovnik*.

²⁹⁹ Kolektiv autorů. *Redakce účelové tvorby. Okamžiky pro potlesk – půlstoletí kultury v armádě*. Praha. AVIS 2004, s. 7.

7.1 Knihovník (1953 – 1954)

Časopis „**Knihovník**“ začal být vydáván v lednu roku 1953 s podtitulem „Organizačně-metodický měsíčník pro práci s knihou a tiskem v československé branné moci“. Vydávalo a tisklo jej vydavatelství čs. branné moci Naše vojsko. Vedoucím redaktorem byl nadporučík Stanislav Štingl, výtvarným redaktorem Václav Krejčík. Byl rozdělován zdarma politickým pracovníkům a agitátorům čs. branné moci.

Jeho obsahové zaměření dobře ukazuje článek „Závažné úkoly vojenského tisku“, který hodnotil přínos vojenského tisku k úspěchům armády ve výcvikovém roce 1951/1952. Text konstatuje, že i přes úspěchy, kterých bylo dosaženo v bojové a politické přípravě: „(...) *vojenský tisk musí zesílit svou propagátorskou a organizátorskou úlohu v armádě*“³⁰⁰. Zde, ale jeho smysl neměl končit, protože: „...*poslání vojenského tisku je tím závažnější, že vedle neustálého úsilí o zlepšení politických a bojových kvalit armády musí současně a souběžně s tím systematicky informovat vojáka a vnitropolitických a mezinárodních událostech, upevňovat ve vojákově vědomí souvislosti mezi tím, co on dělá na vojně a mezi velkolepým budovatelským dílem, které se zvedá pod rukama našich pracujících*“³⁰¹.

Samozřejmostí mělo být, že ve všech otázkách bojové a politické přípravy bude podporovat armádní tisk přesné splnění rozkazu ministra národní obrany a dodržování směrnic pro politickou a bojovou přípravu ve výcvikovém roce 1952/1953. Protože vzorem byly sovětské zkušenosti a Sovětská armáda jako celek proto měl vojenský tisk zaměřit na jejich osvojování: „*Obrana lidu, Československý voják, Československá armáda, Lidová armáda v dlouhodobé kampani zpracují všechny dokumenty a poznatky XIX. sjezdu KSSS a budou ukazovat, jak sovětské zkušenosti a úspěchy všestranně pomáhají našemu státu*“³⁰².

Armádní tisk měl také rozvinout a celkově zkvalitnit veškeré prostředky agitační práce v armádě, neboť: „*mnoho agitačních způsobů se nepoužívá ještě u našich útvarů dost účinně*.“ Tisk měl názorně a na příkladech ukazovat: „(...) *jak vypadá vzorná politická informace, vojenská schůze, meeting, jaké jsou úkoly PDA, rady klubu i rady politicko-výchovných světlic*“³⁰³.

³⁰⁰ Zkr.: jkb. Závažné úkoly vojenského tisku. Knihovník. 1953, roč. I., č. I, s. 5.

³⁰¹ Tamtéž.

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ Tamtéž, s. 6.

Časopis „**Knihovník**“ zanikl již po dvou letech existence a v roce 1955 na něj navázal a jeho úkoly plnil měsíčník pro kulturně osvětovou práci v Čs. armádě - „**Vojenský klub**“.

7.2 Vojenský klub (1955 – 1957)

Časopis „**Vojenský klub**“ s podtitulem „Metodický měsíčník pro kulturně osvětovou práci v čs. armádě“ vyšel poprvé 5. ledna 1955. Vydával jej Ústřední dům armády v Praze Dejvicích ve vydavatelství Naše vojsko. Obsahově navázal na časopis „Knihovník“, který současně s jeho vznikem skončil. Vycházel každého 5. v měsíci a byl určen pouze pro vnitřní potřebu armády. Vedoucím redaktorem byl Svatopluk Manda.³⁰⁴

Čtenářům hned v prvním čísle představila redakce nový časopis sloužící síti kulturně osvětových pracovníků: „*Chceme, aby nový časopis účinně pomáhal při jejich výchově v duchu marxismu-leninismu, v tom, aby se stali mistry ve výchově návštěvníků domu armády, klubu nebo politicko-výchovných světlic*“³⁰⁵.

Nejskloňovanějším slovem v uvítacím textu byl v duchu náplně časopisu osvětová práce: „*Zlepšování osvětové práce je vedle politického a odborného růstu politických pracovníků podmíněno především přejímáním nejlepších našich a sovětských zkušeností z praktické práce kulturně osvětových zařízení*“³⁰⁶.

Redakční okruh uvedl k obsahu novému časopisu dále: „*Obsah nového časopisu chceme zaměřovat tak, aby vždy řešil otázky, kterými naše společnost či armáda žije, aby radil kulturním a osvětovým pracovníkům v těch otázkách, které jsou v dané době nejpálčivější*“³⁰⁷. Úkoly pro obsah časopisu měly být dle redakce čerpány: „*především z usnesení strany a vlády, rozkazů ministra národní obrany a náčelníka HPS, z úkolů bojové a politické přípravy, z význačných výročí a celostátních akcí a oslav, které budou probíhat*“³⁰⁸.

³⁰⁴ Nejistěno.

³⁰⁵ Redakční kruh. Vážený čtenáři! Vojenský klub, 5. 1. 1955, roč. I., s. 2.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Redakční kruh. Vážený čtenáři!. Vojenský klub, 5. 1 1955, roč. I., s. 2.

³⁰⁸ Tamtéž.

Časopis byl rozdělen do 3 větších celků. První část byla zaměřena na otázky kulturní a osvětové práce. Druhá část sloužila otázkám lidové umělecké tvořivosti a třetí část pomáhala knihovnické práci. Časopis měl také několik stálých nebo občasných rubrik, jako „Dotazy a odpovědi“, „Z kulturního života v jednotkách“, „Osvětové aktuality“, „Galerie osvětových pracovníků“ a „Plánujeme na příští měsíc“. Podle potřeb byla vydávána příloha „Vojenského klubu“, ve které vycházely zásadní pokyny, směrnice, aktuální materiály pro soubory atd.

Vydávání časopisu „**Vojenský klub**“ nemělo dlouhého trvání a skončilo rokem 1957, kdy vyšlo jen 9 čísel.

8 Vznik vydavatelství Naše vojsko

Již dne 3. července 1953 zaslal tehdejší ministr národní obrany Dr. Alexej Čepička pod č. j. 010436 dopis ministru financí Jaroslavu Kabešovi³⁰⁹ dopis. V něm jej informuje o skutečnosti, že vládním usnesením ze dne 10. února 1953 stanovila vláda pro oblast finanční, v bodu 2 Základní úkoly a směrnice pro ministerstva, aby byly převedeny další útvary, které dosud hospodařily jako zařízení státní správy na chozrasčot. S cílem posílit hospodárnost a zlepšení kontroly.

Konkrétně se v textu uvádí: „*Ministerstvo národní obrany ve smyslu tohoto vládního usnesení navrhuje, aby z dosavadního zařízení státní správy – Naše vojsko, vydavatelství čs. branné moci, byly vytvořeny tyto národní podniky:*“

1. Naše vojsko, **vydavatelství**, národní podnik,
2. Naše vojsko, **distribuce**, národní podnik a
3. Naše vojsko, **tiskárna**, národní podnik.

Dále se počítá, že „*z ústředí Našeho vojska bude vytvořena **Hlavní správa vydavatelství a polygrafie**, již budou podřízeny uvedené národní podniky. Vytvoření národních podniků je řešeno z hlediska odloučení výroby od distribuce, jiného způsobu finančního plánování, financování a vedení účetní evidence pro výrobní a distribuční národní podniky*“.

Závěrem se v textu obrací a pověřuje vzhledem k ustanovení par. 4 odstavce 1 zákona č. 103/1950 Sb.³¹⁰, náměstka ministra národní obrany pro věci politicko – právní generálporučíka Hrušku, aby s ministrem Kabešem, projednal zřízení národních podniků.

Ve věci přeorganizování Našeho vojska, vydavatelství čs. branné moci na národní podniky bylo pak politickým sekretariátem ÚV KSČ dne 14. 12. 1953 usneseno o níže uvedených změnách. Ty byly dopisem pod č. j. 0012463 z 18. 12. 1953 oznámeny náčelníkem sekretariátu ministra obrany generálmajorem Josefem Strašilem náčelníku HPS

³⁰⁹ Nezjištěno

³¹⁰ Zákon ze dne 13. července 1950, o národních podnicích průmyslových.

generálmajorovi Jánu Zemanovi. S tím, že jednotlivé rozkazy budou uveřejněny v následujících dnech, což se také stalo.

Podle rozhodnutí ministra národní obrany č. j. 0012463 z 18. 12. 1953 byly stanoveny tyto reorganizační změny ve složení a počtech Ministerstva národní obrany, a to když dnem 1. ledna 1954 bylo zřízeno – z počtů Našeho vojska, vydavatelství čs. branné moci:

- u Ministerstva národní obrany **Hlavní správa vydavatelství a polygrafie**.
Příčemž náčelník MNO/hlavní správy vydavatelství a polygrafie byl přímo podřízen náčelníku hlavní politické správy.
- národní podniky Našeho vojska:
 - a) Naše vojsko – vydavatelství, národní podnik,
 - b) Naše vojsko – distribuce, národní podnik,
 - c) Naše vojsko – tiskárna, národní podnik.

Tyto národní podniky byly podřízené Ministerstvu národní obrany/ hlavní správě vydavatelství a polygrafie. Počty občanských zaměstnanců se řídily podle plánu výroby a byly zajišťovány plánem pracovních sil.

- redakce časopisů:
 - a) Redakce časopisů **Obrana lidu**
 - b) Redakce časopisu **Československý voják**
 - c) Redakce časopisu **Československá armáda**

Náčelník Hlavní správy vydavatelství a polygrafie plukovník Jaroslav Starosta jmenoval dnem 1. ledna 1954 ředitelem národního podniku Naše vojsko – vydavatelství, majora Miroslava Petříčka. Podnik sídlil na adrese, Na Děkance 3. Vydavatelství bylo samostatnou právnickou osobou v rámci Ministerstva národní obrany/HSVP.

Rozkazem ministra NO č. 0114/taj. ze dne 17. 12. 1953 se tedy od 1. ledna 1954 změnila právní povaha Našeho vojska vydavatelství čs. branné moci, dosavadního účelového zařízení vojenské správy a vytvořily se výše uvedené národní podniky.

Rozkazem ministra NO č. 0115/taj. ze dne 17. 12. 1953 pak byla z dosavadního podnikového ředitelství Našeho vojska (ústřední Našeho vojska) zřízena **Hlavní správa vydavatelství a polygrafie**.

8.1 Změny v polygrafii v 50. letech

Hlavní správa vydavatelství a polygrafie, (ustanovená nařízením ministra národní obrany č. 061 z 12 září 1955), která byla podřízena náměstkovi ministra národní obrany pro materiální věci, se od 1. 11. 1956 na základě rozkazu ministra národní obrany č. 31 ze dne 25. 10. 1956 přeměnila na: **Správu vydavatelství a polygrafie**, podřízenou náčelníku Hlavní politické správy MNO. Ten také vydával její organizační řád.³¹¹

Správě vydavatelství a polygrafie byly přímo podřízeny národní podniky Našeho vojska, které byly s platností od 1. ledna 1957 organizovány následujícím způsobem:

a) Naše vojsko, **nakladatelství, n. p.**

Tímto podnikem byl dosavadní národní podnik **vydavatelství Naše vojsko**, ze kterého se dnem 1. ledna 1957 vyčlenila výroba a odbyt všech časopisů. Po tomto vyčlenění tomuto podniku příslušela jen výroba a odbyt neperiodických publikací, a to v rozsahu potřeb Ministerstva národní obrany a také podle kulturní dohody mezi MNO a Ministerstvem školství a kultury.

b) Naše vojsko, **distribuce knih, n. p.**

Tímto podnikem byl dosavadní národní podnik **distribuce Naše vojsko**, ze kterého se dnem 1. ledna 1957 vyčlenily následující složky“:

- převážná část dosavadních orgánů ředitelství podniku,
- distribuce časopisů,
- distribuce skladových tiskopisů MNO,
- veškeré distribuční služby, které svou povahou nebyly součástí maloobchodního obratu.

³¹¹ Správní archiv Armády ČR, složka Naše vojsko.

Podnik se od začátku roku 1957 organizoval jen pro maloobchodní činnost s hlavním zaměřením na distribuci knih do armády a ostatních ozbrojených složek. Přičemž při prodeji mimo armádu dodržovala ustanovení kulturní dohody mezi Ministerstvem národní obrany a Ministerstvem školství a kultury.

c) Naše vojsko, **tiskárna, n. p.**

Tento podnik zůstal jako jediný ve své stávající organizační soustavě nedotčen. Od 1. ledna 1957 se do něj včlenila distribuce skladových tiskopisů MNO, která byla přesunuta z podniku Naše vojsko distribuce. Podnik organizoval tuto distribuci formou pomocného provozu mimo výrobní povahy.

Pro tyto podniky podřízené přímo Správě vydavatelství a polygrafie platily v plném rozsahu zákony o národních podnicích a statut národních podniků. Podniky se řídily také organizačními řády, které na návrh ředitelů jednotlivých podniků schvaloval náčelník Správy vydavatelství a polygrafie.

Vedle řízení národních podniků uvedených výše plnila Správa vydavatelství a polygrafie také zvláštní úkoly pro řízení chozrasčotního³¹² podniku – „**Vydavatelství časopisů Ministerstva národní obrany**“, který byl zřízen s účinností od 1. ledna 1957 z vyčleněných částí dosavadních národních podniků Našeho vojska, konkrétně:

- výroby a odbytu časopisů z národního podniku Naše vojsko vydavatelství, orgány podnikového ředitelství, distribuce časopisů a distribučních služeb z dosavadního národního podniku Naše vojsko distribuce, z dosavadních redakcí časopisů, z kterých redakce časopisů MNO/HPS a redakce časopisů Svazarmu byly redakcemi interními a ostatní redakce zůstávaly dále redakcemi externími.

Tento chozrasčotní podnik „**Vydavatelství časopisů MNO**“ se řídil statutem, který na návrh náčelníka Hlavní politické správy MNO schvaloval ministr národní obrany. Současně se podnik řídil organizačním řádem, který vypracoval ředitel podniku a schvaloval náčelník HPS.³¹³

³¹² Chozrasčot – způsob plánovitého řízení hospodářské činnosti socialistických podniků využívající zbožně peněžní vztahy.

³¹³ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Naše vojsko.

Změny v polygrafii však pokračovaly i nadále. Usnesením vlády č. 222 ze dne 7. března 1958³¹⁴ zřízeno ke dni 1. dubna 1958 rozhodnutím ministra národní obrany generálplukovníka Bohumíra Lomského - sdružení s podřízenými národními podniky Naše vojsko, jehož základní program činnosti byl následující: realizace všech tiskových potřeb Ministerstva národní obrany a ostatních ozbrojených složek na úsecích polygrafickém, nakladatelském a v oblasti distribuce. Sdružení také mělo zajišťovat jednotnou linii v organizování technického rozvoje, investiční politiky, maximální využití výrobních prostředků atd. Ředitelem sdružení byl jmenován plukovník Ladislav Starosta, dosavadní náčelník Správy vydavatelství a polygrafie.

Sdružení podniků Naše vojsko byly podřízeny:

- a) Naše vojsko - tiskárna, národní podnik,
- b) Naše vojsko – distribuce knih, národní podnik,
- c) Naše vojsko – nakladatelství, národní podnik.

Sdružení bylo podřízeno Ministerstvu národní obrany. Bylo samostatnou právní osobou a hospodářskou organizací, nikoli organizací rozpočtovou.

K 1. dubnu 1958 bylo tedy zřízeno „**Sdružení národních podniků Naše vojsko v Praze 2**“, Nové Město, Na Děkance 3 a současně tamtéž zanikla **Správa vydavatelství a polygrafie**.

³¹⁴ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Naše vojsko.

9 **Vojenské odborné časopisy**

Kromě vojenského denního periodického všeobecného informačního a politického tisku vydávala MNO vojenské odborné časopisy. Podle směrnic pro vydávání těchto vojenských odborných časopisů z roku 1953 měli zodpovědní funkcionáři za jednotlivý časopis vytvořit redakční radu o 6 až 12 členech.³¹⁵ Členem redakční rady musel být podle těchto směrnic vždy zástupce pro politické věci náčelníka odpovědného za vydávání časopisu nebo jiný politický pracovník.

Schůze redakční rady musely být svolávány předsedou redakční rady nejméně čtyřikrát ročně. Měly sloužit k projednání zásadních otázek teoretického zaměření a kontrola zabezpečení plánovaných příspěvků. Běžné otázky související s vydáváním každého jednotlivého čísla byly projednávány v redakčním kruhu, který tvořil předseda redakční rady, politický pracovník, redaktor a jeden nebo dva členové redakční rady.³¹⁶ Redaktora časopisu stanovoval náčelník dané součásti po dohodě s hlavní kádrovou správou. U podstatné většiny časopisů (uveřejněných v tabulce níže) vykonával redaktor časopisu tuto redaktorskou práci jako svou hlavní služební činnost. Směrnice řešily i takové zdánlivé maličkosti jako je otiskování jmen členů redakční rady a redaktora (a to bez hodností) v každém čísle na konci poslední stránky textu. Nejdůležitější částí časopisů byl a je samozřejmě obsah, ten byl u vojenských časopisů také pevně doporučen a hlídán. Ve voj. odborných časopisech padesátých let bylo podle nařízení: „(...) *třeba uveřejňovat především původní články*“, s tím však, že také dovoleno a: „(...) *možno otiskovat i překlady vhodných článků z příbuzných sovětských vojenských časopisů*“³¹⁷. Výsada přetiskovat články z podobných sovětských časopisů se z níže uvedené tabulky nevztahovala na časopis „**Vojenská mysl**“ a „**Vojenský dokumentační zpravodaj**“.³¹⁸

Tematický plán časopisů vypracovávaly redakce časopisu nejméně na půl roku dopředu, musela jej schválit redakční rada a funkcionář odpovídající za jeho vydávání. Následně byl

³¹⁵ Vojenský ústřední archiv Praha, Fond MNO - HPS, 1953, karton 35, Směrnice pro vydávání vojenských odborných časopisů.

³¹⁶ Tamtéž.

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ Tamtéž.

poslán náčelníku Generálního štábu, a to plán na první pololetí do konce listopadu a na druhé pololetí do konce května. Kopie těchto tematických plánů a také podrobnější plány ideové a pracovní se ještě povinně zasílaly MNO – Hlavní politické správě.³¹⁹

Současně všechny články, u kterých se předpokládalo jejich otištění, musely být zaslány k „odbornému“ posouzení funkcionáři, který měl pro posouzení obsahu textu nejlepší předpoklady. Pokud byl posudek příznivý, potom byl spolu s příspěvkem poslán redaktorem jednomu z členů redakční rady. Ten je měl prostudovat a dát návrh týkající se otištění nebo zamítnutí. Definitivní konečné rozhodnutí záviselo na redakční radě, případně redakčním kruhu (to v případě, že na něj nejprve tuto pravomoc redakční rada pro některé případy přenesla).

Veškeré články o stranicko-politické práci a mládežnické práci, metodice kulturně osvětové práce a také vnitro a zahraničně politické věci podléhaly schválení Hlavní politické správě. Bez souhlasu HPS nemohly být očištěny.

V časopisech se také sledovala tzv. „ideová čistota“, za kterou odpovídal zástupce velitele (náčelníka) pro věci politické v příslušné oblasti vydávající časopis. Ten časopis kontroloval a v závažných otázkách se obracel na Hlavní politickou správu.³²⁰

Články byly také posuzovány z hlediska nutnosti utajení, což zabezpečoval Generální štáb, konkrétně oddělení vojenské cenzury, ve smyslu směrnic GŠ³²¹.

Například časopis „**Vojenská mysl**“ (viz tabulka níže) byl tajný a byl přidělován pouze služebně vyšším velitelstvím, vojenským akademiím, učilištím a vyšším školám důstojníků a vojenským ústavům podle speciálních rozdělovníků, který schvaloval náčelník Generálního štábu. I v ostatních časopisech mohly být vytištěny články, jejichž obsah měl ráz „Výhradně pro služební potřebu“, ovšem v takovém případě musela být na vhodném místě umístěna doložka podle směrnic GŠ (viz výše). Příkladem obyčejného časopisu podle těchto směrnic byly například „**Vojenské zdravotnické listy**“.

³¹⁹ Tamtéž.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ Pozn.: ve smyslu č. j. 05474/OVC ze dne 10. 5.1952.

Každý uveřejněný článek byl honorován. Zaplacený byly i příspěvky, které nakonec z různých důvodů nedostaly prostor, pokud ovšem tímto důvodem nebyla jejich nízká úroveň. Pro představu o cenách je možno uvést, že za odborné posudky byly vypláceny odměny ve výši 4 – 10 Kčs za jednu stranu rukopisu, podle obtížnosti obsahu a kvality zpracování. Vliv na odměnu měla i skutečnost zda byl příspěvek zpracován v době služební nebo mimo ni. Výše honoráře navrhoval šéfredaktor časopisu a schvaloval předseda redakční rady. Samotná redakční rada pak určovala jen zásady pro stanovení honorářů v mezích daných norem.³²²

Honoráře vyplácelo Naše vojsko, vydavatelství čs. branné moci, podle výkazů vypracovaných redakcemi časopisů.

Tisk, administraci a distribuci časopisů zajišťovalo v té době Naše vojsko, vydavatelství čs. branné moci. Všechny časopisy uvedené v příloze níže kromě „Vojenské mysli“ a „Vojenského dokumentačního zpravodaje“ mohli odebírat příslušníky armády, vnitřní a pohraniční stráže v případě, že vykonávali službu v těchto oborech jako své povolání nebo byly frekventanty příslušných učilišť.

Všechny níže uvedené odborné časopisy s výjimkou Vojenské mysli a Vojenského dokumentačního zpravodaje byla stanovena jednotně na 1 Kčs za číslo.³²³

Náčelník Generálního štábu svolával nejméně jednou ročně (v listopadu) všechny redaktory vojenských odborných časopisů ke zhodnocení roční vydavatelské činnosti a k projednání otázek společných pro všechny redakce těchto časopisů. Těchto setkání se také účastnili – zástupce MNO/HPS, zástupce oddělení vojenské cenzury, oddělení služebních knih, náčelník Ústřední vojenské knihovny a zástupce vydavatelství Naše vojsko.³²⁴

³²² Pozn.: Za překlady provedené vojenskými osobami v činné službě byly vypláceny honoráře podle ustanovení RMNO čísl. 011/1953 ze dne 31. 1. 1953. Ostatní osoby, na které se nevztahují ustanovení Fin-II-I, lze odměňovat podle vyhlášky Nejvyššího úřadu cenového ze dne 27. 4. 1948, tj. za jednu stránku A4 překladu z ruštiny, psaného na stroji (25 řádek po 50 typech) 14 Kčs + max. 40 %. (Viz Úřední list ČSR I díl č. 79, čl. 770 z 30. 4. 1948, částka 70 Kčs se redukuje na 14 Kčs podle usnesení vlády republiky Československé z 30. 5. 1953 o peněžní reformě.

³²³ Pozn.: Stanovil sám ministr národní obrany arm. gen. Dr. Alexej Čepička.

³²⁴ Vojenský ústřední archiv Praha, Fond MNO - HPS, 1953, karton 35, Směrnice pro vydávání vojenských odborných časopisů.

V prvním čísle každého ročníku jednotlivého vojenského odborného časopisu uveřejňovaly redakce těchto časopisů kritické zhodnocení uplynulého ročníku. Toto hodnocení vypracovávali z pověření velitele (náčelníka) odpovědného za vydávání časopisu dva nebo tři funkcionáři dané součásti (oblasti) nebo z podřízených vojenských škol (útvárů). Samozřejmě kromě těch, kteří byli členy redakční rady časopisu.

Redakce vojenský odborných časopisů se při různých příležitostech setkávali se čtenáři v rámci besed konaných ve větších posádkách konkrétního druhu vojska.

Přehled vojenských odborných časopisů v roce 1953, **Tabulka č. 3:**

Číslo	Název časopisu	Funkcionář odpovědný za vydávání časopisu	Na vydání časopisu spolupracují	Pozn.
1	Vojenská mysl	Náčelník gen. Štábu	MNO-SBP, GŠ/OS, VA, VTA a vojenská politická akademie	
2	Bojová příprava	Náčelník správy bojové přípravy	MNO- velit. Vysadkového vojska, velit. Chemického vojska, správa voj. Školství, VA, pěchotní učiliště, výsadkové učiliště, chemické učiliště	1
3	Dělostřelec	Velitel dělostřelectva	MNO-vel. PLOSÚ, VA, protiletadlové učiliště	1
4	Tankista	Velitel takového a mechanizovaného vojska	VA, VTA a tankové učiliště	1
5	Letec	Velitel letectva	MNO- vel. PLOSÚ, VA, VTA, letecké učiliště, výsadkové učiliště, letecký vědecko-zkušební ústav, MNO-velit. výsadkového vojska	1
6	Ženista	Velitel ženijního vojska	VTA, VA, ženijní učiliště	1
7	Spojař	Velitel spoj. Vojska	VTA, VA, spojovací učiliště	1
8	Týl a zásobování	Náčelník hlavního týlu	VA, VTA, intendantní učiliště, zbrojní učiliště, automobilní učiliště, žen. učiliště, vojenská lékařská akademie.	1
9	Vojenská justice	Hlavní vojenský prokurátor	Ministerstvo spravedlnosti, hlavní správa voj. Soudů, MNO-legislativní oddělení a oddělení právní pomoci a vojenské újezdy	
10	Vojenské zdravotnické listy	Náčelník zdravotnické správy MNO	Vojenská lékařská akademie	
11	Vojenský zlepšovatel a vynálezce	Zástupce náčelníka gen. Štábu pro věci všeobecné	MNO. velit. druhů vojsk, vojenský technický ústav	
12	Vojenský topografický obzor	Náčelník topografického oddělení GŠ	1. VKÚ, 2. VKÚ, VTOPÚ, VTA, TOPU	2
13	Vojenský dokumentační zpravodaj	Náčelník ústřední vojenské knihovny	Všechny vojenské akademie a výzkumné vojenské a vědecké ústavy.	

Zdroj: Vojenský ústřední archiv Praha, Fond MNO, HPS, 1953, karton 35

Poznámka: 1 – spolupracuje vyšší škola příslušného druhu vojska

2 – časopis začal vycházet až v roce 1954

9.1 **Vojenské zdravotnické listy (1947 (1925) – 2010)**

O vznik časopisu se v roce 1925 zasadil, v roce 1924, vzniklý Vojenský zdravotnický poradní sbor, jehož vznik se pojí se jménem MUDr. Karla Franze.³²⁵ Zakladatelé si dali za úkol: „sledovat pokroky ve zdravotnictví, především ve vztahu k potřebám vojenského zdravotnictví, a současně iniciovat rozvoj vlastní vědecké práce v podmínkách vojenského zdravotnictví“³²⁶. V roce 1939 byla činnost časopisu násilně zastavena.

Časopis „**Vojenské zdravotnické listy**“ obnovil svou činnost po nucené válečné pauze v roce 1947 po devíti letech. Časopis nesl podtitul „vědecký orgán československých vojenských lékařů, veterinářů a lékárníků“. Vydával jej vojensko-zdravotnický poradní sbor při Ministerstvu národní obrany. Vycházel 6x ročně a to téměř po celou dobu existence. V prvním období po obnově časopisu byl odpovědným redaktorem pplk. Jan Krause³²⁷. V úvodním proslovu ke čtenářům se ke čtenářům se k tomuto období vrátil Plk. MUDr. Josef Škvařil: „Po dlouhé době devíti let začíná československá zdravotnická služba vojenská se všemi svými složkami, lékařskou, lékárnickou a veterinářskou, vydávat nový ročník svých „Vojenských zdravotnických listů“³²⁸. Po roce 1947 se hlavním činitelem stala armáda SSSR a zkušenosti sovětského vojenského zdravotnictví z 2. světové války.³²⁹

Časopis skončil svou existenci, alespoň pod názvem „**Vojenské zdravotnické listy**“ v prosinci roku 2010 ročníkem LXXIX. Ve čtvrtém čísle ročníku se čtenáři rozloučila dlouholetá redaktorka Mgr. Eva Šťastná: „(...) dnes se vám dostává do rukou poslední číslo nejen letošního ročníku Vojenských zdravotnických listů, ale zároveň i poslední číslo VZL v české verzi. Jak jste již byli informováni v editoriale čísla 1/2010, časopis bude od roku 2011 vycházet v angličtině a ponese i nový název „**Military Medical Science Letters**“. Tak bude uzavřena jedna historická etapa existence nejstaršího vojenského odborného časopisu u nás, zahrnující období let 1925 – 2010“³³⁰.

³²⁵ Karel Franz (1864 - 1933) – rodák z Rosic u Brna, vojenský lékař (jako bakteriolog), působil v Budapešti, působil v Plzni, přednosta interního oddělení posádkové nemocnice ve Vídni (1897-1913), poté velitel vojenské nemocnice v Praze, zabýval se zejména tuberkulózou.

³²⁶ Dohnal, František. Poznámky k jubileu Vojenských zdravotnických listů. Vojenské zdravotnické listy. 2005, roč. LXXIV., č. 5-6, s. 1-2.

³²⁷ Nezjištěno

³²⁸ Škvařil, Josef. Na novou cestu. Vojenské zdravotnické listy. 1947, roč. XVI., č. 1, s. 2.

³²⁹ Dohnal, František. Poznámky k jubileu Vojenských zdravotnických listů. Vojenské zdravotnické listy. 2005, roč. LXXIV., č. 5-6, s. 2.

³³⁰ Šťastná, Eva. Vážení čtenáři. Vojenské zdravotnické listy. 2010, roč. LXXIX., č. 4., s. 1.

9.2 Tyl a zásobování (1951 – 1990)

Časopis „**Tyl a zásobování**“ byl založen v lednu roku 1951. Vycházel 6x ročně, později 10x ročně. V roce 1958 např. v rozsahu 64 + 4 stran, formátu B5. Vydávalo jej MNO v ústředním vojenském vydavatelství Naše vojsko. Nový titul představil divizní generál Bohuslav Laštovička³³¹: „*Časopis, jehož první číslo dostávají do rukou velitelé a týlové orgány armády, má být organizátorem stálého zdokonalování, materiální péče v armádě a odborné zdatnosti týlových orgánů*“³³². Předsedou redakční rady byl V. Thoř. Současně také: „*jeho úkolem je zvyšovat kvalifikaci týlových orgánů a podněcovat tvůrčí činnost a rozvíjení iniciativy*“³³³.

Ze stránek časopisu měla dále vyzařovat spojitost s vojsky, znalost aktuálních problémů a svými články musí zasahovat do živé problematiky každodenního života armády. Naproti tomu: „*Pro nepraktické úvahy lidí od vojsk odtržených v něm nemůže být místa. Časopis bude učitelem, rádcem a pomocníkem, po kterém každý velitel a týlový pracovník rád sáhne, protože to bude v jeho nejvlastnějším zájmu a v zájmu úspěšného budování armády*“³³⁴.

Časopis měl také své čtenáře s výsledky teoretického myšlení Sovětské armády i s praktickými výsledky, kterých dosahuje.

Za nejbližší úkol časopisu však považuje generál Laštovička napomáhat k vybudování proviantní a intendantní péče, zdravotní péče nového typu a hospodárné zacházení se všemi svěřenými prostředky. Mimo jiné proto, že: „*(...) význam a poslání týlu se s postupující mechanizací pronikavě mění. Nové způsoby válečného boje zvyšují všechny požadavky na vojska a také na orgány týlové, jimž připadá úkol, aby svou činností významně napomáhaly zvyšovat bojovou schopnost vojsk a bezvadně realizovaly všechnu péči, kterou pro vojska svým vlasteneckým úsilím vyvíjí civilní obyvatelstvo*“³³⁵.

³³¹ Bohuslav Laštovička (1905 – 1981) – nar. V Pelhřimově, velvyslanec ČSR v Moskvě, od 8. 5. 1950 náměstek ministra obrany ČSR pro věci materiální, od 1. 1. 1952 působil na Ministerstvu hutí a rudných dolů.

³³² Laštovička, Bohuslav. Úkoly časopisu „Tyl a zásobování“. Tyl a zásobování. 1951, roč. I. č. 1, s. 1.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ Tamtéž.

V roce 1954 se časopis při čtvrtém ročníku přejmenoval na „**Týl a zásobování československé armády**“. Předsedou redakční rady byl generál-major Evžen Chlad.³³⁶

Od roku 1988 se časopis opětovně přejmenoval a vydávalo jej Ministerstvo národní obrany ve vydavatelství Naše vojsko n. p. V časopise bylo uvedeno varování: „*Toto číslo si smí čtenář odnášet domů za předpokladu, že se časopis nedostane do nepovolaných rukou*“³³⁷.

Když redakční rada časopisu tradičně bilancovala svou činnost za rok 1987 tak mimo jiné následně došlo k tomu, že: „*(...) současně na základě návrhu redakce i redakční rady bylo vedení HT doporučeno, aby od 1. 1. 1988 byl časopis „Týl a zásobování“ přejmenován na název „Týl ČSLA“ po vzoru sovětského časopisu „Tyl vooružených sil*“³³⁸. Ke změně názvu časopisu vedla vydavatele – „*HT jednak změna obsahu jednotlivých rubrik a význam celého časopisu řešící i jinou problematiku, než je v podřízenosti HT³³⁹/ZMNO*“³⁴⁰. V té době byl šéfredaktorem Karel Kroutil.³⁴¹

9.3 Bojová příprava (1951 – 1991)

Časopis „**Bojová příprava**“ byl založen začátkem roku 1951. Jeho první číslo vyšlo v lednu uvedeného roku. Předsedou redakční rady časopisu byl K. Veger.³⁴² V roce 1951 vyšlo 6 čísel, od roku 1952 pak vycházelo dvanáct čísel ročně. Např. v roce 1958 v rozsahu 64 + 4 stran B5 a s přílohami o celkem 24 stranách určené pro jednotlivé druhy vojsk. V tiráži bylo uvedeno, že „časopis si mohou předplácet jen vojenské osoby z povolání, vojenští akademici a příslušníci SNB z povolání“.

³³⁶ Evžen Chlad (1907 – 1981) – rodák z Charkova, 1929 – 1932 sloužil v Rudé armádě, poté do roku 1938 poddůstojník NKVD, do r. 1938 správce proviantního skladu motorizovaného pluku v Charkově. 1941 – 1943 sloužil v rudé armádě. Do čs. armády v SSSR se přihlásil 12. června 1944 v ukrajinském Rovnu. V červnu 1945 převzal funkci přednosta 5. oddělení na správě výchovy a osvěty velitelství 1. oblasti v Praze. V lednu 1946 byl přijat za vojáka z povolání a čs. státní občanství získal v červnu 1947. V březnu 1948 byl vyslán ke studiu na Vojenskou akademii týlu a zásobování do Kaliningradu, odkud se vrátil v dubnu 1951. Následně se stal náčelníkem štábu Hlavního týlu a 31. ledna 1952 převzal funkci náčelníka Hlavního týlu čs. armády. V březnu 1952 byl povýšen na brigádního generála a v dubnu 1954 do hodnosti generálporučíka. Uvedenou funkci zastával do července 1958, kdy byl převeden do kádrové dispozice. V únoru odjel do Varšavy, kde nadále působil jako vojenský a letecký přidělenec. Do Československa se vrátil v červnu 1962 a stal se velitelem pražské posádky.

³³⁷ Týl ČSLA., roč. XXXVIII., č. 1, s. 1.

³³⁸ Zkr.: VK. Redakční rada časopisu „Týl a zásobování“ bilancovala svoji činnost za rok 1987. Týl ČSLA. 1988, roč. XXXVIII., č. 1, s. 9.

³³⁹ Pozn.: HT – Hlavní týl.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ Nežjištěno.

³⁴² Nežjištěno.

Na konci posledního šestého čísla prvního ročníku Bojové přípravy zhodnotila redakce dobu existence časopisu: „*Tímto číslem končí ročník 1951. Časopis Bojová příprava měl pomáhat velitelskému sboru při plnění jeho úkolů v bojové a politické přípravě součástí. Zda časopis v uplynulém roce splnil svůj úkol, posuďte sami*“³⁴³. O tom, že si redakce myslela, že ano však svědčí následující věta: „*Ověřili jsme si, že těm, kteří jej pečlivě studovali, časopis vydatně pomohl*“³⁴⁴.

Na druhou stranu si byla redakce vědoma nedostatků a po čtenářích prosila o zpětnou vazbu: „*Jsmo si vědomi nedostatků časopisu a snažíme se je odstranit. Avšak sami bez vás nedostatky odstranit nemůžeme. Je třeba, aby k lepšímu plnění poslání časopisu velitelé a političtí pracovníci časopis více zpopularizovali a zmobilizovali hustší síť přispěvatelů a dopisovatelů. Oznamte nám své zkušenosti při provádění bojové a politické přípravy*“³⁴⁵.

Redakce vyzývala k součinnosti, k informování i o nezdařených věcech: „*(...) piště i o neúspěších, jak byly odhaleny jejich příčiny a jaká opatření jste udělali k nápravě*“³⁴⁶.

Časopis „Bojová příprava“ skončil svou existenci v roce 1991 desátým číslem. Jeho posledním šéfredaktorem byl plk. Ing. Vilibald Dvorský.³⁴⁷

9.4 Vojenský zlepšovatel a vynálezce (1953 – 1958)

Časopis vydávalo MNO ve vydavatelství čs. branné moci Naše vojsko, vycházel čtyřikrát ročně s podtitulem - „odborný časopis pro zlepšovatelské hnutí v armádě“ První číslo vyšlo dne 15. května 1953.

V úvodním textu prvního čísla mimo jiné jeho autor brig. Gen. František Tesal komentuje: „*Zlepšovatelství a novátorství v armádě se v dřívějších letech vyskytovalo pouze jednotlivě. Nemělo pro svůj rozvoj dobré podmínky, nebylo podporováno a účelně a odpovědně řízeno. Teprve příchodem armádního generála Dr. Alexeje Čepičky do funkce ministra národní*

³⁴³ Redakce. Čtenářům časopisu Bojová příprava. Bojová příprava.1951, roč. I., č. 6.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ Tamtéž.

³⁴⁶ Tamtéž.

³⁴⁷ Nezjištěno.

*obrany nastala v rozvoji zlepšovatelství podstatná změna*³⁴⁸. Zlepšovatelství začalo být podporováno a centrálně řízeno. Byly vydány směrnice na podporu, řízení, organizaci, hodnocení, odměňování a využití zlepšovacích námětů a vynálezů. Byl ustanoven orgán pro řízení zlepšovatelství.³⁴⁹ Úkoly časopisu „**Vojenský zlepšovatel a vynálezce**“ byly představeny v prvním čísle ve zkratce namátkou takto:

- 1) Propagovat zlepšovatelství a novátorství v armádě
 - poukazováním na zlepšovatelství a novátorské úspěchy pracujících v našich závodech;
 - uváděním příkladů rozvoje zlepšovatelství a vynálezectví v Sovětské armádě.
- 2) Usměrnňovat činnost zlepšovatelů a vynálezců
 - popularizováním a doplňováním tematických plánů zlepšovacích námětů;
 - popularizováním rozpisovaných soutěží na řešení zvláště významných úkolů.
- 3) Prohlubovat činnost zlepšovatelů a vynálezců
 - poradenstvím o vynálezech a zpracování patentních přihlášek;
 - uváděním programů odborných přednášek, filmů, kursů apod.
- 4) Rozšiřovat přijaté zlepšovací náměty
 - uveřejňováním seznamů přijatých zlepšovacích námětů.
- 5) Organizovat zlepšovatelství v armádě
 - uváděním doplňků, vysvětlení a konzultací k zákonu o vynálezech a zlepšovacích námětech, ke směrnicím a vydaným nařízením.
- 6) Zajistit výměnu zkušeností
 - uveřejňováním dopisů o zlepšovatelství u útvarů z řad zlepšovatelů samých atd.³⁵⁰

Generál Tesil závěrem konstatuje: „*Náš časopis, Vojenský zlepšovatel a vynálezce, jehož první číslo dostáváte do rukou, se stane tribunou výměny zkušeností z práce zlepšovatelů, bude organizovat a zprostředkovávat součinnost kroužků zlepšovatelů, popularizovat zlepšovatelství a práci zlepšovatelů, poskytovat odborné rady a pomáhat ve všem, co je pro rozvoj zlepšovatelství a novátorství zapotřebí*“³⁵¹.

³⁴⁸ Tesal, František. Rozvojem zlepšovatelství k stálému zvyšování bojové schopnosti armády. Vojenský zlepšovatel a vynálezce. 15. 5. 1953, roč. I., č. 1., s. 2.

³⁴⁹ Tato skutečnost přispěla k tomu, že v roce 1952 bylo přijato 1 400 zlepšovacích námětů.

³⁵⁰ Tamtéž

³⁵¹ Tamtéž.

Na časopis vzpomenu ve svém úvodníku při příležitosti pětiletého výročí nástupnického časopisu „Vojenská technika“ Věroslav Cejnar: „*Možná, že si ještě vzpomínáte, že v letech 1953 – 1958 vycházel časopis „Vojenský zlepšovatel a vynálezce“, který plnil své poslání především v oblasti popularizace a usměrňování zlepšovatelského hnutí v armádě*“³⁵².

Masovému rozšiřování časopisu „Vojenský zlepšovatel a vynálezce“ bylo na překážku jeho utajení. Aby mohl být čten všemi vojáky a působit pozitivně na masové rozšiřování zlepšovatelského hnutí, byla jeho tajnost v roce 1956 zrušena a začal být vydáván volně. Tato změna se ukázala nesmírně účinnou, protože např. počet zlepšovacích návrhů v I. pololetí roku 1956 stoupl oproti I. pololetí roku 1955 z 3 037 na 4 657. Počet zlepšovatelů stoupl na 13 943 oproti 10 565 a v neposlední řadě počet kroužků zlepšovatelů stoupl na 1 888 oproti 1 399. Došlo také k žádoucímu zvýšení úspor na 22 676 566 Kčs oproti 14 156 234 Kčs v roce 1955.³⁵³

Přesto časopisu minimálně jednou za dobu jeho existence reálně hrozilo jeho ukončení. O tom svědčí například dopis č. j. 5977/TS-56 z 6. září 1956, který poslal náčelník technické správy MNO plukovník Ing. Jaromír Rybníček náčelníku vojensko-vědecké správy generál majoru Lipovému jako odpověď na jeho návrh reorganizace vojenských časopisů zaslaný dopisem ze dne 2. srpna 1956 pod č. j. 1597/ TS- 56. Závěr dopisu hovoří ve prospěch zachování časopisu: „*Nedoporučuji zrušení časopisu „Vojenský zlepšovatel a vynálezce“, ani jeho sloučení s časopisy „Tankista“ a „Spojař“. Doporučuji ponechat jej v dosavadní formě jako časopis pro nejširší okruh voják*“³⁵⁴. Přičemž argumentoval mimo jiné výše uvedenými hodnotami: „*(...) výsledky dokazují, že volné vydávání časopisu je plně oprávněné a přináší naší armádě milionové hodnoty v úsporách a ve zvyšování produktivity práce a tudíž i bojeschopnosti armády. Zrušit časopis by proto nebyla akce úsporná a nebyla by v duchu opatření, která vyplývají z celostátní konference KSČ*“³⁵⁵.

Také doporučil vydávat časopis „Vojenská technika“ s vlastní tematikou pro služební potřebu všech vojsk. Časopis měl obsahovat odborné technické články, návody k ošetřování vojenské techniky, problémy vývoje nové techniky atd.³⁵⁶

³⁵² Cejnar, Věroslav. Do pátého ročníku „Vojenské techniky“. Vojenská technika. 1963, roč. V, č. 1., s. 2.

³⁵³ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1956, karton 548, Přípomínky k návrhu na reorganizaci časopisů MNO.

³⁵⁴ Tamtéž.

³⁵⁵ Tamtéž.

³⁵⁶ Pozn.: Finanční prostředky měly být získány z úspor získaných ze zrušení 39 časopisů.

10 Časopisy v 50. letech

10.1 Obrana lidu v roce 1955

Dne 19. března 1955 bylo číslo sobotní číslo Obrany lidu plné tématu historie vojenského tisku. Tento den došlo totiž k vydání jubilejního 3000 čísla Obrany lidu – ústředního orgánu MNO. K tomuto výročí pogrataloval na stránkách listu redakci náčelník Hlavní politické správy generál-poručik Ján Zeman.: „*Blahopřeji kolektivu pracovníků redakce k vydání jubilejního 3000 čísla deníku československé lidové armády, který vykonal za deset let od osvobození hodně užitečné práce*“³⁵⁷. Konstatuje, že současně s výstavbou armády se postupně zvyšovala i úroveň ústředního armádního deníku, kdy: „*(...) zvláště však posledních letech se Obrana lidu stala účinným nástrojem Komunistické strany Československa v armádě – důležitým prostředkem výchovy vojáků. Jako kolektivní agitátor, propagátor a organizátor na vojenském úseku pomáhá nadchnout vojáky pro cílevědomé provádění vojenského výcviku a přispívá k rozvoji znalostí sovětské vojenské vědy*“³⁵⁸. Obrana lidu se dle náčelníka HPS podílela také na politickém, odborném a kulturním růstu příslušníků armády. Přínos vidí i v kritických člancích, které ozdravují život na jednotlivých útvech.

Jako vzor pro Obranu lidu označí list „Krasnaja Zvězda“, neboť: „*(...) práce tohoto listu je pro redakční kolektiv Obrany lidu zdrojem zkušeností a skvělým příkladem vysoké ideovosti a účinnosti práce*“³⁵⁹.

10.2 Zápisník (1957 – 1993)

Časopis „Zápisník“ začal být vydáván v roce 1957. Byl určený k otázkám agitační práce v armádě. Měl rozsah 48 stran + 4 obálka formátu A5. V roce 1959 byl rozsah navýšen o 16 stran. Jeho název také zůstával stejný, pouze s tím, že podle konkrétního roku se měnila číslice za slovem zápisník. Vycházel čtrnáctidenně. Prvním a dlouholetým šéfredaktorem byl dr. Milan Codr.³⁶⁰ Jak okomentoval tento fakt Arnošt Lustig: „*(...) v naší bouřlivé době, kdy*

³⁵⁷ Zeman, Ján. Blahopřání náčelníka HPS. Obrana lidu. 1955, roč. XI., č. 67, s. 1.

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ Dr. Milan Codr (1925-1996) – původně právník, vojenský novinář, publicista, spisovatel literatury faktu, televizní komentátor. Zajímal se zejména o vědu, letectví a kosmonautiku. Šéfredaktor Zápisníku a Květů.

*se mění situace, okolnosti, někdy motivy a nejčastěji lidé, je téměř nepředstavitelné, že v čele Zapisníku stojí stále jeden jediný šéfredaktor, který neutekl to vyšších náhorních planin, třebaže úspěch v Zapisníku mu to dláždil reálnými možnostmi a nabídkami*³⁶¹.

Při desetiletém výročí časopisu vyšla v č. 1 ročníku 1967 vzpomínkový text od doc. Františka Gela.³⁶² Ten připomíná kontext vzniku tohoto časopisu, když uvádí: „Roku 1956 provedla příslušná načalstva v členění a psychologickém vedení armády nějaké změny. Jaké? Na rozdíl od textu písničky zde platí: „Kdo to ví, neodpoví“, ale vojenským tajemstvím není, že v téže době několik vojenských časopisů zaniklo, jiné byly sloučeny – a nakonec tu zbylo ubohoučké typické „ošklivé kachňátko“ s dlouhým, několikrát změněným názvem, spíš lísteček než list“³⁶³.

O předchůdci zápisníku hovoří i nadále: „Jmenovalo se to nějak³⁶⁴ jako něčí zápisník pro masovou práci v nějakém oboru, ale masovost byla jen v tom dlouhém titulu. Vycházelo toho totiž všeho všudy 16 000 výtisků a po hospodářské stránce byla situace jednoduchá. Bilance čili účet rozvázný byl prostý: Deficit = výrobní náklady (List se rozdával vojákům zdarma)“³⁶⁵.

Vzpomíná, že časopis nebyl nakonec zrušen, ale dostal šanci pod jiným hávem. Ujal se jej nový šéfredaktor, který hned po svém nástupu udělal 3 základní opatření: sestavil tým jedenácti redaktorů, vypíchl z předchozího názvu slovo „Zápisník“, a přestal rozesílat zápisník zdarma.

Časopisu popřál k desátým narozeninám také Arnošt Lustig a mimo jiné zhodnotil obsah časopisu: „(...) i kdybych – teoreticky vzato – neměl možnost číst nic jiného než Zápisník, věděl bych přesto o jednáních na vysoké úrovni, o kosmonautice, o vojenské technice, o technice vůbec, znal bych ty nepostradatelné klípky a drby, zvané zajímavosti ze světa...“³⁶⁶

³⁶¹ Lustig, Arnošt. Zápisníku k narozeninám. Zápisník 67.1967, roč. X, č. 1, s. 4.

³⁶² František Gel (1901 – 1972) – vlastním jménem Feigel. Původně bankovní úředník v Brně, český novinář, rozhlasový zpravodaj, spisovatel literatury faktu., /1924-1933 – redaktor Lidových novin, poté Melantrich do roku 1938, vojenský zpravodaj u 1. čs. divize ve Francii a pote Anglii., od r. 1945 redaktor politického vysílání Československého rozhlasu v Praze, profesor na fakultě soc. věd a publicistiky, překladatel z němčiny, angličtiny francouzštiny (Twain, Remarque, Doyle, atd.).

³⁶³ Gel, František. Fantastický příběh jednoho Z. Zápisník 67. 1967, roč. X, č. 1, s. 3.

³⁶⁴ Pozn.: Jednalo se o Zápisník agitátora.

³⁶⁵ Tamtéž.

³⁶⁶ Lustig, Arnošt. Zápisníku k narozeninám. Zápisník 67.1967, roč. X, č. 1, s. 4.

Z hodnocení, které prováděla HPS pro 13. poradu byra HPS z poloviny 60. Let, vyšel časopis úspěšně: „*Zápisník podle usnesení byra HPS z října 1962 dobře plní funkci propagátora armády a brannosti. Stal se populárním a oblíbeným časopisem mezi vojáky i civilní mládeží. Dosahuje nákladu 250.000 výtisků a poptávka po něm není zdaleka uspokojena*“³⁶⁷. Podle dobového hodnocení měl časopis stále rezervy v posilování vojenského zaměření a bylo doporučeno: „*(...) postupně nahrazovat některé všeobecné zajímavosti stejně zajímavou problematikou z oblasti vojenství a brannosti*“³⁶⁸. Podporovat toto zaměření více v rubrikách –„My-Vy, kultura, sport, zahraničí apod.“. Je konstatováno, že zájem o časopis, který je zaznamenáván na Slovensku, může být uspokojován jen minimálně.

Rozhodnutím sekretariátu ÚV KSČ z července 1964 bylo redakci Zápisníku uloženo 4x ročně vydávat časopis „*Řada Zápisníku*“, která: „*(...) má přinášet články, črty, reportáže a fotografie o příkladných činech příslušníků armády, o bojových tradicích armád socialistických států, hlavně našich jednotek a partyzánů, o současném rozvoji naší společnosti*“³⁶⁹. Důležitou součástí byly i problémy vědy a techniky.

Rozbor pozitivně hodnotí také působení podle stejného usnesení ÚV KSČ vydávané technické řady „*Radar*“, která vycházela 4x ročně a psala: „*(...) populární formou o otázkách kosmonautiky, raketové techniky, sloužící jak vojenským tak i mírovým účelům, o všech problémech souvisejících s rozvojem astronomie, meteorologie, o kybernetice, o nejnovějších objevech vědy a techniky*“³⁷⁰.

V první polovině 70. let 20. století, došlo k výraznému poklesu nákladu Zápisníku, který v roce 1976 klesl až na 145 000 výtisků, koncem 70. se opět podařilo zvýšit jeho odbyt a dosáhnout nákladu přes 200 000 výtisků.³⁷¹

Např. pro rok 1981 měl registrovaný náklad 210 000 výtisků a plánovanou remitendu 3 %.

³⁶⁷ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO- HPS, 1964, karton 104, Zásady pro zpracování perspektiv vojenského tisku, nakladatelství, rozhlasu a televize do r. 1970, s. 7.

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ Tamtéž, s. 8.

³⁷⁰ Tamtéž, s. 8.

³⁷¹ NA Praha, fond FÚTI, 1981, karton 58, Podklady redakce časopisu Zápisník pro komplexní rozbor periodického tisku ČSSR.,s. 2.

V uvedeném roce měl také 40 % předplatitelů a 33.000 výtisků bylo prostřednictvím PNS rozšiřováno na Slovensku.³⁷²

V roce 1981 vykázal časopis ztrátu 1 382 600 Kč.

Tabulka č. 4: Náklad časopisu Zápisek.

Ročník	Náklad (v kusech*)
1957	170 000
1958	180 000
1959	201 000
1960	203 000
1961	208 000
1962	208 000
1963	212 000
1964	235 000
1965	263 000
1966	320 000
1967	330 000

(*)Zadaný počet výtisků

Zdroj: Zápisek 67. 1967, roč. X. č. 1, s. 4

10.3 Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1958

V roce 1958 zabezpečoval zásobování armády veškerým periodickým domácím i zahraničním tiskem chozrasčotní podnik **Vydavatelství časopisů MNO**, který byl přímo řízený Hlavní politickou správou. V tomto roce bylo do armády expedováno celkem 3365 různých druhů novin a časopisů, z toho bylo 2473 druhů zahraničního periodického tisku měsíčně v počtu téměř 4 miliónů výtisků.³⁷³

Do armády bylo v uvedeném roce doručováno kromě 622 různých titulů českých a slovenských novin i 465 titulů sovětského tisku a 679 titulů časopisů, vydávaných v zemích tehdejšího socialistického tábora. Současně s těmito distribučními úkoly ještě Vydavatelství časopisů MNO samo vydávalo v roce 1958 celkem 33 druhů časopisů a novin. Z těchto bylo 18 pro armádu, 11 pro Svazarm a 4 časopisy ozbrojených složek Ministerstva vnitra. Veškerý

³⁷² Tamtéž, s. 4.

³⁷³ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Konzultační otázky stran politické práce ke konzultaci v Maďarsku, bod. 18 – Zkušenosti z vydávání a rozšiřování tisku a knih, s. 1.

vojenský a branný tisk v tehdejším Československu byl tímto soustředěn do jednoho vydavatelství.³⁷⁴

Samotná armáda vydávala na přelomu let 1958 a 1959 níže uvedených 18 časopisů:

- 1) **Obrana lidu** – tehdejší náklad činil 96 000 výtisků. Rozsah deníku byl 38 stran týdně. Průměrný denní náklad byl tak meziročně zvýšen z 8 0000 výtisků v roce 1958. Takové zvýšení si vyžádalo zvýšení přídělu rotačního novinového papíru o 84 000 kg ročně.³⁷⁵

Po XI. sjezdu KSČ ukládalo usnesení zvýšit péči o výchovu a přípravu mladých lidí pro výkon základní vojenské služby a současně také o zálohy, hlavně důstojníky v záloze. To předpokládalo co nejtěsnější spojení velení armády s branci i zálohami. Za jeden z nejučinnějších prostředků této komunikace byl považován právě ústřední orgán MNO – deník *Obrana lidu*. Jejím hlavním úkolem bylo: „(...) *soustavně seznamovat jak příslušníky naší lidové armády, tak i brance a vojáky v záloze s nejdůležitějšími úkoly vojenské politiky strany, s řešením konkrétních otázek vyplývajících pro každodenní práci a pomáhat účinně při vojenské a předvojenské výchově*“³⁷⁶.

Náklad obrany lidu v roce 1958 byl však naprosto rozebraný, což omezovalo možnost splnění výše uvedených zadání. Aby bylo možno aspoň částečně krýt nejzákladnější požadavky na výchovu a vzdělávání povolanců a záloh: „(...) *bylo nutné již v letošním roce na přechodnou dobu snížit týdenní rozsah Obrany lidu o 4 strany a tím umožnit minimální zvýšení celkového nákladu. Ovšem ani toto částečné zvýšení nákladu Obrany lidu nestačilo krýt minimální požadavky především povolanců, kteří byli v letošním roce u zápisů a mají být během příštího roku připraveni na výkon vojenské základní služby*“³⁷⁷.

Příliš nepomohly ani další opatření jako například snížení přídělu služebních výtisků na necelou jednu desetinu (550 výtisků pro celou armádu).

³⁷⁴ Tamtéž.

³⁷⁵ Tamtéž.

³⁷⁶ Tamtéž.

- 2) **Lidová armáda** – Tehdejší náklad činil 15 000 výtisků.³⁷⁸ Rozsah časopisu byl 68 + 4 strany A5.
- 3) **Zápisník 59** – tehdejší náklad činil 170 000 výtisků. Během dvou let své existence (od roku 1957) se stal hodně vyhledávaným časopisem, s předpoklady státi se časopisem masovým. O tom svědčí dobová informace: „*Do redakce i vydavatelství dochází velké množství dopisů, ve kterých se žádá zvýšení nákladu i rozsahu. Malý počet stran znemožňuje redakci důsledně řešit i nejdůležitější vojenské a branné otázky v potřebném rozsahu i množství*“³⁷⁹. V uvedené době neměl téměř žádnou remitendu.³⁸⁰ Při nedostatku surovin organizoval časopis v roce 1958 velkou sběrovou akci na získání 2000 tun starého papíru. Prodejní cena časopisu byla v roce 1959 zvýšena z 1 Kčs na 1.60 Kčs.³⁸¹
- 4) **Československý voják** – tehdejší náklad činil 103 000 výtisků. U tohoto časopisu bylo vzhledem k nedostatku papíru upuštěno v roce 1959 od původního návrhu, ve kterém se počítalo se zvýšením nákladu. V této době vycházel v rozsahu 40-ti stran (včetně obálky) A 4. Vzhledem k postupujícímu technickému zkvalitnění barevných příloh, obálky a textu se oproti roku 1958 zvýšila v roce 1959 cena z 2 na 2,50 Kčs.³⁸²
- 5) **Historie a vojenství** – sborník pro otázky vojenské historie, vydávaný Vojenským historickým ústavem. Vycházel řadu let jako neperiodická publikace. Náklad sborníku byl velmi nepravidelný a byl závislý na stávajícím poměru na knižním trhu. Od roku 1959 bylo rozhodnuto vydávat ho jako periodikum, díky čemuž se dalo počítat se stálými odběrateli z řad vojáků z povolání i v záloze. Byl vydáván 4x ročně v rozsahu 160 + 4 strany A4 v nákladu 2 000 výtisků. Zásoby potřebného papíru byly převedeny v rámci vojenského sektoru z neperiodického tisku.³⁸³

³⁷⁷ Tamtéž.

³⁷⁸ Pozn.: U této hodnoty se údaje v jiném dokumentu zvaném: „Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1959 – vyčlenění změn“ liší – zde je uvedeno je snížení nákladu v roce 1959 oproti 1958 o 1 000 ks na 17 000.

³⁷⁹ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1959 – vyčlenění změn“.

³⁸⁰ Remitenda – neprodané, vrácené výtisky.

³⁸¹ Tamtéž.

³⁸² Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, cit. d.

³⁸³ Tamtéž.

6) **Socialistické armády** – časopis určený k poznání spojeneckých armád, zejména jejich zkušenosti z bojové a politické přípravy. Časopis řídila HPS. Rozsah činil 96 + 4 strany A5. Tehdejší náklad činil 1 500 výtisků.

7) **Kapitalistické armády** – časopis určený pro potřebu poznání tehdejších kapitalistických armád a některých prací vojenských tehdy tzv. buržoazních teoretiků. Zdůvodnění jeho existence znělo: „Vydávání těchto materiálů v novém časopisu umožní jejich účinnější a účelnější využití a znamená úsporu papíru v neperiodickém tisku vojenského sektoru, kde byly dosud otázky řešeny“³⁸⁴. Časopis byl vydáván od roku 1959 4x ročně v rozsahu 160 + 4 strany A5. Tehdejší náklad činil 7 000 výtisků.³⁸⁵ Prodejní cena byla stanovena na 5 Kčs.

V oblasti vojenských odborných časopisů došlo během roku ke změnám, a to když rozkazem ministra národní obrany č. 26 ze dne 18. září 1958 bylo zrušeno vydávání dosavadních odborných časopisů³⁸⁶: **Dělostřelec, Tankista, Ženista, Spojář, Vojenský zlepšovatel a vynálezce, Letectví a PVOS**.³⁸⁷ Alfou a omegou změn ve vojenském tisku v letech 1957 a 1958 byl jednoznačný cíl šetření papíru a financí. Níže uvedená tabulka znázorňuje předpokládanou úsporu spotřeby papíru na vojenský odborný tisk v porovnání roků 1958 a 1959.

Tabulka č. 5:

Spotřeba papíru v roce 1958	67 038 kg
Plánovaná spotřeba papíru v roce 1959	39 932 kg

Zdroj: VÚA, MNO HPS, 1958, karton 114

Plánovanou reorganizací se tedy mělo ušetřit 27 106 kg papíru.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 3.

³⁸⁵ Tamtéž, s. 3.

³⁸⁶ Pozn.: „Dělostřelec“, „Tankista“, „Ženista“, „Spojář“ vycházely od roku 1951. Dělostřelec a Tankista 6x ročně, Ženista a Spojář 4x ročně. K těmto časopisům patřil také „Letec“, vydávaný tak od roku 1951 6x ročně.

³⁸⁷ Tamtéž, s. 4.

- 8) **Vojenská mysl**³⁸⁸ – vycházel od r. 1951, teoretický časopis základního vědeckého významu pro vyšší funkcionáře a příslušníky štábů svazků a výše, akademií, škol, MNO a Generálního štábu. V té době jediný vojenský časopis, který vycházel jako tajný a byl rozesílán podle zvláštního rozdělovníku. Vycházel 6x ročně po 112 stranách + 16 příloh + obálka. Náklad 500 (370)³⁸⁹ výtisků.³⁹⁰
- 9) **Bojová příprava** – tehdejší náklad činil 15 000 výtisků.
- 10) **Vojenství** - odborný časopis pro vojensko-teoretické pracovníky ozbrojených sil a důstojníky v záloze. Zabýval se otázkami teorie vojenství a vojenskou vědou. Začal být vydáván od roku 1959 6x ročně v rozsahu 72 stran + 4 strany B5. Tehdejší náklad byl 2 000 (1 500)³⁹¹ výtisků.
- 11) **Vojenská technika** – tehdejší náklad činil 15 000 (12 000)³⁹² výtisků.
- 12) **Vojenské zdravotnické listy** – tehdejší náklad činil 2 000 výtisků.
- 13) **Týl a zásobování** – tehdejší náklad činil 8 000 výtisků.
- 14) **Sborníky jednotlivých druhů vojsk** – v důsledku menších úprav ve sbornících jednotlivých druhů vojsk byla snížena na přelomu let 1958 - 1959 potřeba papíru ze stávajících 3 702 kg. Na 2 571 kg – tedy o 1 131 kg.³⁹³

Změny zasáhly i časopisy armád (týdeníky armád). Ode dne 1. listopadu 1958 (tedy od počátku nového výcvikového roku) nebyly již vydávány **časopisy svazků (někdy**

³⁸⁸ Pozn. V letech 1951 – 52 vyšla 4 č/r, v letech 1953 - 1962 – 6 č/r + 2 zvl. č. v roce 1956 a 1 zvl. č. v letech 1957, 1960, 1961. V letech 1963 - 1964 vyšlo 10 č/r, v letech 1965 - 1967 6 č/r + 4 zvl. č. a v letech 1968 – 1991 10 č/r.

³⁸⁹ Pozn.: údaj 370 je dle zmíněného dokumentu:“ Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1959 – vyčlenění změn“.

³⁹⁰ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Konzultační otázky stran politické práce ke konzultaci v Maďarsku, bod. 18 – Zkušenosti z vydávání a rozšiřování tisku a knih, s. 2.

³⁹¹ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1959 – vyčlenění změn“, s. 5.

³⁹² Tamtéž.

³⁹³ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1959 – vyčlenění změn“, s. 6.

nazýváno jako „divizní časopisy“³⁹⁴), kterých bylo celkem 24. Motivací k takové úpravě byla potřeba sjednotit opatření s ostatními armádami Varšavské smlouvy. Náhradou za ně vydávala politická správa každé armády týdeník. Řídila je HPS prostřednictvím OPS a byly určeny zejména k řešení problematiky nižších jednotek a vojáků základní služby. Časopisy vycházely týdně (rotačně), formátem 315x475 mm. Redakce měly šest členů. Jejich rozsah byl 6 stran. Tehdejší náklad činil 5 000 výtisků.

Plánovaná spotřeba papíru cca 8.065 kg měla být kryta vlastní úsporou ve vojenském sektoru – papírem ze zrušených časopisů svazků. Výjimkou byl týdeník **„Dukla“**, který byl tištěn v tiskárně Pravda v Bratislavě. Výhledově se počítalo s tím, že tyto časopisy budou tištěny v polních tiskárnách přímo u velitelství armád. Na přelomu let 1958 a 1959 byl zatím v polní tiskárně tištěn pouze týdeník 4. armády **„Palcát“**.

Ve vydavatelství časopisů byly tedy vydávány:

- 15) **Sokolovo** – týdeník 1. armády
- 16) **Dukla** – týdeník 2. vojenského okruhu
- 17) **Vítězná křídla** – týdeník letectva a PVOS.

Časopisy **„Sokolovo“** a **„Vítězná křídla“** byly tištěny v tiskárně Naše vojsko, časopis **„Dukla“** v tiskárně Pravda.

- 18) **Názorná agitace** – nejednalo se přímo o časopis, ale o kolekci názorného materiálu, který pomáhal rozvoji agitační práce v armádě, byl řízen HPS.

Všechny časopisy, kromě vojenských odborných časopisů, které řídil Generální štáb, řídila po obsahové stránce přímo Hlavní politická správa, po hospodářské stránce prostřednictvím Vydavatelství časopisů MNO. Ve všech redakcích fungovaly redakční rady, z velké části tvořené pracovníky HPS a jmenované náčelníkem HPS. Veškerý vojenský tisk a časopisy byly vojákům základní služby prodávány se slevou. (např. Obrana lidu místo 30 haléřů jen 10 haléřů)³⁹⁵. Rozdíl hradila HPS ze svých prostředků.

³⁹⁴ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Konzultační otázky stran politické práce ke konzultaci v Maďarsku, bod. 18 – Zkušenosti z vydávání a rozšiřování tisku a knih, s. 1.

³⁹⁵ Údaj z roku 1958.

HPS vydávala také cyklostylované „**Vojenské zpravodajství**“ sloužící pro potřeby civilního tisku, rozhlasu a televize, kdy: „(...) jeho prostřednictvím je dáván civilnímu tisku k dispozici materiál o současném životě Čs. lidové armády, o její pomoci národnímu hospodářství a postupně bude zařazován i materiál veřejného charakteru o životě spojeneckých armád“³⁹⁶.

Vedle toho řídila HPS v tomto období i 6členou Armádní redakci v Čs. rozhlase. Vysílala pravidelné pořady – v neděli 3/4 hodinový pořad „Pohov-volno“ a ve čtvrtek půlhodinový pořad „Vojenský večerník“. Kromě toho připravovala i pořady o armádě pro vysílání pro děti a pak dle konkrétních potřeb hodinové relace k různým příležitostem - např. Dni armády³⁹⁷, Dni letectva atd.³⁹⁸

Současně řídila HPS i 5členou Armádní a branou redakci v Čs. televizi. Jejím úkolem bylo řešit otázky armády, Svazarmu, civilní obrany i ozbrojených složek Ministerstva vnitra. V období let 1958 a 1959 bylo jejím úkolem zpracovat měsíčně 8 reportáží o armádě do zpravodajství a aspoň jeden půlhodinový pořad pro armádu měsíčně.

Podniky Nakladatelství Naše vojsko a Distribuce Naše vojsko byli v roce 1958 ročně aktivní zhruba 11 milionů Kčs, ovšem chozrasčotní podnik – Vydavatelství časopisů MNO fungovalo s přibližnou ztrátou 3 miliony Kčs ročně.³⁹⁹

³⁹⁶ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Konzultační otázky stran politické práce ke konzultaci v Maďarsku, bod. 18 – Zkušenosti z vydávání a rozšiřování tisku a knih, s. 3.

³⁹⁷ Dne 6. října.

³⁹⁸ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Konzultační otázky stran politické práce, cit. d., s. 3.

³⁹⁹ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Konzultační otázky stran politické práce, cit. d., s. 4.

11 Vojenské časopisy od roku 1958

11.1 Vojenství (1959 – 1962)

Jednalo se o odborný časopis pro otázky teorie vojenství a vojenské vědy. Vycházel 6x do roka od ledna 1959 v nákladu 2 000⁴⁰⁰ výtisků.⁴⁰¹ Nový časopis představil tehdejší zástupce náčelníka HPS generálmajor Jaromír Machač.

Časopis „**Vojenství**“ měl dle jeho slov přispět ke splnění politické linie XI. Sjezdu KSČ v armádě. Jeho posláním mělo spočívat v tom, že: *„celým svým zaměřením aktivně pomáhat tomu, aby se praxe bojové a politické přípravy vojsk a práce štábu rozvíjely v souladu s objektivními zákony soudobé války“*. *Aby byly v souladu s velikými možnostmi, které k dosažení vysokého stupně bojeschopnosti armády skýtá naše společenské a státní zřízení a skutečnost, že naše země je součástí socialistického tábora“*⁴⁰².

Zdůraznil, že „**Vojenství**“ bude své úkoly dobře plnit, pokud bude efektivně pomáhat překonávat úzce odborný, apolitický a nevědecký přístup k řešení vojenských otázek.⁴⁰³ Hlavní úsilí bylo směřováno k tomu, aby si důstojníci a generálové osvojili základy marxismu-leninismu.

Důležitou částí obsahu časopisu mělo být teoretické rozpracování a propaganda otázek vojenské ideologie.

Důležité místo mělo ve „**Vojenství**“ patřit rozboru a kritice vojensko-ideologických a vojensko-politických názorů i základních otázek vojenské teorie imperialistických mocností – členů NATO. Nejvyšší pozornost měla být věnována plánům západoněmeckého revanšismu

⁴⁰⁰ Podle materiálu -Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Periodický tisk vydávaný ve VČ MNO v roce 1959 – vyčlenění změn“ – byl náklad pouze 1 500 výtisků.

⁴⁰¹ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1958, karton 114, Konzultační otázky stran politické práce ke konzultaci v Maďarsku, bod. 18 – Zkušenosti z vydávání a rozšiřování tisku a knih, s. 2.

⁴⁰² Machač, Jaromír. Na cestu. Vojenství. 1959, roč. I., č. 1, s. 3.

⁴⁰³ Pozn.: toto měla zajistit snaha strany poučit důstojníky a generály armády znalostmi marxismu-leninismu.

a militarismu.⁴⁰⁴ Z celkové orientace časopisu plynulo, že těžiště jeho obsahu bude: „v objasňování třídních principů budování ozbrojených sil socialistických i buržoazních států“⁴⁰⁵.

Obsahem prvního ročníku časopisu byly například tyto texty: „Otázka stranickosti ve vojenství“, „Revanšistické falšování dějin druhé světové války“, „Některé názory západních teoretiků na počáteční období války“⁴⁰⁶

Časopis skončil s rokem 1962.

11.2 Socialistické armády (1958 – 1962)

Časopis „**Socialistické armády**“ začal být vydáván v lednu roku 1958 (první číslo vyšlo 15. 1. 1958). Byl vydáván rozhodnutím MNO – Hlavní politické správy ve Vydavatelství časopisů MNO a vycházel jako měsíčník. Časopis byl určen jen pro služební potřebu.

Za rozhodnutím vydávat tento měsíčník stála podle zakladatelů časopisu potřeba zvýšit u našich jednotek množství materiálu o tehdejších spřátelených socialistických armádách. Cílem nového časopisu bylo překlenout tento nedostatek a nabídnout našim vojákům dostatek vhodného materiálu o výstavbě, životě a zkušenostech armád tohoto tábora.

Redakce opakovaně definuje cíle časopisu v kontextu tehdejší orientace země, konkrétně slovy: „*Posláním nového měsíčníku je upevňovat jednotu socialistických armád, pomáhat při výchově našich vojáků v duchu proletářského internacionalismu a pevné družby s těmito armádami*“⁴⁰⁷. Nový časopis měl seznamovat vojáky s výstavbou socialistických armád a s jejich: „*zkušenostmi z bojové a politické i agitační i propagandistické práce a v neposlední řadě i s jejich bojovými tradicemi*“⁴⁰⁸.

Časopis by měl podle redakce být využíván: „*nejen pro informaci nebo ke studiu a případnému využití jednotlivých zkušeností z výchovy a výcviku vojsk, ale*

⁴⁰⁴ Machač, Jaromír. Na cestu. Vojenství. 1959, cit. d., s. 5

⁴⁰⁵ Tamtéž, s. 6.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 1.

⁴⁰⁷ Vážený čtenáři. Socialistické armády. 1958, roč. I., č. 1, s. 1.

⁴⁰⁸ Tamtéž.

*i při propagandistické a agitační práci, při přednáškách nebo besedách o jednotlivých socialistických armádách nebo jejich bojových tradicích, při různých výročních a státních svátcích spřátelených zemí apod.*⁴⁰⁹.

Redakce vyzvala také čtenáře o zpětnou vazbu a dlouhodobou spolupráci: „*Chceme dělat časopis co nejlépe. A to by se nám stěžilo dařilo bez Vaší pomoci. Čekáme proto, že nám k obsahu i zaměření časopisu napíšete své připomínky, po případě sdělíte své názory nebo návrhy, o jakých otázkách by se ještě na stránkách nového měsíčníku mělo psát*“⁴¹⁰.

Obsah prvního čísla byl věnován převážně Sovětské armádě u příležitosti 40. výročí jejího založení v únoru 1958.

Vydávání časopisu „**Socialistické armády**“ bylo ukončeno s koncem roku 1962 a tehdejší šéfredaktor Jiří Lepáček⁴¹¹ v posledním čísle oznámil, že problematiku časopisu převezme zejména časopis „**Lidová armáda**“.

11.3 Vojenská technika (1959 – 1968)

První číslo vojenského odborného časopisu „**Vojenská technika**“ vyšlo v lednu roku 1959. Časopis vycházel jako měsíčník. Vydávalo jej MNO ve Vydavatelství časopisů MNO. Vycházela v redakci vojenských odborných časopisů, u šéfredaktora Bronislava Rapoše⁴¹². Hlavní úkoly, které časopis dostal do vínku, byly formulovány generálporučíkem Miroslavem Šmoldasem⁴¹³ - zástupce náčelníka Generálního štábu ČSLA, takto:

1. Objasňovat podstatu současné vědecko-technické revoluce a principy nových zbraní, s hlavním důrazem na elektroniku, motorizaci a mechanizaci armády, raketovou techniku a atomovou energii.

⁴⁰⁹ Tamtéž.

⁴¹⁰ Tamtéž.

⁴¹¹ Nezjištěno.

⁴¹² Nezjištěno.

⁴¹³ Ing. Miroslav Šmoldas (1917 – 2003) – generálplukovník, mj. velitel spojovacího učiliště 1. Čs. armádního sboru (1945), zástupce náčelníka GŠ, náčelník pohraničních vojsk, náčelník technické akademie v Brně (1953 – 58), vojenský a letecký přidělenec v Moskvě, generální inspektor ČSLA, náměstek ministra obrany pro technické věci a vyzbrojování (1958 – 1968), vedoucí skupiny mírové mise v korejském Pchammundžomu (1972 – 76).

2. Rozšiřovat základní technické znalosti vojáků ve vztahu k používání nové vojenské techniky v ČSLA.
3. Zevšeobecňovat zkušenosti z provozu hlavních druhů vojenské techniky s cílem dosáhnout zvýšení bojové pohotovosti a prodlužování její životnosti.
4. Objasňovat hlavní technickoekonomické zákonitosti rozvoje a výroby vojenské techniky.
5. Usměrnovat činnost zlepšovatelů a vynálezců na řešení hlavních tematických úkolů.⁴¹⁴

Na počátku pátého ročníku vzpomenu v úvodním textu Věroslav Cejnar dobu zrodu časopisu i v kontextu na jeho předchůdce: „*Poté, když se rozhodlo o založení „Vojenské techniky“, bylo nám prakticky jasné pouze jedno: že to má být časopis se širší technickou problematikou a s vyšší odbornou i politickou úrovní, než měl dřívější časopis „Vojenský zlepšovatel a vynálezce“*“⁴¹⁵. Najít správnou cestu, jak dostat tomuto úkolu nebylo zpočátku bez zkušeností jasné. Nebyl určen ani předpokládaný okruh čtenářů a jejich úroveň technických znalostí, a z toho vyplývající tematické zaměření. Zejména v prvním a částečně ve druhém ročníku přinášel časopis některé náročné a poměrně úzce specializované materiály.

Úkoly časopisu stanovené při jeho vzniku také vzpomenu s tím, že mají pro časopis trvalou platnost. Časopis chválí za dosažení seriózní úrovně, jak v po stránce politicko-výchovné, tak odborně-technické, přičemž: „*Zvláště pak v posledních dvou letech již naznačila, že by mohla velmi dobře plnit své poslání ústředního časopisu pro technickou výchovu a propagandu v armádě, ovšem za předpokladu, že ve svém obsahu ještě více a úžeji přimkne k potřebám a požadavkům života vojsk*“⁴¹⁶. Obsah časopisu se měl dále přibližovat potřebám útvarů. V roce 1963 byly oznámeny také nové druhy článků – zejména z oblasti technického zabezpečení ve spojení s úkoly bojové přípravy, více materiálů k provozu jednotlivých druhů vojenské techniky, více studijních materiálů na pomoc technické výchově atd. Zde avizoval časopis, alespoň psaní o základech a principech této techniky. Z důvodu utajení ovšem nešlo očekávat, že by v časopise byly otiskovány např. materiály a fotografie o nejnovější výzbroji, případně s takticko-technickými daty a návody k použití. Celkově si redakce stanovila za cíl: „*vytvořit časopis populárnější a přitažlivější pro čtenáře*“⁴¹⁷. K tomu měly od ročníku 1963

⁴¹⁴ Deset let vojenské techniky. Vojenská technika. 1968, roč. X., č. 1, s. 1.

⁴¹⁵ Cejnar, Věroslav. Do pátého ročníku „Vojenské techniky“. Vojenská technika. 1963, roč. V., č. 1, s. 2.

⁴¹⁶ Tamtéž.

⁴¹⁷ Tamtéž.

sloužit některé nové rubriky a pravidelné sloupky. A to jak z důvodu účelnosti tak i pestrosti časopisu.

Současně v zájmu udržení a zvýšení úrovně časopisu vyzvala redakce ke spolupráci všechny dopisovatele, spolupracovníky od útvarů a svazků, z vojenských učilišť, škol a akademií, z výzkumných a zkušebních středisek, z opravárenských závodů atd. Jednoduše všech, kteří mají s technikou co dočinění.

„Vojenskou techniku“ vidí jako časopis, který má sloužit co nejširšímu okruhu čtenářů v armádě“ *„Není to tedy časopis jen pro techniky, nebo jen pro zlepšovatele, ale má to být účinný pomocník pro všechny důstojníky, rotmistry, poddůstojníky a podle zájmu i pro vojáky základní služby“*⁴¹⁸.

I při desetiletém jubileu časopisu „**Vojenská technika**“ se Miroslav Šmoldas k výše uvedeným bodům vrátil: *„Rád konstatuji, že redakce spolu s redakční radou uvedené úkoly, na jejichž aktuálnosti se ani dnes nic nezměnilo, v uplynulých ročnících úspěšně plnila“*⁴¹⁹. Konstatoval také, že úroveň časopisu je v současné době velmi dobrá a že dokonce: *„(...) pro svůj pestrý obsah, zajímavé a poučné články nachází stále širší ohlas i mimo armádu“*⁴²⁰. Neslavilo se však pouze výročí Vojenské techniky, ale vůbec výročí existence vojenského technického tisku. Protože jak uvádí text: *„Jestliže bychom k tomuto malému výročí připočetli ještě pět ročníků časopisu „Vojenský zlepšovatel a vynálezce“, na jehož tradici Vojenská technika do jisté míry navázala (první číslo vyšlo 15. května 1953), pak si letos připomínáme již 15 let existence vojenského technického tisku“*⁴²¹.

Časopis Vojenská technika skončil v roce 1968, aby na něj následně navázal ATOM.

11.4 ATOM (1969 – 1990)

Časopis „**ATOM**“ – „**armádní technický obrázkový měsíčník**“ začal být vydáván počátkem roku 1969, a to jako přímý nástupce časopisu „**Vojenská technika**“, který skončil koncem roku 1968. To se v prvním roce existence časopisu „**ATOM**“ také projevovalo

⁴¹⁸ Tamtéž.

⁴¹⁹ Šmoldas, Miroslav. Deset let vojenské techniky. Vojenská technika. 1968, roč. X., č. 1, s. 1.

⁴²⁰ Tamtéž.

na číslování ročníku, kde se hned za číslem I. objevovala poznámka „jako Vojenská technika XI.“. Vydávalo jej MNO, redakce odborných časopisů, vedená plk. Ing. Bronislavem Rapošem ve Vydavatelství časopisů MNO (od května 1969 pod názvem MAGNET). Vedoucím redaktorem byl Ing. Rudolf Munzar.

V roce 1981 řešil časopis mimo jiné tuto hlavní problematiku:

- „úspěchy a zkušenosti bratrských armád členských států Varšavské smlouvy v technické oblasti;
- aktuální otázky se zřetelem k úkolům vědeckotechnického rozvoje v armádě a potřeb vojenské výchovy;
- formování aktivního vztahu vojáků k technické přípravě a ke zvládnutí a využívání zbraní a bojové techniky;
- vedení příslušníků armády k hospodárnému a šetrnému vztahu ke svěřeným hodnotám;
- seznamování s moderní elektronikou, raketovou technikou, mechanizací a automatizací;
- popularizování ČSLA na veřejnosti;
- informování o novinkách technické a vědeckotechnické literatury nakladatelství Naše vojsko a SNTL⁴²²;
- propagování vojenských škol technického směru⁴²³.

Postupně se redakci podařilo přivést koncem 80. let ATOM na šedesátitisícový náklad.⁴²⁴

V roce 1988 byla zavedena barevná grafická úprava.

⁴²¹ Tamtéž.

⁴²² Pozn.: Státní nakladatelství technické literatury.

⁴²³ NA Praha, fond FÚTI, 1981 karton 58., Podklady redakce ATOM pro zpracování dokumentu komplexního rozboru periodického tisku, s. 2-3.

⁴²⁴ Redakce. Společně. ATOM. 1990, roč. XXII., č. 1, s. 2.

12 Kultura v armádě v 60. letech

Rozvoji kulturně výchovné činnosti v armádě v šedesátých letech napomáhaly instituce ÚDA, Ústřední hudba ČSLA, AUS VN, Armádní výtvarné studio (AVS), Čs. armádní film (ČAF), Naše vojsko (NV), Armádní redakce Čs. rozhlasu a televize, Ústřední distribuce filmů (ÚDF) a materiální a opravárenská základna prostředků kulturně výchovné činnosti, Vojenský umělecký soubor Západního vojenského okruhu.⁴²⁵ A také časopis „**Voják a kultura**“.

Naopak zrušena byla v 60. letech krajská osvětová střediska, která byla postupně nahrazena krajskými koordinačními kluby a následně vojenskými uměleckými agenturami. Zrušena byla i Ústřední vojenská knihovna.

12.1 Voják a kultura (1962 – 1969)

Časopis „**Voják a kultura**“⁴²⁶ začal být vydáván lednu roku 1962 s podtitulem – měsíčník kulturních pracovníků v armádě. Vydávala jej Hlavní politická správa Československé lidové armády ve Vydavatelství časopisů MNO. Vedoucím redaktorem byl Eduard Vavruška. V redakční radě časopisu byl mimo jiných také Antonín Rašek.

O zaměření časopisu leccos vypovídaly již některé názvy článků, např. prvního čísla ročníku 1966: „Krása všední a každodenní“ (texty k estetické výchově), „Pavilon G“ (brněnského výstaviště), „mladí umělci v armádě“, „televize a my“, „lektori a mimoškolské vzdělávání“ apod.

V posledním dvanáctém čísle roku 1966 se Jiří Tvrzník zamýšlí nad obsahem časopisu. Zejména nad rozvojem fenoménu televize, ke kterému napsal hned v prvním čísle článek: „Televize a my“.⁴²⁷ Mimo jiné uvádí: „*Můj úvodní článek v prvním čísle letošního Vojáka a kultury nadhodil řadu problémů. Úmyslně jsem je pojímal polemicky a v dosti značné míře i*

⁴²⁵ Kolektiv autorů. Redakce účelové tvorby. *Okamžiky pro potlesk – půlstoletí kultury v armádě*. Praha. AVIS 2004, s. 7.

⁴²⁶ Pozn.: Voják a kultura C- 2 - 10585

⁴²⁷ Tvrzník, Jiří. Televize a my. Voják a kultura. 1966, roč. I., č. 1.

*úhlem pohledů, zabírajících otázky práce s televizí a její užitečnosti pro armádu*⁴²⁸. Poukazuje na nedostatky při využívání potenciálu televize: „(...) jak mnoho ztrácí politická i výchovná práce v armádě svým stále ještě okrajovým zájmem o televizi a její funkce, o fakt, že dnes prakticky každý klub mladých i každá rotní klubovna disponují televizorem“⁴²⁹.

V prvním čísle ročníku 1968 popsal podrobně ve svém příspěvku šéfredaktor Eduard Vavruška, že od tohoto čísla to: „(...) napříště bude měsíčník i pro svazácký aktiv, měsíčník teoretický, odborný a informační, jehož zaměření je dáno hesly na obálce: kultura – vojenská mládež – zájmy a volný čas“⁴³⁰. Redakce si ověřila, že čtenářská obec časopisu už se skládala nejen z kulturních pracovníků, ale že časopis četli i uvolnění funkcionáři ČSM, hlavně předsedové plukovních výborů. Od nového roku 1968 měl být obsah časopisu přizpůsoben tomu, aby po něm sahalí také funkcionáři základních organizací, tedy celý přední svazácký aktiv. To mělo být umožněno i určitým zvýšením nákladu časopisu, který by se napříště měl dostat až do výborů základních organizací ČSM. Časopis tedy prvním číslem ročníku 1968 nesl podtitul „Měsíčník pro kulturní pracovníky a svazácký aktiv“.

Částečná změna koncepce časopisu si vyžádala rozšíření okruhu externích spolupracovníků. Prostor měly dostat také názory vojáků základní služby, praporčíků a důstojníků.

První číslo ročníku 1968 přineslo také rozhovor šéfredaktora listu s tehdejším ministrem obrany armádním generálem Bohumírem Lomským. Ten viděl úlohu armádního tisku takto: „A proto by vojenský tisk - včetně *Vojáka a kultury* – měl vydávat svědectví, neopomíjet také „bílou kroniku“. Myslím, že by „černé“ a „bílé“ v našem životě mělo být i v tisku ve větší rovnováze, protože úspěchů máme podstatně víc, než se ukazuje“⁴³¹. Pro vojenský tisk by dle něj v této souvislosti mělo platit staré přísloví: „Slova dojmají a příklady táhnou“⁴³². Ministr také okomentoval místo a možnosti *Vojáka a kultury* v řadě ostatních armádních novin a časopisů: „*Vojáka a kulturu* dostávám pravidelně na stůl, stejně jako ostatní časopisy, které se u nás vydávají“⁴³³. Speciálně ocenil ty články a materiály, které: „(...) řeší nejpotřebnější směry kulturní činnosti v naší armádě, které pomáhají k orientaci našeho velitelského sboru

⁴²⁸ Tvrzník, Jiří. Tím to nekončí. *Voják a kultura*. 1966, roč. I., č. 12, s. 9.

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ Vavruška, Eduard. Počítáme s vaší podporou. *Voják a kultura*. 1968, roč. VII., č. 1, s. 2-3.

⁴³¹ Lomský, Bohumír. Teze nikdo nezrušil. *Voják a kultura*. 1968, roč. VII., č. 1., s. 2.

⁴³² Tamtéž.

⁴³³ Tamtéž, s. 4.

v těch nejdůležitějších otázkách“⁴³⁴. Konkrétně zmiňuje otázky vzdělávání, problematiku životního prostředí, etické a estetické vztahy v armádě a články řešící každodenní praxi.

Pohnuté období srpna a září 1968 se pochopitelně odrazilo i na podobě tohoto časopisu. Osmé číslo datované k 30. srpnu 1968 a čítající rozsah 2 stran má místo klasické obálky jen strojově psanou klasickou textovou stránku, kde jen záhlaví s nápisem „Voják a kultura“ prozrazuje, že o titulní stránku. To redakce komentuje takto: „Těžké je v současných dnech postavení měsíčníku. Osmé číslo s lakovanou obálkou jsme stornovali, protože obsah připravovaný před 2 měsíci by dnes na čtenáře působil přinejmenším „historicky“.“⁴³⁵ A dodává, že zcela pochopitelně se nyní lidé zabývají něčím jiným: „Žijeme teď všichni jinými problémy, než jsou festivaly ASUT nebo budoucí struktura našeho aparátu. Jistě se i k nim vrátíme, tak jak se bude náš život postupně normalizovat. I na nás záleží, aby to bylo co nejdříve“⁴³⁶.

Nechybí ani citát Alexandra Dubčeka z 27. 8. 1968, který vévodí prostředku strany: „Nezahyne národ, ve kterém se každý dovede řídit jak svým rozumem, tak svým svědomím“⁴³⁷.

I druhá strana je psána stejným způsobem. Navíc přichází se sdělením, že v nejbližší době vyjde další zvláštní vydání Vojáka a kultury, což se skutečně stalo 6. 9. 1968.

Člen redakční rady PhDr. Ladislav Kůrka přichází s textem „Kniha je zbraň“, kde vyzdvihuje význam knih pro posílení naší národní hrdosti a vlastenectví v časech budoucích. Neopomeneme zmínit také tisk: „Stoupne i význam práce s tiskem, vzhledem k jeho aktuálnosti“⁴³⁸. A přichází proto s apelem: „Zamyslete se znovu nad objednávkami a ještě více odběr časopisů přizpůsobte zájmům čtenářů“⁴³⁹.

Problémy s tiskárnou způsobily, že koncem ročníku 1968 vyšlo dvojčíslo 11-12.

Do roku 1969 nevstoupil časopis právě šťastně, o čemž šéfredaktor Eduard Vavruška informoval čtenáře hned na druhé straně prvního čísla: „V+K vstupuje už do svého osmého ročníku. Není to moc, ale ani málo, uvážíme-li, kolikrát se za tu dobu nad listem kulturního

⁴³⁴ Tamtéž, s. 4.

⁴³⁵ Voják a kultura. 1968, roč. VII., č. 8, s. 1.

⁴³⁶ Tamtéž.

⁴³⁷ Tamtéž.

⁴³⁸ Tamtéž, s. 2.

*aktivu armády stahovala mračna*⁴⁴⁰. Vzápětí informoval o tom, že poslední problémy časopisu byly způsobeny všeobecným zvýšením nákladů za polygrafické služby. Kalkulace nákladů na rok 1969 s tím nepočítala. Autoři časopisu tedy museli přehodnotit své plány: „*A proto, byť s těžkým srdcem, jsme přistoupili ke skromnějšímu řešení obálky, upustili od plánu na dvaatřicetistránková čísla...*“⁴⁴¹ V této souvislosti připomíná, že honosný kabát časopisu není vše, že rozhodující je obsah, o čemž podalo důkaz léto 1968. Více prostoru dostanou podle šéfredaktora nově materiály týkající se kulturní problematiky armády na Slovensku. Což v kontextu nemožnosti vytvořit z ekonomických důvodů detašované pracoviště na Slovensku redakce nebude snadné.

I přes nepříznivou finanční situaci zavedla od r. 1969 redakce dlouho uvažovanou přílohu pro vojáky základní služby, která by měla pomoci jejich zájmovým sdružením a kolektivům.

V souvislosti s připravovanou změnou struktury vojenského tisku na jaře roku 1969 informuje v březnovém čísle redakce *Voják a kultura* o připravovaných změnách v obsahu časopisu, které mají nastat od dubnového čísla. Bude i nadále vyhraněně odborný časopis pro rozvoj kulturně výchovné a zájmové činnosti v armádě. Avizovaná změna měla souviset s tím, že: „*kulturní rubriky armádních týdeníků umožňují operativnější informaci všech zájemců o kulturu. Náš Voják a kultura už proto nemusí suplovat funkce, které za daleko příznivějších podmínek mohou plnit tyto časopisy*“⁴⁴². Časopis se bude moci více soustředit na problematiku a potřeby kulturního aktivu armády, hlavně profesionálních pracovníků. Konečně nebude V+K muset sledovat aktuálnost, které díky výrobním lhůtám stejně nešlo dostát.

V této souvislosti skončila příloha „Pohov“, určená hlavně zájmovým sdružením vojáků základní služby. Sloužila k nahrazení absence tohoto obsahu v jiných časopisech a poskytovala prostor vojenským dopisovatelům. Toho napříště čtenář získá jinde více a lépe.

Část dosavadní redakce V+K měla přejít do nově zřizovaného týdeníku (pro vojáky z povolání), kde měla redigovat právě kulturní rubriku, část zůstala věrna V+K.

⁴³⁹ Tamtéž.

⁴⁴⁰ Vavruška, Eduard. Velké plány, chudší kabát. *Voják a kultura*. 1969, roč. VIII., č. 1, s. 2.

⁴⁴¹ Tamtéž.

V pátém čísle časopisu musela přijít redakce s částečným dementi výše uvedeného. Nedošlo totiž k avizované změně ve struktuře vojenského tisku a tedy redakce „Vojáka a kultury“ zůstala v původním složení., nicméně: „(...) *pokud jde o ohlášené změny v obsahové koncepci, zůstávají v platnosti*“⁴⁴³.

Ty na konec neměly dlouhé trvání, protože časopis „**Voják a kultura**“ skončil dvojčíslem 9-10 ročníku 1969 (oznámení o konci se mihlo v sedmém čísle), což samozřejmě komentovala také redakce časopisu. Ta se s čtenáři rozloučila textem „Nepřerušit vzájemnou komunikaci“, kde říká: „*Dnešním dvojčíslem končí nedovršená osmiletá existence „Vojáka a kultury“. Časopis vznikl počátkem roku 1962, když se s plnou naléhavostí ukázala nutnost specifického tiskového orgánu, zaměřeného k odborné obci kulturně výchovných pracovníků a k širokému aktivu oblasti osvětové a zájmové činnosti, zejména z řad vojenské mládeže*“⁴⁴⁴.

Redakce se samozřejmě podřizuje rozhodnutí kompetentních orgánů, nicméně redakce vyjádřila také přesvědčení, že kulturní a zájmová oblast v armádě bude tímto rozhodnutím ochuzena. Vyjádřila přání spolu se čtenáři, že: „(...) *že v budoucnu zvýší proporce „kulturních“ materiálů v obsahu ostatních vojenských časopisů*“⁴⁴⁵. Aby v zápětí vyslovila pochybnosti o tom, že: „(...) *právě ty specifické – ryze odborné a teoretické - rozsáhlejší stati a studie budou vzhledem k zaměření na užší okruh čtenářů nacházet publicitu dosti obtížně*“⁴⁴⁶.

Závěrem přidává redakce posledních pár vět na rozloučenou jako poděkování: „*My, rozcházející se redakce, děkujeme čtenářům a spolupracovníkům „Vojáka a kultury“ za přízeň a věrnost, se kterou při svém časopisu stáli v období dobrých i horších...*“⁴⁴⁷
Končí s pocitem, že těch osm let společně se čtenáři nedělali marnou práci.

⁴⁴² Vavruška, Eduard. Na rozloučenou a do nového začátku. Voják a kultura. 1969, roč. VIII., č. 3, s. 11.

⁴⁴³ Redakce. Ve snaze informovat. Voják a kultura. 1969, roč. VIII., č. 5, s. 11.

⁴⁴⁴ Redakce. Nepřerušit vzájemnou komunikaci. Voják a kultura. 1969, roč. VIII., č. 9-10, s. 3.

⁴⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁴⁷ Tamtéž.

13 Úpravy systému periodického tisku pro rok 1963

Usnesení č. j. PB 11 578, které bylo výstupem 214. schůze politického byra ÚV KSČ ze dne 9. října 1962 došlo k představení „Úprav v systému periodického tisku pro rok 1963“.

Představené změny byly zdůvodněné růstem zájmu veřejnosti o denní tisk, odborné a zájmové časopisy mezi XI. (18. - 21. června 1958) a XII. (4. - 8. prosince 1962)⁴⁴⁸ sjezdem KSČ. Tento vyšší zájem trvale vyšší než umožňovaly fondy papíru. Růst periodického tisku byl každoročně určován usnesením politického byra. Hlavní část prostředků byla ve smyslu základních směrnic periodického tisku soustředěna hlavně na rozvoj stranického tisku, tisku pro děti a mládež a odborného tisku. Velké množství požadavků však bylo nesplněno, týkalo se to například stránkového rozsahu denního tisku a neuspokojen zůstal i se zájem o populární týdeníky, jejichž náklady byly okamžitě po vydání rozebrány. Na základě závěrů XI. sjezdu KSČ začalo i vydávání celostátních časopisů, které měli upevnit vztahy Čechů a Slováků. Největší význam v této oblasti mělo vydávání Rudého práva ve slovenštině. Výrazný byl také vzestup podílu stranického tisku na celkové spotřebě zásob papíru.

Jednorázový náklad periodického tisku vzrostl v letech 1958 až 1962 z 13 50 000 výtisků na 17 844 000 výtisků a také roční spotřeba papíru na 1 obyvatele ve stejném období z 2, 99 na 3,96 kg.

Odbyt na 1 obyvatele vzrostl v Čechách ze 47,13 Kčs v roce 1958 na 61,80 Kčs v roce 1962, na Slovensku z 31,18 Kčs na 38, 36 Kčs a celostátně ze 42,50 Kčs na 54, 64 Kčs.⁴⁴⁹

13.1 Vojenský tisk

Prostřednictvím usnesení politického byra ÚV KSČ ze dne 19. 6. 1962 bylo uloženo ministru národní obrany „provést potřebná opatření k účinnějšímu využití novin, časopisů a knih, přezkoumat otázky vojenského tisku, včetně nakladatelství, a předložit příslušné návrhy

⁴⁴⁸ www.totalita.cz

⁴⁴⁹ NA, FOND KSČ – ÚV – 02/2, svazek 366, sig. 459/3, Úpravy v systému periodického tisku pro rok 1963.

politickému byru s tím, aby v armádě bylo kolportováno *Rudé právo*, přestat vydávat obranu lidu a vydávat týdeník⁴⁵⁰.

Aby se podstata tohoto usnesení mohla realizovat, byl předložen návrh změn systému vojenského tisku v podobě, aby se za daných materiálových možností co nejlépe využilo vojenského tisku jako „*důležitého nástroje zkvalitňování bojové a politické přípravy a aby byly účelně pokryty všechny hlavní úseky výchovy a výcviku vojsk*“⁴⁵¹.

V souladu s výše uvedeným usnesením politického byra ÚV KSČ bylo navrženo – **vydávat Obranu lidu od 1. 1 1963 jako týdeník**. Tím se měly změnit i následující údaje týkající se OL, **Tabulka č. 6:**

Dosavadní spotřeba	Nová spotřeba	Úspora v kg
724 000	237 000	487 000

Zdroj: NA, FOND KSČ – ÚV – 02/2, svazek 366, sig. 459/3, č. j. 11578/14 příloha IV/b.

Vyjít měla tedy Obrana lidu nově 52x, o 12 stranách, nákladem 9 0000 výtisků.

A dále vedle toho vydávat jako dosud další tři ústřední vojenské časopisy:

- „**Lidová armáda**“ – teoretický a politický časopis určený základnímu kádru velitelů a politických pracovníků všech stupňů;
- „**Československý voják**“ – kulturně politický časopis určený všem vojákům;
- „**Zápisník**“ – magazín.

Z vojenského odborného tisku mělo pokračovat vydávání:

- „**Vojenská mysl**“
- „**Bojová příprava**“
- „**Vojenská technika**“

⁴⁵⁰ NA, FOND KSČ – ÚV – 02/2, svazek 366, sig. 459/3, Úpravy v systému periodického tisku pro rok 1963, s. 6.

⁴⁵¹ Tamtéž, s. 6.

- „Letectvo a PVOS“⁴⁵²
- „Týl a zásobování“

Dále bylo doporučeno vydávat dále teoretický časopis „**Historie a vojenství**“.

Současně s tím však byly zastaveny další časopisy:

- časopisy politických správ armád
- měsíčník „**Socialistické armády**“
- „**Fakta a čísla**“⁴⁵³
- „**Vojenství**“
- „**Vojenské zdravotnické listy**“

13.1.1 Vydavatelství časopisů MNO v 60. letech

Zajímavé informace o novinkách ve Vydavatelství časopisu MNO přinesla Obrana lidu počátkem roku 1966 v rozhovoru s jeho tehdejšími řediteli plukovníkem Jiřím Černým.⁴⁵⁴

Představeny jsou zde tehdejší úkoly Vydavatelství časopisů MNO: „(...) je to kulturně politické zařízení armády pro vydávání vojenského a branného tisku. V našem vydavatelství vychází 46 časopisů. Je to početná rodina, jako snad v žádném jiném vydavatelském podniku v republice. Jsou to jednak časopisy armády a ministerstva vnitra, potom časopisy Svazarmu, Čs. červeného kříže a Svazu protifašistických bojovníků“⁴⁵⁵. Specialitou podniku bylo, že jako jediný vydavatelský podnik měl vlastní distribuční síť pro jednotky ozbrojených sil, což vedlo k tomu, že: „(...) všechen civilní i zahraniční tisk jde do armády touto naší cestou. Je to na 3000 tuzemských i zahraničních časopisů“⁴⁵⁶. Například v roce 1965 dodala administrace vydavatelství vojákům časopisy a noviny za 28 miliónů Kčs.⁴⁵⁷

⁴⁵² Pozn.: Několikrát měnilo název a periodicitu.: „Letectvo a PVOS“: Příloha časopisu Bojová příprava – 1958 – měsíčník (č. 5-12); 1959 4 č/r; 1960 5 č/r; 1961 6 č/r. Od r. 1962 - 1970 pod názvem „PVOS a letectvo“ odborný časopis vojsk PVOS a letectva ČSLA, přičemž 1962 vyšla 4 č/r, v letech 1963 – 1970 měsíčník, v letech 1971 - 1990 jako měsíčník pod názvem „Letectvo a PVO“.

⁴⁵³ Pozn.: K tomuto časopisu se nepodařilo dohledat existující exemplář, archivy a knihovny jej neevidují.

⁴⁵⁴ Nezjištěno.

⁴⁵⁵ Černý, Jiří. Obliba a milióny. Obrana lidu. 1966, roč. XXV., č. 3, s. 7.

⁴⁵⁶ Tamtéž.

⁴⁵⁷ Tamtéž.

Co se týká hospodaření podniku – ještě v roce 1959 bylo vydavatelství ještě ztrátové, neboť na vojenský tisk se doplácelo řádově až devět miliónů korun ročně. Vyváženého hospodaření však podnik dosáhl již v následujícím roce 1960 a v roce 1965 již zaznamenal čistý zisk téměř 15 miliónů korun. V roce 1965 podnik vydal časopisy za 69 miliónů korun, oproti roku 1962, kdy byly vydány časopisy jen za 32 miliónů Kčs. Podnik měl k roku 1966 471 zaměstnanců.⁴⁵⁸

Vydavatelství časopisů MNO bylo již také v objemu produkce v popředí mezi ostatními vydavatelstvími, protože: „(...) jsme podle sdělení Čs. ústředí knižní kultury objemem vydávané produkce časopisů druhým největším vydavatelským podnikem za Rudým právem – z těch přibližně 32 vydavatelských podniků, které jsou v ČSSR“⁴⁵⁹. Za několik málo let se tedy Vydavatelství časopisů podařilo předstihnout jiná tradiční vydavatelství.

V této době zaznamenala velký rozmach Obrana lidu: „(...) která během dvou let⁴⁶⁰ zaznamenala nesmírný vzrůst a oblibu mezi čtenáři. Jen za loňský rok získala téměř 90 tisíc nových a pravidelných čtenářů a to již před rokem dosáhla nejvyššího nákladu v celé své historii“⁴⁶¹. Ředitel vydavatelství konstatuje, že je velkou škodou, že není dostatek papíru, protože: „(...) abychom alespoň zčásti mohli uspokojit veliký čtenářský zájem, jsme někdy nuceni tisknout i na méně hodnotný papír“⁴⁶².

Jiří Černý také vyzdvihl Zápisník, který: „(...) je v současné době největším československým magazínem s nákladem 340 tisíc výtisků...“⁴⁶³

V roce 1966 přešel do Vydavatelství časopisů MNO s celou vydavatelskou činností také Čs. svaz novinářů. Od druhého čtvrtletí roku 1966 dostali čtenáři nový časopis, čtrnáctideník Reportér, jehož šéfredaktorem byl bývalý šéfredaktor Obrany lidu Jiří Kubka.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ Tamtéž.

⁴⁶⁰ Pozn.: jednalo se o roky 1964 a 1965.

⁴⁶¹ Černý, Jiří. Obliba a milióny. Obrana lidu. 1966, roč. XXV., č. 3, s. 7.

⁴⁶² Tamtéž.

Změny ilustruje i tabulka „Návrh na úpravy vojenského a branného tisku“, **Tabulka č. 7:**

Zrušit časopisy	Dosavadní spotřeba	Nová spotřeba	Úspora kg
Socialistické armády	3 000		3 000
Fakta a čísla	3 500		3 500
Vojenství	6 200		6 200
Vojenské zdravotnictví⁴⁶⁴	1 900		1 900
Časopisy politických správ armád	40 000		40 000

Zdroj: NA, FOND KSČ – ÚV – 02/2, svazek 366, sig. 459/3, č. j. 11578/14 příloha IV/b.

Přičemž současně bylo doporučeno: „*Tematiku těchto časopisů převést do základních vojensko-politických časopisů, časopisů Lidová armáda a publikací nakladatelství Naše vojsko*“⁴⁶⁵.

V souvislosti s těmito opatřeními měl být zvýšen v armádě odběr „**Rudého práva**“, „**Pravdy**“ a „**Mladé fronty**“ a měla se v těchto listech věnovat větší pozornost vojenské problematice.

Dále byla doporučena maximální účelnost a hospodárnost i při vydávání tiskovin sloužících k vnitřní potřebě (bulletiny, skripta a studijní přípravy), pokud už je nelze rovnou publikovat v ústředním armádním tisku a periodickém tisku.

Změny v tisku pro rok 1963 okomentovala také Lidová armáda ve svém druhém čísle roku 1963. Jako výsledek XII. sjezdu KSČ je prezentováno hlavně konstatování, že existují rezervy v cílevědomějším a komplexnějším využití prostředků ideologické práce. Za nejvýznamnější z těchto prostředků je zde považován vojenský tisk, přičemž: „*Od ledna vstoupilo v platnost*

⁴⁶³ Tamtéž.

⁴⁶⁴ Zde se myslí časopis Vojenské zdravotnické listy.

⁴⁶⁵ NA, FOND KSČ – ÚV – 02/2, svazek 366, sig. 459/3, č. j. 11578/14 příloha IV/b.

*usnesení politického byra ÚV KSČ, podle kterého se systém vojenského tisku mění*⁴⁶⁶. Systém byl nový v tom, že: „Z reorganizace vojenského tisku vyplývají nové povinnosti i pro celý stranickopolitický aparát v armádě. Úroveň vojenských časopisů bude tím vyšší, čím aktivněji a širše se zapojí masy vojáků na vytváření obsahu a zaměření tisku, čím více bude tisk v armádě rozšířen a sledován“⁴⁶⁷.

Byla zdůrazněna nutnost udržet a zkvalitnit síť vojenských dopisovatelů, a to nejen pro vyhraněné vojenské založení časopisů, ale i vzhledem ke snížení počtu redaktorů hlavně Obrany lidu. To přinášelo menší možnost získávat informace ze života vojsk přímo redakcemi. Reorganizace vojenského tisku přinesla menší možnost pro vojenské dopisovatele uveřejňovat své příspěvky. I Nadále se však mělo platit, že: „(...) na dopisovatelích budeme požadovat nejen informace o životě jednotek a útvarů, ale i zobecňování kladných rysů a jevů bojové a politické přípravy na určitých stupních“⁴⁶⁸.

Reorganizace vojenského tisku a změny v charakteru vojenských časopisů měly ovlivnit i způsoby jejich rozšiřování a používání v armádě. I nadále mělo platit, že: „Tisk zůstává hlavním nástrojem propagandy a agitace. Vojenské časopisy vzhledem k periodicitě a obsahu nemohou řešit v plné šíři otázky zahraničně politického, vnitropolitického, kulturního a sportovního dění“⁴⁶⁹. Ani zde neunikla hodnocení změna periodicity Obrany lidu: „Dokud vycházela Obrana lidu jako deník, mohl být odběr stranického a mládežnického tisku ponechán do určité míry živelnému zájmu vojáků. V současných podmínkách je komplexním nástrojem stranický, mládežnický a vojenský tisk jako celek“⁴⁷⁰. Touto skutečností rostly požadavky na maximální rozšíření a využívání stranického a mládežnického tisku, především **Rudého práva a Mladé fronty**.⁴⁷¹

⁴⁶⁶ Obrana lidu se stala týdeníkem. Byly zrušeny časopisy „Vojenství“ a „Socialistické armády“, které v minulosti vznikly z požadavků ideologické práce. Kromě toho byly zrušeny časopisy svazů. Obrana lidu bude i nyní plnit funkci hlavního článku v systému vojenského tisku. Jde o to, aby si zachovala dosavadní čtenářskou obec, aby neztratila na své přitažlivosti a přitom aby tuto přitažlivost nehledala v přizpůsobivosti vkusu nenáročných čtenářů, aby spolu s úsilím o bohatost novinových žánrů usilovala o vysokou úroveň vojenskopolitické publicity. Úkoly bývalého Vojenství se bude zabývat Lidová armáda a také vojensko-odborný tisk. Mimořádný význam měl časopis „Socialistické armády“, který seznamoval velitele a politické pracovníky se zkušenostmi Sovětské armády a ostatních socialistických armád. Tyto zkušenosti, jejichž význam se nijak nesnižuje, budou přinášet ostatní časopisy.

⁴⁶⁷ Neoznačeno. Úvodník z XII. sjezdu KSČ a ideologická práce v armádě. Lépe využívat tisku po jeho reorganizaci. Lidová armáda. 1963, roč. XIII., č. 2, s. 20.

⁴⁶⁸ Tamtéž, s. 21.

⁴⁶⁹ Tamtéž.

⁴⁷⁰ Tamtéž.

⁴⁷¹ Bude nutno dosáhnout, aby důstojník odbíral Rudé právo nebo Mladou frontu, Obranu lidu, Lidovou armádu a podle svého funkčního zařazení další politický nebo vojensko-odborný časopis. U vojáků základní služby

13.2 Názory na změnu periodicity Obrany lidu

Na změnu periodicity Obrany lidu, odůvodněnou např. šetřením v oblasti rotačního papíru, v reálu spíše však skrytý úmysl podpořit vedoucí postavení Rudého práva, byly i negativní názory.

Např. generál Ludvík Svoboda při příležitosti 25 výročí vojenského tisku v roce 1967 poznamenal: „*Vojenský tisk a zejména „Obranu lidu“ jsem sledoval i po odchodu z funkce ministra národní obrany a pozorně je sleduji dodnes, protože armáda byla a zůstala mojí láskou*“⁴⁷².

Vrátil se také po letech ke změně periodicity Obrany lidu, když poznamenal: „*Otevřeně však říkám svůj osobní názor, že jsem nepříznivě pociťoval zrušení deníku. Myslím, že je politicky závažné, zejména za současné mezinárodní situace, aby vojenský list mohl denně reagovat na světové události a zaujímat k nim stanovisko*“⁴⁷³. Nastiňuje také vizi do budoucna: „*Nepřestal jsem věřit, že časem bude možno opět přistoupit k dennímu vydávání „Obrany lidu“, přičemž týdeník v dnešním uspořádání by mohl být nedělním číslem*“⁴⁷⁴.

Na změnu periodicity Obrany lidu krátce zavzpomínal při definitivním zrušení Obrany lidu její redaktor ze dvou rozdílných období Ladislav Svoboda.⁴⁷⁵ Ten byl v její redakci v letech 1955-1969 a poté 1991-1993. V nekrologu listu vzpomíná: „*Ničeho jsme se v roce 1963 nezbavovali tak rádi jako tohoto sovětského kabátu, i když přechod z deníku na týdeník s sebou nesl i podstatné ztenčení redakce*“⁴⁷⁶.

dosáhnout maximálního individuálního odběru vojenských časopisů, sledovat cíl, aby na každé světlici byl stranický a mládežnický tisk a všechny vojenské časopisy.

⁴⁷² Svoboda, Ludvík. 25 let vojenského tisku. *Obrana lidu*, 11. 2. 1967, roč. XXVI., č. 6 s. 4.

⁴⁷³ Tamtéž.

⁴⁷⁴ Tamtéž.

⁴⁷⁵ Ladislav Svoboda (1931) – absolvent Filozofické fakulty UK, tamtéž doktorát, reportér Obrany lidu (1955 – leden 1969, spoluzakladatel a člen redakční rady časopisu Reportér a člen ÚV Syndikátu novinářů do roku 1969, po nuceném odchodu z Obrany lidu dělník v geologickém průzkumu u podniku Stavební geologie Praha, po roce 1989 opět reportér Obrany lidu 1991 – 93.

⁴⁷⁶ Svoboda, Ladislav. Pivo a noviny se vaří s citem (Velké rodině čtenářů, několika odpovědným a Frantovi Kejkovi). *Obrana lidu*. 1993, roč. LII., č. 12, s. 2.

Tehdejší člen ústředního výboru Komunistické strany Československa, vedoucí státně administrativního oddělení ÚV KSČ, generálporučík Václav Prchlík⁴⁷⁷ se v rozhovoru pro A-Revue dostal také k tématu Obrany lidu a vojenského tisku. Na otázku, jak vlastně došlo k tomu, že Obrana lidu jako deník byla zrušena, odpověděl v březnu 1968 takto: „Byla zrušena na návrh ideologického oddělení ÚV KSČ sekretariátem ÚV KSČ. Byli jsme postaveni před hotovou věc“⁴⁷⁸. Na následující doplňující otázku, že uvedené rozhodnutí tedy nebylo z podnětu armády, podotkl: „Ne. Naopak, žádali jsme několikrát i později, aby Obrana lidu byla obnovena jako deník. Také jsme žádali, aby byly obnoveny okruhové noviny“⁴⁷⁹. Redaktory A Revue poté ještě zajímalo, zda i aktuálně je toho názoru, že armáda potřebuje svůj deník, načež se jim dostalo jednoznačné odpovědi: „Tento názor jsem zastával a dále zastávám“⁴⁸⁰.

Redaktoři také přišli se širší otázkou na vojenský tisk, resp. jeho uspořádání s tím, že podle redakce A-Revue by bylo správné, aby masové komunikační prostředky zejména vojenský tisk podléhaly určitému kolektivnímu stranickému orgánu. Tím by byly řízeny a hlavně by nepodléhaly řízení některého z aparátů HPS, jak to bylo doposud. K tomu generál Prchlík poznamenal: „Bude nutné udělat některé zásadní úpravy v tom smyslu, aby tyto masové prostředky skutečně řídil a ovlivňoval orgán“⁴⁸¹.

13.3 Návrh na znovuoobnovení deníku Obrana lidu

Dne 18. července 1969 pod č. j. 02489⁴⁸² zaslal Plk. František Bedřich náčelník HPS ČSLA ministru národní obrany genpluk. Martinu Džúrovi⁴⁸³ návrh na znovuzřízení deníku Obrana

⁴⁷⁷ Václav Prchlík (1922 - 1983) – český generál, úředník ČKD Stalingrad (1945 - 49), od 1949 důstojník pro politickou práci v armádě, náměstek ministra národní obrany (1955 - 58), náčelník HPS ČSLA (1956 - 68), člen ÚV KSČ (1958 - 69), poslanec NS (1960 - 69), (únor – červenec 1968) – vedoucí 8., státně administrativního oddělení ÚV KSČ, v září 1969 odvolán z ÚV KSČ a vyloučen z KSČ, 1971 – odsouzen na 22 měsíců pro údajné prozrazení vojenského tajemství.

⁴⁷⁸ Prchlík, Václav. Armáda a obrodný proces. A- Revue. 1968, roč. XXII., č. 7, s. 49.

⁴⁷⁹ Tamtéž.

⁴⁸⁰ Tamtéž.

⁴⁸¹ Tamtéž.

⁴⁸² Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1969, karton 31, návrh na znovuzavedení deníku Obrana lidu.

⁴⁸³ Armádní generál Ing. Martin DZÚR, (1919 Ploštín - † 1985 Praha). V roce 1941 nastoupil vojenskou základní službu ve Slovenské armádě a lednu 1943 na frontě přeběhl k Rudé armádě. Příslušník čs. vojenské jednotky v SSSR od července 1943. Zúčastnil se bojů o Kyjev, Dukelský průsmyk a Liptovský Mikuláš. V roce 1946 se stal vojákem z povolání. Vykonal řadu funkcí, především u týlu 2. vojenského okruhu. V letech 1958 až 1968 byl náčelníkem týlu – zástupcem ministra. V dubnu 1968 byl jmenován ministrem národní obrany (1968 – 1985). Poslanec Federálního shromáždění v letech 1971 až 1985.

lidu. Stalo se tak na základě jednání Vojenské rady ministra národní obrany, které vycházelo z usnesení PÚV KSČ k opatřením na úseku masových sdělovacích prostředků ze dne 6. května 1969. Návrh byl již dříve konzultován s oddělením stranické práce ve sdělovacích prostředcích, které s tímto návrhem souhlasilo.

Předsednictvo ÚV KSČ vydalo usnesení v tom smyslu, že od 1. ledna 1970 by mělo být obnoveno vydávání Obrany lidu jako deníku – ústředního orgánu Ministerstva národní obrany s obsahovým zaměřením a materiálním zajištěním, které bylo již předtím navrženo v důvodové zprávě. Celou záležitost projednaly také orgány HPS a vedení ČSLA.⁴⁸⁴

Důvodová zpráva k znovuzavedení armádního deníku konstatovala, že stávající struktura vojenského tisku v podstatě dokáže plnit potřebné úkoly vojenské politiky s několika méně závažnými a jednou závažnou výjimkou. Tu představovalo pro vedení armády i politické orgány ČSLA absence vojenského deníku: „(...) *který by umožňoval denně přenos informací z armádního centra do jednotek a armády a naopak*“⁴⁸⁵. Protože stávající tituly tuto roli nemohou pokrýt: „*Ani týdeník Obrana lidu, ani čtrnáctideník A-Revue (lidová armáda) při svých dlouhých výrobních lhůtách nemohou zabezpečovat dostatečně operativní zpravodajství a živý kontakt se svými čtenáři*“⁴⁸⁶. Tento stav měl dle důvodové zprávy za následek to: „(...) *že se mnohé závažné aktuální zprávy, sdělení a materiály dostávají ke čtenářům velmi opožděně, v době kdy by už měl vojenský tisk odrážet nově vzniklé aktuální otázky a odpovídat na ně svým čtenářům*“⁴⁸⁷.

Stávající struktura vojenského tisku nedokázala podle této zprávy včas reagovat na politickou situaci v zemi i v armádě, nedokáže reagovat na otázky a názory členů armády: „(...) *aby účinně paralyzoval i případné negativní nálady a tím vším ovlivňoval postoje příslušníků armády k zásadním naléhavým problémům strany, vlády i úkolům velení armády*“⁴⁸⁸. Tyto problémy platily hlavně pro působení tisku směrem k nižšímu velitelskému sboru ČSLA, kam by se po znovuzavedení měla Obrana lidu jako deník se svým zaměřením orientovat. Absence vojenského deníku vede k oslabení možnosti správné politicko-

⁴⁸⁴ Tamtéž.

⁴⁸⁵ Tamtéž.

⁴⁸⁶ Tamtéž, s. 2.

⁴⁸⁷ Tamtéž, s. 2.

⁴⁸⁸ Tamtéž, s. 2.

organizační i výchovné práce, což znesnadňuje každodenní působení velitelů, politických pracovníků i stranických funkcionářů.

Zpráva dále konstatuje, že idea využívat k tomuto působení stranický i ostatní denní tisk se ukázalo jako velmi málo účinné a to zejména z pohledu rozsahových možností, kterých této problematice při nejlepší vůli nemůže civilní tisk dost poskytnout.

Existence deníku by také umožnila, aby se představitelé velení ČSLA a vedoucí pracovníci HPS ČSLA častěji obraceli k příslušníkům armády. Dále by fungování deníku jistě přispělo k vytvoření těsnějšího kontaktu příslušníku naší armády a s armádami ostatních socialistických zemí. V této souvislosti přichází zpráva s informací, která tuto tezi podporuje: „(...) nelze rovněž přejít bez povšimnutí, že se stále častěji setkáváme s podivem i kritickými připomínkami představitelů ostatních bratrských socialistických armád k tomu, že ačkoliv jsme deník v minulosti měli, dnes ho nevydáváme. S těmito připomínkami se např. setkali pracovníci tiskové skupiny HPS na své letošní červnové studijní cestě do Moskvy“⁴⁸⁹.

V době po vytvoření federace se používalo ještě jako další argument Slovensko: „Zřízení vojenského deníku by vytvořilo také příznivé předpoklady k tomu, aby se hledaly reálné cesty k vydávání (mutaci) deníku *Obrana lidu na Slovensku*, ve kterém by vedle zásadní celoarmádní problematiky byla také v dostatečné míře zahrnuta slovenská specifika“⁴⁹⁰. Dosavadní odběr vojenského a branného tisku na Slovensku byl ve srovnání českými zeměmi neúměrně nízký. Nasazení deníku by mělo sledovat i tento celospolečenský význam.

Na základě jednání vojenské rady ministra národní obrany ze dne 24. června 1969 požádal tedy ministr národní obrany ústřední výbor KSČ o souhlas s tím: „(...) aby *Obrana lidu*, která byla v roce 1962⁴⁹¹ změněna na týdeník, byla od 1. ledna 1970 znovu vydávána jako deník – ústřední orgán MNO“⁴⁹².

⁴⁸⁹ Tamtéž, s. 3.

⁴⁹⁰ Tamtéž, s. 3.

⁴⁹¹ Pozn.: k rozhodnutí o konci deníku došlo v roce 1962 ovšem s platností od 1. 1. 1963.

⁴⁹² Tamtéž.

13.3.1 Navrhovaná koncepce deníku Obrana lidu

Koncepce se opírala o fakt, že Obrana lidu byla ústředním orgánem MNO. Koncepce deníku, který by měl být většinou určen příslušníkům ČSLA vycházela z úkolů vojenské politiky strany. Redakční politiku a obsahové zaměření deníku by měla být z toho důvodu bezprostředně určována ministrem národní obrany a náčelníkem HPS ČSLA.

I. Základní poslání a obsahové zaměření deníku

„Základním posláním deníku je spoluvytvářet ideovou, názorovou a akční jednotu příslušníků ČSLA v duchu marxismu-leninismu, proletářského internacionalismu a pevného spojení s SSSR a ostatními socialistickými zeměmi“⁴⁹³.

V obsahovém zaměření bude deník:

- objasňovat a probíjet hlavní úkoly ČSLA, jak je formuluje velení armády v jednotě s celkovou vnitřní a zahraniční politikou strany a vedení státu,
- odrážet mnohotvárný život armádního organismu, úsilí velitelů, pracovníků štábů, politických pracovníků, stranických a mládežnických organizací a jejich funkcionářů i vojáků základní služby, s důrazem na upevňování vojenské kázně, bezchybný výkon služby, efektivní výcvik, kulturnost prostředí vojenského života a kulturně výchovnou činnost,
- informovat o životě a činnosti bratrských armád Varšavské smlouvy.

Aby mohla Obrana lidu plnit své poslání především vysokou úrovní vojenskopolitického zpravodajství, bude vedení redakce běžně a s předstihem informováno o všech závažných úkolech a opatřeních velení armády a HPS ČSLA. Tuto funkci plní vůči redakci tisková skupina HPS.

Deník dále plně využívá dosavadní systemizace politických pracovníků – redaktorů na PS okruhů a PO svazků.

II. Forma a rozsah deníku

⁴⁹³ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1969, karton 31, návrh na znovuzavedení deníku Obrana lidu.

Návrh vychází z toho, že je v nejvlastnějším zájmu vydavatele zachovat dosavadní masový týdeník Obrana lidu, který má náklad přes 300 000 výtisků.⁴⁹⁴

Jeho čtenářská obec zahrnuje z větší poloviny mladé lidi do 25 let, 25 % čtenářů pracuje v armádě, 30 % čtenářské obce tvoří ženy.

S přihlédnutím k tomu a dále ke kapacitě tiskáren i celkovým technickým možnostem se navrhuje řešit otázku deníku takto:

- a) deník střeoevropského formátu vydávat 5x týdně: úterý – sobota, v rozsahu 4-6 stran. S pondělním vydáním zatím nepočítat.
- b) jako dosud uprostřed týdne (od úterka večer do pátku) připravit a na sobotu expedovat Obranu lidu v nynějším rozsahu a podobě, barevně odlišenou⁴⁹⁵ od deníku a označenou „Obrana lidu na neděli“.

III: Materiální zabezpečení

Při rozsahu 4 stran deníku v průměrném nákladu 35 000 výtisků je nutno zajistit roční spotřebu rotačního papíru v rozsahu 150 tun.

Cenu deníku stanovit na 30 haléřů za výtisk, pro vojáky základní služby se slevou ve vojenské distribuční síti na 15 haléřů⁴⁹⁶.

13.4 Obnovení vydávání Obrany lidu jako deníku (6. 10. 1969)

Dne 27. září 1969 se v 39 čísle týdeníku Obrana lidu mohli poprvé po letech čtenáři dočíst, že bude Obrana lidu také opět jako deník. A to již brzy – dnem D měl být **6. říjen 1969 - pondělí**: V upozornění se uvádí: „*První číslo deníku Obrana lidu vyjde již 6. října 1969*“⁴⁹⁷. To vše s doplňující informací, že: „(...) *zatím máme zajištěnu distribuci jenom do armády.*

⁴⁹⁴ Pozn.: údaj k roku 1969.

⁴⁹⁵ Pozn.: odtud pochází rozlišení na Obranu lidu červenou (deník) a zelenou (týdeník).

⁴⁹⁶ Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO-HPS, 1969, karton 31, návrh na znovuzavedení deníku Obrana lidu.

⁴⁹⁷ Redakce. Obrana lidu. 27. 9. 1969, roč. XXVIII., č. 39, s. 1.

*Jednotlivým předplatitelům (v armádě i v civilu) může odběr zajistit vydavatelství MAGNET, Vladislavova 26, Praha 1*⁴⁹⁸.

Do budoucna, konkrétně od následujícího roku tomu mělo být již jinak: „*Od 1. ledna 1970 bude deník Obrana lidu k dostání i u novinových stánků a v celé prodejní síti Poštovní novinové služby*“⁴⁹⁹.

Čtenáři byli dále upozorněni na skutečnost, že obnovení deníku neznamená konec týdeníku: „*Týdeník Obrana lidu nezaniká. Vychází nadále v sobotu a s bohatším obsahem. Bude odlišen názvem NEDĚLNÍ Obrana lidu*“⁵⁰⁰.

V prvním čísle obnoveného deníku představila redakce několika slovy své záměry a období blížícího e konce roku 1969 je na textu rozhodně znát: „*(...) k tomuto odkazu našich otců se hlásíme. Předurčuje i poslání deníku, který dnes dostáváte do ruky. Hlásíme se k marxistickým komunistickým novinářům, k jejich niternému zájmu o osudy vlastního lidu, ale i k jejich přesvědčenému internacionalismu, hlásíme se k dílu zahájenému Velkou říjnovou socialistickou revolucí, v němž pokračujeme spolu s dalšími socialistickými zeměmi*“⁵⁰¹.

List se již jednoznačně staví na stranu normalizovaných poměrů: „*Současná složitá situace a zápas Komunistické strany Československa o překonání vleklé krize, jejíž kořeny sahají do předlednového období a která se prohloubila pravicovými deformacemi a aktivizací antisocialistických kontrarevolučních sil v období po lednu 1968 vyžaduje od každého novináře, od každého listu především – plně se angažovat*“⁵⁰².

První dva týdny vycházel deník Obrana lidu pro všechny čtenáře v armádě a v ozbrojených složkách zdarma, Vydavatelství Magnet zajistilo distribuci pro všechny útvary.⁵⁰³

O situaci v Obraně lidu počátkem roku 1970, tedy v době koexistence deníku i týdeníku hovořil v A Z magazínu tehdejší šéfredaktor Jiří Ambrož. V textu se uvádí: „*Vojenští čtenáři*

⁴⁹⁸ Tamtéž.

⁴⁹⁹ Tamtéž.

⁵⁰⁰ Tamtéž.

⁵⁰¹ Redakce. K čemu se hlásíme. Obrana lidu. 1969, roč. XXVIII, č. 1, s. 1.

⁵⁰² Tamtéž.

⁵⁰³ Redakce. Upozornění čtenářům a distributorům OL. Obrana lidu. 1969, roč. XXVIII., č. 1, s. 2.

znají obranu lidu jako deník, civilní obec zase jako týdeník“⁵⁰⁴. Šéfredaktor konkrétně k týdeníku a jeho obsahovému zaměření poznamenal: „Když už jsme u nedělních čísel – ta jsou skutečně čtena civilními čtenáři. Tady musíme brát zřetel právě na chlapce před vojnou, chlapce v záloze, rodiče vojáků, jejich manželky a snoubenky“⁵⁰⁵. Cílem týdeníku bylo ukazovat těmto čtenářům důvody, proč musí armáda existovat „(...) a to nejen na třetí stránce ve vojenskopolitických tématech, ale i pohledem na praktickou činnost našich ozbrojených sil, na běžný život vojenských jednotek“⁵⁰⁶. Dalším důležitým tématem, kterému se hodlal týdeník i nadále věnovat byla „vojenská kázeň“, za což v této souvislosti považoval Jiří Ambrož postupy, kdy: „(...) my chceme hlavně odhalovat proč a čím přivádějí civilisté vojáky do maléru“⁵⁰⁷.

Na připomínku o tom, že v Obrance lidu se na nějaký čas ztenčila forma zajímavých reportáží, odpověděl: „Ale vrací se k ní. Šlo jenom o to uvolnit si trochu ruce z fušky, která nastala při znovuzavedení deníku“⁵⁰⁸. Skutečnost zavedení deníku si přece jen na jistou dobu vybrala svou daň.

V ročníku 1970 se chtěla věnovat hlavně výročím: „Obrana lidu chce čtenáře provádět po místech, kudy šla osvobozená vojska. Ale nejen připomínat boje, nýbrž i ukázat současný život. Rovněž u Leninova výročí chceme neobvykle a zajímavě poukazovat na Leninův odkaz“⁵⁰⁹.

Od konce roku 1969 tedy vedle sebe fungovaly dvě Obrany lidu – deník (tzv. červená) a týdeník (tzv. zelená). Přes výše uvedené proklamace o běžné dostupnosti deníku Obrana lidu, byl tento i v pozdějších letech určen pro potřeby armády. Dobrou ukázkou zaměnitelnosti deníku a týdeníku ještě po dvaceti letech je „Zamyšlení na tento týden“ formulované Ladislavem Svobodou. Reaguje v něm na rozhovor⁵¹⁰ tehdejšího šéfredaktora Severočeského deníku Jaroslava Haidlera⁵¹¹, s poslancem FS Michalem Malým⁵¹², který zmiňuje o Obrance

⁵⁰⁴ Neoznačeno. Zpovídáme šéfredaktory časopisů Magnetu. A Z Magazín pro každého. 1970, roč. I., č. 1, s. 68.

⁵⁰⁵ Tamtéž.

⁵⁰⁶ Tamtéž.

⁵⁰⁷ Tamtéž.

⁵⁰⁸ Tamtéž.

⁵⁰⁹ Tamtéž.

⁵¹⁰ Pozn.: vyšlo v Severočeském deníku v č. 99, 27. dubna 1991 pod titulkem „Stačil pokyn: Zásah“.

⁵¹¹ Jaroslav Haidler (1933) – rodák z Liberce, Maturoval na gymnáziu ve Frýdlantsku a po vojně nastoupil jako redaktor vesnických novin Vesnice Frýdlantska. Od roku 1960 působil v redakci krajského deníku Průboj v Ústí nad Labem. Po sovětské okupaci Československa byl nucen redakci opustit, poté pracoval jako závozník a prodáváč zeleniny. Studoval právnickou fakultu UK, ale pro svou novinářskou

lidu a jejím psaní z listopadu 1989, když uvádí: „*Obrana lidu v duchu Gottwaldova: „republiku si rozvracet nedáme“ otiskujeme první ohlasy z vojsk - souhlas se zásahem na Národní třídě, podpora vlády*“⁵¹³.

Ladislav Svoboda k tomuto vysvětluje: „*Obrany lidu i jejich redakce byly totiž dvě. Jmenoval se tak deník, založený po srpnové okupaci normalizátory ve velení armády a sloužící uvnitř armády k obnovení sovětského modelu (jeho vydávání bylo po listopadu zastaveno), i týdeník, určený široké veřejnosti, který právě čtete. Pan poslanec Malý hovořil o tom prvním*“⁵¹⁴.

činnost během událostí roku 1968 byl před závěrečnou státnicí vyloučen a následně odsouzen. Roku 1990 se vrátil do redakce Průboje, kde pracoval jako šéfredaktor až do odchodu do důchodu. Pozn. Průboj od 1 května 1990 nahradil Severočeský regionální deník.

⁵¹² Michal Malý (1956) – poslanec FS 1990 - 1992.

⁵¹³ Haidler, Jaroslav Stačil pokyn: „Zásah“. Severočeský deník. 27. 4. 1991, č. 99.

⁵¹⁴ Svoboda, Ladislav. Byly dvě Obrany lidu. Obrana lidu. 18. 5. 1991, roč. L., s. 2.

Tabulka č. 8:

Šéfredaktoři Obrany lidu:			
	Jméno	od	do
1.	Rudolf Nekola	1. 1. 1947	28. 2. 1948
2.	Antonín Roček ⁵¹⁵ Odpovědný zástupce listu	29. 2. 1948	3. 3. 1948
3.	František Prček ⁵¹⁶	4. 3. 1948	1. 8. 1950
4.	Oldřich Syrovátka ⁵¹⁷	2. 8. 1950	20. 7. 1951
5.	Adolf Hradecký ⁵¹⁸	21. 7. 1951	2. 2. 1956
6.	Jiří Kubka ⁵¹⁹	4. 2. 1956	31. 7. 1965
7.	Jaroslav Polcar ⁵²⁰	7. 8. 1965	5. 7. 1969
8.	Jaroslav Homuta ⁵²¹ Zástupce šéfredaktora	5. 7. 1969	12. 7. 1969
9.	Jiří Ambrož ⁵²²	19. 7. 1969	15. 6. 1972
10.	Dr. Zdeněk Šťastný ⁵²³ Zástupce šéfredaktora	16. 6. 1972	31. 10. 1972
11.	Dr. Jan Chmelík	1. 11. 1972	29. 11. 1980
12.	František Chadalík	2. 12. 1980	30. 11. 1985
13.	Miroslav Procházka	3. 12. 1985	29. 1. 1990
14.	Miloš Vávrů	30. 1. 1990	5. 1. 1991
15.	Karel Šimána Zástupce šéfredaktora	6. 1. 1991	9. 2. 1991
16.	Karel Šimána	9. 2. 1991	5. 12. 1992
17.	Alexandr Pavlík ⁵²⁴	12. 12. 1992	27. 3. 1993 konec redakce

⁵¹⁵ Antonín Roček (1903) – původně redaktor Národní politiky, kde psal hlavně politické, hospodářské a kulturní úvodníky.

⁵¹⁶ František Prček (1905- ?) – šéfredaktor OL od 4. 3. 1948 – 1. 8. 1950, poté stál od r. 1950 v čele Divadla československé armády (dnešní Vinohradské divadlo).

⁵¹⁷ Oldřich Syrovátka (1911 – 1977) – básník, prozaik a překladatel, psal tradičním slohem hlavně pro děti.

⁵¹⁸ Adolf Hradecký (6. 3. 1923 – 25. 2. 2004) – rodák z Jindřichova Hradce, poté gymnázium Soběslav, šéfredaktor OL od 21. 7. 1951 do 2. 2. 1956, ředitel ČTK, ředitel Československé televize (1. 10. 1959 – 31. 5. 1963), po roce 1968 označen za „politicky nespolehlivého“ a působil jako výpomoc zámecké knihovny na Kačině, organizátor oslav k sedmistému výročí Jindřichova Hradce, autor např. „Volá Praha – reportáž z míst, kde končila válka (1950)“, „Evžen Karel Černín z Chudenic – život, dílo, odkaz (1997)“, fejetony do kulturního zpravodaje J. H.

⁵¹⁹ Jiří Kubka (8. 12. 1924) – syn spisovatele Františka Kubky (1894 - 1961), novinář a spisovatel, redaktor Obrany lidu, šéfredaktor OL 1956 - 1965, od r. 1966 šéfredaktor čtrnáctideníku Reportér, tajemník Mezinárodní organizace novinářů v Praze.

⁵²⁰ Nejistěno.

⁵²¹ Nejistěno.

⁵²² Jiří Ambrož (4. 9. 1921 – leden 1976) – dlouholetý redaktor Obrany lidu a vojenský redaktor Rudého práva, překladatel z ruštiny, šéfredaktor OL od 19. 7. 1969 do 15. 6. 1972, autor publikace „Proč a proto o vojenské službě“ (1967).

⁵²³ Nejistěno.

⁵²⁴ Alexandr Pavlík (1951) – rodák z Berouna, poslední šéfredaktor týdeníku Obrana lidu.

14 Vydavatelství v roce 1970

Rok 1969 nebyl pro vojenské vydavatelství jednoduchý. V tomto roce se objevily podle jeho ředitele plukovníka Jiřího Černého následující problémy: „(...) zhoršila se situace nejen při tisku časopisů v tiskárnách, ale i při jejich přepravě ke čtenářům. Není v našich silách tyto vlivy odstranit, i kdybychom se ve vydavatelství, včetně soudruhů z redakcí, strhali“⁵²⁵.

Vojenské vydavatelství vydávalo na přelomu let 1969 a 1970 na 50 časopisů, což při složité situaci, která panovala v polygrafii, dalo něco: „(...) starostí, věčného jednání, někdy i hádání, překonávání nepředvídaných překážek, které se vršily každým dnem. A my tiskneme nebo kooperujeme tisk našich časopisů celkem v 10 různých tiskárenských závodech po celé republice!“⁵²⁶

Ředitel vydavatelství také zmínil nejviditelnější změnu proběhnuvší v roce 1969: „(...) loňský rok je spojen i s přejmenováním⁵²⁷ našeho podniku z dřívějšího **Vydavatelství časopisů MNO na vydavatelství MAGNET**“⁵²⁸.

Rok 1969 přes všechny potíže šlo hodnotit jako úspěšný. Vydavatelství celkem vydalo přes 56 miliónů výtisků novin a časopisů (což bylo o 5 miliónů výtisků více, než předpokládal plán).⁵²⁹ Tohoto výsledku bylo dosaženo navzdory tomu, že: „(...) u některých časopisů se snížil počet čtenářů a klesly náklady. Celkově se však naše čtenářská rodina dále rozrostla“⁵³⁰.

V roce 1969 byla překročena stamiliónová hranice – periodického tisku bylo vydáno za více než 104 milióny Kčs, přičemž plánovaný čistý zisk byl překročen o 6 a půl milionu Kčs.⁵³¹

Jiří Černý se také vrátil k černější stránce roku 1969, kterou byl fakt, že: „(...) vlivem tiskáren vycházela řada našich časopisů trvale opožděně, nejhůře z nich Československý voják

⁵²⁵ Plášil, Stanislav. Slovo mají ředitelé. Lidová armáda. 1970, roč. XXIII., č. 4, s. 14.

⁵²⁶ Tamtéž.

⁵²⁷ Pozn.: vojenské vydavatelství několikrát měnilo svůj název: Vydavatelství časopisů MNO (1957 – březen 1969), Vydavatelství MAGNET (duben 1969 – prosinec 1978), Vydavatelství Naše vojsko (leden 1979 – červenec 1990), následně až do konce Magnet-Press.

⁵²⁸ Tamtéž.

⁵²⁹ Tamtéž.

⁵³⁰ Tamtéž.

⁵³¹ Tamtéž.

a Zapisník, kde tiskárna Polygrafia dokonce nevytiskla ani úplné ročníky (Čs. vojáka místo 26 čísel jenom 20 a Zapisníku místo 26 čísel jenom 23, z toho poslední čísla těchto zkrácených ročníků až v lednu tohoto roku!).“⁵³²

Změn⁵³³ ve vydavatelské činnosti bylo v porovnání s minulými roky méně. Především z toho důvodu, že nedostatky v tiskárnách i nadále trvaly, hlavně nedostatek kvalifikovaných pracovníků a k tomu se ještě zhoršovala situace v přidělu papíru.

Nejdůležitějšími změnami z přelomu let 1969 a 1970 byly:

- obnovení Obrany lidu jako deníku po několikaleté přestávce;
- A-Revue se vrátila ke svému původnímu tradičnímu názvu Lidová armáda; při které jednou za měsíc bude vycházet řada Lidové armády;
- přestal vycházet měsíčník Voják a kultura;
- přestal vycházet týdeník Gong.

Tentokrát pozitivní změny se dotkly Československého vojáka: *„Zcela novou podobu – větší formát a jinou techniku tisku – má Čs. voják. Tato změna by měla zabezpečit, aby letos dostávali čtenáři Čs. vojáka zcela pravidelně a v souvislosti s tím, aby se podstatně zlepšila pravidelnost vycházení Zapisníku. Nyní už se tisknout každý na jiné rotačce, u Čs. vojáka odpadlo složité knihaření a šití obálek, což nejvíce opožďovalo vycházení“⁵³⁴*. Tato změna měla také hlavně přispět ke zvýšené obsahové aktuálnosti obou časopisů, neboť ředitel vydavatelství mohl konstatovat, že: *„(...) u Čs. vojáka zkracujeme výrobní dobu z dřívějších dvou měsíců na tři týdny“⁵³⁵*.

V Roce 1970 byl také představen nový titul **„A Z magazin“**, který jako dvouměsíčník začal vycházet v únoru 1970 v rozsahu 164 stran kapesního formátu⁵³⁶.

⁵³² Tamtéž.

⁵³³ Mezi změny patřila také např. nová podoba, větší formát, změněný obsah dostal čtrnáctideník „Bezpečnost“. Týdeník pohraničnicků „Stráž vlasti“, který byl dosud určen jen dovnitř vojsk, se jako měsíčník dostal i civilním čtenářům v pohraničních oblastech. S upřesněnou obsahovou koncepcí vstoupil do nového ročníku i motoristický týdeník „Svět motorů“. U časopisů „Potápěč – vodní revue“ se snížila periodičita z měsíčníku na dvouměsíčník.

⁵³⁴ Tamtéž.

⁵³⁵ Tamtéž.

⁵³⁶ A Z magazin začal vycházet jako dvouměsíčník, později již jako měsíčník.

15 Situace armády po roce 1989

15.1 Základní změny v armádě po listopadu 1989

Oficiální postoj armády k událostem 17. listopadu 1989 byl neutrální, přestože se v opatřeních počítalo s využitím armády k vyřešení politické situace, armáda nakonec použita nebyla. Tento fakt ale samozřejmě neznamená: „(...) že by se někteří vojáci neangažovali jak na straně těch, kdo chtěli zachovat existující režim, tak i na straně těch, kdo si přáli jeho podstatnou změnu“⁵³⁷. Zřejmě nejvýraznějším pokusem udržet stávající režim bylo z hlediska armády vystoupení některých vojáků na sjezdu⁵³⁸ družstevních rolníků.⁵³⁹ Definitivně se postoj armády zlomil v době, kdy byl dosavadní ministr národní obrany armádní generál Milan Václavík⁵⁴⁰ nahrazen generálplukovníkem Miroslavem Vackem.⁵⁴¹ K této výměně došlo 3. prosince 1989.

Ministr Vacek⁵⁴² hned v prosinci zrušil hlavní politickou správu ČSLA a Vojenskou politickou akademii Klementa Gottwalda v Bratislavě.⁵⁴³ Bylo také propuštěno cca sedmdesát generálů nejvýrazněji se angažujících v době normalizace v armádě.

⁵³⁷ Rašek, Antonín. Armáda a dnešek. A- Revue. 1991, roč. XLIV., č. 10, s. 4.

⁵³⁸ Pozn.: XI. celostátní sjezd družstevních rolníků skončil 3. 12. 1989.

⁵³⁹ Tamtéž.

⁵⁴⁰ Ing. Milan Václavík (1928 – 2007)- původně strojní zámečník v Považské Bystrici, vojenská základní služba od r. 1949, 1951 důstojník, absolvoval Vojenskou akademii M. V. Frunzeho v Moskvě a Vojenskou akademii Generálního štábu ozbrojených sil SSSR K. J. Vorošilova v Moskvě, V čs. armádě vykonával řadu funkcí, např. velitel 2. motostřelecké divize (1969 až 1971), náčelník štábu 1. armády (1971 až 1972), zástupce velitele (1972 až 1973) a náčelník štábu (1973 až 1983) Západního vojenského okruhu. V roce 1983 se stal 1. zástupcem náčelníka GŠ ČSLA. V lednu (11. 1.) 1985 jmenován ministrem národní obrany. Poslanec ČNR v letech 1981 až 1985 a poslanec Federálního shromáždění v letech 1985 až 1990.

⁵⁴¹ Tamtéž.

⁵⁴² Ing. Miroslav Vacek (1935) - vojenskou dráhu zahájil v roce 1950 na vojenské škole Jana Žižky z Trocnova v Moravské Třebové a důstojníkem se stal v roce 1956, r. 1967 ukončil studium na Vojenské akademii A zápotockého v Brně, v letech 1974 - 76 studoval na Vojenské akademii Generálního štábu ozbrojených sil SSSR K. J. Vorošilova v Moskvě. V čs. armádě působil v celé řadě funkcí. Byl velitelem 20. motostřelecké divize (1976 - 1979), náčelníkem štábu (1979 až 1981) a velitelem (1981 - 1983) 1. armády, náčelníkem štábu (1983 - 1985) a velitelem (1985 - 1987) Západního vojenského okruhu. V listopadu 1987 se stal náčelníkem Generálního štábu ČSLA – 1. zástupcem ministra národní obrany. V letech 1986 až 1990 poslanec Federálního shromáždění, ministr obrany ČSSR/ČSFR od 3. 12. 1989 – 17. 10. 1990.

⁵⁴³ Pozn.: (VPA KG) - Připravovala v duchu požadavků Komunistické strany Československa, úkolů velení armády a hlavní politické správy ČSLA vysokoškolsky vzdělané kádry, důstojníky — politické pracovníky pro Československou lidovou armádu. Studium trvalo čtyři roky. Absolventům byl po vykonání státní rigorózní zkoušky přiznán titul „doktor sociálně politických věd — RSDr.

V březnu roku 1990 byl přijat nový branný zákon. Ten mimo jiné přerušil všem vojákům v činné službě členství v politických stranách. Hlavně se to týkalo členství v KSČ, ve které byli všichni generálové, 82 % důstojníků, 51 % praporčíků.⁵⁴⁴ Ještě téhož měsíce byl přijat také zákon o civilní obraně. Ten umožnil vojákům a brancům nepůsobit resp. nenastoupit službu v armádě, pokud je to v rozporu s jejich svědomím. Následně byl přijat nový zákon o civilní službě, který umožnil vyslovit se pro civilní službu pouze před nástupem vojenské služby, neboť předchozí možnost způsobovala personální problémy na útvech.

Celkově byla snaha vojenskou službu humanizovat, k čemuž byla zřízena dočasná komise pro humanizaci armády. Výstupem její činnosti byl mj. rozkaz ministra obrany č. 27/1990, kterým se zlepšily podmínky pro zejména absolvování základní vojenské služby např. (snížení nároků na bojovou pohotovost, prodloužení dovolené, právo na vycházku, zvýšení služného atd.)⁵⁴⁵.

V armádě byly také zrušeny stranickopolitické orgány a dočasně cca na 10 měsíců vytvořeny orgány výchovy a kultury. Ty měly hlavně zajistit občanská práva vojáků, dále přeměnit obsah výchovné činnosti, zavést vojensko-občanskou výchovu. Tyto orgány měly cca o 30 % nižší počet členů s převažujícími mladšími ročníky bývalých politických pracovníků.

V listopadu 1990 došlo k výrazné změně v organizaci řízení sociálního systému v armádě. Na federálním Ministerstvu obrany byla oddělena politickosprávní oblast od oblasti přímého řízení vojsk (v čele s náčelníkem Generálního štábu).

Politickosprávní oblast se dělila na:

- úsek strategického řízení,
- úsek ekonomického řízení,
- úsek sociálních a humanitárních věcí⁵⁴⁶.

Přičemž cílem úseku sociálních a humanitárních věcí bylo: „(...) využití a kultivace disponibilního lidského potenciálu v armádě. Základním obsahovým cílem pak výchova v duchu demokratického státu“⁵⁴⁷.

⁵⁴⁴ Rašek, Antonín. Armáda a dnešek., cit. d. s. 5.

⁵⁴⁵ Tamtéž.

⁵⁴⁶ Pozn.: pod tento úsek spadala i problematika vojenského tisku.

Byla také přijata nová československá vojenská doktrína, která byla výrazně obranného charakteru, její provedení tedy vyžadovalo velké přemístění vojsk.

Další skutečností bylo výrazné snížení prostředků ze státního rozpočtu pro armádu. Ten byl v krátké době snížen ze 43 miliard na 26,5⁵⁴⁸ miliardy Kčs. Navíc již peněz částečně inflačních.⁵⁴⁹

Postupně, byť s potížemi, se díky lepší informovanosti veřejnosti se postupně dařilo zlepšovat obraz armády. Armádě dle průzkumů v květnu 1990 důvěřovalo 43 % procent občanů, v říjnu 1990 již 54 % a v květnu 1991 55,4 % občanů.⁵⁵⁰ Výraznou nedůvěru jen 19 % občanů, ale: „(...) jde však často o skupinu lidí, kteří mají větší vliv než ostatní, důvěřující“⁵⁵¹.

Na základě mezinárodních dohod se plánovalo se snížení počtu příslušníků armády zhruba o třetinu, tedy z 200 tisíc přibližně na 135 tisíc. Armáda byla plánována k profesionalizaci kvantitativní i kvalitativní. Zatímco v říjnu 1991 tvořili vojáci z povolání asi třetinu celkového stavu armády, v roce 1993 to mělo být cca 43 % příslušníků armády. Samozřejmě prvotní úvahy nepočítaly s rozdělením Československa. Současně se počítalo se zkrácením vojenské základní služby z přechodných 18 měsíců na 1 rok.

Co se týká vojenského tisku, tak za jeho postupným poklesem nákladu je třeba vidět, kromě chybějících finančních prostředků – ze stále snižujícího se rozpočtu armády ČSFR a později ČR, také uvolnění trhu pro další tituly a tím nárůst konkurence, rozpad jednotného distribučního systému, snižování a rušení odběru titulů v organizacích branného zaměření atd.

⁵⁴⁷ Rašek, Antonín. Armáda a dnešek., cit. d. s. 5.

⁵⁴⁸ Nakonec dostala armáda 28 milionů Kčs – po požádání o dodatečné navýšení, jinak by měla platební potíže.

⁵⁴⁹ Tamtéž, s. 5.

⁵⁵⁰ Tamtéž, s. 5.

⁵⁵¹ Tamtéž, s. 5.

16 **Vojenské časopisy v nové situaci**

16.1 **A-Revue**

V zápětí po listopadových událostech roku 1989 bylo obnoveno vydávání časopisu **A-Revue**, který byl přímým pokračovatelem časopisu **Lidová armáda**. První číslo časopisu, vydávaného pod novým titulem, bylo dáno do tisku dne 4. prosince 1989 a vyšlo dne 18. ledna 1990. Vzhledem k návaznosti na předchozí název byl ročník 1990 očíslován jako čtyřicátý třetí. Vydávalo jej FMNO ve vydavatelství Naše vojsko, sídlo redakce Jungmannova 24, Praha 1. Tisklo Naše vojsko, státní podnik, závod 02, Praha 6. Cena jednoho výtisku byla 5 Kč. Šéfredaktorem byl Pavel Filla⁵⁵², jeho zástupcem Antonín Vaněk.

Vycházel s podtitulem „Vojensko-politický měsíčník“. Hned na úvod promluvil ke čtenářům ve svém sloupku šéfredaktor Pavel Filla a uvedl je do kontextu: *„Dostáváte do rukou první číslo nového ročníku časopisu. Hned na první pohled je zřejmé, že se poněkud liší od předcházejících ročníků. Svou formou, ale zčásti i svým obsahem. Po dvaceti letech se časopis vrací ke svému původnímu názvu „A-Revue“. Od prvního ledna 1990 vychází jako měsíčník“*.⁵⁵³

Specifikoval také obsahovou náplň periodika: *„Časopis A-Revue je však i nadále vojenskopolitickým časopisem. Je určen vojákům z povolání, ale i všem těm, kteří se zajímají o vojenskopolitickou problematiku, o život armády a branných složek, o vojenskopolitické dění jako takové. Z toho důvodu jsme se tedy snažili už v tomto prvním čísle nového ročníku přinést na stránkách časopisu nejen názory příslušníků Československé lidové armády na současné vnitropolitické dění u nás doma, ale i vojenskopolitické pohledy do zahraničí. Své místo dostala v časopisu rubrika Vojenskopolitické stránky mezinárodních vztahů, Z cizích armád, Pohledy do historie, jakož i rubrika Vojenské vědy a rubrika Osobnosti, v níž vám chceme představovat lidi, kteří měli a mají co říci do politiky, vojenství, historie a kultury. V časopise dáváme prostor i zajímavým příspěvkům z našich a zahraničních časopisů“*.⁵⁵⁴

⁵⁵² Nezjištěno.

⁵⁵³ Filla, Pavel. Slovo ke čtenářům. A-Revue. 18. 1. 1990. roč. XLIII., č. 1, s. 6.

⁵⁵⁴ Tamtéž, s. 1.

Neopomenul ani, že úspěšný časopis nejde tvořit bez aktivní spolupráce čtenářů: „Žádný z časopisů se však neobejde bez tzv. „zpětné vazby“, bez námětů a připomínek čtenářů. Proto bychom chtěli znát nejen vaše názory na obsah časopisu, ale očekáváme i vaše náměty – co byste v časopise chtěli číst, čemu máme věnovat pozornost. Uvítáme i vaše příspěvky: mohou obsahovat zkušenosti, kritiku nedostatků, jež v armádě přetrvávají, ale i návrhy, jak je lze odstranit, jak řešit problém“⁵⁵⁵. Nakonec celý příspěvek uzavřel souhrnným přáním: „Chceme, aby se časopis v této nové podobě stal nejen vaším pomocníkem při orientaci ve vojenskopolitických otázkách, aby rozšiřoval vaše vědění a poznání, ale aby svým způsobem přispíval ke správnému dialogu, který v nových podmínkách společenského života, v němž – jak jsme svědky – dochází k nové politické a názorové restrukturalizaci celé společnosti“⁵⁵⁶.

Určitou dílčí inventuru udělal jeden ze samotných tvůrců časopisu, když ve druhém čísle zveřejnil pro čtenáře tuto poznámku, mířící do vlastních řad: „Mám před sebou druhé číslo nového ročníku časopisu. Listuji stranu po straně a v duchu hodnotím, který článek by čtenáře mohl zaujmout, který se naopak řadí k těm průměrným či méně zdařilým, který v rychlých událostech dnešních dnů téměř ztratil na aktuálnosti, neboť je překonán dalšími událostmi.

Stejně kritický pohled patří i grafickému ztvárnění časopisu. Vidím, že na některých stránkách bylo grafické zrcadlo vyrobené na papíře dávno před vytvořením čísla opravdu pohlednější než to, co nám nakonec vyšlo v originále“⁵⁵⁷. Že tímto způsobem neprovádí inventuru jen on, sám zdůrazňuje na dalších řádcích: „Taková je skutečnost a věřte, že stejné zjištění a stejné poznatky, které mám teď já, mají i ostatní kolegové v redakci. V mnohém se při hodnocení čísel na redakční poradě shodneme, v jiném budeme v rozporu. Nevadí. Tříbení názorů, věcný dialog, musí nakonec vyústit v jedno jediné: v zlepšení jazykové náplně i grafické úrovně časopisu. Samozřejmě že k tomu bezesporu přispějí i názory vás, čtenářů, které v podobě dopisů a námětů do redakce dostáváme. Pokud jde o vaše dopisy a ohlasy, nezůstávají v redakci bez odezvy. Analyzují se a jsou předávány příslušnému redaktorovi odpovědnému za tu či onu rubriku k vyřízení či k zařazení do tisku“⁵⁵⁸.

Číslo druhé ročníku 1990 pak také přineslo rozhovor s pamětníkem, bývalým šéfredaktorem Antonínem Zrůstkem, který poskytl při návštěvě redakce rozhovor šéfredaktoru Pavlu Fillovi.

⁵⁵⁵ Tamtéž, s. 1.

⁵⁵⁶ Tamtéž, s. 1.

⁵⁵⁷ Poznámka. Ještě slovo ke čtenářům. A-Revue. 22. 2. 1990. roč. XLIII., č. 2, s. 40.

Na obnovený titul také upozornila Obrana lidu: „*Téměř po dvaceti letech se vojenskopolitický časopis Lidová armáda vrací k názvu A-Revue. Od původního se ten nový bude lišit už na první pohled. Svou formou, obsahem i grafickou úpravou. Nový časopis je magazínového typu, jeho obsah bude především populární formou seznamovat čtenáře s vojenskopolitickými stránkami mezinárodních vztahů a se zajímavými osobnostmi současnosti i historie*“⁵⁵⁹. Časopis si měl všimnout potřeb výchovy a vzdělávání příslušníků ČSLA a popularizovat tradice Československé lidové armády. Mimoto mělo A-Revue: „*V člancích, rozhovorech a besedách navazovat nejen na odboj domácí a zahraniční (východ-západ), ale snažit se novinářsky zaplňovat bílá místa historie*“⁵⁶⁰.

Od roku 1993 byl pověřen vedením redakce dr. Antonín Vaněk.⁵⁶¹ V tomto roce však již vyšla pouze tři čísla do konce existence časopisu.

16.2 Československý voják po roce 1989

Již v posledních dvou číslech ročníku 1989 byla prezentována hlavní změna odehrávající se hned v názvu. Ten byl změněn od roku 1990 na „**V**“ – **jako Věčko**. Šéfredaktorem zůstal Josef Gajda. Zdravice oslovuje čtenáře: „*PF přejeme si upřímně v těchto dnech do nového roku. Dvě písmena a jak nám usnadňují vyjadřování. A někdy stačí dokonce jedno*“⁵⁶². Pro přiblížení změny vzpomíná redakce španělského spisovatele Ramóna Gomeze de la Sernu⁵⁶³ (dále jen „R. G. S.“), vynálezce milujícího písmena, který poznamenal něco o spoustě písmen abecedy, který ovšem: „*(...) o našem jednoduchém „Věčku“, které nahradilo dosavadní hlavičku časopisu, nevymyslel R. G. S. kupodivu nic zajímavého*“. *S touto vizitkou vstoupí voják do nového roku. Nebude to však jediná změna! Především chceme, aby v „kornoutu“ Věčka byla nabídka pestřejší a myšlenkově bohatší než v minulosti*“⁵⁶⁴. Je třeba poznamenat, že v grafice se skutečně objevilo jednoduché věčko, nicméně stále vedle názvu „Československý voják“.

⁵⁵⁸ Tamtéž, s. 40.

⁵⁵⁹ Zkr.: la. Lidová armáda jinak. Obrana lidu. 1990, roč. IL, č. 8, s. 3.

⁵⁶⁰ Tamtéž.

⁵⁶¹ Nejistěno.

⁵⁶² Redakce. V jako Věčko. Československý voják. 1989, roč. XXXVII, č. 26, s. 42.

⁵⁶³ Ramon Gomez de la Serna (1888 – 1963) – španělský spisovatel žijící od 30. let 20. stol. v Argentině. Autor románů Bílá a černá vdova, Zázračný lékař aj.

⁵⁶⁴ Redakce. V jako Věčko. Československý voják. 1989, roč. XXXVII, č. 26, s. 42.

Velkou změnou, oznámenou mimo jiné osobou z nejpovolanějších dlouholetým šéfredaktorem Jiřím Pražákem, bylo změna periodicity časopisu na měsíčník. Jiří Pražák jako osobnost rubriky „Redakční host“ popřál do nového roku 1990 časopisu: „*Od nového roku 1990 začne dosavadní čtrnáctideník vycházet jako měsíčník. A proto nemohu než popřát omlazenému kolektivu redakce, aby jej provázel stejný elán jako kdysi nás. A aby si „Československý voják“ v podobě měsíčníku získával stejnou oblibu a přízeň jako u předchozích generací vojenských i civilních čtenářů*“⁵⁶⁵. Tehdy ještě nikdo netušil, že časopisu zbývají jen zhruba 3 roky existence.

Číslem 9/1990 byl tedy časopis přejmenován na „**V**“ (**Věčko - Voják**) s podtitulem „měsíčník o vojně a kultuře“. Redakce byla tvořena hlavně z civilních občanských pracovníků a bylo částečně změněno i zaměření časopisu, zmizely tradiční, v nové době spíš „menšinové rubriky“, např. poezie, přílohy o výtvarném umění apod. To ale nebyla jediná změna provedená redakcí: „*Větší důraz kladla na přitažlivost obálek (v boji o čtenáře se nebránila ani bulvární podbízivosti), stylistickou obratnost, profesionalitu textů a grafickou úpravu. Hlavní pozornost byla věnována tématům atraktivním zejména pro věkově mladší čtenářské vrstvy, oddechovým a zájmovým sférám života mladé generace*“⁵⁶⁶.

Redakce se snažila čelit množství nově vznikajících periodik na trhu a zvýšit náklad časopisu, současně se snížením nákladů na jeho výrobu. Tomu odpovídalo rozhodnutí věnovat větší prostor populární hudbě, filmu nebo otázkám sexuality. Tížený efekt to časopisu bohužel nepřineslo: „*Ukázalo se však, že taková hybridní dvojkolejnost – bez zásadního společného jmenovatele – časopisu nové čtenáře nezískala a ty dlouholeté spíše odrazovala*“⁵⁶⁷

Trh byl zasyčen novými tituly, náklad „Vojáka“ klesal a bylo jasné, že bez masivní finanční pomoci vydavatele nebude moci existovat.

Nakonec se jej Ministerstvo obrany rozhodlo po jednačtyřiceti letech působení zrušit v březnu roku 1993.

⁵⁶⁵ Pražák, Jiří. Redakční host. Československý voják. 1989, roč. XXXVII, č. 25, s. 2-3.

⁵⁶⁶ Kolektiv autorů. Redakce účelové tvorby. Okamžiky pro potlesk – půlstoletí kultury v armádě. Praha. AVIS 2004, s. 87.

⁵⁶⁷ Kolektiv autorů. Redakce účelové tvorby. Okamžiky pro potlesk – půlstoletí kultury v armádě. Praha. AVIS 2004, s. 87.

16.3 ATOM po roce 1989

Redakce, kterou vedl Jiří Csermelyi⁵⁶⁸, jak je dobrým zvykem přivítala hned v prvním čísle ATOMU ročníku 1990 čtenáře úvodním sloupkem redakce: „*Ano, už ho tu máme – rok 1990. Pěkně zaoblený, kulatý, a když se napíše, i výtvarně atraktivně vyhlížející. I když pro zrod našeho časopisu tato kulatost či půlkulatost, není zrovna funkční (nemá na konci trojku ani osmičku⁵⁶⁹), přece jen se stává, mírně psáno, velkým motivem k zamyšlení...*“⁵⁷⁰ V zápětí jsou zmiňováni v kontextu nákladu předchůdci časopisu ATOM – Vojenský vynálezce a zlepšovatel a Vojenská technika: „*Už dávno jsou za námi časy, kdy se někdejší předchůdci našeho magazínu – Vojenský zlepšovatel a Vojenská technika a několik let ve svých počátcích i samotný ATOM musely spokojit s tisícovým, pak s několikatisícovým a posléze dosti dlouhou dobu s jen o něco větším nákladem*“⁵⁷¹. V tehdejší době byla pochopitelně i úroveň grafického vybavení skromná, měla styl spíš průměrných prospektů z technické výstavy. Nicméně velmi oceňuje práci tehdejší redakce na získávání čtenářů, protože: „*(...) velmi dobře totiž víme, co takový zápas pro doslova pár lidí obnášel*“⁵⁷².

Prvním číslem ročníku 1990 se také zvýšil počet stran o osm. Dokonce se jednalo o strany barevné. Barevných stránek mohli tedy čtenáři napočítat již čtyřicet. Čtenáři však museli sáhnout hlouběji do peněženky, což přiznává i ATOM: „*Všimli jste si patrně i nové ceny, do níž se promítlo nevyhnutelné a nezbytné zdražení polygrafických prací, které ostatně postihlo všechny noviny a časopisy v ČSSR, i když zdrcující většina z nich nemohla nabídnout svým čtenářům takové obohacení obsahu, jak to bylo umožněno ATOMU*“⁵⁷³.

V sedmém čísle ročníku 1990 byly ohlášeny změny, které blíže představil ve svém sloupku sám šéfredaktor Jiří Csermelyi. Změny, které se dotkly od č. 8/1990 tváře i obsahu časopisu okomentoval takto: „*Důvody změn byly především ekonomické povahy. Jistě tušíte, že jsme časopisem dotovaným naším vydavatelem – Federálním ministerstvem národní obrany – a výška finanční dotace je limitujícím faktorem*“⁵⁷⁴. Tato vymezená částka však již přestala postačovat na pokrytí výrobních a ostatních režijních nákladů, takže bylo nutné přijmout

⁵⁶⁸ Jiří Csermelyi – vyšší důstojník v záloze, bývalý ředitel AVIS MO, dlouholetý šéfredaktor ATM.

⁵⁶⁹ Pozn.: zde je zřejmě myšlena reminiscence na časopis Vojenský vynálezce a zlepšovatel vzniklý 1953, souvislost s rokem na 8 se však netýká ani Vojenské techniky (1959), ani samotného ATOMU (1969).

⁵⁷⁰ Redakce. Společně. ATOM. 1990, roč. XXII., č. 1, s. 2.

⁵⁷¹ Tamtéž.

⁵⁷² Tamtéž.

⁵⁷³ Redakce. Společně. ATOM. 1990, roč. XXII., č. 1, s. 2.

úsporná opatření. Samotné výrobní a režijní náklady se oproti roku 1989 nezvýšily a zůstaly i pro rok 1990 jako na úrovni několika posledních let. Objevili se však jiné nepříjemné skutečnosti: „Došlo však k pádu nákladu časopisu zhruba o jednu třetinu, tedy z téměř šedesáti tisíc na necelých čtyřicet tisíc výtisků a tato negativní tendence pokračuje“⁵⁷⁵.

Do tohoto stavu se promítlo podle redakce odhlašování předplatného na školách a v dalších státních i společenských institucích. Další příčinu padajícího nákladu spatřují v tom, že: „(...) nahlédnete-li do stánků PNS, které jsou doslova zavaleny deníky i spoustou dalších nově vzniklých periodik a náš (ale nejen náš) měsíčník je ukryt Vaším očím kdesi hluboko pod nimi“⁵⁷⁶.

Nastalá situace si každopádně vyžádala úspory, které šéfredaktor představuje ve větách následujících. Takové, že osmé, srpnové číslo ročníku 1990 vyjde už bez hladké, na křídovém papíře tištěné obálky a bez kartonové půlstrany, na které býval uveden obsah čísla, údaje o redakci a lístkovnice. Počet vnitřních stran zůstal stejný, se stejnou grafickou úrovní a nezměnila se ani cena časopisu.

16.3.1 ATM

Současně se však rozhodla redakce upravit název časopisu na „**ATM**“ (tedy Armádní technický magazín) s cílem: „zbavit jej tak konečně nelogické podoby s jadernou energetikou“⁵⁷⁷.

Oznámil také, že v dalších číslech budou některé změny, vycházející z námětů a zájmů čtenářů.

Od prvního čísla ročníku 1991 byla opětovně zvýšena cena časopisu.⁵⁷⁸ K tomu se vyjádřil také šéfredaktor ve svém úvodníku, s tím, že se nechce omlouvat za zvýšení společného časopisu, ale: „Jen Vás chci ujistit, že v redakci dále sedíme na značně rozvrzaných židlích, čas od času nám upadnou dveře od skříně, na svět kolem koukáme skrz táž nemytá a oprýskaná okna a mezi stohy papíru si pravidelně marně necháváme zdát o databankách

⁵⁷⁴ Csermelyi, Jiří. Vážení čtenáři. ATOM. 1990, roč. XXII, č. 8, s. 2.

⁵⁷⁵ Tamtéž.

⁵⁷⁶ Tamtéž.

⁵⁷⁷ Tamtéž.

*ukrytých na úhledných štítcích disket, které stačí vzít, zasunout do počítače a...*⁵⁷⁹. Z dnešního pohledu skromná technická přání, jen šetření je stále aktuální. Redakce se snažila dat na vědomí, že ze vzrůstající ceny nebohatne.⁵⁸⁰

Rok 1991 hodnotil šéfredaktor ve dvanáctém čísle tohoto ročníku. Došlé dopisy redakci ukazovaly jako na největší problém na – dodávky jednotlivých čísel časopisu do rukou čtenářů. Redakce samozřejmě nemohla za problémy s distribucí, o čemž čtenáře informovala „*Věřte, že redakce nemůže za problémy s distribucí. Ty jdou výhradně na vrub těch složek a organizací, u nichž jste si ATM objednali*“⁵⁸¹. S tím, že připomněl dva způsoby, jak je možná distribuce časopisu – přes tehdejší PNS a nebo přes administraci Magnet-Pressu. Přičemž tuto variantu také čtenářům doporučuje, neboť, jak uvedl: „*Je to cesta, kterou také já mohu v případě problémů ovlivnit osobní intervencí u příslušných podnikových funkcionářů, což je v případě vaší volby PNS za současných podmínek nemožné*“⁵⁸².

Komentuje také viditelnou změnu na obálce časopisu: „*Jistě jste zaznamenali, že od poloviny roku 1991 se na titulní straně obálky ATM začal pravidelně objevovat znak E. M. P. A., tedy Evropské asociace vojenského tisku*“⁵⁸³. Jsme hrdí na skutečnost, že právě náš časopis se z vojenských periodik, které vycházejí v zemích bývalého východního bloku, stal prvním členem této organizace“⁵⁸⁴.

ATM si od této spolupráce do budoucna sliboval pravidelnou výměnu informací i osobních kontaktů a současně obohacení časopisu o atraktivní témata. To vše bylo možno očekávat, protože: „*(...) již první kongres, kterého jsme se v malebném bavorském městečku Bodenmais zúčastnili, naznačil široké možnosti vzájemné spolupráce vojenských redakcí a novinářů zúčastněných zemí*“⁵⁸⁵.

⁵⁷⁸ Pozn.: Cena byla zvýšena z 6 na 9 Kč.

⁵⁷⁹ Csermelyi, Jiří. Vážení a milí čtenáři. ATM. 1991, roč. XXIII., č. 1, s. 2.

⁵⁸⁰ Pozn.: Při této příležitosti vzpomněl časopis „Vojensko-technické zprávy Ministerstva národní obrany“ z roku 1923 – postup redakční práce označuje Jiří Csermelyi za srovnatelný.

⁵⁸¹ Csermelyi, Jiří. Vážení čtenáři! ATM. 1991, roč. XXIII., č. 12, s. 2.

⁵⁸² Tamtéž.

⁵⁸³ E. M. P. A. (European Military Press Association). Organizace zajišťující fórum pro vojenské novináře z celé Evropy, kde si mohou sdílet a vyměňovat své plány, ideje a znalosti. Má více než 100 členů z 22 zemí a je otevřena přijímat další členy. E. M. P. A. vznikla v roce 1977 z iniciativy Itala Dionisia Sepiellioho.

⁵⁸⁴ Csermelyi, Jiří. Vážení čtenáři! ATM. 1991, roč. XXIII., č. 12, s. 2.

⁵⁸⁵ Tamtéž.

V roce 2000 se ATM dostal do divize AVISU - vojenského tisku Ministerstva obrany ČR. Dlouholetým šéfredaktorem zůstával Jiří Csermelyi. Na začátku roku 2003 zakoupila práva na vydávání časopisu ATM společnost 100+1 a šéfredaktorem se následně stal David Šebek. Stávající redakce ATM přestoupila do vydavatelství Aeromedia, které patří pod slovenskou společnost Magnet-Press Slovakia a začala tam vydávat další „vlastní“ časopis pod zkratkou ATM (Armády, technika, militaria) V následujícím období si oba tituly vzájemně konkurovaly.

Od roku 2004 vydávala Armádní technický magazín společnost StarPRESS. V roce 2005 došlo opět ke změně situace, neboť Magnet-Press Slovakia koupil i práva na Armádní technický magazín, který tak od července 2005 vychází ve vydavatelství Aeromedia. Obsahy časopisů byly následně nastaveny tak, aby nebyly nejpřímější konkurencí.⁵⁸⁶

Na jaře roku 2007 došlo ke sloučení obou časopisů do jednoho „ATM“ a v této podobě vychází dodnes. Standardní rozsah je 100 tiskových stran.

16.4 Tyl a zásobování po roce 1989

Od čísla 4 roku 1990 došlo k dalšímu (už poslednímu) přejmenování časopisu tentokrát na „Tyl“. Tento název však časopis nenesl dlouho, protože již v posledním čísle roku 1990 oznámil čtenářům šéfredaktor podplukovník Jiří Klíma, že: „(...) *vzhledem k rozhodnutí bývalého ministra obrany ČSFR pod č. j. 6481-84 ze dne 17. září 1990 je toto prosincové číslo našeho časopisu opravdu poslední*“⁵⁸⁷.

Konstatuje, že toto rozhodnutí nespadlo z nebe, protože: „*reorganizace vojenského odborného tisku byla připravována již před třemi lety orgány bývalého tiskového oddělení HPS a v letošním roce byl návrh prakticky realizován tak, že se u některých periodik jako například časopisů Bojová příprava a ATM zachoval původní stránkový rozsah, zatímco měsíčníky Tyl, Letectvo a PVO a jiné časopisy byly zrušeny kompletně*“⁵⁸⁸.

⁵⁸⁶ VISINGR, Lukáš. *Armádní technický magazín*. MÚ Brno, Fakulta sociálních studií, katedra politologie, 2005 (seminární práce), s. 4.

⁵⁸⁷ Klíma, Jiří. Vážení čtenáři a spolupracovníci. *Tyl*. 1990, roč. XL., č. 12, s. 1.

⁵⁸⁸ Tamtéž.

Podle šéfredaktora dochází k těmto opatřením v době, kdy dochází ke střetávání dvou protichůdných tendencí“ „(...) *kdy se na jedné straně hovoří o nutnosti profesionality a tím i potřebě odborného tisku v Čs. armádě a na druhé straně o stoupajících cenách papíru a tiskárenských nákladech*“⁵⁸⁹.

Podobně jako si měli v budoucích letech „stýskat“ např. redaktoři Obrany lidu při jejím zrušení i Jiří Klíma poukázal na neúprosné změny odehrávající se ve společnosti, kde stále větší roli hrají finanční prostředky: „*V širším pohledu praktické realizace současného „tržního“ pojmu v oblasti tisku dochází ke stavu, kdy vzniká řada zábavných i bulvárních periodik, zatímco časopisy odborného a výchovného charakteru s dotacemi, ale potřebnou návratností hodnot pro budoucnost, postupně zanikají*“⁵⁹⁰.

Závěrem kromě poděkování všem čtenářům doporučuje, aby sledovali časopis „Bojová příprava“, kde měly být vyčleněny některé tiskové strany na rozsáhlou týlovou problematiku: „(...) *pro kterou byl po čtyřicet let určen náš odborný časopis s dřívějším publikačním prostorem šedesáti čtyř stran*“⁵⁹¹, dodal ironicky.

Je ironií osudu, že časopis „Týl a zásobování skončil ve svém jubilejním čtyřicátém ročníku. Doporučovaný částečný nástupce Bojová příprava jej „přežil“ pouze o jeden rok.

16.5 Zápisník po roce 1989

Ještě na začátku ročníku 1990 se mezi informacemi o časopisu objevovalo ocenění „Nositel vyznamenání za upevňování přátelství ve zbrani“. Šéfredaktorem byl dr. Jiří Svoboda, zástupcem pak dr. Jiří Daníček.⁵⁹² Od čísla 4/1990 převzal vedení redakce Miroslav Linha.

Od čísla 5 ročníku 1991 byl šéfredaktorem Petr Bárta, jeho zástupcem pak Vladimír Talaš.⁵⁹³ Zápisník v této době vcházel s podtitulem „Nezávislý magazín“, čtení do kapsy a kabelky. Cenu časopisu šla neustále nahoru, protože již v čísle 14 ročníku 1990 oslovuje redakce čtenáře: „*Vážení čtenáři, zřejmě neušlo vaší pozornosti, že toto číslo zápisníku je o 90 haléřů*

⁵⁸⁹ Tamtéž.

⁵⁹⁰ Tamtéž.

⁵⁹¹ Tamtéž.

⁵⁹² Pozn.: Cena časopisu činila v této době 4,50 Kčs.

⁵⁹³ Pozn.: Cena časopisu činila v této době 6,80 Kčs.

*dražší*⁵⁹⁴. *Jedná se, podobně jako všude kolem nás, o důsledek tržních ekonomických tlaků, ale také našeho přesvědčení, že nelze dosahovat ekonomických výsledků na úkor technické kvality časopisu, na jakou jsou čtenáři zápisníku zvyklí*⁵⁹⁵. V mnohem větší konkurenci časopisů však přestávala tradice časopisu být hlavní devizou.

Od ročníku 1993 byl časopis změněn na „**Zápisník spotřebitele**“, v té době za vedení šéfredaktorky Dany Jansové. Současně s názvem a zaměřením byla změněna i periodicitu časopisu – na měsíčník.⁵⁹⁶ V představách tvůrců časopisu bylo: „(...) *stát se pomocnou rukou pro všechny, kteří denně nakupují a hledají služby. Mnohé z toho, co si ve vyspělých zemích reguluje trh sám, zůstává totiž u nás neřešeno – a spotřebitel se z neznalosti nechává nejruzněji podvádět*“⁵⁹⁷. Vizí časopisu bylo šetřit peníze a čas a také nervy spotřebitelů/čtenářů. Také se měl věnovat věcem přispívajícím zdravému životnímu stylu. Plány redakce vycházely ze skutečnosti, že časopis s podobným zaměřením na trhu nebyl, přesto si byla redakce vědoma toho, že: „(...) *může však uspět jen v úzké spolupráci s vámi, čtenáři*“⁵⁹⁸. V ročníku 1993 se nabízel od č. 6 v každém výtisku zabaleném ve fólii malý dárek. (žvýkačky, rozpustná limonáda, nové sladidlo atd.).

Ani tyto marketingové nástroje však, v tehdejší době, časopisu místo na slunci nezajistily a jeho vydávání bylo na konci roku 1993 ukončeno.

16.6 Vojenský profesionál (1992 – 2001)

Časopis „**Vojenský profesionál**“ byl vojensko-odborný měsíčník, který nahradil časopis „**Bojová příprava**“. Začal vycházet v lednu roku 1992. Záměrem vydavatele, redakční rady a redakce časopisu bylo: „(...) *dát širokému okruhu čtenářů z řad vojáků z povolání i ostatních kategorií vojáků kvalitní a rychlé informace nezbytné pro všeobecný profesionální rozhled, informace pro každodenní práci i dlouhodobé profesní zrání*“⁵⁹⁹. Časopis měl umožnit zapojení všech čtenářů do výměny názorů při procesu tvorby nové armády a pozitivně ovlivňovat vztah k obraně ČSFR. Šéfredaktorem byl Ing. Vilibald Dvorský, plukovník v záloze.

⁵⁹⁴ Pozn.: Cena byla zvýšena na 8,70 Kčs.

⁵⁹⁵ Redakce. My – Vy. Zápisník. 1991, roč. XXXV., č. 14, s. 1.

⁵⁹⁶ Pozn. Cena časopisu byla 14,80 Kč.

⁵⁹⁷ Jansová, Dana. Úvodem k novému ročníku a novému obsahu. Zápisník spotřebitele. 1993, roč. XXXVII., s. 1.

⁵⁹⁸ Tamtéž.

V prvním čísle oslovila redakce krátce čtenáře s představením časopisu: „(...) *dnes poprvé dostáváte nový vojenský odborný časopis VOJENSKÝ PROFESIONÁL. Koncepce tohoto časopisu navazuje na vojenské odborné časopisy naší armády*“⁶⁰⁰.

Již v roce 1997 došlo k ohrožení budoucnosti časopisu. Na obálce čísla 3 tohoto roku se objevilo velký ztučněný titulek pod názvem „**Bude zrušen časopis Vojenský profesionál?**“ – s tím, že Ministerstvo obrany zastavilo výrobu časopisu od č. 4/1997. Uvnitř časopisu je pak nastalá situace blíže vysvětlena čtenářům: „*Reorganizace vojenského tisku k 1. 4. 1997, která vychází z rozhodnutí ministra obrany ČR pod čj. 3406-1 ze dne 28. 1. 1996 – vede k zániku našeho časopisu Vojenský profesionál*“⁶⁰¹. Redakci časopisu bylo uloženo vypovědět hospodářskou smlouvu k 31. 3. 1997 a svou činnost ukončit vydáním č. 3/1997.

Podle redakce v současné době: „*časopis výrazným způsobem napomáhal transformaci naší armády a v době její částečné profesionalizace měl být nenahraditelným metodickým rádcem a pomocníkem nejnižším velitelům*“⁶⁰².

Redakce se také zamýšlí, kdo stojí za zrušením časopisu: „*Je to velení armády, nebo vojenské novinářské loby, nebo byrokratický aparát Ministerstva obrany? Výsledek těchto řečnických otázek byl takovýto: „Časopis je připraven ke zrušení a o jeho likvidaci nic nevěděl inspektor pozemního vojska ani náčelník Generálního štábu a možná ani pan ministr“*.

Situace již byla řešena, v první polovině ledna 1997 předložil náčelník Generálního štábu ministrowi informační zprávu, ve které ho seznámil se situací a sám navrhl řešení. Redakce dosud neměla žádnou novou oficiální informaci, ale uvádí: „*Z našich zdrojů jsme se však dozvěděli, že kabinet ministra obrany připravuje „vlastní variantu“.* Pokud vydávat časopis Vojenský profesionál, tak pouze 4 čísla do roka (ve stejném rozsahu), redakci snížit na 2 pracovníky a začlenit je pod AVIS/MO“⁶⁰³.

Číslo 4/ 1997 měla každopádně redakce připraveno pro předání do výroby a čekala, co přinesou dny příští. Pro jistotu se všemi, nejen čtenáři dopředu rozloučila: „*Za spolupráci*

⁵⁹⁹ Zkr.: dý. Vojenský profesionál. A-Review. 1992, roč. VL., č. 1.

⁶⁰⁰ Redakce. Vážení čtenáři. Vojenský profesionál. 1992, roč. I., č. 1 s. 1.

⁶⁰¹ Redakce. Bude zrušen časopis Vojenský profesionál? Vojenský profesionál. 1997, roč. VI., č. 3, s. 2.

⁶⁰² Tamtéž.

⁶⁰³ Tamtéž.

děkujeme i tiskárně Naše vojsko, Vydavatelství Magnet-Press, redakční radě, MO a GŠ AČR, vojenským školám, vojenským útvarům a zařízením“⁶⁰⁴.

Nakonec časopis tento první pokus o zrušení přežil, byť notně pošramocen. Číslo 3 bylo poslední, kdy měl měsíční periodicitu a zmenšil se jeho formát. Nově vycházel jako čtvrtletník a čtenář se mohl v následném čísle 4-6 dočíst: „(...) *ano časopis žije, ale je na umělém dýchání. V tomto roce vyjdou tři čísla (tj. v květnu, srpnu a listopadu). Od příštího roku bude časopis vycházet jako čtvrtletník (4x do roka pokud se situace nezmění)*“⁶⁰⁵

Redakce také prosila čtenáře o trpělivost a shovívavost a pomoc při snaze udržet časopis při životě. S tím, že: „*Naděje, víra a práce nám snad pomohou zvrátit nepřízeň osudu*“⁶⁰⁶.

Od roku 1998 vycházel časopis tedy už standardně jako čtvrtletník.

V roce 2001 měla redakce i redakční vycházet z požadavků Operační sekce GŠ AČR na informace: „(...) *kteřé by měly mít pro čtenáře našeho časopisu prioritu. Současně budeme důsledně naplňovat stanovený profil časopisu*“⁶⁰⁷. S tím, že v roce 2001 mají vyjít 4 čísla časopisu a to ve stejném rozsahu jako v roce 2000, přičemž redakce uvádí: „(...) *větší publikační prostor chceme věnovat mírovým a nestandardním operacím s výměnou zkušeností získaných v průběhu zahraničních misí, otázkám zásadního významu jednotlivých složek ozbrojených sil, jejich úkolům v současných podmínkách, charakteru ozbrojeného boje dnes a v blízké budoucnosti*“⁶⁰⁸.

Současně je možné se v prvním Vojenském profesionálovi v roce 2001 dočíst, že jeho redakce ve skutečnosti prakticky neexistuje, protože: „(...) *pro redakci zůstalo jediné tabulkové místo, pouze pro občanského zaměstnance, nezajímavé a neperspektivní pro mladšího pracovníka*“⁶⁰⁹.

V textu se konstatuje, že tomu odpovídá i vybavení redakce, které je: „*mizerné, přestárlé, je to šrot*“. Současně je vyslovena naděje, že: „*nastolená otázka profesionální armády (a její řešení) však může přinést změny i do struktury vojenského tisku a tomuto procesu můžeme*

⁶⁰⁴ Tamtéž.

⁶⁰⁵ Redakce. Vážení čtenáři. Vojenský profesionál. 1997., roč. VI., č. 4 –6, s. 1.

⁶⁰⁶ Tamtéž.

⁶⁰⁷ Neoznačeno. Vojenský profesionál v roce 2001. Vojenský profesionál. 2001, roč. X., č. 1, s. 1.

⁶⁰⁸ Tamtéž.

*pomoci již dnes*⁶¹⁰. Tato očekávání se ukázala stejně lichá, protože následné období profesionalizace armády přineslo maximálně další redukci vojenského tisku.

Těchto časů se však již časopis nedočkal, neboť ve čtvrtém čísle roku 2001 bylo oznámeno výrazným písmem, že: „**Časopis Vojenský profesionál je zrušen**“, přičemž časopis „**Vojenské rozhledy**“ a „**Vojenský profesionál**“ se spojí do jednoho časopisu. To znamenalo, že: „(...) *od příštího roku tak bude vycházet pouze jeden vojenský odborný časopis. O jeho podobě (obsahové náplni), formátu a periodicitě zatím není nic známo*“⁶¹¹. K tomu je uveden názor náčelníka Generálního štábu⁶¹², který věří: „(...) *že chystané změny nenaruší úroveň, které se podařilo v průběhu let dosáhnout a že nově připravovaný titul, ať již v jakékoliv podobě, splní úkol, který doposud zabezpečovala obě současné periodika...*“⁶¹³

Vojenský profesionál tedy skončil s rokem 2001.

16.7 Vojenské rozhledy (1992 – dosud)

Časopis „**Vojenské rozhledy**“ byl založen začátkem roku 1992. Vydávalo jej Federální ministerstvo obrany – správa rozvoje vědy a techniky. Vycházel 10 x ročně a byl rozeslán podle rozdělovníku. Šéfredaktorem byl plukovník Miroslav Weiner. V roce 1992 byl označen jako ročník první, ovšem v závorce jako třicátý třetí. Tato skutečnost vycházela z minulosti, jak k tomu uvedla redakce: „(...) *snad je to dáno tím, že vlastně název časopisu Vojenské rozhledy není až tak zcela nový. Se vznikem samostatného československého státu se objevil časopis s tímto názvem poprvé, za války pokračoval ve své práci v anglické emigraci a po válce se stal opět tribunou odborné vojenské veřejnosti. Rok 1951 ukončil 32. ročník. Tímto číslem tedy zahajujeme vydávání třicátého třetího nebo, chcete-li, prvního ročníku Vojenských rozhledů*“⁶¹⁴.

Od čísla 10/1992 byl šéfredaktorem plukovník Robert Kraus, Miroslav Weiner⁶¹⁵ pak jeho zástupcem.

⁶⁰⁹ Tamtéž.

⁶¹⁰ Tamtéž.

⁶¹¹ Neoznačeno. Časopis Vojenský profesionál je zrušen. Vojenský profesionál. 2001, roč. X., č. 4, s. 1.

⁶¹² Náčelníkem Generálního štábu byl v této době armádní generál Ing. Jiří Šedivý.

⁶¹³ Neoznačeno. Časopis Vojenský profesionál je zrušen. Vojenský profesionál. 2001, roč. X., č. 4, s. 1.

⁶¹⁴ Redakce. Úvodní slovo. Vojenské rozhledy. 1992, roč. I.(XXXIII.), č. 1, s. 3.

⁶¹⁵ Nežjištěno.

V roce 1993 se i do časopisu promítly změny ve státoprávním uspořádání naší republiky, protože: „(...) také náš časopis dostal se vznikem samostatné české armády nového odborného vydavatele (Hlavní operační správu Generálního štábu Armády České republiky), došlo i ke značným změnám ve složení redakční rady časopisu“⁶¹⁶. Redakce současně ubezpečovala čtenáře, že tyto změny vyvolané objektivní situací při tvoření nového velení armády, v žádném případě nebude znamenat ústup ze zásad stanovených při obnovování časopisu na sklonku roku 1991. Časopis měl i nadále přinášet: „*původní náměty, připomínky a řešení v oblasti vojenské politiky českého státu, strategie, operačního umění, organizace výstavby a řízení české armády*“⁶¹⁷.

Budoucí koncepce časopisu také předpokládala uveřejňovat příspěvky o rozvoji vojenské vědy a výzkumu, otázkám sociálního a humanitárního charakteru a také personalistice, vzdělávání a výchově v armádě.

Redakce nechtěla opomenout problémy: „(...) ekonomického a finančního zabezpečení armády v podmínkách rozvíjejícího se tržního mechanismu, o názorech na ně a hledat cestu k jejich řešení“⁶¹⁸. Samozřejmě nechtěla redakce nechat bez zájmu ani významné mezinárodní události přímo nebo zprostředkovaně ovlivňující vojensko-politickou situaci České republiky (např. konflikty v krizových oblastech, odzbrojovací jednání atd.).

O čísla 10/1993 do konce roku 2001 byl šéfredaktorem podplukovník Richard Hašek.

V roce 1995 byla periodičita časopisu upravena na 6 čísel, v roce 1996 vyšlo 5 čísel a od roku 1997 se z časopisu de facto stal čtvrtletník, jehož pravidelná 4 čísla „narušilo“ pouze v letech 1999, 2000, 2001, 2002 zvláštní číslo navíc.

V prvním čísle roku 2002 byl šéfredaktorem Jiří Fiala a jeho zástupcem Jaroslav Furmánek, ten se poté stal od čísla 2/2002 uváděn jako jediný konkrétní redaktor.

⁶¹⁶ Redakce. Vojenské rozhledy v roce 1993. Vojenské rozhledy. 1993, roč. II. (XXXIV.), č. 1, s. 3.

⁶¹⁷ Tamtéž.

⁶¹⁸ Tamtéž.

16.8 Konec vydávání Obrany lidu jako deníku (31. května 1990)

Ve čtvrtek 31. května 1990 vyšla číslem 104 historicky naposled **Obrana lidu** jako deník. Stále ještě nosíc podtitul „list Federálního ministerstva národní obrany“. Ročník byl uveden číslem XLIX (49). Šéfredaktorem byl v té době Miloš Vávrů, jeho zástupci pak Ladislav Lenk⁶¹⁹ a dr. Karel Šimána⁶²⁰.

Na úvodní stránce redakce informovala čtenáře o nastávajících změnách, což se neobešlo bez emocí: „*Naši milí čtenáři, loučíme se s vámi a srdečně se s Vámi vítáme. Je nám smutno, a je nám dobře, málem veselo*“⁶²¹. Schizofrenii podobného úvodu si pochopitelně uvědomovala i redakce: „*Ted' si asi říkáte, že redakci z výkyvů počasí nebo z jiného důvodu postihla nějaká zákeřná choroba a že jsem prostě „na hlavu“.* Ty počáteční větičky jsou však naprosto v pořádku, jen je musíme doplnit o nepatrné vysvětlení“⁶²². V té době pro mnoho lidí představa konce zavedené značky deníku „Obrana lidu“ nebyla snadnou. V překotných změnách, které přineslo nové období, nejistotu na chvíli utišila vidina nového armádního deníku. Nejprve však bylo důstojné rozloučit se s úspěšnou historií, kterou bezesporu deník Obrana lidu reprezentoval: „*Loučíme se s Vámi všemi, kteří jste dlouhá léta četli náš deník Obrana lidu. Dnes v této podobě a pod tímto názvem vychází naposled. Je nám z toho ovšem trochu smutno. Vzpomínáme na to, co se nám dařilo, i na to, čemu jsme „spáрили čumák“.* Vzpomínáme na kolegy, kteří se dnešního dne nedožili, a na ty, kteří se dožili, ale jsou už kdoví kde“⁶²³.

Následně v textu představují nástupce končícího deníku. Možná to autoři ještě plně netušili, ale doba, jak se později ukázalo, již nepřála vojenskému tisku jako v minulosti, což o tom denním platí dvojnásob: „*Zítřejší vyjde první číslo deníku A-Report. Bude navazovat na Obranu lidu, samozřejmě na to, co v ní bylo dobrého*“⁶²⁴. Počítalo se však se změnou náplně nového deníku: „*Jeho obsah se však poněkud změní, protože i čtenáři už nebudou přesně takoví jako*

⁶¹⁹ Ladislav Lenk (1953) – od roku 1976 jako redaktor vojenského tisku: měsíčník Sokolovo, týdeník Bojová zástava, deník Obrana lidu, v letech 1987-1988 redaktor Mladé fronty, od 1. 1. 1991 do 31. 9. 2008 šéfredaktor „A“-Reportu.

⁶²⁰ Karel Šimána (1951) – základní vojenská služba 1970 – 72, DVS 1972 – 74, od r. 1974 voják z povolání. Šéfredaktor týdeníku Obrana lidu od 9. 2. 1991 do 5. 12. 1992, PR manager Dostihového spolku Pardubice (2001 - 2008), v současnosti mluvčí České zbrojovky Uherský Brod, asistent senátora ČSSD Ing. Karla Korytáře.

⁶²¹ Redakce: Ale ne tak docela, Obrana lidu. 31. 5. 1990, roč. XLIX., č. 104, s. 1.

⁶²² Tamtéž.

⁶²³ Tamtéž.

⁶²⁴ Tamtéž.

dosud. A-Report bude totiž sloužit nejen vojákům a občanským pracovníkům vojenské správy, ale také civilním čtenářům, alespoň doufáme, že si k nim najde cestu.⁶²⁵ Především k těm, kteří mají s armádou něco společného, byť jen obyčejný lidský zájem⁶²⁶. Redakce přislíbila, že v novém deníku bude uveřejňovat také názory, podněty i kritické připomínky civilních čtenářů. Zdůrazňování skutečnosti, že nový deník bude pro vojáky i nevojáky je v textu k zaznamenání opakovaně: „A budeme se ovšem snažit, aby si zde zajímavé čtení, solidní informace i užitečné rady (včetně inzerátů) našli všichni čtenáři, bez ohledu na to, jestli nosí vojenský stejnokroj nebo občanský oděv“⁶²⁷.

V kontextu dnešních zvyklostí, kdy většinou autoři nových titulů o svém úspěchu nepochybují, případně tyto pochyby nestaví na odiv, je až sympaticky zarážející množství opatrných a pochybujících poznámek ze strany redakce: „Upřímně řečeno, máme z toho kapánek strach, vždyť pro nás to bude práce do značné míry nová a ne zcela vyzkoušená“⁶²⁸. Současně, jak je dobrý zvykem, se obrací na čtenáře s výzvou o jejich zpětnou vazbu: „Věříme však, že staří i noví čtenáři nám pomohou, a to jak připomínkami k obsahu a formě nového deníku, tak přímým podílem na jeho tvorbě“⁶²⁹.

Rozloučení s jedním titulem a současně přivítání nového titulu ukončuje redakce opět v emotivnější podobě: „Opravdu je nám smutno. Něco totiž skončilo. Ale cosi jiného se rodí, a právě z toho, je nám dobře, až veselo. Víme ovšem, že jásat předčasně se nemá...“⁶³⁰ Tato slova se nakonec ukázala jako prorocká, neboť nový deník měl nakonec jepičí život. Posledního dne existence deníku Obrana lidu to však ještě nebylo skutečností a tak se redakce mohla rozloučit: „Loučí se redakce deníku Obrana lidu – srdečně Vám vítá redakce deníku A-Report“⁶³¹.

16.9 Deník „A“-Report

Dne 1. června 1990 v pátek vyšlo první číslo nového armádního deníku - listu Československé armády - „A“-Report. Nový deník byl registrován již 7. května 1990

⁶²⁵ Pozn.: Jednalo se skutečně o změnu, neboť deník Obrana lidu (tzv. červená) byl dodáván pouze do armády.

⁶²⁶ Redakce: Ale ne tak docela, cit. d.

⁶²⁷ Tamtéž.

⁶²⁸ Tamtéž.

⁶²⁹ Tamtéž.

⁶³⁰ Tamtéž.

⁶³¹ Tamtéž.

u Federálního úřadu pro tisk a informace⁶³² pod číslem registrace F 5254. Bylo mu přiděleno i mezinárodní indexové číslo /MIČ/ 45 011.⁶³³ Šéfredaktorem byl Miloš Vávrů⁶³⁴, jeho zástupci Ladislav Lenk a dr. Karel Šimána. Vycházel od úterý do soboty.

O tom, že se jednalo o přímého nástupce deníku Obrana lidu, svědčí hned upozornění na první straně pro předplatitele Obrany lidu: „*Ti kdo dosud odebírali deník Obrana lidu, mohou být bez obav. "A-Report je jeho následníkem, a proto všichni, kteří si v minulosti objednali deník Obrana lidu, budou nyní automaticky dostávat nový list československých vojáků A-Report!*“⁶³⁵

Nový deník také představil článkem „Už jsme tady (Proč vychází „A“-Report)“ šéfredaktor Miloš Vávrů. Představuje jej jako potvrzení, že Československá armáda již není odtržena a izolována od společnosti: „*I proto dnes vychází první číslo A-Reportu, deníku všech vojáků. Ale jak pevně doufáme, i mnoha civilních čtenářů, kteří se zajímají o život armády*“⁶³⁶. Současně také uvádí, že: „*(...) list Československé armády, který nepodléhá žádné politické straně ani hnutí*“⁶³⁷.

Pohříchu neměl být (a nebyl) dostupný na celém území republiky, což bylo značně limitující: „*Vzhledem k technickým možnostem se bohužel tiskne jen v Praze, proto se musím omluvit čtenářům na Moravě a Slovensku, pro něž bude zatím těžko dostupný. V armádě však A-Report rozšiřuje vydavatelství Magnet-Press po celém území ČSFR. Od posledního čtvrtletí letošního roku jej mohou civilní čtenáři získat také na předplatné u PNS*“⁶³⁹. Tato poslední věta vyznívá zvláště bolestně při vědomí, že v části zmiňovaného čtvrtletí již deník neexistoval.

⁶³² Pozn.: Je ironií osudu, že ve stejný den, 7. 5. 1990, zrušilo Federální shromáždění zákonem č. 166/1990 samotný Federální úřad pro tisk a informace, a to s účinností od 31. července 1990.

⁶³³ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Magnet-Press.

⁶³⁴ Miloš Vávrů (1953) – vojenská střední odborná škola v Nitře (směr tankový a automobilní), (1969 – 1973) – technické funkce u útvaru radiotechnického vojska, zahraniční fakulta Vysoké vojenské školy ve Lvově (1978 - 1982) – obor vojenská žurnalistika, Obrana lidu – oddělení života a výcviku vojsk (od 1982), tamtéž od 1987 vedoucí oddělení., poč. r. 1990 zvolen OF ze 2 kandidátů šéfredaktorem Obrany lidu (deníku), což odsouhlasilo MO., po cca roce požádal o uvolnění z funkce (po zrušení deníku), poté cca do konce roku 1992 zástupce šéfredaktora týdeníku Obrana lidu a zpravodaj listu na Moravě, od 1. 1.1993 odchod ze služebního poměru, od 1. 5. 1993 působí v Brně v různých podnikatelských periodikách – např. Svobodné podnikání, Veletržní noviny, Podnikání plus, od roku 1998 až dodnes v měsíčníku Podnikatel. Od roku 1997 „na volné noze“. (Živnostenský list).

⁶³⁵ Redakce. Beze strachu. „A“-Report. 1. 6. 1990, roč. I., č. 1, s. 1.

⁶³⁶ Vávrů, Miloš. Už jsme tady (Proč vychází „A“-Report). „A“-Report, 1.6 1990, roč. I., č. 1, s. 1.

⁶³⁷ Pozn.: Počátkem 90. let 20. století byla nezávislost silně zdůrazňovanou „předností“.

⁶³⁸ Vávrů, Miloš. Už jsme tady, cit. d.

Redakce podle slov šéfredaktora přicházela s nabídkou listu, který chce objektivně a pohotově informovat o dění doma i ve světě, přináší zajímavosti z kultury i sportovní zpravodajství. Listu, který nabízel různé druhy služeb včetně inzerce a reklamy. Jak uvádí Miloš Vávrů: „*Prostě najdete v něm vše podstatné, co byste hledali v kterýchkoliv novinách*“⁶⁴⁰. Nakonec i význam této věty se měl v blízké budoucnosti obrátit proti vojenskému tisku, zejména deníku. Argumentem při každém dalším rušení či zeštíhlování byla kromě finanční úspory také nesmyslnost vydávat armádou obsahově titul, jehož náplň lze najít jinde... Možné obsahové přidané hodnotě, kterou vzápětí šéfredaktor doplňuje, už v té době pomalu zvonila hrana: „*A-Report poskytne zasvěcené pohledy do života Československé armády i ozbrojených sil jiných států, bude hledat odpovědi na všechny otázky, které trápí nejen vojáky, ale i jejich příbuzné*“⁶⁴¹ a známé“⁶⁴².

Redakce „A“-Reportu chtěla dle svých slov přispět tomu, aby se armáda otevřela veřejné kontrole. Současně chtěla: „*(...) obhajovat oprávněné zájmy Československé armády, vojáků v činné službě i mimo ni, včetně těch, kteří byli za své čestné a zásadové postoje v minulosti postiženi*“⁶⁴³. „A“-Report měl přispět k tomu, aby vojenské povolání opět získalo vážnost a uznání společnosti. Tento záměr se úplně naplnit nepodařilo, což však nebyl jen neúspěch tohoto listu.

„A“-Report umožňoval čtenářům vyslovovat také pod rubrikou „S adresou PP 42 Praha 614“ jejich názory. Se zajímavým příspěvkem přispěl např. kapitán Stanislav Kožuch, který reagoval na zkušenost na novinovém stánku, kdy mu na dotaz na nové číslo Obrany lidu odpověděli: „*Vždyť to nikdo nečte, celé balíky končí ve sběru*“⁶⁴⁴. Tento postoj nebyl ojedinělý, což čtenář zasazuje do kontextu. Obsahovou změnu listu československé armády ať již Obrany lidu nebo nástupnického „A“-Reportu proběhnuvší od listopadu považuje za zásadní: „*Ty tam jsou doby, kdy se v redakcích pod hlavičkou vhodnosti či nevhodnosti cenzurovalo a na veřejnost šlo jen to, co určitému okruhu lidí nebo funkcionářů vyhovovalo*“⁶⁴⁵. S tím, že redakce se opravdu snaží nabízet na stránkách atraktivní nabídku a zveřejňuje i příspěvky s jiným názorem. Za další důkaz větší otevřenosti armády považuje i

⁶³⁹ Tamtéž.

⁶⁴⁰ Tamtéž.

⁶⁴¹ Pozn.: Je třeba připomenout, že se jednalo o dobu existence povinné základní vojenské služby v délce 2 let.

⁶⁴² Tamtéž.

⁶⁴³ Tamtéž.

⁶⁴⁴ Kožuch, Stanislav. *Není deník jako deník*. „A“-Report. 1990, roč. I., č. 18, s. 4.

⁶⁴⁵ Tamtéž.

rozšíření listu do civilní sítě. Nicméně poukazuje na problém, který byl v té době ve společnosti hodně zakořeněn, a nedařilo se jej snadno měnit: „*Nemohu se však ubránit dojmu, že stále přežívá názor, že co je vojenské, je špatné*“⁶⁴⁶.

Volání po větší bulvárnosti a lacinější atraktivitě, která po uvolněných stavidlech pomalu zaplavovala stánky s tiskem, považuje za nemístné: „*Je nutné si uvědomit, že list Československé armády se přece jenom nemůže stát bulvárním plátkem s honbou za atraktivními událostmi či etickou přehlídkou přitažlivých dívek*“⁶⁴⁷.

Je třeba poznamenat, že v pozdější době se však přece jen tato témata do vojenského tisku prodrala. Ale to už je jiný příběh.

V případě nového deníku je nutné, aby si jej potenciální čtenáři vůbec všimli. Tomuto problému se věnoval zkraje po svém vzniku i deník „A“-Report. Konkurence nových tiskovin byla v průběhu roku 1990 opravdu značná, o čemž svědčí skutečnost, že: „*Ministerstvo kultury ČR zaregistrovalo od začátku roku do poloviny května celkem 190 titulů různých tiskovin a časopisů*“⁶⁴⁸. Bylo nutné, aby se redaktoři přeneseně „pořádně oháněli“, pokud chtěli získat stálé čtenáře. Bylo nutné nový deník hlavně vystavovat očím kupujících, protože jinak by jej pravděpodobně ignorovali. Právě toto redakci zajímalo v době, kdy nový deník vycházel právě týden, a udělala si malý průzkum, jak „A“-Report prodavači PNS prodávají. S výsledkem seznámila i čtenáře. Místy jsou to bolestivá zjištění: Např. úterý 5. 6. PNS na Smíchově: „*Kolem deváté leželo na pultě několik titulů deníků. Ukazuji na „A“-Report a ptám se prodavačky – Co je to za noviny? Odpověď – Já nevím, to mi teď začali vozit*“⁶⁴⁹. Podobný obrázek zaznamenala redaktorka i ve středu 6. 6. v PNS u metra Malostranská: „*Kolem desáté hodiny vidím na pultíku několik časopisů. Pod jedním z nich vykukuje písmeno „A“ z našeho titulu. Ptám se – Máte ještě nějaký deník? Odpověď – Kdepak, to musíte přijít ráno. Vytahuju „A“ Report a říkám – Tohle není deník? Prodavačka chvilku překvapeně pomrkává a odpovídá - Snad jo*“⁶⁵⁰. Docela odpovídající faktu, že nový armádní deník to neměl na trhu právě lehké je i příběh z PNS u Černého mostu. Deník nebyl nikde na pultě vidět: „*Prodáváte „A“- Report? Odpověď – Co to je? Říkám – tady leží na pultě pod*

⁶⁴⁶ Tamtéž.

⁶⁴⁷ Tamtéž.

⁶⁴⁸ Manolevská, Ilona. Jak nás prodáváte. „A“-Report. 8. 6. 1990, roč. I., č. 6, s. 1.

⁶⁴⁹ Tamtéž.

⁶⁵⁰ Tamtéž.

novinami. Nevíte, jestli už si to někdo koupil? Odpověď – Jo, snad jeden...“⁶⁵¹ I když malý zájem, ilustrovaný posledním případem, nebyl faktickou příčinou budoucího konce deníku, rozhodně k němu přispěl.

16.9.1 Konec „A“-Reportu jako deníku

Deník „A“-Report však neměl dlouhou pouť. Jeho krátká historie se uzavřela dne 30. listopadu 1990. Toho dne oznámil šéfredaktor Miloš Vávrů ve svém sloupku následující: „Prvního června letošního roku jste dostali do rukou úvodní číslo listu Československé armády „A“-Report. To dnešní je bohužel posledním“⁶⁵².

Současně čtenáře, kteří si deník oblíbili, částečně uklidnil informací, že po vánočních svátcích vyjde tzv. nulté číslo **týdeníku** „A“-Report. Poté se ještě ve shrnujícím expoze vrátil k událostem posledního roku. Redakce podle jeho slov prošla od listopadu 1989 složitým obdobím v naději a se snahou dělat konečně noviny podle vlastních představ bez cenzurních zásahů bývalé HPS ČSLA. Naděje, ale nabyla sama: „(...) provázela ji však také nejistota a existenční obavy, vyplývající z celkové zanedbanosti původního deníku Obrana lidu a podmínek pro jeho výrobu a distribuci, ale i ze silné finanční závislosti na vydavateli“⁶⁵³.

Podle autora při úvahách o zachování armádního deníku a jeho podobě a zaměření převládá názor: „že by tyto noviny měly stát někde na hranici třecích ploch mezi společností a armádou, mezi vojáky z povolání a v základní službě, mezi militarismem a pacifismem apod. Jinými slovy, měly napomáhat transformaci demokratických přeměn společnosti do armády, ale na druhé straně také lepšímu pochopení vnitřních problémů ČSA civilní veřejností“⁶⁵⁴. Cílem projektu „A“-Reportu bylo z pohledu redakce vydávat deník, který by byl rovnocenný ostatním a pouze se odlišující jakousi „vojenskou specifikou“.

Šéfredaktor přičítá také problémy deníku nedůvěře veřejnosti v list vydávaný Federálním ministerstvem obrany. Za jednu z příčin problémů „A“-Reportu vidí i politiku Poštovní novinové služby, která dle jeho názoru nebyla schopna ani ochotna vytvořit podmínky pro uvedení nového titulu na trh. Rozhodně však nevidí problémy pouze v okolí, připouští

⁶⁵¹ Tamtéž.

⁶⁵² Vávrů, Miloš. Proč se (ne)loučíme. „A“-Report. 30. 11. 1990, roč. I., č. 129, s. 1.

⁶⁵³ Tamtéž.

⁶⁵⁴ Tamtéž.

vnitřní nedostatky redakce v průbojnosti a vůli překonávat překážky. K tomu však dodává: „(...) budiž však řečeno i to, že vydavatel⁶⁵⁵ od samého počátku nepostavil před redakci žádné ucelené konkrétní požadavky nebo koncepce a dožadoval se prosazení svých vyvíjejících se představ průběžným „usměrňováním“ vedení redakce, směřujícím v podstatě k pojetí novin jako vojenského věstníku“⁶⁵⁶.

Situace se změnila z jeho pohledu až za nástupu Luboše Dobrovského⁶⁵⁷ do funkce ministra obrany. Nový ministr také šéfredaktoru skutečné příčiny konce deníku jednoznačně sdělil: „Jím jsem byl také ujištěn, že důvody o změně periodicity „A“-Reportu na týdeník jsou pouze ekonomické. Armáda si prostě v současné době drahý deník nemůže dovolit“⁶⁵⁸.

16.9.2 Doplnění k zániku armádního deníku

Nadporučík Lubomír Kubec⁶⁵⁹ - dne 30. 11. 1990 v „A“-Reportu okomentoval v textu „Armáda bez deníku? Zprávy o zrušení armádního deníku „A“-Report. Konstatuje: „(...) ano je asi pravdou, že armádní deník je tím posledním, co mizí každé ráno z pultů ve stáncích PNS. Armáda není zdaleka ještě tak přitažlivá, aby právě její deník byl trhákem“⁶⁶⁰. Přesto vyjadřuje přesvědčení, že by byla jen otázka času, než by si získal přízeň civilního obyvatelstva.

K tomuto přesvědčení jej vedlo přesvědčení, že se „A“-Report stal čtivým deníkem, který nepodlehlo možnosti získat popularitu lacinými články se spornou pravdivostí: „A přitom se touto cestou částečně vydal i takový deník, jakým byl Mladá fronta. Dále si myslím, že „A-Report“ se stal součástí života nového příslušníka ČSA – vojenského profesionála. Vždyť kde jinde si má formovat svůj názor na světové události, na politické konflikty, na použití vojenské

⁶⁵⁵ Pozn.: V této souvislosti jmenuje roli tehdy už bývalého ministra obrany gen. Vacka, který prý, spolu s dalšími funkcionáři, vytýkali redakci nedostatečnou obhajobu zájmů armády, a někdy dokonce nepřátelské postoje vůči ČSA.

⁶⁵⁶ Tamtéž.

⁶⁵⁷ Luboš Dobrovský (1932) – novinář a politik. Vystudoval rusistiku a bohemistiku na FF UK. 1959 – 1968 – redaktor Československého rozhlasu, 1970 vyloučen z KSČ a působil v dělnických profesích, signatář Charty 77, mluvčí Občanského fóra, leden – červen 1990 mluvčí Ministerstva zahraničních věcí, říjen 1990 – červen 1992 ministr obrany ČSFR, 1992 - 1996 vedoucí Kanceláře prezidenta republiky, 1996 – 2000 český velvyslanec v Ruské federaci.

⁶⁵⁸ Vávrů, Miloš. Proč se (ne)loučíme, cit. d., s. 1.

⁶⁵⁹ Neznám.

⁶⁶⁰ Kubec, Lubomír. Armáda bez deníku? „A“-Report. 30. 11. 1990, roč. I., č. 129, s. 1.

síly než ve svém deníku?“⁶⁶¹ V armádním deníku má voják možnost vyměňovat si zkušenosti z pracovních problémů, stejně tak zkušenosti z nových řádů atd.

Armádní deník podle autora příspěvku plnil také svou informační schopnost, která: „(...) *se ukázala jako velice rychlá a bylo by nezodpovědné se této možnosti do budoucna zbavit*“⁶⁶². Deník sponzorovaný armádou autor chápe také jako demokratizační platformu, protože umožňuje vyjádřit názor na události a opatření přijaté armádním velením: „*Pro byl A-Report určitým obrazem, zrcadlem nálad a názorů řadových příslušníků armády. A nebudu daleko od pravdy, když řeknu, že i nejvyšší velení si rádo přečte, co se v armádě děje, protože je to jiný zdroj než služební. Z toho služebního mohou být některé informace podávány jednostranně*“⁶⁶³.

Autor článku připomíná, že „A“-Report byl v našich podmínkách jediným formálním deníkem, který byl celý věnován problematice armády, přičemž jen pro srovnání: „(...) *v bývalé NSR vychází přibližně 100 vojenských periodik (samozřejmě nejen deníků) v celkovém nákladu víc než jeden milión výtisků. Řada titulů vychází ve spolupráci se spolkovým ministrem obrany*“⁶⁶⁴.

Tvrdě připomíná, že náklad našich dalších vojenských periodik je nevelký a počet čtenářů odpovídá jejich kvalitě. Každopádně zrušení deníku považuje za chybu: „(...) *myslím si, že z pohledu ovlivňování názorů veřejnosti na armádu je přinejmenším nerozumné zlikvidovat deník, jenž může nejobektivněji informovat o životě armády. Ostatní periodika (často s cílem objevit senzaci) o armádě píší dost naivně.*“⁶⁶⁵

Pokud by záleželo na jeho názoru, tak by skončil jiný zástupce vojenského tisku, nad jehož obsahem se pozastavuje: „(...) *že by bylo lepší obětovat Čs. vojáka, kterého do budoucna před dopady tržní ekonomiky nezachrání ani velké množství nahých žen, které se v něm začaly objevovat*“.⁶⁶⁶ Slova jak budoucnost ukázala téměř prorocká, byť příčin redukce vojenského tisku bylo více.

⁶⁶¹ Tamtéž.

⁶⁶² Tamtéž.

⁶⁶³ Tamtéž.

⁶⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁶⁵ Tamtéž.

Autor je přesvědčen, že armádní deník zaniknout neměl, a to i za cenu dočasného dotování, protože: „(...) stál by nás nyní sice několik miliónů, ale za pár let by obnovení vojenského tisku mohlo stát desetinásobně více“⁶⁶⁷.

16.10 Týdeník „A“-Report

Nulté číslo týdeníku „A“-Report je datováno v týdnu mezi 24. 12. a 28. 12. 1990. V tiráži bylo uvedeno, že se jedná o týdeník⁶⁶⁸ Ministerstva obrany vydávaný ve vydavatelství Magnet-Press, řízením redakce byl pověřen Ladislav Lenk, jeho zástupcem byl František Godiš.

Redakce měla o náplni časopisu představu formulovanou na principu: „(...) že chceme být *POPULÁRNÍM* týdenním magazínem *VŠECH* vojáků naší armády, magazínem jehož obsah a zaměření bude přispívat k přebudování armády v armádu demokratického⁶⁶⁹ státu“⁶⁷⁰. Týdeník si stanovil za cíl široce informovat o dění v naší armádě a pokud možno pestře zachycovat procesy jejích přeměn. Uvědomění redakce, že se nebude jednat pouze o snadnou cestu, přiznávají následující slova: „(...) včetně všech těžkostí a problémů, jež tyto přeměny nepochybně budou provázet“⁶⁷¹. Obsahem i formou chtěl cílit a být přitažlivý hlavně pro mladé čtenáře, k čemuž mělo dopomoci, že se redakce snažila a chystala: „(...) celou řadu zajímavých rubrik“⁶⁷².

Nový týdeník uvedl také tehdejší náměstek ministra národní obrany pro sociální a humanitární věci Antonín Rašek: „V listopadu skončil svou krátkou pouť deník „A“-Report. Nezanikl proto, že byl špatný. Je proto škoda, že musel z ekonomických důvodů přestat vycházet. Na jeho krátkou tradici navazuje týdeník „A“-Report“⁶⁷³. Okomentoval také svůj

⁶⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁶⁸ Pozn.: Cena byla stanovena na 3 Kčs.

⁶⁶⁹ Pozn.: „Tedy v takovou armádu, která je pod kontrolou demokratických institucí a svou vysokou profesionální připraveností a bojeschopností je schopna zajistit obranu našeho státu před jakýmkoli nepřítelem“.

⁶⁷⁰ Redakce. A jsme tu! „A“-Report. 1990, roč. I., č. 0, s. 2.

⁶⁷¹ Tamtéž.

⁶⁷² Tamtéž.

⁶⁷³ Rašek, Antonín. Ke startu týdeníku „A“-Report. „A“-Report. 1990, roč. I., č. 0, s. 2.

názor na existenci vojenského periodika, která se již za pár let stala holou skutečností: „*Armáda nemůže být bez periodika alespoň týdenního*“⁶⁷⁴.

Při ročním výročí týdeníku provedla redakce prostřednictvím šéfredaktora Ladislava Lenka malou inventuru: „*Rok práce na novém titulu máme úspěšně za sebou. Dobré, špatné, úspěšné, zbytečné? To nejlépe posoudí čtenář sám*“⁶⁷⁵. Konstatuje, že přes některé pochvaly, které redakci potěšily, přišly na druhé straně také zprávy negativní: „*(...) v některých vojenských útvarech vůbec nikdo nevěděl, že nějaký „A“-Report existuje a vychází*“⁶⁷⁶. Vyslovuje víru, že velení armády se špatným stavem distribuce vojenského tisku podniká zlepšující opatření a v této souvislosti dodává: „*Ostatně, podstatné zvýšení nákladu „A“-Reportu, které vám nyní mohu oznámit, je toho příslibem*“⁶⁷⁷.

V době vzniku tohoto příspěvku již v armádě naplno propukal stav šetření, což se nemohlo nedotknout také vojenského tisku. To nevnášelo zrovna klid mezi těmi, kteří jej připravovali: „*Za celou redakci totiž mohu prohlásit, že ani tyto potíže, ani stále kolující fámy o tom, že v letošním roce se peníze na „A“-Report v důsledku sníženého rozpočtu škrtnou a my tím pádem budeme bez práce, v nás nezlomily odhodlání nabídnout vám i v roce 1992 týdeník splňující všechny nároky na kvalitní vnitro-armádní informační prostředek*“⁶⁷⁸.

Zmatky související s dělením republiky i nejasnostem ve financování armádního rozpočtu ilustrují i další slova šéfredaktora Ladislava Lenka v posledním čísle ročníku 1992. Ani s koncem roku, totiž nedostala redakce žádné informace o budoucím vývoji. Příprava prvního čísla „A“-Reportu ročníku 1993 stála na vratkých základech: „*Aniž nám někdo z oficiálních armádních činitelů sdělil, že budeme „A“-Reportem Armády České republiky, aniž bychom znali přesný náklad i rozdělovník, aniž bychom měli jistotu, že na vydávání našeho listu budou budoucím Ministerstvem obrany České republiky vyčleněny finanční prostředky*“⁶⁷⁹. K tomu je třeba přičíst nejistotu, kde bude redakce nadále sídlit atd.

⁶⁷⁴ Tamtéž.

⁶⁷⁵ Lenk, Ladislav. Bez kocoviny. „A“-Report. 1992, roč. II., č. 1 s. 2.

⁶⁷⁶ Tamtéž.

⁶⁷⁷ Tamtéž.

⁶⁷⁸ Tamtéž.

⁶⁷⁹ Lenk, Ladislav. Kalendář nás podvedl. „A“-Report. 1992, roč. II., č. 52, s. 2.

Rok 1993 byl rokem, který pro vojenský tisk znamenal výrazné změny směrem k jeho redukci. V jedenáctém čísle „A“-Reportu tohoto ročníku bylo uveřejněno rozloučení s časopisem „Věčko“. Redakce časopisu konstatovala: „*Velením Armády České republiky jsou v současné době přijímány změny ve struktuře vojenského tisku. Reorganizace vydavatelské činnosti se dotýká i časopisu Věčko. Číslem tři končí vydávání Vašeho oblíbeného měsíčníku*“⁶⁸⁰.

16.11 „A“-Report – čtrnáctideník

Změny se však dotkly i samotného „A“-Reportu. Šéfredaktor Ladislav Lenk oznámil ve stejné době i změnu jeho periodicity. Nejprve připomíná, že z rozhodnutí ministra obrany došlo dnem 1. dubna 1993 k podstatné redukci vojenského tisku, když byly zrušeny časopisy **Obrana lidu, A-Revue a Věčko**. Následně se dostává k samotnému „A“-Reportu: „*Redukce postihla i nás, neboť od příštího čísla nám byla dočasně (nejspíše však až do konce letošního roku) stanovena čtrnáctidenní periodicitá*“⁶⁸¹. Proklamovaná „dočasnost“ tohoto opatření se nakonec, jak je v kraji dobrým zvykem proměnila v setrvalý stav. Týdeník již nebyl nikdy obnoven.

V textu také objasňuje důvody, které vedly ke změně periodicity: „*Samořejmě, jsou ekonomické, neboť suma, která byla vyčleněna na vojenský tisk v letošním armádním rozpočtu, je prachbídne malá*“⁶⁸². Nejedná se však v očích redakce o jedinou příčinu. Jednou z nich je také fakt, že přes opakovaná upozornění v roce 1992 se nepodařilo vypracovat novou koncepci vojenského tisku a včas rozhodnout, které tituly budou vycházet a které ne. Tímto došlo k paradoxní situaci, kdy tituly zrušené ke konci března za poslední tři měsíce existence v prvním čtvrtletí, odčerpaly ze stanoveného limitu částky, které by stačily na udržení a dokonce zkvalitnění „A“-Reportu jako týdeníku. Zavedení čtrnáctidenní periodicity přineslo podle šéfredaktora tyto souvislosti: „*A tak se dnes musíme chtět nechtět smířit s tím, že aktuálnost „A“-Reportu, na které jsme si tolik zakládali, se do jisté míry sníží, zmenší se objem informací, kvůli nimž jste „A“-Report již řadu měsíců doslova sháněli, kde se dalo*“⁶⁸³. Nastalé problémy se redakce přislíbila snažit vyvážit a eliminovat změnami v koncepci a skladbě konkrétního čísla a maximálním využitím výrobní technologie.

⁶⁸⁰ Redakce časopisu Věčko. Vážení a milí čtenáři časopisu Věčko, „A“-Report. 1993, roč. III., č. 11, s. 2.

⁶⁸¹ Lenk, Ladislav. Čtrnáctidenně. „A“-Report. 1993, roč. III., č. s. 2.

⁶⁸² Tamtéž.

16.11.1 Časopis v roce 1994

Od čísla 18 ročníku 1994 změnil „A“-Report svůj název, když v záhlaví se objevila číslice 2005 a celý název tedy byl „A“-Report 2005. Číslice 2005 působí na první pohled v polovině devadesátých let nelogicky, její smysl však vysvětlil hned vzápětí šéfredaktor Ladislav Lenk: „V záhlaví našeho listu se totiž objevilo čtyřmístné číslo. Že nevíte, proč? Inu, odpověď není tak složitá. Cifra 2005 totiž označuje rok, v němž by měla být ukončena transformace české armády, rok, ve kterém by se naše armáda měla změnit v armádu moderní, v armádu nového a demokratického typu, schopnou chránit bezpečnost našeho malého státu“⁶⁸⁴. S tím, že zařazení tohoto letopočtu do titulu „A“-Reportu, vyjadřuje redakce snahu k této transformaci přispět. Podle šéfredaktora k tomu byl důvod, protože vyjadřuje dojem, že se po mnoha letech opět zablýsklo na lepší budoucnost i s vojenským tiskem. K optimismu jej opravňovalo, že se začalo pracovat na nové struktuře vojenského tisku, významnou změnou měl být vydavatelský a nakladatelský odbor Generálního štábu, který měl být zastřešujícím orgánem vydavatelské činnosti pro vojska. Mělo dojít k tomu, že: „(...) vydavatelem „A“-Reportu se zřejmě stane přímo náčelník Generálního štábu. Všechno tohle má jediný cíl: stabilizovat vojenský tisk, dát mu konečně pevnou podobu a hlavně jej využít jako prostředku, který může nemalou měrou přispět ke zdárnému výsledku právě probíhajících transformačních procesů v Armádě České republiky“⁶⁸⁵.

Tyto smělé cíle byly spojeny s postavou generála Jiřího Nekvasila⁶⁸⁶, který byl v té době krátce náčelníkem Generálního štábu. Nová podoba „A“-Reportu – „A“-Report 2005 měla být podporou a příspěvkem k úsilí nového náčelníka Generálního štábu. S novým názvem mělo dojít také k určitým změnám v obsahu časopisu – více prostoru měly dostat aktuální informace z Ministerstva obrany a Generálního štábu a chybět neměli ani hlasy z vojsk: „(...) kde všichni ti, kteří vytrvali, každodenně zápolí s tisíci problémy a mnohdy i se svou vlastní vůlí vytrvat“⁶⁸⁷.

⁶⁸³ Tamtéž.

⁶⁸⁴ Lenk, Ladislav. S novou tvář i vizí. „A“-Report 2005. 1994, roč. IV., č. 18., s. 2.

⁶⁸⁵ Tamtéž.

⁶⁸⁶ Ing. Jiří Nekvasil (1948) – absolvent Vojenského technického učiliště v Liptovském Mikuláši., mnohé funkce u protivzdušné obrany (velitel čtyry, roty, praporu, divize), náčelník štábu letectva a protivzdušné obrany ve Staré Boleslavi od 1992, (7/1993 – 4/1998) náčelník Generálního štábu AČR, poradce ministra obrany ČR 1998 - 99, 2000 – 2010 – vyslanec v Gruzii, Mongolsku.

⁶⁸⁷ Lenk, Ladislav. S novou tvář i vizí. „A“-Report 2005. 1994, roč. IV., č. 18., s. 2.

Ve stejném čísle přinesl časopis informaci o chystané nové podobě komunikace Ministerstva obrany s veřejností.⁶⁸⁸ Dosavadní Odbor pro tisk, informace a veřejné vztahy pod vedením Zdeňka Borkovce se měl změnit v jakousi tiskovou kancelář. Měla se změnit tisková politika (resp. tisková praxe) vůči sdělovacím prostředkům. K tomu Zdeněk Borkovec uvádí:⁶⁸⁹ Mělo se jednat o podobu jakési „vojenské četky“, kam by z jedné strany proudily informace z armády a z druhé strany budou informace o armádě opouštět. V dané době se jednalo o poměrně novum, na dnešní poměry už možná nepochopitelně limitované tehdejšími technickým vybavením: „K tomu jsme si pořídili speciální program na počítače, který umožňuje faxovat zprávu přímo z počítače v nočních hodinách, v době, kdy není telefonní síť přetížena“⁶⁹⁰.

Při příležitosti 75. výročí vzniku Generálního štábu AČR⁶⁹¹ se redaktoři zeptali několika špiček armády na jejich pohled na nový „A“-Report 2005. Například Zdeněk Borkovec k otázce uvedl: „Začínáme novou koncepci „A-Reportu“. Ten nyní plní obrovskou roli informátora vojsk. To pochopil i náčelník Generálního štábu a změna zařazení „A-Reportu“ právě vychází z toho, že GŠ je si dobře vědom jeho velké role v době transformace armády, protože to není úřední věstník, ale zprostředkovatel informací“⁶⁹².

16.11.2 Časopis v roce 1996

V závěrečném dvojčísle 25-26 ročníku „A“-Reportu 2005 ročníku 1996 bilancuje uplynulé období (již šest let existence). Dosáhlo se četných úspěchů, podle šéfredaktora např.: „(...) během posledního měsíce přišlo na můj stůl dalších několik desítek žádostí o zasílání našeho časopisu, což v souhrnu představuje více než tisícovku individuálních předplatitelů, kteří se nechtějí spoléhat na to, že se k „A“-Reportu dostanou při bezplatné distribuci a raději si jej zajistí do vlastní schránky“⁶⁹³. Velmi se rozrůstala také bezplatná vojenská inzerce, kdy stávající jedna strana přestávala stačit. „A“-Report byl také využíván ve Spojených státech

⁶⁸⁸ Lenk, Ladislav. Zrodí se vojenská četka. „A“-Report 2005, 1994, roč. IV., č. 18, s. 3.

⁶⁸⁹ „Zásadní změna spočívá v tom, že jsme se rozhodli vytvořit news-room tj. tiskovou službu, jaká existuje i v ostatních armádách demokratických států. Princip news-roomu je v tom, že v jedné velké místnosti sedí určitá skupina pracovníků, tiskových specialistů, kteří mají rozdělenou armádu a Ministerstvo obrany do různých odborností. U nás to bude pět lidí, kteří budou mít rozděleno MO a GŠ na pět různých oblastí. Každý z nich bude mít svůj osobní počítač a bude vytvářet svoji vlastní databázi informací ve své oblasti. Vedle těchto pět počítačů zde bude šestý, hlavní počítač, v němž bude vedena centrální databáze...“

⁶⁹⁰ Lenk, Ladislav. Zrodí se vojenská četka. „A“-Report 2005, 1994, roč. IV., č. 18, s. 3.

⁶⁹¹ Pozn.: založen roku 1919.

⁶⁹² Zkr.: aug. Jak se vám líbí (nelíbí) „A“-Report 2005. „A“-Report 2005, 1994, roč. IV., č. 23, s. 2.

⁶⁹³ Lenk, Ladislav. Držte nám palce! „A“-Report 2005, 1996, roč. VI., č. 25-26, s. 2.

k výuce amerických důstojníků v kurzech češtiny, svého předplatitele měl list i v Pekingu atd. Současně však také zmiňuje šéfredaktor časopisu jeho nejistou budoucnost. Což bylo téma vzhledem ke sváteční atmosféře poněkud smutné. Ladislav Lenk přibližuje podrobnosti: „Před několika týdny jsem se totiž dozvěděl, že kdosi dospěl k závěru, že česká armáda už „A“-Report nepotřebuje a že redakce bude zrušena“⁶⁹⁴. Jednalo se sice jen o prvotní poplašné zprávy, nicméně bez zásahu tým časopisu nezůstal „A“-Report ušetřen: „Naštěstí to nebylo rozhodnutí konečné, nicméně už teď vím, že se s více než polovinou tváří, které se teď na vás dívají z vedlejší stránky, se už v příštím roce vídávat nebudu“⁶⁹⁵. Redakce totiž měla projít zeštíhlením a bylo otázkou, co bude moci v oslabeném složení časopis nabídnout čtenářům.

16.11.3 Časopis v roce 1997

Ve druhém čísle „A“-Reportu 2005 ročníku 1997 hovoří opět o nejisté budoucnosti časopisu: „I přes zatím nevyjasněný osud našeho listu – v nejbližších měsících může být stejný, horší i lepší (viz mé vyjádření v posledním dvojčísle „A“-Reportu“) chystáme pro naše čtenáře i v letošním roce řadu novinek“⁶⁹⁶.

„A“-Report nakonec všechny peripetie přežil a vychází dodnes. Dlouholetý šéfredaktor Ladislav Lenk působil ve své funkci až do 20 čísla roku 2008, které bylo také posledním číslem vycházejícím v AVISU. Od čísla 21 roku 2008 bylo jako vydávající Prezentačně informační centrum MO ČR a novým šéfredaktorem Jaroslav Pajer. „A“-Report tedy pokračuje, ovšem již nikoliv jako čtrnáctideník, ale jako měsíčník. Jeho periodicita byla naposled změněna v roce 2009, kdy číslem 20 vyšel naposledy jako čtrnáctideník s 52 stranami. Čtenáře s touto skutečností seznámil sám šéfredaktor: „Z rozhodnutí Vydavatelské rady Ministerstva obrany ČR bude od letošního listopadu A-Report vycházet v měsíční periodicitě, přičemž se jeho obsah rozšíří ze současných 52 stran na 68 stran včetně obálky. To znamená, že poslední čtrnáctideník (č. 20) vyjde 5. října a následující časopis v nové podobě 16. listopadu“⁶⁹⁷.

Od čísla č. 4/2011 došlo k další změně „A“-Reportu. Časopis dostal novou, skromnější tvář. K tomu šéfredaktor Jan Procházka uvedl: „Nezbytnost úspor se dotýká celé společnosti,

⁶⁹⁴ Lenk, Ladislav. Držte nám palce! „A“-Report 2005, 1996, roč. VI., č. 25-26, s. 2.

⁶⁹⁵ Tamtéž.

⁶⁹⁶ Lenk, Ladislav. Noviny už teď i na obzoru. „A“-Report 2005.1997, roč. VII., č. 2, s. 2.

⁶⁹⁷ Pajer, Jaroslav. Oznámení redakce. „A“-Report. 2009, roč. XX., č. 20, s. 2.

armádu a její měsíčník nevyjímaje. Proto jiná – „skromnější“ gramáž papíru, proto menší počet stran“⁶⁹⁸. Tyto změny mají ušetřit v roce 2011 přibližně 680 000 korun. Šéfredaktor, ale jedním dechem dodává, že čtenáři nebudou o nic ochuzeni: „Pozor, to ovšem neznamená méně informací! Zmenšili jsme velikost písma, změnili grafiku, upravili rubriky a výsledek dnes poprvé držíte v ruce“⁶⁹⁹.

16.12 „A“-Report 1992 – o změnách vojenského tisku

Úvodník z prvního dubnového týdne roku 1992 se zamýšlí nad výsledky a problémy v informování veřejnosti o armádě. Konstatuje, že sice byla v posledních letech prolomena bariéra často zbytečného utajování vojenské činnosti směrem k veřejnosti. Nicméně postoj veřejnosti k armádě však zůstal poměrně nedůvěřivý. Příčiny tohoto jevu spatřuje na jedné straně v armádě, resp. její informační činnosti, na straně druhé však také v postojích a informovanosti samotných sdělovacích prostředků. O tom svědčí například: „(...) že se v podkladech pro interview s představiteli objeví například otázky o současné činnosti vojenské kontrarozvědky s naprostým přesvědčením, že dodnes existuje⁷⁰⁰, i když veřejnost byla mnohokrát informována o zákonné úpravě vojenského obranného zpravodajství“⁷⁰¹.

Podobně se v otázkách novinářů objevovala tvrzení, že „Úsek sociálních a humanitárních věcí“ je vlastně jen nástupcem bývalé Hlavní politické správy atd. armádou pořádané brífinky a podobné akce při významných vojenských činnostech zjevně nestačí... Text přichází s informací, že pro novináře zajímající se o vojenskou tematiku pořádá armáda semináře. A samozřejmě redakce nezapomíná ani na skutečnost, že: „V systému informování občanské a vojenské veřejnosti má své důležité místo také vojenský tisk“⁷⁰². Jeho potřeba dle redakce roste hlavně v kontextu s redukcí dalších komunikačních prostředků, které má armáda k dispozici: „Jeho význam roste zvláště v souvislosti s tím, že armáda postupně svými příslušníky opouští redakce televize, rozhlasu a tisku, s nimiž musíme najít jiné formy spolupráce“⁷⁰³.

⁶⁹⁸ Procházka, Jan. Editorial. „A“-Report. 2011, roč. XXII., č. 4, s. 2.

⁶⁹⁹ Tamtéž.

⁷⁰⁰ Vojenská kontrarozvědka (VKR) – založena roku 1952 byla zrušena koncem května 1990. Od 1. 7. 1990 vzniklo Vojenské obranné zpravodajství.

⁷⁰¹ Redakce. O informovanosti. „A“-Report. 1992, roč. II., č. 14, s. 2.

⁷⁰² Redakce. O informovanosti. „A“-Report. 1992, roč. II., č. 14, s. 2.

⁷⁰³ Tamtéž.

Současně si všichni uvědomují, že do struktury vojenského tisku se bude muset zasáhnout a to z jednoho prozaického důvodu: „na jeho financování nebudeme nejspíš mít dostatek prostředků“⁷⁰⁴ Již brzy se mělo ukázat, jak prorocká to byla slova. Článek navíc přisuzuje pravdu kritikům, kteří tvrdili, že struktura vojenského tisku roku 1992 byla pouze lehce upraveným dědictvím předcházejících čtyřiceti let a: „(...) tudíž neodpovídá potřebám armády demokratické společnosti“⁷⁰⁵ Není podle autorů také dále únosné, aby vojenský tisk pokračoval v dublování civilního tisku, který konečně může lépe zajistit i informovanost vojáků, než tisk vojenský. To dokládá výraznější pokles nákladů vojenského tisku ve srovnání s tiskem civilním. „A“-Report však upozorňuje, že každý zásah je nutné pečlivě zvážit, protože: „(...) všichni dobře víme, že o co lehčeji se něco zruší, o to hůře se to znovu obnovuje“⁷⁰⁶.

Redakce přichází s myšlenkou, že další existence některých titulů vojenského tisku v mnohém závisí na samotných příslušnících armády. Vojáci i civilní zaměstnanci si často stěžovali na nedostatečnou informovanost, ale vojenský tisk, který o všech novinkách psal – nečtou. O tom svědčil náklad jednotlivých titulů.⁷⁰⁷ Zajímavým je v této souvislosti fakt, že časopis A-Revue odebíralo dokonce v roce 1992 více civilistů než vojáků. A vzhledem k tomu, že v roce 1992 se vykytovaly také velké problémy s distribucí tiskovin, nemohli příslušníci armády tuto statistiku tak snadno vylepšit ani při nejlepší vůli.

⁷⁰⁴ Tamtéž.

⁷⁰⁵ Tamtéž.

⁷⁰⁶ Tamtéž.

⁷⁰⁷ Pozn.: Náklad „A“-Reportu byl na jaře roku 1992 16 tisíc výtisků, A-Revue – 3,5 tisíc výtisků.

17 Restrukturalizace a redukce vojenského tisku – 1993

Pod číslem jednacím 04004/3 vyšla dne 8. února 1993 informační zpráva pro ministra obrany České republiky ve věci „**Restrukturalizace a redukce vojenského tisku**“. Předkladatelem zprávy byl první náměstek ministra obrany Jiří Pospíšil⁷⁰⁸ po zpracování PhDr. Zdeňka Borkovce, náčelníka správy pro styk s veřejností MO.

Zpráva mj. uvádí: „(...) *strukturu tzv. vojenského tisku, tedy tisku vydávaného prostřednictvím nakladatelství Magnet-Press a hrazeného z jedné rozpočtové položky 1 94 70 přes administrativní hospodářskou správu GŠ tvoří šest titulů:*

1. **Obrana lidu (týdeník)** – vydavatel úsek 1. NMO – správa pro styk s veřejností.
2. „**A**“-**Report (týdeník)** – vydavatel dtto.
3. **A-Revue (měsíčník)** – vydavatel úsek 1. NMO – správa sociálního zařízení.
4. **Věčko (měsíčník)** – vydavatel dtto.
5. **ATM (měsíčník)** – vydavatel správa rozvoje a techniky GŠ.
6. **Vojenský profesionál (měsíčník)** – vydavatel hlavní správa pozemního vojska GŠ.⁷⁰⁹

Náklady (resp. dotace) na vydávání těchto šesti titulů dosáhly v roce 1992 výše 19 138 000 Kčs. Ovšem plánovaná dotace na vojenský tisk pro rok 1993 byla však stanovena ve výši 12. milionů (resp. 9,6 mil. Kč, při rezervě 20 %). Právě proto zpráva uvádí, že: „*z tohoto důvodu je nutné provést výraznou úpravu struktury tisku tak, aby odpovídala těmto změněným podmínkám*“⁷¹⁰.

Náměstek Pospíšil ve zprávě po konzultacích se zástupci jednotlivých vydavatelů Generálního štábu a úseku 1. náměstka MO doporučuje pokračovat ve vydávání měsíčníku „**Vojenský profesionál**“ a „**ATM**“, které: „*jsou nezbytné pro zabezpečení výcviku vojsk a odbornou přípravu vojáků. Stejně tak doporučuji pokračovat ve vydávání týdeníku „A-*

⁷⁰⁸ PhDr. Jiří Pospíšil (1949) – senátor za ODS, původně psycholog (absolvent Filozofické fakulty MU Brno), 1992 - 95 náměstek ministra obrany odpovědný za dělení federativní armády a její transformaci v armádu ČR, od r. 1996 senátorem věnujícím se hlavně problematice zahraničních vztahů a bezpečnosti, od r. 2006 – předseda senátního mandátového a imunitního výboru.

⁷⁰⁹ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Magnet-Press, Informační zpráva pro ministra obrany ČR, s. 1.

***Report**“ jako jediného periodika, které bude zajišťovat vnitro-armádní komunikaci a výměnu informací“⁷¹¹.*

Zpráva k této připravované transformaci armádního tisku navrhuje:“

1. Ukončit vydávání měsíčníku Věčko číslem 2.
2. Ukončit vydávání měsíčníku A-Revue číslem 2
3. Ukončit vydávání týdeníku Obrana lidu číslem 7.
4. Od 1. 3. 1993 převést týdeník „A“-Report na čtrnáctidenní periodicitu.
5. V průběhu roku realizovat další úsporná opatření a takto vzniklé finanční prostředky použít na kultivaci „A“-Reportu a na rozšíření počtu jeho individuálních odběratelů.
6. Uložit NGŠ upravit v souladu s těmito opatřeními TMP redakcí vojenského tisku.“

Finanční prostředky, které měly být k dispozici po uhrazení nákladů souvisejících realizováním výše uvedených bodů 1 – 3. (což mělo být cca 5, 9 mil.) navrhovala zpráva využít následujícím způsobem:

1. Na úhradu nákladů spojených s vydáváním měsíčníku Vojenský profesionál: 1 mil Kčs.
2. Na úhradu nákladů spojených s vydáváním měsíčníku ATM: 1,2 mil. Kčs.
3. Na úhradu nákladů spojených s vydáváním „A“-Reportu: 3,7 mil. Kčs.

Tato navrhovaná opatření dále předpokládala, že jednotlivé redakce zbývajících tří periodik nebudou už hradit náklady na podnikovou režii, které byli spojené s jejich umístěním v rámci vydavatelství Magnet-Press. Bez toho hrozilo, že plánovaná úspora nebude dosažena.

Zpráva proto doporučuje pro zajištění návaznosti vydavatelského a redakčního servisu vyjmout stávající redakce:

- Vojenského profesionála,
- ATM,
- „A“-Reportu,

⁷¹⁰ Tamtéž.

⁷¹¹ Tamtéž, s. 2.

k 1. 3. 1993 převést je dočasně ze státního podniku Magnet-Press do rozpočtové sféry Ministerstva obrany. V souvislosti s tímto případným opatřením, se navrhuje vytvoření samostatné příspěvkové organizace, které by mělo být k 1. 5. 1993 předloženo Ministerstvu financí ČR.

K výše uvedené informační zprávě náměstka Jiřího Pospíšila vydal 23. února 1993 stanovisko náměstek pro finanční řízení resortu Miroslav Kalousek. Ten ve svém textu konstatuje, že s navrhovanou restrukturalizací a redukcí vojenského tisku vydávaného prostřednictvím s. p. Vydavatelství Magnet-Press souhlasí, protože: „(...) vychází z posouzení nezbytných potřeb vydávání vojenských periodik z hlediska zabezpečení odborné přípravy vojáků a výměny informací, jakož i možností jejich financování z rozpočtu Ministerstva obrany ČR“⁷¹².

Současně však konstatuje, že informační zpráva nekvantifikuje finanční dopady navrhovaného opatření do rozpočtu Ministerstva obrany ČR. Také připomíná skutečnost, že neuvádí rozsah a umístění redakcí, zabezpečení distribuce tisku, náklady spojené se zřízením a provozem uvažované příspěvkové organizace, převod vydavatelských práv apod.

V souvislosti s výše uvedeným doporučuje náměstek Kalousek zřízení příspěvkové organizace (vyčleněním redakcí ze státního podniku Vydavatelství Magnet-Press) a to ve smyslu zákona par. 31 zákona ČNR č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky ČR a obcí v ČR. Toto opatření by mělo být realizováno v rámci vyčleněných prostředků z rozpočtu MO pro vojenský tisk na rok 1993. S dočasným vyjmutím a převedením redakcí časopisů do rozpočtové sféry Ministerstva obrany ČR k 1. 3. 1993 však za svůj úsek Miroslav Kalousek nesouhlasil.

Dne 22. dubna 1993⁷¹³ zaslal pod č. j. B/73/93 – SR vedoucí oddělení pro tisk a informace MO ČR Dr. Zdeněk Borkovec řediteli Vydavatelství Magnet-Press Ing. Stanislavu Kubešovi pokyny jak postupovat při archivaci písemných a fotografických materiálů rušení jednotlivých redakcí, které doporučili pracovníci 8. oddělení GS AČR.⁷¹⁴

⁷¹² Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Magnet-Press, Stanovisko k Informační zprávě 1. NMO „Vojenský tisk – restrukturalizace a redukce, s. 1.

⁷¹³ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Magnet-Press, služební lístek.

⁷¹⁴ Tamtéž.

Současně s tím mu zaslal kopii Rozkazu MO ČR č. 18 o reorganizaci vojenského tisku, který vydal dne 7. dubna 1993 tehdejší ministr obrany ČR Antonín Baudyš.⁷¹⁵ V rozkazu se uvádí: „(...) v souladu s transformací Armády České republiky a s cílem zkvalitnit úroveň vojenského tisku při současném zhuštění jeho vydávání.

1. ruším dnem 31. března 1993 redakci časopisu *Obrana lidu*, *A- revue* a *Věčko* a týmž dnem zastavuji vydávání týdeníku *Obrana lidu* a měsíčníku *A Revue a Věčko*,
2. reorganizuji dnem 1. dubna 1993 redakci týdeníku *A-Report*“⁷¹⁶.

Současně uložil prvnímu náměstkovi ministra obrany do 30. června 1993 vyřešit ve spolupráci s ředitelem vydavatelství Magnet-Press s. p. Praha všechny smluvní dopady zrušení redakcí výše uvedených časopisů.⁷¹⁷

Dále uložil náměstkovi ministra obrany, aby umístil, v součinnosti s ředitelem Vydavatelství Magnet-Press s. p. Praha, vojáky z povolání ze zrušených redakcí a uvolněné vojáky z povolání reorganizované redakce v ostatních vojenských redakcích. Nezačleněné převést v součinnosti s prvním náměstkem ministra obrany na jmenovitou vložku náčelníka oddělení pro tisk a informace MNO⁷¹⁸ a: „zabezpečit další personální řešení“⁷¹⁹.

Současně uložil také náčelníkovi Generálního štábu Armády ČR – náměstkovi ministra obrany, aby zrušil k 1. dubnu 1993 tabulky počtů redakce výše uvedených časopisů a upravil tabulky počtu redakce „A“-Report.⁷²⁰

⁷¹⁵ Antonín Baudyš (1946 – 2010) – absolvent na katedře přesné mechaniky a optiky na strojní fakultě ČVUT, tamtéž až do roku 1989 pedagogem, za KDU-ČSL ministr obrany od 2. 7. 1992 do 21. 9. 1994., 1998 - Podílel se na založení sdružení legálních držitelů zbraní - sdružení LEX, po odchodu z politiky působil jako astrolog.

⁷¹⁶ Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Magnet-Press, Rozkaz ministra obrany ČR.

⁷¹⁷ Tamtéž

⁷¹⁸ Pozn.: Vojenští redaktoři zaměstnaní původně ve Vydavatelství Magnet-Press, přešli tabulkově pod Ministerstvo obrany, konkrétně pod Tiskový odbor. Později byli přeřazeni pod Generální štáb a nakonec byly všechny vojenské časopisy sloučeny do Agentury vojenských informací a služeb, kde byly vydávány až do roku 2008, kdy se AVIS transformoval na Prezentační a informační centrum MO (PIC MO). Na vydavatelství Magnet-Press byl vyhlášen konkurz, dnes zjistitelný u Krajského obchodního soudu v Praze pod spisovou značkou 94 K 89/96.

⁷¹⁹ Tamtéž.

⁷²⁰ Tamtéž.

17.1 Definitivní konec Obrany lidu

Poslední květnový den roku 1990 skončila existence deníku Obrana lidu, který nadále pokračoval již pouze jako týdeník.

Počátkem roku 1993 v souvislosti se vznikem armády ČR a finančními škrty v resortu obrany začalo být jasné, že stávající počet vojenských časopisů nebude mít dlouhého trvání. Dobře si to jistě uvědomovali sami redakční kolektivy. Např. v osmém čísle obrany lidu v pravidelném „Zamyšlení pro tento týden“ zmiňuje Josef Semerák několik věcí, které jej trápí. Zmiňuje, že v poslední době vznikají stále nové deníky a časopisy. Rozdílností jejich kvalit a zaměření je zneklidněn: „Mnohé z nich chtějí občana zmanipulovat, snaží se mu vnutit svou filozofii, vláčejí ho bahnem těžkého bulváru, dávají mu přičichnout ke skandálům hvězd popu a filmu nebo politiků – přičemž měřítko jejich serióznosti a novinářské etiky se smrklo jako pouťová foukačka“⁷²¹. Z dnešního pohledu jde již o poměrně úsměvnou vzpomínku. Na druhou stranu připomíná bankrot novin a časopisů, které si daly za cíl podporovat kulturnost a objektivnost⁷²² a novinářskou erudici a jako aktuálně ohrožené vidí, zřejmě tušící věci příští, právě ty vojenské: „*Ted jsou s největší pravděpodobností na řadě i vojenské tiskoviny, tedy periodika, která měla ve svém štítě zásadu kulturně a pravdivě informovat čtenáře o armádě, jejím pohybu, výchovně působit na mladého člověka a dávat mu možnost aktivně se zapojovat do dialogu*“⁷²³. O tom, kdo je v jeho očích katem vojenského tisku se také zmiňuje: „*Pro jejich zánik vyvíjejí neobyčejnou horlivost také někteří úředníci, kteří, žel, nikdy v tisku nepracovali, nerozuměli novinářské profesi, ba ani netušili, jak voní tiskařská čerň. A už se jim také „mnohé podařilo“ ...*“⁷²⁴ Konstatuje, že přes stále zdůrazňované finanční limity by mělo jít o to co je potřebné a rozumné: „*(...) aby voják měl možnost číst časopis nebo noviny, které se mu stali kamarádem, pomocníkem i rádcem v dobách dobrých i zlých*“⁷²⁵.

V jedenáctém, historicky předposledním čísle, z roku 1993 již redakce oznamuje čtenářům rozhodnutí o konci vydávání časopisu: „*Ministr obrany České republiky zastavil od příštího*

⁷²¹ Semerák, Josef. Co mne bolí a co zlobí. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 8, s. 2.

⁷²² I zde je vidět v 90. letech tolik zmiňovaný a nesplnitelný požadavek na objektivnost a vyváženost.

⁷²³ Tamtéž.

⁷²⁴ Semerák, Josef. Co mne bolí a co zlobí. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 8, s. 2.

⁷²⁵ Tamtéž.

tj. od 12 čísla, vydávání Obrany lidu. Nevešla se do rozpočtu armády, i když za takto ušetřené peníz se nepořídí ani jeden pořádný „kanón“⁷²⁶.

Redakce neopomene vzpomenout slavné období OL v šedesátých letech a zejména kolem okupace: „*Tehdy patřila Obrana lidu s téměř půlmilionovým nákladem k našim nejčtenějším týdeníkům a bezvýhradně podporovala kurs Pražského jara k demokracii a svobodě*“.

Připomíná, že dvaapadesát let časopisu jsou i stovky externích spolupracovníků, z nichž připomíná nahodile tři: „*Kdysi nám psával na pytlících od mouky vrchností perzekvovaný Géza Včelička*⁷²⁷, *když se ho jinde báli tisknout; po propuštění z uranového dolu zde začal publikovat své kresby vojín Jan Kristofori*⁷²⁸ *a na honoráře z OL čekával netrpělivě Arnošt Lustig, jehož první knížky ležely tehdy ještě v šuplíku*“.

Dvanácté číslo Obrany lidu přineslo přímo na titulní straně rozloučení se čtenáři: „*(...) tímto číslem 52. ročníku se s Vámi Obrana lidu loučí. Ministr obrany České republiky další vydávání týdeníku zastavuje. Smyslem dvaapadesátileté existence OL bylo přispívat k dobrému jménu armády a vytvářet pro ni spolehlivé zázemí v občanské veřejnosti. Česká republika moderní, bojeschopnou armádu potřebuje*“⁷²⁹.

Historicky poslední číslo Obrany lidu přináší i otištěný dopis, který pod číslem jednacím 85/19 zaslal dne 8. března 1993 náčelník Odboru pro tisk a informace MO ČR Zdeněk Borkovec šéfredaktoru Obrany lidu Alexandru Pavlíkovi. Předmětem je dopisu „Zastavení vydávání periodika“, s tím, že: „*(...) ministr obrany rozhodl dnem 31. 3. 1993 tj. č. 12 OL ukončit vydávání týdeníku Obrana lidu*“⁷³⁰.

V posledním dvanáctém čísle pak najdeme také několik redakčních článků vyrovnávajících se s koncem Obrany lidu. Kupříkladu článek s výstižným a zvýrazněným názvem „**THE END OF OBRANA LIDU**“ – titulek v angličtině, který je, jak píše redakce naprosto vypovídající a srozumitelný i bez překladu. Nejen titulek, ale i obsah upozorňuje na to, že: „*(...) náš*

⁷²⁶ Redakce. Vážení čtenáři. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 11, s. 2.

⁷²⁷ Géza Včelička (1901 – 1966) - vlastním jménem Antonín Eduard Včelička, český novinář, reportér, prozaik.

⁷²⁸ Jan Kristofori (1931 – 2004) – malíř, grafik, ilustrátor, sochař. Za ilustrování tzv. protistátních letáků byl 50. letech vyloučen ze studia malířství a sochařství a odsouzen na 10 let, které strávil v jáchymovských dolech, v letech 1969 – 1989 v emigraci a v Norsku a Švýcarsku.

⁷²⁹ Redakce. Vážení čtenáři. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 12, s. 1.

⁷³⁰ Borkovec, Zdeněk. Zastavení vydávání periodika. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 12, s. 2.

týdeník měl své čtenáře v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, na Slovensku i ve vzdáleném zahraničí⁷³¹.

Připomínají v této souvislosti příslušníky našich leteckých perutí v Anglii⁷³² nebo bývalé bojovníky 1 čs. obrněné brigády taktéž v Anglii. Nebo skutečnost, že svého pravidelného předplatitele měla Obrana lidu i v Brazílii, kdy: „(...) ti všichni dodnes nezapomněli rodnou řeč. Uveřejňovali jsme jejich osudy i osudy dalších **zapomenutých**.“ A neodpustí si poznámku: „*Upřímně řečeno, nám ani jim nikdo nevymluví, že při morálních satisfakcích lidí, kteří pro tu naši zemičku uprostřed Evropy tolik vykonali, by se peníze pro zavedený vojenský titul nenašly*“⁷³³. Redakce toto připomněla zvláště v souvislosti s článkem v Rudém právu, který anoncoval vydávání nového armádního měsíčníku pro armádu a veřejnost od roku 1994.⁷³⁴

K mezinárodnímu rozměru Obrany lidu redakce poznamenává, že mezi příznivce týdeníku patřili i mnozí členové E. M. P. A. (Evropské asociace vojenského tisku), do které byl list přijat v listopadu 1991, neboť: „*Řada z nich Obranu lidu četla, pravidelně sledovala dění v naší armádě a uvítala výrazně vojenský profil listu v posledním období. Věříme, že především oni pochopí, že končí veškeré naděje na transformaci OL, jak jsme o tom s nimi hovořili na posledním kongresu E. M. P. A. v Budapešti v listopadu 1992.*“⁷³⁵.

Obrana lidu tedy skončila svou pout' jako týdeník k poslednímu březnu roku 1993.

17.2 Konec armádních tiskovin oznámený v jiném tisku

Jako první si z nevojenského tisku všimlo změn „**Rudé právo**“ a informovalo o nich v článku pod názvem „Obrana lidu končí“. Uvádí konkrétně: „*Obrana lidu – týdeník Ministerstva obrany ČR po 52 letech svého vycházení končí. Poslední číslo má vyjít 27. března*“⁷³⁶. Redakce Rudého práva se podle svých slov snažila dovědět u tehdejšího ministra obrany Antonína Baudyšeho důvody, proč se rozhodl vydávání listu zastavit. Ministr je odkázal na

⁷³¹ Red. The End Of Obrana lidu. Obrana lidu. 1993, roč. LII., č. 12, s. 2.

⁷³² V této souvislosti připomínají zajímavé vyprávění plukovníka v. v. Miroslava Liškutína v jeho „Dopisech z Británie“.

⁷³³ Red. The End Of Obrana lidu. Obrana lidu, cit. d.

⁷³⁴ Viz: Zkr.: Per. Obrana lidu končí. Rudé právo. 17. 3. 1993, roč. III. č. 63, s. 3.

⁷³⁵ Red. The End Of Obrana lidu. Obrana lidu, cit. d.

⁷³⁶ Zkr.: Per. Obrana lidu končí. Rudé právo. 17. 3. 1993, roč. III. č. 63, s. 3.

mluvčího ministerstva dr. Zdeňka Borkovce⁷³⁷, který na uvedený dotaz potvrdil její zastavení z ekonomických důvodů a konkrétně k tomu uvedl: „*Armáda zde není od toho, aby vydávala noviny pro civil a udržovala je na trhu státními penězi*“⁷³⁸. Současně komentoval další změny: „*Končí i „A-Revue“ a časopis „Věčko“.* Zůstává A-Report, který bude od 1. dubna vycházet jako čtrnáctideník. Od příštího roku připravujeme vydávání nového armádního měsíčníku. Bude určen pro armádu i veřejnost“⁷³⁹.

Chystaných změn ve vojenském tisku si v předjaří roku 1993 všiml také „**Večerník Praha**“. Ve svém článku nazvaném „*Armádní tisk hubne*“ seznamuje čtenáře s koncem vojenských titulů: „*Týdeník Obrana lidu a další dva*⁷⁴⁰ *vojenské tituly byly k 31. březnu zastaveny. Ministerstvo obrany tak zredukovalo množství titulů ústředního vojenského tisku, jež doposud vydávalo ve vydavatelství Magnet-Press na polovinu*“⁷⁴¹. Samozřejmě nechyběla ani informace o motivaci k takovému kroku: „*Důvodem k tomuto opatření byl především nedostatek finančních prostředků. Zatímco v minulém roce*⁷⁴² *vynaložila armáda na dotace pro vojenský tisk celkem 21 miliónů korun, letos dostala ze státního rozpočtu pro stejné účely pouhých 9 milionů*“⁷⁴³. Přičemž o stavu finančních prostředků v resortu vypovídá následující věta: „*Z této částky je po prvním čtvrtletí vyčerpána již zhruba polovina*“⁷⁴⁴.

Článek také připomíná, že Obrana lidu vycházela v různých podobách 52 let a že: „*(...) v 60. letech patřila s téměř půlmiliónovým nákladem k nejčtenějším deníkům u nás*“⁷⁴⁵. Konec časopisu již zdaleka tak slavný nebyl, protože: „*Svou existenci ukončila s nákladem necelých 38 tisíc*“⁷⁴⁶.

⁷³⁷ Zdeněk Borkovec (1947) – absolvent Fakulty žurnalistiky UK (1973), novinář na volné noze (1974 – 76), krajské kulturní středisko, ředitel tiskového a redakčního oddělení (1976-79), hudební vydavatelství Supraphon (1979 – 1990) – různé funkce (editor, ředitel PR, asistent ředitele), (1990 - 95) – Ministerstvo obrany – vedoucí oddělení PR, vedoucí oddělení mezinár. Vojenské bezpečnostní politiky na MO (1995 – 96), (1999 - 2002) – vedoucí obranných poradců stálé delegace ČR při NATO, atd., poradce ministra – česká delegace při NATO (od 2009).

⁷³⁸ Tamtéž.

⁷³⁹ Tamtéž.

⁷⁴⁰ Pozn.: Těmito časopisy bylo A-Revue a Věčko.

⁷⁴¹ Zkr.: pr. Armádní tisk hubne. Večerník Praha, 18. 3. 1993, roč. III., č. 54, s. 2.

⁷⁴² Pozn.: rok 1992.

⁷⁴³ Tamtéž.

⁷⁴⁴ Tamtéž.

⁷⁴⁵ Tamtéž.

⁷⁴⁶ Tamtéž.

18 Agentura AVIS

V souvislosti s reorganizací Ministerstva obrany a Generálního štábu byla vytvořena v polovině roku 1997 agentura **AVIS (Agentura vojenských informací a služeb)** Tato nová agentura v sobě skrývala nejen prakticky veškerý periodický i neperiodický vojenský tisk. Důvody pro založení agentury byly následující - podařilo se uspořádat organizačně pod jednu střechu prakticky veškeré vydavatelské činnosti resortu armády. Vzorem pro její vznik byla praxe v některých armádách západní Evropy. Inspirací byla například francouzská organizace SIRPA, která v době svého vzniku v roce 1969 měla 40 zaměstnanců.⁷⁴⁷ V roce 1997 měla již 250 zaměstnanců a zabezpečovala práce od tištěných výstupů, přes videoprogramy, rozhlasové vysílání, tiskové konference, kvalitní monitoring. Tyto služby jsou určeny pro funkcionáře francouzského resortu obrany. Cílem bylo, aby podobně fungovala i agentura AVIS.

AVIS měl v podřízenosti kromě vydavatelské činnosti také rozsáhlou knihovnu v Braníku.

Agenturu v článku představil zástupce vedoucího pplk. Jiří Csermelyi. Na dotaz k tehdejší neuspořádanosti vojenské periodické produkce v souvislosti s AVISEM komentoval možnou představu o nové koncepci toho, co bude armáda vydávat: *„Pokud se týče periodických publikací – pro širokou civilní veřejnost pokračuje vojensko-odborný technický měsíčník **ATM**. Jeho vnitřní přílohu tvoří *Letectvo a PVO*. Pro vnitřní potřeby armády bude pokračovat vydávání čtrnáctideníku **„A“-Report**, jehož součástí coby příloha bude *A Z Magazín pro vojáky základní služby*. Jako čtvrtletník pokračují časopisy **Vojenské rozhledy** a **Vojenský profesionál**.“*⁷⁴⁸

Pro účelovou tvorbu byla vytvořena vydavatelská rada, ve které byly zastoupeny jednotlivé úseky vedené náměstkou ministra obrany a zástupcem Generálního štábu.

⁷⁴⁷ Marek, Vladimír. Co se skrývá za novou zkratkou. „A“-Report 2005, 1997, roč. VI., č. 6, s. 5.

⁷⁴⁸ Tamtéž.

19 Prezentační a informační centrum MO

Prezentační a informační centrum MO (PIC MO) zabezpečovalo prezentační materiály, fotografické, tiskové a grafické služby, výrobu video reportáží pro Internet MO a odpovídalo za jednotnou realizaci vydavatelské a nakladatelské činnosti v resortu MO ČR.

PIC MO vydávalo a rozšiřovalo periodické a účelové publikace a zabývalo se propagací resortu obrany na veřejnosti při tematických výstavách a vojenských i společenských akcích.

Struktura byla:

- Oddělení prezentačních, informačních a reprografických služeb
- Oddělení vydavatelského úseku
- Oddělení nakladatelského úseku a fotoarchivu
- Oddělení zakázkového marketingu a expedice⁷⁴⁹

Prezentační a informační centrum Ministerstva obrany ČR ukončilo svou činnost s rokem 2010 a v současné době plní jeho úlohu Odbor komunikace a propagace MO ČR.

⁷⁴⁹ www.army.cz

20 Souhrn

Tabulka vydávaných tiskovin, **Tabulka č. 9:**

Název tisku	Vydáván od	Ukončen	Poznámka
Za svobodné Československo	12. 8. 1944	7. 6. 1945	
Svobodné Československo	8. 6. 1945	31. 12. 1946	
Obrana lidu	1. 1. 1947	31. 12. 1962	deník
	1. 1. 1963	5. 10. 1969	týdeník
	6. 10. 1969	31. 5. 1990	deník (červený)
	6. 10. 1969	31. 3. 1993	týdeník (zelený)
Naše vojsko	1941	1951	
Zápisník osvětového důstojníka	1945	1950	
Vojenská výchova	1946	1951	
Vojenské listy	1945	1945	jen několik měsíců
Výcvik malých jednotek	1947	1950	
Československý voják	1952	1993	
Týl a zásobování	1951	1990	
Lidová armáda/A-Revue	1951	1967	
- jako Lidová armáda	1970	1989	
- A-Revue	1968	1969	
	1990	1993	
Vojenský zlepšovatel a vynálezce	1953	1958	
Socialistické armády	1958	1962	
Vojenství	1959	1962	
Knihovník	1953	1954	
Vojenský klub	1955	1957	
Zápisník	1957	1993	
Vojenská mysl	1951	1991	
Bojová příprava	1951	1990	
Vojenská technika	1959	1968	
Voják a kultura	1962	1969	
ATOM	1969	1989	
Vojenský profesionál	1992	2001	
Vojenské rozhledy	1992		(dosud)
„A“-Report	1. 6. 1990	30. 11. 1990	Deník
	1. 1. 1991	31. 3. 1993	Týdeník
	1. 4. 1993	5. 10. 2009	Čtrnáctideník
	4. 10. 2009		měsíčník (dosud)

Níže uvedená tabulka ukazuje výkyvy nákladů mezi 70. a 80. lety, **Tabulka č. 10:**

Titul	Náklad v roce	
	1970	1980
Obrana lidu	229 490	169 001
Lidová armáda	12 249	27 426
Čs. voják	82 574	47 223
Zápisník	308 127	198 594

Zdroj: NA Praha, fond FUTl, 1981

Závěr

Téma práce týkající se armádních periodik a jejich změn v průběhu delšího časového úseku jsem si vybral mimo jiné proto, že se poměrně hodně dotýká politiky a celkových přeměn společnosti. Předpoklad, že se při zpracování podkladů k tématu blíže seznámím s dobou, kterou si ze společenského hlediska nepamatuji, se naplnil. Předložený text je výsledkem mého téměř dvouletého setkávání se s oblastí vojenských tiskovin.

Snažil jsem se o historický rozbor a zachycení nejdůležitějších momentů v předlouhém období, po které již existuje československý později český vojenský tisk. Text se podrobněji věnuje hlavně nejdůležitějším časopisům (např. *Obraně lidu*, *Lidové armádě*, či *Československému vojáku*), jejichž vývoj více reflektuje společenské změny než například úžeji zaměřené vojenské odborné časopisy. I když i ty nejsou nezajímavé, a proto jsem je až na výjimky neobešel pouhým taxativním výčtem. Jejich obsahová náplň je však natolik specializovaná na oblast vojenské vědy a vojenských postupů a strategií, že je zcela mimo rozlišovací schopnosti běžného, ve vojenských věcech neznalého, čtenáře. Popsat a zhodnotit detailně každý časopis není na vymezené ploše a k danému účelu reálné. Určitě by do budoucna stálo zato vytvořit práce týkající se příkladně pouze vojenským odborným časopisům, či tzv. okruhovým a svazovým časopisům řízenými nižšími velitelskými stupni.

Některá témata, která řešil vojenský tisk v popisovaném období, se již dnes mohou zdát překonaná a nezajímavá. Mnohé články, či reportáže jsou tendenční a ideologicky poplatné době a dnes slouží jako dokument časů rozděleného světa. Nelze však popřít také hodnoty, které v časopisech zanechaly nápady redaktorů, zejména v kulturních časopisech a rubrikách, které chtěly čtenářům zpříjemnit například dobu vojenské služby.

Vojenský tisk prožil za popsanou etapu několik vzestupů a pádů. Je možné konstatovat, že období 50. a 60. let 20. století se již počtem titulů, tak jejich nákladem, nebude nikdy opakovat. Postupem času, byl počet titulů, s ohledem na výrobní náklady, naopak redukován. V dnešní společenské a ekonomické situaci, bude tento trend nejspíše pokračovat.

Summary

In my thesis I have attempted to map the emergence of the armed services press after 1945, also reflecting the evolving state of post-war society. The thesis follows the establishment of this type of publication, its form of management and supervision by state institutions (Ministry of Defense, Chief political administration). Further, one cannot ignore the role of the Naše vojsko publishing firm (Magnet-Press). The objective is to create an overview of the most important periodicals, and for a selected group of publications track the most significant changes that happened during their existence. In addition, the thesis also tries to capture the needed transformation in this industry, triggered as a result of the society-wide revolutionary changes that occurred after 1989. Finally, the paper primarily sources the archive materials from and the Central Military Archives in Prague; the Administrating Archive of the Czech Republic Armed Forces in Olomouc, and the National Library in Prague.

From the view of text structure I, at first, mention beginnings of army press in our country. The first army press of modern era was born on the frontline battlefields of WWI and WWII. In this thesis is an emphasis on those formed during the WWII and after.

The next chapter deals with the period 1945 - 1948, when the country recovered from the war and also became controlled by Communist Party and began to be under the influence of the USSR. This period also brought changes in the army, purges, arms, investments, etc. Changes were happening in army press too – he was expanded. The situation in army press peaked in the 50th and 60th, while after 1989 (due to international political and economic changes) are on the wane.

Použitá literatura

Literatura

Kolektiv autorů. Redakce účelové tvorby. *Okamžiky pro potlesk – půlstoletí kultury v armádě*. Praha: AVIS, 2004. 98 s. ISBN 80-72-78-222-3.

BÍLEK, Jiří - LÁNÍK, Jaroslav - ŠACH, Jan. *Historie československé armády 6 – Československá armáda v prvním poválečném desetiletí. 1945 - 1955*. Praha: AVIS, 2006. 198 s. ISBN 80 – 7278-377-7.

HUDEC, Vladimír. *Československá žurnalistika v antifašistickém odboji let 1939 až 1945*. Praha: Novinář, 1978. 265 s.

Kolektiv autorů. *Za svobodu Československa. Kapitoly z dějin čs. vojenské jednotky v SSSR za 2. světové války*. Praha: Naše vojsko, 1959. 487 s.

SÍGL, Miroslav. *Almanach českých novinářů 1989 – 2008*. Praha: Libri, 2008. 359 s. ISBN 978-80-7277-356-5.

PERNES, Jiří - POSPÍŠIL, Jaroslav - LUKÁŠ, Antonín. *Alexej Čepička: šedá eminence rudého režimu*. Praha: Brána, 2008. 305 s. ISBN 978 –80 –7243 –382-7.

PARTHONOVÁ, Milena. *Vznik, vývoj a význam nakladatelství Naše vojsko*: diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta filozofická, Katedra vědeckých informací a knihovnictví, 1981.

VISINGR, Lukáš. *Armádní technický magazín*. Seminární práce. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie, 2005.

Archivní prameny

Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Naše vojsko.

Správní archiv Armády ČR Olomouc, složka Magnet-Press.

NA Praha, fond KSČ –ÚV-02/2, svazek 366, 1962.

NA Praha, fond FÚTI, karton 58, 1981.

Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO, HPS, 1953, kart. 35.

Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO, HPS, 1956, kart. 548.

Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO, HPS, 1958, kart. 114.

Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO, HPS, 1964, kart. 104.

Vojenský ústřední archiv Praha, složka MNO, HPS, 1969, kart. 31.

Periodika

A-Revue, roč. XX.(1966); roč. XXII. (1968); roč. XXIII.(1969); roč. XLIII. (1990).

„A“-Report, roč. I. (1990); roč. II. (1991); roč. III. (1992); roč. IV. (1993); roč. XX. (2009).

„A“-Report 2005, roč. V. (1994); roč. VII. (1996); roč. VIII. (1997).

ATOM, roč. XXII. (1990).

ATM, roč. XXIII. (1991).

A Z Magazín pro každého, roč. I. (1970).

Bojová příprava, roč. I. (1950).

Československá armáda, roč. VI. (1957).

Československý voják, roč. XVII. (1968); roč. XVIII. (1969); roč. XXI. (1972); roč. XXV. (1976); roč. XXX. (1982); roč. XXXVII. (1989).

Knihovník, roč. I. (1953).

Naše vojsko, roč. IV. (1945); roč. X. (1951).

Lidová armáda, roč. XIII. (1963); roč. XXV. (1972);

Obrana lidu, roč. I. (1947); roč. XIV. (1955); roč. XXVI. (1967); roč. IX. (1969); roč. II. (1990); roč. LII. (1993);

Rudé Právo, roč. III. (1993).

Večerník Praha, roč. III. (1993).

Vojenství, roč. I. (1959).

Vojenské listy, roč. I. (1945).

Vojenský klub, roč. I. (1955).
Voják a kultura, roč. V. (1966); roč. VII. (1968); roč. VIII. (1969).
Vojenský profesionál, roč. I. (1992); roč. VI. (1997); roč. X. (2001).
Vojenské rozhledy, roč. XXXIII. (I.) (1992); roč. XXXIV. (II.) (1993).
Vojenský zlepšovatel a vynálezce, roč. I. (1953)
Vojenská technika, roč. V. (1963); roč. X. (1968).
Vojenská výchova, roč. I. (1946).
Vojenské zdravotnické listy, roč. XVI. (1947), roč. LXXIX. (2010).
Socialistické armády, roč. I. (1958).
Svobodné Československo, roč. I. (1945); roč. II. (1946).
Týl, roč. XL. (1990).
Týl ČSLA, roč. XXXVIII. (1988).
Týl a zásobování, roč. I. (1951).
Zápisník, roč. X. (1967).
Zápisník osvětového důstojníka, roč. I. (1945).
Zápisník spotřebitele, roč. XXXVII. (1993).

Internetové zdroje

<http://zeny-bojujici.cz>

<http://www.totalita.cz>

<http://csla.cz>

<http://army.cz>

Seznam příloh

- Příloha č. 1: Základní struktura tisku v rámci MNO do listopadu 1989.
- Příloha č. 2: Věcní věstník MNO z roku 1945 zahrnující informaci o zřízení Našeho vojska.
- Příloha č. 3: Matylda Braunová při redakční práci s kolegy.
- Příloha č. 4: Titulní strana časopisu „Naše vojsko“, r. 1945.
- Příloha č. 5: Titulní strana deníku „Za svobodné Československo“ z 6. října 1944.
- Příloha č. 6: Titulní strana deníku „Svobodné Československo“ z 10. ledna 1946.
- Příloha č. 7: Titulní strana časopisu „Zápisník osvětového důstojníka“, červen 1945.
- Příloha č. 8: Titulní strana časopisu „Vojenské listy“, červen 1945.
- Příloha č. 9: Titulní strana časopisu „Vojenská výchova“, srpen 1946.
- Příloha č. 10: Titulní strana časopisu „Vojenské zdravotnické listy“, 1947.
- Příloha č. 11: Titulní strana časopisu „Československá armáda“, únor 1952.
- Příloha č. 12: Titulní strana časopisu „Vojenský zlepšovatel a vynálezce“, 1953.
- Příloha č. 13: Titulní strana časopisu „Vojenský klub“, leden 1955.
- Příloha č. 14: Titulní strana časopisu „Socialistické armády“, únor 1958.
- Příloha č. 15: Titulní strana časopisu „Vojenství“, 1959.
- Příloha č. 16: Titulní strana časopisu „Zápisník“, č. 2, 1966.
- Příloha č. 17: Titulní strana časopisu „Voják a kultura“, č. 2, 1966.
- Příloha č. 18: Titulní strana týdeníku „Obrana lidu“, leden 1963.
- Příloha č. 19: Titulní strana časopisu „Československý voják“.
- Příloha č. 20: Titulní strana časopisu „Lidová armáda“, r. 1984.
- Příloha č. 21: Titulní strana deníku „A“-Report, červen 1990.
- Příloha č. 22: Titulní strana časopisu „Vojenský profesionál“, 1992.
- Příloha č. 23: Dopis šéfredaktoru týdeníku Obrana lidu o zastavení jeho vydávání, 1993.